

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisansı

**MUHASEBE DENETİMİNDE E-DEVLET
UYGULAMALARI VE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ufuk ŞENTÜRK

135240116

Danışman: Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN

İstanbul, 2017

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisansı

**MUHASEBE DENETİMİNDE E-DEVLET
UYGULAMALARI VE BİR ARAŞTIRMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ufuk ŞENTÜRK

135240116

Danışman: Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN

İstanbul, 2017

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Muhasebe Denetiminde E-Devlet Uygulamaları ve Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

03.02.2017

Ufuk ŞENTÜRK

TEŞEKKÜR

Tezimi hazırlamamda çok büyük emek sarfeden, bilgisi ve desteği ile doğru yolda ilerlememi sağlayan değerli hocam Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN'e teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman yanımda olan sevgili eşim Sevgi ŞENTÜRK ve canım kızım Cansu Melek ŞENTÜRK'e; İngilizce kaynak aramada ve çevirmelerde desteğini esirgemeyen kardeşim Şafak ŞENTÜRK'e ve aileme teşekkür ederim.

İstanbul Mali Müşavirler Odası (İSMMMO) Kurucu Onursal Başkanı ve Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) Genel Sekreteri Sayın Dr. Yahya ARIKAN, İstanbul Mali Müşavirler Odası Başkanı Sayın Yücel AKDEMİR, değerli yönetim kurulu üyeleri ve önceki dönem İSMMMO Oda Saymanı Mali Müşavir Mehmet İhsan Yalçın başta olmak üzere, odamızın bilgi erişim merkezi çalışanlarına tezimin hazırlanmasında göstermiş oldukları ilgi, alaka ve desteklerinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin ilk anından son anına kadar sıkıntı duyduğum konularda yardımcı olan Mali Müşavirler Muhasebeciler Birliği Derneği (MMMBD) Genel Başkan Yardımcısı ve İstanbul Mali Müşavirler Odası Bakırköy İlçe Temsilcisi Mali Müşavir Ali ÇELİK'e; bürosundaki kitaplarından yararlanmamı sağlayan bilgisi ile bana destek olan değerli arkadaşım Mali Müşavir Ekrem ŞİT'e, İngilizce-Türkçe tercümelerde yardımcı olan Adli Tıp Kurumu Biyoloji İhtisas Dairesi'nde Uzman Biyolog Fatih AKYÜZ'e teşekkürlerimi sunarım.

Ufuk ŞENTÜRK

ÖZET

MUHASEBE DENETİMİNDE E-DEVLET UYGULAMALARI VE BİR ARAŞTIRMA

Ufuk ŞENTÜRK

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN

Şubat 2017 - 202 sayfa

Bu çalışma, bağımsız denetim firma denetçilerinin, kendini hızla yenileyen bilgisayar ve internet teknolojilerinden ne kadar yararlandıklarını, e-Devlet uygulamaları konusunda bilgi sahibi olup olmadıklarını ve e-Devlet uygulamaları ile denetim mesleği arasındaki entegre yapının neresinde olduklarını bulmak amacıyla yapılmıştır.

Çalışmaya literatür taraması yaparak, denetim nedir ve tarihsel gelişimi nasıl olmuştur sorusu araştırılarak başlanmıştır. Denetim ile ilgili türleri, bilgisayar destekli tekniklerinin yanında ülkemizdeki denetim uygulamaları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde bağımsız denetimin tanımı yapılarak türleri, standartları, bağımsız denetim firması, denetçiler ve sorumlulukları hakkında incelemeler aktarılmıştır. Üçüncü bölümde e-Devletin tanımı, unsurları, tarafları ve amaçları yanında dünyadaki e-Devlet uygulamalarından örnekler verilmiştir. Dördüncü bölümde Türkiye'deki e-Devlet uygulamalarından örnekler verildikten sonra, beşinci bölüm için bir anket çalışması yapılarak araştırmanın bağımsız denetçiler açısından e-Devlet uygulamalarına bakışı ölçülüp değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: e-Devlet, Denetim, Bağımsız Denetim, Denetçi.

ABSTRACT

A STUDY ON THE E-GOVERNMENT APPLICATIONS ABOUT ACCOUNTING AUDIT

Ufuk ŞENTÜRK

Master Thesis, Department Of Business

Supervisor: Prof. Dr. Gürbüz GÖKÇEN

February, 2017 – 202 Pages

This study was conducted to find out how independent auditing firm auditors are benefiting from the rapidly renewing computer and internet technology, whether they are knowledgeable about e-government applications, where the independent audit firm auditors are in the integrated structure between e-government applications and the audit profession.

The study started with a bibliographical review which is searching for the answer of what is auditing and how is its historical development. Information about audit types, computer assisted audit techniques and the audit practices in our country was given. Audit types and standards, independent audit firm, auditors and their responsibilities were shared after a definition of audit in the second section. Chapter third gives the explanations of e-government, its elements, the concerned parties and examples of e-government applications world wide. Chapter four gives examples of e-government applications in Turkey, followed by chapter five where survey outputs have been used to measure and evaluate the e-government applications from the standpoint of independent auditors.

Key Words: E-Government, Audit, Independent Audit, Auditor

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AICPA	ABD Yeminli Muhasebeciler Kurumu
AICPA	Amerikan İç Denetim Enstitüsü
AIRC	American Information Resource Center
AKS	Adres Kayıt Sistemi
ARPANET	Gelişmiş Araştırma Projeleri Dairesi Ağı
ATO	Avustralya Vergi Dairesi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDDT	Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri
BİT	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BT	Bilgi Teknolojileri
CPR	İng.: Central Personal Records Türkçe: Kişisel Personel Kayıt
E-ARŞİV	Elektronik Arşiv
E-BEYANNAME	Elektronik Beyanname
EBTİS	Elektronik Banka Tahsilâtları İşleme Sistemi
E-DEFTER	Elektronik Defter
E-DEVLET	Elektronik Devlet
E-FATURA	Elektronik Fatura
EGDI	İng.: Electronic Government Development Index; Türkçe: E-devlet Gelişmişlik İndeksi
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
E-HACİZ	Elektronik Haciz
E-RANDEVU	Elektronik Randevu
E-REÇETE	Elektronik Reçete
E-TAHSİLAT	Elektronik Tahsilat
E-VDO	Elektronik Vergi Dairesi Otomasyonu
E-VERGİ LEVHASI	Elektronik Vergi Levhası

GİB	Gelir İdaresi Başkanlığı
GPRS	İng.: General Packet Radio Service
GSM	İng.: Global System for Mobile Communication. Türkçe: Mobil İletişim İçin Küresel Sistem
IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu
IAC	İng.: International Academy CIO Türkçe: Uluslararası Akademi ve CIO
IASs	Uluslararası Denetim Standartları
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IRC	Tüzel Kişiler İçin Gelir Vergisi
IRS	Kişisel Gelir Vergisi
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
IVA	Katma Değer Vergisi
KAYİK	Kamu Yararını İlgilendiren Kuruluşlar
KGK	Kamu Gözetim Kurulu
KPS	Kimlik Paylaşım Sistemi
M-DEVLET	Mobil Devlet
MERNİS	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MERSİS	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi
MOBESE	Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu
NVİ	Nüfus ve Vatandaşlık İşleri
ODTÜ	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
PDF	İng.: Portable Document Format Türkçe: Taşınabilir Belge Biçimi
POLNET	Police Network : Polis Bilgisayar Ağı
PTT	Posta Telefon Telgraf
SAYOTO	Saymanlık Otomasyon Projesi
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TAKBİS	Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi
TCDD	Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDK	Türk Dil Kurumu

TFRS	Türkiye Finansal Raporlama Standartları
TFRSY	Türkiye Finansal Raporlama Standartları Yorumları
TMS	Türkiye Muhasebe Standartları
TMSK	Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu
TMSY	Türkiye Muhasebe Standartları Yorumları
TMUDES	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜDES	Türkiye Denetim Standartları Kurulu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRMOB	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği
UAVT	Ulusal Adres Veri Tabanı
UYAP	Ulusal Yargı Ağı Projesi
VEDOP	Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi
VEDOS	Vergi Denetimi Otomasyon Sistemi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: SPK'ya Göre Denetim Türleri.....	46
Tablo 2: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları	48
Tablo 3: Denetçi Ünvanları ve Sorumlulukları.....	57
Tablo 4: 2015 Dünya E-Devlet Sıralaması	92
Tablo 5: 2015 OECD Ülkeleri E-Devlet Sıralaması.....	93
Tablo 6: 2014 yılı E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	94
Tablo 7: 2004 -2014 yılları arası E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	95
Tablo 8: 2004-2014 yılları arası Amerika Birleşik Devletleri E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	96
Tablo 9: 2004-2014 yılları arası Danimarka E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	98
Tablo 10: 2004-2014 yılları arası Finlandiya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi .	101
Tablo 11: 2004-2014 yılları arası Avustralya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	103
Tablo 12: 2004-2014 yılları arası Avusturya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi .	104
Tablo 13: 2004-2014 yılları arası Hollanda E-Devlet Gelişmişlik İndeksi ...	104
Tablo 14: 2004-2014 yılları arası İsveç E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	106
Tablo 15: 2004-2014 yılları arası Almanya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi ...	107
Tablo 16: 2004-2014 yılları arası Fransa E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	107
Tablo 17: 2004-2014 yılları arası İngiltere E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	109
Tablo 18: 2004-2014 yılları arası İspanya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	110
Tablo 19: 2004-2014 yılları arası İsviçre E-Devlet Gelişmişlik İndeksi	111
Tablo 20: 2004-2014 yılları arası Portekiz E-Devlet Gelişmişlik İndeksi.....	113
Tablo 21: 2004-2014 yılları arası Kanada E-Devlet Gelişmişlik İndeksi.....	117

Tablo 22: Cinsiyet dağılım tablosu.....	147
Tablo 23: Yaş dağılım tablosu	148
Tablo 24: Eğitim düzeyi tablosu.....	149
Tablo 25: Mesleki deneyim tablosu.....	150
Tablo 26: Firma içindeki unvan tablosu	151
Tablo 27: 3568 sayılı kanuna göre unvan tablosu	152
Tablo 28: Firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi tablosu	153
Tablo 29: Soru 1'in anket yanıt tablosu.....	154
Tablo 30: Soru 2'nin anket yanıt tablosu.....	155
Tablo 31: Soru 3'ün anket yanıt tablosu.....	156
Tablo 32: Soru 4'ün anket yanıt tablosu.....	157
Tablo 33: Soru 5'in anket yanıt tablosu.....	158
Tablo 34: Soru 6'nın anket yanıt tablosu.....	159
Tablo 35: Soru 7'nin anket yanıt tablosu.....	160
Tablo 36: Soru 8'in anket yanıt tablosu.....	161
Tablo 37: Soru 9'un anket yanıt tablosu.....	162
Tablo 38: Soru 10'un anket yanıt tablosu.....	163
Tablo 39: Soru 11'in anket yanıt tablosu.....	164
Tablo 40: Soru 12'nin anket yanıt tablosu.....	165
Tablo 41: Soru 13'ün anket yanıt tablosu.....	166
Tablo 42: Soru 14'ün anket yanıt tablosu.....	167
Tablo 43: Soru 15'in anket yanıt tablosu.....	168
Tablo 44: Soru 16'nın anket yanıt tablosu.....	169
Tablo 45: Soru 17'nin anket yanıt tablosu.....	170
Tablo 46: Soru 18'in anket yanıt tablosu.....	171
Tablo 47: Soru 19'un anket yanıt tablosu.....	172

Tablo 48: Soru 20'nin anket yanıt tablosu.....	173
Tablo 49: Soru 21'in anket yanıt tablosu.....	174
Tablo 50: Soru 22'nin anket yanıt tablosu.....	175
Tablo 51: Soru 23'ün anket yanıt tablosu.....	176
Tablo 52: Soru 24'ün anket yanıt tablosu.....	177
Tablo 53: Soru 25'in anket yanıt tablosu.....	178
Tablo 54: Soru 26'nin anket yanıt tablosu.....	179
Tablo 55: Soru 27'nin anket yanıt tablosu.....	180
Tablo 56: Soru 28'in anket yanıt tablosu.....	181

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Cinsiyet dağılım grafiği	147
Grafik 2: Yaş dağılım grafiği	148
Grafik 3: Eğitim düzeyi grafiği	149
Grafik 4: Mesleki deneyim grafiği	150
Grafik 5: Firma içindeki unvan grafiği.....	151
Grafik 6: 3568 sayılı kanuna göre unvan grafiği.....	152
Grafik 7: Firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi grafiği.....	153
Grafik 8: Soru 1'in anket yanıt grafiği	154
Grafik 9: Soru 2'nin anket yanıt grafiği	155
Grafik 10: Soru 3'ün anket yanıt grafiği	156
Grafik 11: Soru 4'ün anket yanıt grafiği	157
Grafik 12: Soru 5'in anket yanıt grafiği	158
Grafik 13: Soru 6'nın anket yanıt grafiği	159
Grafik 14: Soru 7'nin anket yanıt grafiği	160
Grafik 15: Soru 8'in anket yanıt grafiği	161
Grafik 16: Soru 9'un anket yanıt grafiği	162
Grafik 17: Soru 10'un anket yanıt grafiği	163
Grafik 18: Soru 11'in anket yanıt grafiği	164
Grafik 19: Soru 12'nin anket yanıt grafiği	165
Grafik 20: Soru 13'ün anket yanıt grafiği	166
Grafik 21: Soru 14'ün anket yanıt grafiği	167
Grafik 22: Soru 15'in anket yanıt grafiği	168

Grafik 23: Soru 16'nın anket yanıt grafiği	169
Grafik 24: Soru 17'nin anket yanıt grafiği	170
Grafik 25: Soru 18'in anket yanıt grafiği	171
Grafik 26: Soru 19'un anket yanıt grafiği	172
Grafik 27: Soru 20'nin anket yanıt grafiği	173
Grafik 28: Soru 21'in anket yanıt grafiği	174
Grafik 29: Soru 22'nin anket yanıt grafiği	175
Grafik 30: Soru 23'ün anket yanıt grafiği	176
Grafik 31: Soru 24'ün anket yanıt grafiği	177
Grafik 32: Soru 25'in anket yanıt grafiği	178
Grafik 33: Soru 26'nın anket yanıt grafiği	179
Grafik 34: Soru 27'nin anket yanıt grafiği	180
Grafik 35: Soru 28'in anket yanıt grafiği	181

RESİMLER LİSTESİ

Resim 1: Finlandiya E-Devlet Sayfası (1)	99
Resim 2: Finlandiya E-Devlet Sayfası (2)	100
Resim 3: Portekiz E-Devlet Sayfası (1)	113
Resim 4: Kanada E-Devlet Sayfası (1)	115
Resim 5: Kanada E-Devlet Sayfası (2)	116
Resim 6: Kanada E-Devlet Sayfası (3)	116
Resim 7: Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı (1)	124
Resim 8: Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı (2)	125

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	ix
RESİMLER LİSTESİ	xi
İÇİNDEKİLER	xii
1. BÖLÜM: DENETİM	4
1.1 Denetim Kavramı ve Tarihsel Gelişimi	4
1.1.1 Denetimin Tarihsel Gelişimi.....	4
1.1.2 Denetimin Türkiye’de Gelişimi.....	6
1.1.3 Denetim Kavramı.....	8
1.2 Denetimin İhtiyacı	9
1.3 Denetimin Amaçları.....	10
1.4 Denetim Türleri.....	11
1.4.1.1 Denetçilerin Statülerine Göre Denetim Türleri	12
1.4.1.1.1 İç Denetim	12
1.4.1.1.2 Bağımsız Denetim.....	12
1.4.1.1.3 Kamu Denetimi.....	13
1.4.1.2 Amaçlarına Göre Denetim Türleri	14
1.4.1.2.1 Finansal Tablolar Denetimi.....	15
1.4.1.2.2 Uygunluk Denetimi.....	16
1.4.1.2.3 Faaliyet Denetimi	17
1.4.1.3 Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri	18

1.4.1.3.1	Sürekli Denetim	18
1.4.1.3.2	Ara Denetim	18
1.4.1.3.3	Son Denetim	19
1.4.1.4	Kapsamına Göre Denetim Türleri	19
1.4.1.4.1	Genel Amaçlı Denetim	19
1.4.1.4.2	Özel Amaçlı Denetim	19
1.5	Denetçi ve Denetçi Türleri	20
1.5.1	Denetçinin Tanımı	20
1.5.2	Denetçi Türleri	21
1.5.2.1	Bağımsız Denetçi	21
1.5.2.2	İç Denetçi	22
1.5.2.3	Kamu Denetçisi	23
1.6	Türkiye’de Denetim Uygulamaları	24
1.6.1	Sermaye Piyasası Kurulu’nun Denetimleri	25
1.6.2	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nda Denetim Uygulamaları	27
1.6.3	Türk Ticaret Kanunu’na Göre Denetim Uygulamaları	28
1.6.4	Maliye Bakanlığının Denetimleri	32
1.6.4.1	Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı	33
1.7	Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri	35
2. BÖLÜM : BAĞIMSIZ DENETİM		40
2.1	Bağımsız Denetim Tanımı	41
2.2	Bağımsız Denetimin Amaçları	43
2.3	Bağımsız Denetim Türleri ve Standartları	44
2.3.1	Bağımsız Denetim Türleri	44
2.3.1.1	Yapılışına Göre Denetim	44
2.3.1.1.1	Biçimsel – Maddesel Denetim	44
2.3.1.1.2	Aralıksız Denetim – Örneklem Denetim	45

2.3.1.1.3	İleriye – Geriye Doğru Denetim.....	45
2.3.1.1.4	Doğrudan – Dolaylı Denetim	45
2.3.1.2	SPK’ya Göre Denetim Türleri.....	45
2.3.1.2.1	Sürekli Denetim	46
2.3.1.2.2	Sınırlı Denetim	46
2.3.1.2.3	Özel Denetim.....	47
2.3.2	Bağımsız Denetim Standartları.....	47
2.3.2.1	Genel Standartlar	49
2.3.2.1.1	Mesleki Eğitim ve Deneyim Standardı	49
2.3.2.1.2	Bağımsızlık Standardı	50
2.3.2.1.3	Mesleki Dikkat ve Özen Standardı	50
2.3.2.2	Çalışma Alanı Standartları	51
2.3.2.2.1	Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi Standardı.....	51
2.3.2.2.2	İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi Standardı	51
2.3.2.2.3	Kanıt Toplama Standardı.....	52
2.3.2.3	Raporlama Standartları.....	52
2.3.2.3.1	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı	52
2.3.2.3.2	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinde Değişmezlik Standardı	52
2.3.2.3.3	Tam Açıklama Standardı.....	53
2.3.2.3.4	Görüş Bildirme Standardı	53
2.3.3	Uluslararası Denetim Standartları.....	54
2.4	Bağımsız Denetim Firması	55
2.5	Denetim Kuruluşlarının Denetimi.....	56
2.6	Denetim Kuruluşlarının ve Denetçilerinin Sorumlulukları.....	57
2.6.1	Denetçilerinin Sorumlulukları	57
2.6.2	Denetim Kuruluşlarının Sorumlulukları ve Yükümlülükleri.....	59
2.7	Bağımsız Denetim Kuruluşlarında Denetçi Kadroları	60

2.7.1	Sorumlu Ortak Başdenetçi.....	61
2.7.2	Başdenetçi,.....	61
2.7.3	Kıdemli Denetçi.....	61
2.7.4	Denetçi.....	61
2.7.5	Denetçi yardımcısı.....	61
2.8	İç Denetim.....	61
2.9	Bağımsız Denetim Teknikleri	62
2.9.1	Kayıt ve Belgelerin İncelenmesi.....	63
2.9.2	Fiziki İnceleme ve Sayım	63
2.9.3	Doğrulama	63
2.9.4	Gözlem.....	64
2.9.5	Yeniden Hesaplama	65
2.9.6	Soruşturma.....	65
2.9.7	Analitik İnceleme.....	65
3. BÖLÜM:	E-DEVLET.....	66
3.1	Devlet Tanımı	71
3.2	E-Devlet Tanımı.....	75
3.3	E-Devletin Unsurları	78
3.3.1	Devlet.....	79
3.3.2	Vatandaş	79
3.3.3	şirketler.....	79
3.3.4	Kurumlar.....	80
3.3.5	Kamu Çalışanları	80
3.4	E-Devletin Tarafları	81
3.4.1	Devlet- Vatandaş (G2C):	81
3.4.2	Devlet-Çalışan (G2E):	82

3.4.3	Devlet-İşletme (G2B):	82
3.4.4	Devlet-Devlet (G2G):	83
3.5	E-Devletin Amaçları ve Faydaları	83
3.6	E-Devletin Aşamaları.....	86
3.6.1	Bilgi Aşaması.....	87
3.6.2	Etkileşim Aşaması	88
3.6.3	İşlem Aşaması.....	88
3.6.4	Dönüşüm Aşaması	89
3.7	Elektronik Devleti Gerekli Kılan Etkenler	89
3.8	Dünyada E-Devlet Uygulamaları.....	90
3.8.1	Amerika Birleşik Devletleri.....	95
3.8.2	Danimarka.....	97
3.8.3	Finlandiya	98
3.8.4	Avustralya.....	101
3.8.5	Avusturya.....	103
3.8.6	Hollanda.....	104
3.8.7	İsveç	105
3.8.8	Almanya.....	106
3.8.9	Fransa.....	107
3.8.10	İngiltere.....	107
3.8.11	İspanya.....	109
3.8.12	İsviçre	110
3.8.13	Portekiz	111
3.8.14	Kanada	113
3.8.15	Avrupa Birliği'nde E-Devlet	117
4. BÖLÜM:	TÜRKİYE'DE BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN KULLANDIĞI E-DEVLET UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER.....	118

4.1	E-Devlet Kapısı (turkiye.gov.tr)	120
4.2	Adalet Bakanlığı	124
4.2.1	Adli Sicil Kaydı Sorgulama ve Doğrulama	124
4.2.2	Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)	125
4.3	Emniyet Genel Müdürlüğü	127
4.3.1	Police Network : Polis Bilgisayar Ağı (POLNET).....	127
4.3.2	Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki Mobil Uygulamalar	128
4.3.3	https://www.turkiye.gov.tr e-Devlet Kapısı Üzerinden Yapılan İşlemler.....	129
4.4	Gelir İdaresi Başkanlığı	130
4.4.1	VEDOP 1 Bileşenleri.....	131
4.4.1.1	Elektronik Vergi Dairesi Otomasyonu (e-VDO).....	131
4.4.1.2	Elektronik Banka Tahsilâtları İşleme Sistemi (EBTİS)	132
4.4.1.3	İnternet Vergi Dairesi	132
4.4.1.3.1	Gelir ve Kurumlar Vergi Dairesi	133
4.4.1.3.2	Motorlu Taşıtlar Vergi Dairesi	133
4.4.1.3.3	Vergi Kimlik Numarası ve E-Vergi Levhası,	134
4.4.1.3.3.1	Vergi Kimlik Numarası Sorgulama	134
4.4.1.3.3.2	e-Vergi Levhası Sorgulama	134
4.4.1.3.4	Gecikme Zammı, Faizi ve Gelir Vergisi Hesaplama	135
4.4.2	VEDOP-2 Bileşenleri	135
4.4.2.1	E-Beyanname	135
4.4.2.2	Vergi Denetimi Otomasyon Sistemi (VEDOS).....	136
4.4.2.3	E-Tahsilat	136
4.4.3	VEDOP-3 Bileşenleri	137
4.4.3.1	Elektronik Vergi Dairesi Otomasyonu (e-VDO).....	137
4.4.3.2	E-Haciz Projesi.....	137
4.4.3.3	E-Fatura Uygulaması.....	138

4.4.3.4	E-Defter Uygulaması.....	139
4.4.3.5	Diğer Uygulamalar	140
4.4.3.5.1	e-Arşiv.....	140
4.5	Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü	141
4.5.1	Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS)	141
4.5.2	Adres Kayıt Sistemi (AKS)	141
4.5.3	Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS).....	142
4.6	Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS).....	142
4.7	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.....	143
4.8	Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü.....	143
4.8.1	Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS).....	143
4.9	T.C Sağlık Bakanlığı.....	144
4.9.1	Aile Hekimliği Bilgi Sistemi;	144
4.9.2	E-Randevu	145
4.9.3	E-Reçete.....	145
4.10	Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı.....	145
5.	BÖLÜM: “İSTANBUL İLİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN E-DEVLET UYGULAMALARI BAKIŞI AÇISINDAN BİR ANKET” KONULU ALAN ARAŞTIRMASI	146
5.1	Araştırmanın Yöntemi	146
5.1.1	Araştırmanın Modeli.....	146
5.1.2	Araştırmanın Ana Kütlesi	146
5.1.3	Verileri Toplama Teknikleri	146
5.1.4	Verilerin Analizi	146
5.2	Bulgular ve Yorum	147
5.2.1	Anketi Cevaplayanlara İlişkin Demografik Bilgiler:.....	147
6.	SONUÇ.....	183

7. KAYNAKÇA.....	187
8. EKLER	197
8.1 ANKET FORMU.....	197

GİRİŞ

Bilgi çağını yaşadığımız bu yüzyılda elektronik iletişim araçları bilgiye ulaşmada aracı konumda bulunmaktadır. Kablolar ile başlayan bilgisayarlar arasında veri transferi, internet ortamına taşınarak daha hızlı ve kullanışlı bir yola doğru geçmiştir.

İlk zamanlarda bir evin odasını kaplayan büyük bilgisayarlar sadece belli başlı devletlerde bulunurken, zamanla bu cihazlar küçülerek tüketici toplumun masasına kadar gelmiştir.

Türkiye’de muhasebe işi ile uğraşanlar, gelişen teknolojiye ayak uydurmak için bürolarına bu bilgisayarlardan en az bir tane alarak, daktiloda yapılan hatalı veya eksik kayıtların önüne geçmiştir. Günümüzde bilgisayarı olmayan muhasebe bürosu kalmadığı gibi, ticaret meslek liselerinde ve üniversitelerde okutulan muhasebe ders programlarının içine muhasebe programları da konmuştur. 1990’lı yıllarda üç veya beş taneyi geçmeyen bu programlar 2010 yılından sonra hızla çoğalmaya başlamış, hatta şirketler kendi yapılarına uygun özel muhasebe programı yaptırırken, bireysel kullanıcılarda Microsoft Access veya Visual Basic gibi programlar aracılığıyla kendi muhasebe programlarını yapmaya başlamışlardır. Küçük ve orta ölçekli şirketlerin muhasebe programlarına ihtiyaç duyması ile özel yazılımların yerine maliyeti düşük standart muhasebe programları almıştır. Günümüzde şirketlerin vazgeçemediği program ise Microsoft firmasının ürettiği Windows işletim sistemi ile birlikte Microsoft Office programlarından Word ve Excel’dir.

Devlet tarafına baktığımızda kağıt ortamından kopması pek de kolay olmamıştır. Kendini yenilemek için çok büyük yatırımların içine giren devlet kurumlarının karşısına önce çalışanlar çıkmıştır. Bakanlıklarda çalışan her kademedeki insanlar bu işin yürümeyeceği konusunda direnç göstermişlerdir. Devlet büyüklerinin halka hizmet için harcadığı onca zaman, emek ve paradan sonra bu işten vazgeçmesi düşünülemez. Gelişen çağa ayak uydurmanın yolu,

hızla büyüyen devletlerin sistemini inceleyerek bir adım önde olmaktır Bu sayede ülke ekonomisi büyürken insanların refah düzeyi de artacaktır.

1980 yılından sonra Avrupa’da ve Amerika’da gelişen internette, bilgisayar taşımaya gerek kalmadan, kendi işletim sisteminizi ve istediğiniz programları veri saklama hizmeti veren şirketlerin sistemlerine kurarak, herhangi bir bilgisayarın internetinden uzak bağlantı yolu ile dosyalarınıza erişebileceğiniz yapı kurulmuştur. Günümüzde web tabanlı kayıt sistemi kullanılarak, internet üzerinden veri girişi yapılmakta olup, muhasebe programından “LUCA” yı örnek olarak verebiliriz.

Kağıt ortamında yapılan muhasebe denetimlerin yerini elektronik ortamda yapılan denetimlere bırakmaya başladığı günümüzde, özel sektörün muhasebe departmanının da elektronik veri üretmesi ile başlayan süreç kamu sektöründe de başlamıştır. Hatta kayıtların internet ortamına taşınarak e-Devlet uygulamaları ile vatandaşlara sunulurken daha şeffaf bir görünüm kazanmıştır. Özel sektör ile kıyaslandığında daha yavaş bir seyir izlediğini de söyleyebiliriz.

Devletin kamu kurumları, ekonomik imkanları ve elindeki nitelikli personelleri doğru yerde kullanarak özel sektöre yön göstermesi beklenirken, kendini yenilemekten ziyade varolan yapının korunmasına direnç göstermesini ne özel sektör şirketleri anlamakta ne de bilimsel geleceğin farkında olan bilim insanları. Son yıllarda yapılan e-Devlet kapsamında web tabanlı hizmetlerin yeterli olmamasına karşın doğru yolda ve emin adımlarla ilerlediğini söyleyebiliriz. Hükümetin verdiği maddi ve manevi desteklerle okullarda başlayan bilgisayar destekli eğitimin meyvesini kendini yenileyebilen, ileriye görebilen, aktif ve çalışkan olan bu yeni nesilden alacağımız konusunda hiç kuşku yoktur. Teknoloji ithal eden ülkeden ziyade kendi imkanlarıyla teknoloji üreten ve yönlendiren bir ülke konumuna gelerek diğer ülkelere de örnek olacağı söylenebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde literatür taramasından elde edilen bilgiler sonucunda; denetimin tarihsel süreci incelenerek, denetimin türleri, amaçları, denetçi ve denetçi türleri, Türkiye’de denetim uygulamalarından bahsedilerek bilgisayar destekli denetim teknikleri ile bölüm bitirilecektir.

İkinci bölümde bağımsız denetimin tanımı yapılarak, denetimin amaçları ve türleri, bağımsız denetim firmaları, denetçi kadroları, ve bağımsız denetim tekniklerinden bahsedilecektir.

Üçüncü bölüm e-Devletin tanımı ile başlamaktadır. Bu bölümde e-Devletin unsurları, tarafları, amaçları, aşamalarından bahsedilerek dünyadaki e-devlet uygulamalarına kısaca değinilecektir.

Dördüncü bölümde ise Türkiye'deki bağımsız denetçilerin kullandığı e-devlet uygulamalarından bazıları olan; e-Devlet kapısı, Vedop, e-Fatura, e-Defter, e-Arşiv, Uyp, Mernis gibi programların incelenmesinin yanında bazı bakanlıkların uygulamaya koyduğu e-Devlet projelerinden bahsedilecektir.

Çalışmanın son bölümünde, "İstanbul İlinde Bağımsız Denetçilerin E-Devlet Uygulamalarına Bakışı Açısından Bir Anket" çalışmasından elde edilen verilerin sonuçları değerlendirilecektir.

Araştırmanın amacı; bağımsız denetim firmalarının gelişen teknolojiye ve bilgisayar uygulamalarına ne kadar yakın olduklarını, bünyelerinde çalışan denetçilerin ise devlet hizmetlerinin yavaş yavaş internet ortamına doğru gittiği bu dönemlerde e-Devlet uygulamalarını hem meslekleri hem de kariyerleri açısından kullanıp kullanmadıkları araştırmaya çalışılacaktır.

1 BÖLÜM: DENETİM

1.1 Denetim Kavramı ve Tarihsel Gelişimi

1.1.1 Denetimin Tarihsel Gelişimi

Denetimin tarihsel süreç içinde insanların topluluk halinde yaşamaya başlamasıyla birlikte oluşmaya başladığı bilinmektedir. Devletlerin, derebeyliklerin oluşumu, ekonomik çıkar kavramlarının ön plana çıkmaya başlaması denetim sürecinin gelişimini hızlandırmıştır (Güçlü F., 2013, 2).

Denetimin gelişimi öncelikle kamu hesaplarının denetlenmesi ile oldu. 2000 yıl önce Mısırlılar, Yunanlılar ve Romalıların tüm kamu fonları ile muhasebe yetkililerinin kontrolü için kullanırlardı. Yunan ve Roma İmparatorluklarının kamu fonlarından sorumlu olanların kamu görevlilerine periyodik olarak sözlü sunum vermesi gerekiyordu (Porter B. ve diğerleri, 2003, 18).

Ortaçağda, diğer bütün alanlarda olduğu gibi ekonomik gelişme ve muhasebe yönünden uzun bir durgunluk dönemi yaşanmıştır, ancak sonrasında ekonomik gelişmeye paralel olarak muhasebe ve denetim olgusu yeniden önem kazanmaya başlamıştır.

Denetim bir unvan olarak ilk kez on dördüncü yüzyılın başlarında İngiltere'de kullanılmaya başlamış ve tahsildarların hesaplarının denetçiler tarafından incelenmesi esası kabul edilmiştir (Tekin F. & Çelikkaya A., 2005, 27).

Hesap verme sorumluluğu kavramının gelişimi XVII. Yüzyıl İngiltere'sine dayanmaktadır. Bu yüzyılın sonlarında, 1690 yılında İngiltere'de önce Kamu Hesapları Komitesi oluşturulmuş ve İngiliz Sayıştay'ı kurulmuştur. Kamu maliyesindeki parlamentonun üstünlüğü ilkesi de ilk kez bu dönemde yaşama geçirilerek yasama organının yürütmeyi kontrolü esası benimsenmiştir (Çankaya, G., 2014, 53).

18. yüzyıla kadar yapılan denetimler, kendisine belirli bir fon teslim edilen resmi veya özel kişilere hesap sorma amacı ile yapılır yapılan denetim ise usulsüzlüklerin ortaya çıkarılması amacını taşıyordu ancak 19. yüzyılda sermayesi hisse senedine bölünmüş anonim şirketlerin ortaya çıkması, sermaye birikiminin oluşması, demir yolu şirketlerinin kurulması, bankacılık ve sigortacılığın gelişmesi ile bugünküne benzer denetim uygulamaları yavaş yavaş oluşmaya başlamıştır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 24).

Denetimin genel yükseliş olarak ikinci dünya savaşından sonra gelişime uğradığını söylemek mümkündür. Bu dönemlerde işlemlerin tek tek incelenmesi oldukça fazla vakit aldığından dönem sonunda hazırlanmış olan raporlar incelenmekteydi. Ayrıca bu dönemlerde denetim mesleği gelişim sürecine girmiş ve standartlar belirlenmeye başlanmıştır. Uluslararası denetim standartları genel olarak ülkelerde kabul görülmeye başlanmış ve performans denetimine geçiş yaşanmıştır (Anıl G., 2010, 16).

1920-1960 yılları arasında şirketler büyüdükçe yöneticilerin elinde bulunan muhasebe ve diğer görevleri devredildi. Sorumluların işlem hacmi arttıkça şirket kayıtlarında hatalar ve aynı zamanda dolandırıcılık daha olası hale geldi. Hata ve dolandırıcılık işlemlerini tespit etmek amacıyla yönetim birimlerine iç kontrol sistemi girdi (Porter B. ve diğerleri, 2003, 25).

1960-1990 yılları arasında bilgisayarların ortaya çıkışı ile denetlenen kuruluşların bir unsuru olarak ve denetim firmalarında bir denetim inceleme aracı olarak bilgisayarların önemi arttı (Porter B. ve diğerleri, 2003, 31).

1990'ların başından beri, toplumun ve kurumsal yönetim konularında ilgili düzenleyicilerin artan endişe ile uyumlu olarak, denetim mesleğinin tespit ve dolandırıcılık raporlama gibi denetlenen konusunda şüpheleri değerlendirmek için daha açık raporlama sorumluluğu arttı (Porter B. ve diğerleri, 2003, 35).

Bugünün denetçileri her işletmede etkin bir iç kontrol sisteminin¹ bulunması gerektiğini bilmekte ve denetim faaliyetine bu sistemi incelemekle

¹**İç kontrol sistemi;** örgütün amaçlarına ulaşmasında yönetime makul bir güvence sağlamak amacıyla oluşturulan politika ve prosedürlerden meydana gelmektedir (Hatunoğlu Z. ve diğerleri, 2012, 173).

başlamaktadır. Sistemin etkinliği finansal tabloların incelenmesinde kullanılacak denetim yöntem ve işlemlerinin türünü, sıklığını ve uygulama zamanını belirlemektedir. Bugün için denilebilir ki “çağdaş denetim geçmişteki faaliyetleri gözden geçirilmesi işlevinden çıkarak iç kontrol sisteminin gözden geçirilmesi esasına dönüşmüştür.” Bu gelişme doğrudan doğruya muhasebe mesleğindeki gelişmeye bağlı değildir. Bu gelişme aslında ekonomik büyüme sonucu ortaya çıkmıştır. Denetim yaklaşımındaki bu gelişme ile birlikte denetimin amacında da değişiklik meydana gelmiştir. Bugün için finansal tabloların kurusu kurusuna doğruluğunun araştırılması amacı yerini çok daha geniş kapsamlı bir incelemeye bırakmıştır (Güredin E., 2014, 16).

1.1.2 Denetimin Türkiye’de Gelişimi

Ülkemizde muhasebe uygulamaları ve denetim mekanizması ise, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bağımsız muhasebe kuruluşlarının değil, yürürlükteki mevzuatın etkisiyle gelişme kaydetmiştir. Bunun asıl nedeni ise başta vergi mevzuatı olmak üzere diğer mevzuatında sahip olduğu yaptırım gücüdür (Kurt O., 2015, 10). Türkiye’de de bağımsız muhasebe denetim mesleği çalışmaları 1930’lu yıllara dayanmaktadır (Güneş Ö., 2009, 8). Bağımsız denetim hizmeti sunan Türk firmalarının formal olarak organizasyonu ile bağımsız denetiminin Türk firmaları için zorunlu hale gelmesi ancak 1980’li yılların ikinci yarısı ve 1990’lı yılların ilk yarısında Sermaye Piyasası Kurulu’nun öncülüğünde yapılan bir seri hukuki düzenleme ile 3568 sayılı muhasebeciler yasasının çıkarılması ile oluşmuştur (Çürük T., 2003, 1-2). Bağımsız denetimin yapılmasına ilişkin zorunluluk ilk defa 1987 yılında bankaların denetimi ile getirilmiştir. Bu gelişmelerin paralelinde T.C. Merkez Bankası 24 Aralık 1987 tarihinde bağımsız denetim kuruluşlarınca yapılacak banka denetimlerinin esaslarını açıklayan Bağımsız Denetim Hakkında Tebliği yayınlamıştır (Ayrancı K., 2010, 55). Halka açık şirketlerde bağımsız denetimin başlama tarihi ise, 1989’dur. Daha sonra sigorta şirketleri zorunlu bağımsız denetim kapsamına alınmıştır. 1989 yılında 3568 sayılı Kanun ile, muhasebe mesleği üç grup altında toplanmış, muhasebe ve denetim işlevlerinin yapılabilecek meslek erbabı birbirinden ayrılmıştır (Uzay Ş., 2004, 12).

Muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulması görevi Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından 9 Şubat 1994 tarihinde kurulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'na (TMUDESK) verilmiştir. TMUDESK'in amacı; ulusal muhasebe ve denetim standartlarını uluslararası standartlarla uyumlu olarak saptamak ve yayınlamaktır. Ancak, TMUDESK'in muhasebe standartları oluşturma görevi, 15.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanun'un 27. maddesinde yapılan değişiklikle yeni kurulan (Güneş Ö., 2009, 8-9), 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu²'na eklenen bir maddeyle 7 Mart 2002 tarihinde faaliyet başlayan, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu'na (TMSK) devredilmiştir. Denetim standartları düzenlemesi, TÜRMOB bünyesinde kalmıştır (Uzay Ş., 2004, 13).

TMSK, 2005 yılı Ocak ayından itibaren uluslararası muhasebe standartları ile tam uyumlu Türkiye Muhasebe Standartları'nı (TMS) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları'nı (TFRS), 2007 yılı Mart ayından itibaren de Türkiye Muhasebe Standartları Yorumları'nı (TMSY) ve Türkiye Finansal Raporlama Standartları Yorumları'nı (TFRSY) Resmi Gazete'de yayınlamaya başlamıştır. 2008 Mart ayı itibarıyla, kavramsal çerçeve dışında 30 adet TMS, 8 adet TFRS, 10 adet TMSY ve 10 adet TFRSY yayınlamıştır (Güneş Ö., 2009, 9).

Sonraki süreçte, TÜRMOB yönetim kurulunca, 3568 sayılı yasanın verdiği yetkiye dayanarak, Türkiye Denetim Standartları Kurulu (TÜDESK) oluşturulmuştur. 2003 yılı içerisinde, TÜDESK' in kuruluş yönergesi kabul edilmiş, ardından üyeleri atanmıştır (Uzay Ş., 2004, 13).

13.01.2011 tarih ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu bu kapsamda bir yenilik getirmiş, 397. maddesinde sermaye şirketlerinin uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına göre denetleneceğini düzenlemiştir. Ne var ki, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 397. maddesi, 6335 sayılı Yasa'nın 18. maddesi ile değiştirilmiş ve sadece Bakanlar Kurulu'na belirlenecek şirketlerin bağımsız denetime tabi olacakları hükme

² **Sermaye Piyasası Kurumu**, "6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu", Kabul Tarihi: 6/12/2012

bağlanmıştır. 6335 sayılı Kanun'un 19. maddesi ile Türk Ticaret Kanunu'nun 400. maddesi değiştirilmiş, yetkilendirme görevi Kamu Gözetim Kurulu'na verilmiştir. TÜRMOB, bir kamu kurumu niteliğinde meslek üst kuruluşu olup, T.C. Anayasası'nın 135. maddesi uyarınca belli bir mesleğe mensup olanların müşterek ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmesini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleri ile ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak üzere meslek disiplini ve ahlakını korumak gibi görev ve yetkilerle donatılmıştır (Kurt O., 2015, 10-11).

Ülkemizde kamu denetim kurumlarının dağınık ve çok sayıda olması, özel denetim kurumlarının henüz yeterli, güvenli olmaması ve olması gereken yeri sağlayamamış olması denetimin ülkemizde ciddi bir sorun olarak devam etmesine neden olmaktadır (Güçlü, F., 2103, 3).

1.1.3 Denetim Kavramı

Denetim, Latince “işitmek” ya da “dikkatlice dinlemek” kökünden gelmektedir. Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde denetim için “biri işin doğru ve yönetime uygun olarak yapılıp yapılmadığını incelemek, murakabe etmek, teftiş etmek, kontrol etmek” ifadeleri kullanılmaktadır (Tekin F. & Çelikkaya A., 2005, 25).

İktisadi ve finansal alanlardaki gelişmelere paralel olarak farklı dönemlerde farklı anlamlar yüklendiğinden, denetimin tanımı da farklı biçimlerde yapılmıştır.

Dar anlamda denetim, işletmelerin finansal tabloları³ ve muhasebe kayıtlarının incelenmesidir (Haftacı V., 2014, 2).

Geniş anlamda denetim; iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların, önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçları ilgi duyanlara bildirmek amacıyla tarafsızca kanıt toplayan ve bu kanıtları

³**Finansal Tablolar;**Bilanço, gelir tablosu, satışların maliyeti tablosu, fon akış tablosu, nakit akım tablosu, kar dağıtım tablosu, özkaynaklar değişim tablosu gibi muhasebe raporları finansal tablolar olarak adlandırılır (Haftacı V., 2014, 86).

değerleyen sistematik bir süreç olarak tanımlanabilir (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 541).

Denetim teriminin özel bir anlamı da vardır, özünde zihnin bağımsız tutum sürdürmesi demektir ve tarafsızlıklarını zedeleyebilecek veya kişisel önyargı oluşturma eğilimi durumlarından kaçınmaktır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 46).

Muhasebe denetimi, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir (Ceylan, E., 2013, 5).

Günümüzde denetim önemli ölçüde bir muhasebe sistemi tarafından hazırlanmış olan finansal tabloların ve bu tabloların oluşturulması sırasında kullanılan kayıt ve belgelerin incelenmesi, işlemlerin muhasebe ilke ve kurallarına uygunluğunun araştırılarak doğruluğunun saptanması için gerekli çalışmaları yürütmektedir. Denetim, yaptığı çalışmaların sonucunda bir rapor hazırlayarak elde ettiği bilgi ve bulguları ilgililere sunma görevini de yerine getirir (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 4).

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle şu tanım yapılabilir. Denetim, herhangi bir etki altında kalmadan inceleme ve gözlemlerimizi kurallara ve yasalara bağlı kalarak üçüncü kişilerin doğru karar almasına yardımcı olmak amacıyla bir rapor halinde sunulmasıdır.

Nasıl ifade edilirse edilsin, denetimin tanımının temelinde, herhangi bir nedenle kendilerine kaynak tahsis edilen kişi veya birimlerin, kaynakları nasıl kullandıklarının muhasebesi niteliğinde olan hesap verme sorumluluğu kavramı vardır (Erdoğan M., 2002, 56).

1.2 Denetimin İhtiyacı

Son yıllarda ekonomik faaliyetlerin artması sonucu işlemlerin daha karmaşık hale gelmesi, verilerin çokluğu ve bilgi sağlayanların yanlış tutumları nedeniyle işletmelerin sunduğu bilgilerin güvenilirliği daha fazla sorgulanmakta ve bilgi kullanıcılarının güvenilir bilgiye olan ihtiyaçları artmaktadır (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 2).

Finansal bilgilerin doğru olmaması veya şirket yöneticilerinin bilinçli davranışlarıyla manipüle edilmiş olması durumunda ise, bu bilgileri kullanarak çeşitli yatırım kararları alanlar, yanlış olarak yanlış tercihlerde bulunabilirler. Bu yanlış tercihler de finansal piyasalarda, kaynakların gerekli alanlara etkin bir şekilde tahsis edilmesini engelleyerek ekonomik performansı olumsuz yönde etkiler (Karacan S. & Uygun R., 2012, 23).

Çıkar gruplarının, işletmenin finansal tablolarının ve açıklayıcı dipnotlarının önceden belirli bir ölçüte uygun olarak hazırlanmasını beklmeleri doğaldır. Bu ölçüt genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri veya uluslararası finansal raporlama standartları olabilir (Altıntaş T., 2011, 21).

Bu nedenle, işletmenin finansal tablolarının bağımsız bir denetimden geçeceğini bilen işletme yönetimi veya işletmede çalışan muhasebe meslek elemanları, finansal tablolarında yapacakları kasıtlı (hileli⁴) işlemlerin ortaya çıkartılacağını bileceklerinden, böyle bir işleme yönelmeyeceklerdir. Böylece, işletmenin paydaşları olan kişi veya gruplar kötü niyetlere karşı korunmuş olacaklardır (Usul H., 2013, 3).

1.3 Denetimin Amaçları

Gerek bireysel gerekse toplumsal alanda yapılan tüm faaliyetlerin belirli bir amaca yönelik olarak gerçekleştirildiği kabul edilirse, yapılan faaliyetler sonucunda, amaçlanan sonucun elde edilip edilmediği ve bu amaca ulaşma süreci içinde izlenen yöntem ve prosedürlerin önceden saptanmış norm ve standartlara uygun olup olmadığına yönelik olarak yapılan araştırma ve değerlendirmeler denetimle sağlanır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 20).

Denetimin amacı şirketi, kurum ve kuruluşların sahip ve ortaklarına, alacaklıları ile kredi kuruluşlarına, işçi ve işveren kuruluşlarına, devletin ekonomik ve idari birimleri ile ayrıca vergi dairesine bunların finansal tablolarında yer alan kayıtların gerçeğe uygun, doğru ve güvenilir olduğunu ortaya koymaktır (Ayrancı K., 2010, 21). Kısaca denetim, bilinçli ve güvenilir

⁴**Hile;** bir personelin yanlış olduğunu bildiği veya doğruluğuna inanmadığı bir takım yanlışlıkları ve kanuna aykırı hareketleri maksatlı olarak veya yanlış sunma niyetiyle yapmasını kapsar (Hatunoğlu Z. ve diğerleri, 2012, 177).

bir görüşü bir rapor halinde almak amacıyla yapılır (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 12).

Özellikle halka açık şirketlerin bağımsız denetiminde denetimin bu amacı daha büyük önem kazanmaktadır. Finansal tabloların bağımsız denetiminden beklenen faydanın sağlanması ise ancak yüksek kalitede bir denetim hizmeti verilmesi ile gerçekleşebilir (Altıntaş T., 2011, 11).

Denetimin amacı her mükellefi denetlemek değil, kayıt dışılığın yakalanma olasılığını arttırmaktır (Oral B. G., ve diğerleri, 2015, 129).

Aşağıda işletmelerin finansal tablolarının denetlenmesindeki amaçlar verilmeye çalışılmıştır (Usul H., 2013, 2).

Dış denetçi işletmenin hazırlamış olduğu finansal raporların doğru, dürüst ve yasal hükümlere ve Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olarak hazırlanmış olduğunu veya olmadığını paydaşlara bildirerek; bu işletmeyle ilgili karar alma durumunda olan birey veya kurumları karar alacakları işletmenin finansal yapıları hakkında bilgi sahibi yaparlar (Usul H., 2013, 2). Denetçi işletmenin hazırlamış olduğu finansal raporları inceleyerek ve inceleme sonucunda işletmeyle ilgili ulaştığı kanaatini paydaşlara bildirdiğinden dolayı, işletmeyle ilgili karar alma durumunda olan kişi veya kuruluşları kötü niyetlere karşı korumuş olacaktır (Usul H., 2013, 3). Eğer, bir olgu açıklanması gereken zamanda açıklanmıyorsa bilgi olarak da değerlendirilmesi söz konusu edilemez. Bu nedenle bağımsız denetim aynı zamanda da işletme yönetiminin bilgiyi zamanında açıklayıp, açıklamadığını denetlemesi gerekir (Usul H., 2013, 5).

1.4 Denetim Türleri

Denetim faaliyetini çeşitli kriterlere göre sınıflandırmak mümkündür (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 8). Bunlar denetçilerin statülerine göre, amaçlarına göre, uygulama zamanına göre ve kapsamına göre denetimlerdir.

1.4.1.1 Denetçilerin Statülerine Göre Denetim Türleri

Denetim faaliyetini yürüten kişilerin statülerine göre iç denetim, bağımsız denetim ve kamu denetimi olmak üzere üçe ayrılmaktadır.

1.4.1.1.1 İç Denetim

İç denetim, bir işletmenin görevli iç denetçileri tarafından yürütülen denetim çalışmalarıdır (Gürbüz H., 1995, 17).

İç denetim, bir işletmenin sürekli çalışanı olarak organizasyon yapısı içerisinde denetim çalışmalarını yürüten kişilerin yaptıkları denetim faaliyetidir (Ataman B., 2010, 19).

İç denetim, örgüte hizmet etmek üzere onun faaliyetlerini incelemek ve değerlemek için örgüt içerisinde oluşturulmuş bağımsız bir değerlendirme fonksiyonudur (Yılancı M., 2006, 6).

İç denetim, kurum faaliyetlerinin yönetim politikalarına, planlarına, programlarına ve yasalara uygunluğunu ölçerek, iç kontrol sisteminin amacına uygun işleyip işlemediğini değerlendirir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 41). İç denetim aynı zamanda işletmelerin kaynaklarını verimli, etkin kullanılıp kullanılmadığını da inceler (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 11). Ayrıca iç denetim bireysel işlemleri incelemek yerine sistem odaklı bir denetim faaliyetine dayanarak program sonuçlarının kalitesi üzerine odaklanmaktadır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 41). Ülkemizde iç denetime örnek olarak özel bankaların teftiş kurulları, PTT kontrolleri, muhasebe denetmenleri, büyük özel şirketlerin bünyelerinde oluşturdukları denetim birimleri örnek gösterilebilir (Güçlü F., 2013, 6).

1.4.1.1.2 Bağımsız Denetim

Son yıllarda ekonomik faaliyetlerin daha da artması sonucu işletmelerin faaliyetlerinin daha karmaşık hale gelmesi, verilerin çokluğu ve bilgi sağlayanların yanlış tutumları nedeniyle işletmelerin sunduğu bilgilerin güvenilirliği daha fazla sorgulanmakta ve bilgi kullanıcılarının güvenilir bilgiye olan ihtiyaçları daha da artmaktadır. Bu nedenle sunulan finansal

bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sağlamak için, bu konuda deneyim ve yetkiye sahip üçüncü kişilere ihtiyaç duyulmaktadır (Hatunoğlu Z., 2012, 171).

Bağımsız denetim, denetlenen işletmeden bağımsız bir uzman tarafından yapılan denetim çalışmalarıdır (Gürbüz H., 1995, 16).

Bağımsız denetim, bir işletmenin finansal tablolarında yönetim savı olarak yer alan bilgilerin doğru ve güvenilir olup olmadığı konusunda genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri doğrultusunda uygun bir kanıya ulaşabilmek ve ilgili tarafları aydınlatabilmek için amacıyla denetçi ya da denetçilerce yürütülen çalışmalardır (Haftacı V., 2014, 9).

Bağımsız denetim, serbest meslek sürdüren, kendi adına çalışan veya bir denetim şirketinin ortağı olan, denetimini yaptıkları işletmeyle işçi-işveren ilişkisi olmayan denetçilerin, işletmenin talebiyle ve bir denetim sözleşmesi çerçevesinde, işletmelerin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluk derecesini belirlemek amacıyla yaptıkları bir denetim faaliyetidir (Ataman B., 2010, 19).

Bağımsız denetim ülkemizde son on yılda gelişme gösteren bir kavramdır. Yeminli mali müşavirlik ve bağımsız denetim şirketleri de buna örnek gösterilebilir (Güçlü F., 2013, 7).

1.4.1.1.3 Kamu Denetimi

Kamusal denetim, kamu düzenini sağlanması ve kamu haklarının korunması amacıyla kamusal kuruluşların kendi denetim elemanlarına yaptırmış oldukları denetimler bu gruba girer (Gürbüz H., 1995, 16).

Kamusal denetim, kamusal örgütlere bağlı olarak çalışan denetçilerin (kamu denetçileri) kamu işletmelerinin ve özel işletmelerin yasalara, yönetmeliklere, devletin ekonomi politikasına ve kamu yararına uygun biçimde faaliyet sürdürüp sürdürmediklerini araştırmak amacıyla yapılan denetimdir (Demir V. & Bahadır O., 2009, 1051).

Kamu denetimi, görev yetkilerini yasalardan alan ve kamu adına, kamu ihtiyaçlarına cevap vermek üzere denetim yapan kişilerce gerçekleştirilen

finansal tablo, uygunluk ve faaliyet denetimlerini ifade etmektedir (Ataman B., 2010, 19).

Kamu kurumlarına bağılı olarak çalışan ve kamu yararını gözeterek görev yapan kişilerin yaptıkları denetimlere kamu denetimi adı verilir (Durmuş, C. N.,& Taş O., 2008, 11).

Kamu denetiminin temel amacı toplumun huzur ve güvenini sağlamak vatandaşların devlete olan güveni pekiştirmektir. Kamu denetimi kamu adına toplanan gelirleri ve yapılan harcamaları denetleyebileceğı gibi, iki özel kişi ya da kurum arasındaki uyumsuzluğun çözümünde konu alabilir (Güçlü F., 2013, 6).

Kamu birimleri tarafından kamu kuruluşlarının denetlenmesi, ilgili kurum ve kuruluşların kendi kuruluş kanunu ya da diğeri ilgili mevzuata uygun faaliyet gösterip göstermediklerinin tespitine yönelik bir çalışmadır. Kamuya yönelik denetim organları aşağıdaki gibidir (Gücenme Ü., 2004, 1):

- Devlet Denetleme Kurumu
- Sayıştay
- Maliye Bakanlığı
- Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu
- Halka açık kamu şirketleri için Sermaye Piyasası Kurulu

1.4.1.2 Amaçlarına Göre Denetim Türleri

Muhasebe denetiminin amacı, belli bir işletmeye veya döneme ait bilgilerin önceden tespit edilmiş kıstaslar ile karşılaştırılması ve aralarındaki uygunluk derecesinin belirlenmesidir (Gürbüz H., 1995, 11).

Amaçlarına göre denetimi finansal tablolar denetimi, uygunluk denetimi, faaliyet denetimi ve özel amaçlı denetim olmak üzere dörde ayrılmaktadır.

1.4.1.2.1 Finansal Tablolar Denetimi

Finansal tablo denetimi muhasebe denetiminin başlangıç noktasıdır (Güçlü F., 2013, 5). Finansal tabloların denetimi, gerek teoride ve gerekse uygulamada en yaygın denetim türü olup özellikle denetim mesleğinin gelişmiş olduğu ülkelerde bağımsız denetçilerin başlıca uğraş konusudur (Gürbüz H., 1995, 12).

Finansal tablolar denetimi ise işletme tarafından hazırlanan finansal tabloların bağımsız bir denetçi tarafından genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını gerekli incelemelerin yapılarak üçüncü taraflara ve yönetime rapor edilmesi sürecine finansal tablolar denetimi denmektedir (Durmuş C.N., & Taş O., 2008, 14). Kısaca, mevcut finansal tabloların doğru ve adil olup olmadığını belirlemek için, belirli kriterlere uygun olarak tabloların incelenmesidir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 14).

Denetçi, finansal tabloları incelerken, tabloların değişik taraflarca değişik amaçlar için kullanacağını göz önünde bulundurmalıdır. Çünkü denetim, ilgili tüm tarafların gereksinimleri karşılamak amacıyla yapılan genel amaçlı bir çalışmadır (Haftacı V., 2014, 6).

Finansal tabloların denetiminden esas olarak bilançonun, gelir tablosunun, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının denetlenmesidir (Güçlü F., 2013, 4).

Finansal tablolar ve içerdiği genel özellikler aşağıda sıralanmıştır (Bozkurt N., 2012, 28):

- Bu tür denetimin amacı işletmenin finansal tablolarına güvenilirlik kazandırmaktır.
- Finansal tabloları denetleyen denetçi, işletmeden veya herhangi bir gruptan ayrı olarak bağımsız bir kişiliğe sahiptir.
- Amaç, finansal tablolardaki yanlış beyanların ortaya çıkarılmasıdır.

- Denetçi tarafından finansal tablo hakkında bir bütün olarak tek bir görüş oluşturulmaktadır. Tek tek var olan hatalar⁵ üzerinde durulmamaktadır.
- Denetçi finansal tabloların güvenilirliği hakkındaki görüşünü mantıklı bir temeli oturtmaktadır. Bu, finansal tablonun yüzde yüz güvenilir olduğu anlamına gelmemektedir.

1.4.1.2.2 Uygunluk Denetimi

Uygunluk denetimi, “Bir işletmenin finansal işlemlerinin ve faaliyetlerinin, işletme yönetimi, yasama organı ya da diğer yetkili kişi ve kuruluşlarca belirlenmiş yöntemlere, kurallara ve mevzuata uygun olup olmadığının incelenmesi sürecine uygunluk denetimi denir” (Durmuş C.N.,& Taş O., 2008, 14).

Bir uygunluk denetimi örgüte ait prosedürler, kurallar, ya da daha yüksek bir otorite tarafından belirlenen yönetmeliklere ve prosedürlere sahip olup olmadığını belirlemek için kuruluşun gözden geçirilmesidir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 15).

Bir diğer tanımda ise uygunluk denetimi, işletme faaliyetlerinin yasalara, hukuk kurallarına ya da üst yönetim tarafından belirlenmiş işletme içi kurallara uygun olup olmadığının tespiti için yapılan çalışmadır (Gücenme Ü., 2004, 2). Uygunluk denetimi sonuçları genellikle denetlenen kuruluş birimi içinden yönetime rapor edilir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 15).

Uygunluk denetimi hem işletme içi kişiler tarafından hem de işletme dışı kişiler tarafından yapılabilir. Örneğin işletme yönetimi tarafından belirlenen kredili satışlarla ilgili iç kontrol prosedürlerine ne ölçüde uyulup uyulmadığının iç denetçiler tarafından araştırılması işletme içi kişiler tarafından yapılan uygunluk denetimidir. Vergi inceleme elemanları tarafından yapılan vergi denetimleri, kamu kurum ve kuruluşlarının finansal işlemlerinin ilgili mevzuata uygun olup olmadığını Sayıştay tarafından araştırması, kamu ya da özel kişi ve kurumlara ait işyerlerinde istihdam edilenlerin ücret durumlarını

⁵**Hata;** şirket çalışanının bilmeyerek veya istemeyerek yapmış olduğu yanlışlıklardır (Hatunoğlu Z. ve diğerleri, 2012, 176).

gösteren bordroların, sigorta bildirimlerinin, çalışma yaşamıyla ilgili düzenlenmesi gereken diğer belgelerin ilgili mevzuatlara uygunluğunun SGK ve İş Müfettişleri tarafından araştırılması işletmede dışı tarafından yapılan uygunluk denetimine örnektir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 32).

Uygunluk denetiminde kullanılan ölçütler: Her türlü kanun, yönetmelik, şirket ana sözleşmesi, yönetim kurulu kararları, işletme içine dönük yönetmelik ve sirkülerler, işletme yönetiminin belirlediği her türlü politika ve uygulamalar (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 14).

Yapılan işlemlerin öngörülen ölçütlere uygunluğunun araştırılmasında sürdürülecek bir denetim etkinliğinin artırılması için (Güredin E., 2014, 17);

- Denetimi yürütecek denetçinin bu konularda yetenekli olması,
- İşletme içinde iyi bir belge dosyalama sisteminin var olması ve
- Uygunluk denetimi sonuçlarının raporlanmasının bir sisteme bağlanmış olması koşulları gereklidir.

1.4.1.2.3 Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi, işletmenin yada denetlenen kuruluşun faaliyetlerinin verimlilik, karlılık açısından yada işletmenin kuruluş amaçlarına uygunluk açısından denetimini içerir (Güçlü F., 2013, 5).

Faaliyet denetimi işletmenin bölümlerinin etkinlik⁶ve verimliliklerinin⁷ değerlendirilmesi amacıyla o bölümlerin faaliyetlerine ilişkin yöntem ve yordamların gözden geçirilerek incelenmesi faaliyetidir (Güredin E., 2014, 17).

Kısaca faaliyet denetimi, işletmenin önceden belirlemiş olduğu hedeflerine ulaşip ulaşmadığının, verimli çalışıp çalışmadığının tespiti ve daha çok işletme yönetiminin başarısını ölçmeye yarayan denetim türü olarak tanımlanabilir (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 15).

⁶ **Etkililik**, bir kurumun amaç ve hedeflerine ulaşip ulaşmayacağını bir ölçüsüdür (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 15).

⁷ **Verimlilik**, bir organizasyonun hedeflerine ulaşmak için kaynaklarını nasıl kullandığını gösterir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 15).

Faaliyet denetiminin amacı ise işletmelerin faaliyetlerinin verimliliğini ve etkinliğini değerlendirmektir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 9). Faaliyet denetimi, işletme faaliyetlerinin verimliliğinin ölçülmesi amacıyla faaliyet sonuçlarının verimlilik standartları ya da önceden belirlenmiş hedeflerle karşılaştırılması suretiyle yapılır (Gücenme Ü., 2004, 3).

Faaliyet denetimi kamu ve özel sektör işletmelerinde iç denetçiler tarafından, kamu kuruluşlarında ise kamu denetçileri tarafından yürütülür. Ayrıca vergi inceleme elemanlarının özellikle üretim işletmelerinde yaptıkları randıman incelemeleri de faaliyet denetimi kapsamında değerlendirilebilir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 33).

1.4.1.3 Uygulama Zamanına Göre Denetim Türleri

Uygulama zamanına göre denetim çalışmaları; sürekli denetim, ara denetim ve son denetim olmak üzere üçe ayrılır (Haftacı V., 2014, 8).

1.4.1.3.1 Sürekli Denetim

Uzun bir süre içinde gerçekleşen denetim etkinliğidir (O'Regan D., 2004, 76).

Genellikle iç denetçilerin işletmenin muhasebe sistemini bir hesap dönemi boyunca denetleyerek gerekli düzeltmeleri yapmaları sürecidir (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 16).

Bu denetim türünün özelliği tam denetim olması, yani mali yıl sona ermeden denetim sözleşmesinin yapılmış olması nedeniyle denetçinin, yeterli kanıt toplayabilmesi ve denetim standartlarının yapılmasını öngördüğü denetim çalışmalarının tamamını uygulama imkanı bulması dolayısıyla denetim alanında ve kapsamında bir sınırlama olmamasıdır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 38).

1.4.1.3.2 Ara Denetim

Hesap dönemi içinde belli tarihlerde yapılan denetimlerdir. Üç aylık, altı aylık gibi kısa hesap dönemlerine ait sonuçların denetimidir (Gürbüz H., 1995, 16).

Bu denetim türünün özelliği ara dönemlerde yapılması denetçinin uygun ve yeterli kanıt toplayabilmek için yeterli zamanının olmaması ve diğer yapısal etkenlerle denetim kapsamının sınırlandırılmış olmasıdır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 39).

1.4.1.3.3 Son Denetim

Bu denetim türünde denetim çalışmaları, hesap döneminin bitiminden çok kısa bir süre önce başlatılabilirse de asıl çalışma, dönem kapandıktan sonra yapılır (Gürbüz H., 1995, 16).

Muhasebede kullanılan defterlerin kapanış işlemleri tamamlandıktan ve bilanço ve gelir tablolar düzenlendikten sonra yapılan denetimlerdir (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 16).

1.4.1.4 Kapsamına Göre Denetim Türleri

Kapsamına göre denetim çalışmaları genel denetim ve özel denetim olmak üzere iki ana gruba ayrılabilir (Gürbüz H., 1995, 14).

1.4.1.4.1 Genel Amaçlı Denetim

Genel amaçlı denetim, her türlü kayıt ve muhasebe işleminin doğruluk ve güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılır (Haftacı, V., 2014, 7).

Bir işletmede yapılan muhasebe çalışmaları, bilanço ve gelir tablolarında özetlenir. Bu nedenle finansal tabloların denetimi, bir anlamda genel denetimdir (Gürbüz H., 1995, 14).

1.4.1.4.2 Özel Amaçlı Denetim

Özel amaçlı denetim ise, belirli konularda belirli bir karar birimine ayrıntılı bilgi sağlamak ve önerilerde bulunmak amacıyla bir kurumun hesaplarını, finansal tablolarını ve bunların dayandığı belgeleri incelemektir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 36).

Özel amaçlı denetim, işletme yönetimine çeşitli konularda bilgi sağlamak, muhasebenin belli bir alanında inceleme yapmak ve görüş oluşturmak amacıyla yapılır (Haftacı, V., 2014, 7).

Genel amaçlı denetimle özel amaçlı denetim arasındaki en belirgin fark, özel denetimde denetim konusunun sınırlandırılmış olmasıdır (Haftacı, V., 2014, 7).

1.5 Denetçi ve Denetçi Türleri

Denetim eski Mısır ve Asurlular gibi medeniyetlerde de uygulanmış çok eski bir meslektir.

İşlemlerin bugüne göre az ve basit olduğu zamanlarda hesapların kontrolü ile görevlendirilen kişi, harcamada bulunana işlemlerin miktar ve içeriklerini okutur, hesaplar hakkında fikrini söylerdi. Hesapları kontrol ile görevlendirilenin işini dinleyerek yapması dinlemenin Latince karşılığı olan audire'den hareketle auditor denetçi/denetleyen kavramını ortaya çıkarmıştır. Zamanla denetçi tüm işlemleri doğrulamak, varsa hataları, eksiklikleri belirtmek şeklinde görevleri artmıştır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 46).

1.5.1 Denetçinin Tanımı

Denetçi, denetim faaliyetlerini meslek edinmiş, mesleki bilgi ve deneyime sahip bağımsız davranabilen, yüksek etik değerler taşıyan kişidir (Güçlü, F., 2013, 8).

Denetçi, denetim faaliyetini yürüten, mesleki bilgi ve deneyime sahip, bağımsız davranabilen ve yüksek ahlaki nitelikler taşıyan uzman bir kişidir (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 543).

İyi bir denetçi, kendini sürekli geliştiren (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 8), müvekkillerine karşı finansal muhasebe konusunda yetkin (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 4), dürüst, sır saklayan, dengeli ve ağırbaşlı, yazışma ve konuşmalarında anlaşılır bir dil kullanan, çalışmalarında gerekli özen ve dikkati gösteren bir kişiliğe sahip olmalıdır (Haftacı V., 2014, 14).

Denetçiler önemli sayılabilecek özelliklere sahip olmak zorundadır. Bunlar (Bozkurt N., 2012, 31):

- Denetçi, yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olmalıdır.
- Denetçi, bağımsız davranma özelliğine sahip olmalıdır.

- Denetçi, çalışmalarında gerekli özeni göstermelidir.
- Denetçi, kişilikli ve ahlaklı olmalıdır.

Denetçi hem özde, hem de görünürde bağımsız olmalı, tarafsız davranabilmeli, kararlarını hiçbir etki altında kalmadan verebilmeli, karar birimleri ile diğer ilgilileri, tarafsızlığı konusunda kuşkulandıracak tutum ve davranışlardan sakınmalıdır. Denetim mesleğinin gelişmiş olduğu ülkelerde, denetçinin bu özelliği üzerinde titizlikle durulur (Haftacı V., 2014, 14).

1.5.2 Denetçi Türleri

Denetçiler bağımsız denetçiler, iç denetçiler ve kamu denetçileri olmak üzere genelde üç gruba ayrılmaktadır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 46).

Aşağıda her üç denetçi grubu kısaca ele alınmıştır.

1.5.2.1 Bağımsız Denetçi

Bağımsız denetçiler müşterilerine bir denetim şirketine bağlı olarak veya kendi başlarına profesyonel denetim hizmeti sunan uzman kişilerdir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 46).

Bağımsız denetçiler, denetimini yaptıkları işletmeyle işçi-işveren ilişkisi olmayan, işletmelere denetim ve diğer hizmetleri sunan kişilerdir (Bozkurt N., 2012, 31).

Bağımsız denetçiler, müşterilerine profesyonel denetim hizmeti sunan ve tek başına çalışan uzman kişiler ile bir denetim işletmesinde görevli kişilerdir. Bağımsız denetçiler eğitimleri, deneyimleri ve/veya bağımsız olma nitelikleri ile çeşitli denetim işlevlerini en iyi şekilde sürdürebilecek yetenekteki kişilerdir (Güredin E., 2014, 19).

Bağımsız denetçilerle; denetledikleri işletme arasında bir işçi ve işveren ilişkisi yoktur, kendilerine ait işyerleri vardır. Dolayısıyla bağımsızlıkları en yüksek olan denetçi grubudur (Usul H., 2013, 24). Denetim mesleğinin gelişmiş olduğu ülkelerde bağımsız denetçiler oldukça önemli bir konuma sahiptirler (Haftacı V., 2014, 15).

Bağımsız denetçilerin asıl faaliyet alanı finansal tabloların denetimidir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 10). Bunun yanında yaptıkları çeşitli hizmetlerde vardır (Bozkurt N., 2012, 32):

- İşletmelere vergi konularında danışmanlık yapmak,
- Çeşitli konularda yönetim danışmanlığı yapmak,
- Muhasebe sistemleri kurmak veya mevcut durumu incelemek ve önerilerde bulunmak,
- İç kontrol yapısını oluşturmak,
- İşletmede iç denetim işlevinin oluşumuna yardımcı olmak,
- İşletmeler adına çeşitli kurumlarda temsil görevini yürütmek,
- Kamu kurumlarının işletmelerden istediği belge ve bilgilerin onaylanması işlevini yerine getirmek,
- İşletmelere iş gören bulunmasında yardımcı olmak

1.5.2.2 İç Denetçi

İç denetçi, işletme yönetimi tarafından işletme içinde denetim yapmakla görevlendirilen konulmuş ölçütlere işletme yönetimi tarafından uyulup uyulmadığını düzenli olarak gözden geçiren, kişilere iç denetçi adı verilir (Haftacı V., 2014, 81).

Pek çok büyük şirket ve kuruluşların bünyesinde bir iç denetim personeli bulunur (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 16). Özel işletmelerde, ortaklıklarda, devlet kuruluşlarında, bu kuruluşlara bağlı olarak yani o işletmenin bir memuru olarak görev yapan denetçilerdir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 47). İç denetçiler bağlı bulundukları işletmede iç denetim hizmeti yapan bir kurmay bölümün üyeleridir. Bu hizmeti sunan bölüme “İç Denetim Bölümü” adı verilir (Güredin E., 2014, 20).

İç denetçilerin faaliyetlerini sürdürmede ve iç denetim raporunu düzenlemede tarafsız davranmaları genel ilkedir (Karacan S. & Uygun R.,

2012, 48). Bir işletme içinde yönetime bağlı olarak çalışmaları nedeniyle, iç denetçilerin hazırladığı denetim raporları üçüncü kişiler tarafından güvenilir kabul edilmemektedir. Zaten bu raporlar yalnızca işletme içine dönük raporlardır (Durmuş C.N. & Taş O., 2008, 17).

İç denetçi işletmenin finansal nitelikteki faaliyetleri ile finansal nitelikte olmayan faaliyetlerini gözden geçirir ve değerler (Haftacı V., 2014, 15-16). Dikkatlerini çok sık iç kontrollerin değerlendirilmesine verir. Yaptıkların işin büyük bir kısmı operasyonel denetimlerden oluşur; ek olarak uygunluk denetimleri de yapabilir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 16). İç denetçiler tüm fonksiyonel alanların gözden geçirilmesinden sorumludurlar. Bunu kolaylaştırmak için onlara şirketin varlıklarına, kayıtlarına ve personel bilgilerine erişim hakkı verilir (Porter B. ve diğerleri, 2003, 509). İşletme varlıklarının her türlü hata ve yolsuzluğa karşı korunup korunmadığını, işlemlerin saptanmış olan politikalara uygun olarak yürütülüp yürütülmediğini araştırır (Haftacı V., 2014, 15-16).

İç denetçiler, dış denetçilere yardımcı olmalı, her iki tür denetçi arasında işbirliği kurulmalıdır (Haftacı V., 2014, 83). İç denetim biriminde çalışan iç denetçilerin etkin bir biçimde çalışması, finansal tablolarda önemli hata ve hilelerin bulunma ihtimalini azaltacağı için, bağımsız denetçinin karşılaşacağı riskleri de azaltacaktır. Bağımsız denetçi, iç denetim birimini değerlendirirken iç denetçinin tarafsızlığını, mesleki yeterliliğini ve çalışmalarının kalitesini incelemelidir (Ulusoy Y., 2006, 151).

Bugün gelinen noktada, iç denetçiden beklenen yalnızca geçmişte olan kimi şeylerin belirlenmesi değil, ön görülerde bulunması, risk yönetimi, kontrol ve kurumsallaşma gibi alanlardaki fırsatları da ortaya koymasıdır (Haftacı V., 2014, 16).

1.5.2.3 Kamu Denetçisi

Kamu denetçileri kamusal örgütlere bağlı olarak çalışan denetçilerdir (Güredin E., 2014, 20).

Kamu'dan (devlet) maaş alan, kamu adına denetim yetkisi kullanan denetim elemanlarıdır (Güçlü F., 2013, 8).

Kamu kurumlarının tüm faaliyetleri ile özel sektördeki kuruluşların özellikle vergi yasalarına uyup uymadıklarını ve beyanlarının doğruluğunu araştıran ücretleri devlet tarafından ödenen denetçilerdir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 48).

Kamu denetçileri, kendi kurumlarında yaptıkları çalışmalarda iç denetim, özel sektör kuruluşlarında yaptıkları çalışmalarda kamu denetimi görevini yerine getirirler (Bozkurt N., 2012, 34).

Ülkemizde kamusal denetim görevi özel yasa ile kurulmuş denetim örgütleri ile kamu örgütleri içindeki denetçiler tarafından yapılmaktadır (Gürbüz H., 1995, 24). Bu denetçilerin amaçları, bağlı oldukları örgütleri ilgilendiren konularda özel işletmelerin faaliyetlerini, finansal kayıt ve tablolarını incelemektir (Gürbüz H., 1995, 24). Örneğin Gümrük ve Ticaret Bakanlığı müfettişleri kamu adına hem sermaye şirketlerini denetlerken; hem de kendi teşkilatı içinde denetim çalışması yapabilir. Kamusal denetçilere örnek olarak; vergi müfettişlerini, Sosyal Güvenlik Kurumu müfettişleri ve Sayıştay denetçileri verilebilir (Usul H., 2013, 32).

1.6 Türkiye’de Denetim Uygulamaları

Türkiye’de 1987 yılına kadar finansal tabloların hazırlanması ve denetiminin Türk Ticaret Kanunu ve Vergi Mevzuatı hükümleri çerçevesinde yürütüldüğü görülmektedir.

1987 yılında bankaların bağımsız denetim zorunluluğu ile başlayan bağımsız denetim faaliyetlerini, Sermaye Piyasası Kurulu’nun yayınladığı bağımsız denetim esasları ve kuruluşlarına ilişkin tebliğle getirilen düzenlemeler ve 1989 yılında yayınlanan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu, yönetmelik ve tebliğler izlemektedir (Ataman B., 2010, 18-19).

Türkiye’de denetim uygulamaları kapsamında; Sermaye Piyasası Kurulu’nun denetimleri, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nda

denetim uygulamaları, Türk Ticaret Kanunu'na göre denetim uygulamaları ve Maliye Bakanlığı denetimleri aktarılacaktır.

1.6.1 Sermaye Piyasası Kurulu'nun Denetimleri

Ülkemizde bağımsız denetim alanında ilk düzenleme 1987 yılında Sermaye Piyasası Kurulunca (SPK) yapılan düzenlemedir (Güredin E., 2014, 36). SPK ülkemizin ciddi çalışan denetim kuruluşlarından biridir. Kendine bağlı kuruluşlara yönelik muhasebe hesap planı ve denetim standartları geliştirmiştir (Güçlü F., 2013, 68).

Sermaye Piyasası Kanunu 2499 sayılı SPK hükümlerine bağlı olarak hisse senetleri halka arz edilmiş veya halka arz edilmiş sayılan kuruluşlar ile ilgili bağımsız denetim uygulamalarına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Yapılan düzenlemelerin amacı, sermaye piyasasında bağımsız denetim faaliyeti ile bu faaliyeti yürütecek SPK tarafından yetkilendirilmiş bağımsız denetim kuruluşları ve bağımsız denetçilere ilişkin standart, ilke, usul ve esasları belirlemektir (Durmuş, C. N., & Taş O., 2008, 142).

Sermaye Piyasası Kurulu, sermaye piyasalarının güven, açıklık içinde çalışmasını ve tarafların hak ve yararlarının korunmasını engelleyen ihmal, ihlal, suistimal ve benzeri her tür yasal olmayan fiil ve eylemlerin önlenmesi amacıyla denetimler yapmaktadır (Soydan H., 2010, 89).

Sermaye piyasasının temel görevi kamunun zamanında, yeterli ve doğru şekilde aydınlatılmasını sağlamaktır. Böylece, finansal piyasaların etkin bir yapıya kavuşması, yapay fiyat hareketlerinin önlenmesi ve içeriden öğrenenlerin ticaretinin engellenmesi temin edilmeye çalışılmaktadır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.547).

Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğde bağımsız denetime tabi şirketlerde yapılacak denetim çalışmaları üç ayrı başlık halinde aşağıdaki şekilde açıklanmıştır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 44):

1. Sürekli denetim, hisse senetleri halka arz edilmiş ya da arz edilmiş varsayılan şirketlerin, bankaların, aracı kurumların, yatırım fonları ve yatırım ortaklıklarının, sigorta ve reasürans şirketlerinin, enerji

piyasasında faaliyet gösteren şirketlerin bağımsız denetim kuruluşlarınca yıl sonu finansal tablolarının genel kabul görmüş denetim standartlarına göre denetlenmesidir (Haftacı V., 2014, 11).

Sürekli denetime tabi finansal tablolar, temel finansal tablolar (bilanço ve gelir tablosu) ve ek finansal tablolardır (satışların maliyeti tablosu, nakit akım tablosu, fon akım tablosu ve özkaynaklar değişim tablosu). Söz konusu finansal tablolar, denetçiler tarafından uygun görülen denetim ilke ve standartlarına göre denetime tabi tutulur ve ulaşılan sonuçlar bir raporla ilgililere duyurulur (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.547).

2. Sınırlı denetim, hisse senetleri borsada işlem gören şirketler, Aracı kurumlar, Menkul ve Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları ve Fonları ve Emeklilik Yatırım Fonları Şirketlerinin ara finansal tablolarının Genel Kabul Görmüş Denetim Standartlarına uygun bir şekilde denetlenmesidir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 9). Sınırlı denetim; hesap dönemi içinde belli tarihlerde yapılan denetimlerdir. Üç aylık, altı aylık gibi kısa hesap dönemlerine ait sonuçların denetimidir (Gürbüz H., 1995, 16).

Sınırlı denetimde, ağırlıklı olarak bilgi toplama ve analitik inceleme teknikleri kullanılmaktadır. Tüm denetim tekniklerinin uygulanması hem zaman hem de denetim alanındaki kısıtlamalar nedeniyle mümkün olamamaktadır. Bu bakımdan yapılan denetim, sınırlı denetim olarak adlandırılmaktadır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 547).

3. Özel denetim ise SPK tarafından belirlenmiş bazı önemli olayların (menkul kıymet ihracı, tasfiye, birleşme gibi) işletmeler tarafından gerçekleşmesi isteğine bağlı olarak bu olay ve işlemlerle ilgili olarak yapılan denetimdir (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 547).

Özel denetimde denetlenecek finansal tabloların denetim çalışmasının başladı ay sonu itibarıyla hazırlanması esastır. Özel denetimin başlangıç tarihinden önceki iki ay ve halka arz için SPK'ya başvuru tarihinden

itibaren, bölünme, devir, tasfiye kararı için genel kurul toplantı tarihinden önceki üç ay içinde yer alan tarihlere denk düşen finansal tablolarda özel denetim kapsamına alınabilir. Bu gibi durumlarda denetçi önceki dönemlere ilişkin güvenilirlik derecesi düşük düzeylere inebileceği gerçeğini göz önünde tutarak raporunu hazırlar (Haftacı V., 2014, 11).

1.6.2 Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nda Denetim Uygulamaları

Bankacılık mevzuatında bağımsız denetimle ilgili ilk düzenleme, 1211 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Kanunu uyarınca yayımlanan “Bağımsız Denetim Kuruluşlarına İlişkin Tebliğ”dir. Bu tebliği Hazine Müsteşarlığı tarafından “Bankalarda Bağımsız Denetim Yapacak Kuruluşlara İlişkin Yönetmelik” izlemiştir (Haftacı V., 2014, 42). Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), bankacılık sektörünün düzenlenmesi ve denetlenmesi amacıyla 4389 sayılı yasayla 1999 yılında kurulmuştur (Güçlü F., 2013, 68). Bu yasanın amacı, tasarruf sahiplerinin hak ve menfaatlerini korumak, finansal piyasalarda güven ve istikrar ve ekonomik kalkınmanın gereklerini de dikkate alarak kredi sisteminin etkin bir şekilde çalışmasını sağlamak üzere bankaların kuruluş, yönetim, çalışma, devir, birleşme, tasfiye ve denetlenmelerine ilişkin esasları düzenlemektir (Gücenme Ü., 2004, 5).

4389 sayılı BDDK Kanunu ile diğer kanunların bankalarla ilgili hükümlerinin uygulanmasının ve her türlü bankacılık işlemlerinin denetimi, bankaların varlıkları, alacakları, öz kaynakları, borçları, kar ve zarar hesapları arasındaki ilgi ve dengelerin ve finansal bünyeyi etkileyen diğer tüm unsurların tespit ve tahlili Kurum adına doğrudan Başkana bağlı bir Kurul⁸ teşkil eden bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları tarafından yapılır (4389 sayılı, BDDK, Madde 5-1).

Bankalar yeminli murakıpları ve yardımcıları, bankalar ve bankaların iştirak ve kuruluşları ile diğer gerçek ve tüzel kişilerden bu Kanun hükümleri

⁸ **Kurul;** Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Kurumun karar organıdır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 934).

ile ilgili görecekları bütün bilgileri istemeye, bunların tüm defter, kayıt ve belgelerini incelemeye yetkili olup, bilgi istenenler de istenilen bilgileri vermekle, defter, kayıt ve belgeleri incelemeye hazır bulundurmakla yükümlüdürler (4389 sayılı, BDDK, Madde 5-3).

Kamu kurum ve kuruluşları, Merkez Bankası ve benzeri kuruluşlar ile Risk Merkezi görevleri ile ilgili olarak istenecek her türlü bilgiyi gizli de olsa bankalar yeminli murakıpları ve yardımcılarına verirler (4389 sayılı, BDDK, Madde 5-4).

Bankalarda yerinde denetim yapan kişiler, bu Kanunda belirtilen düzenlemeler dışında diğer kanunlara aykırılıkları tespit ettikleri takdirde bu tespitleri ilgili mercilere derhal bildirmek zorundadırlar (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 941).

Bankaların genel kurullarına sunacağı yıllık bilançoları ile kar ve zarar cetvellerinin bağımsız denetim kuruluşlarınca onaylanması şarttır (Gücenme Ü., 2004, 6).

Kurumun faaliyetleri hakkındaki yıllık rapor, raporun ait olduğu dönemi izleyen yılın mayıs ayı sonuna kadar Bakanlar Kuruluna sunulur ve kesin hesaplar ile birlikte kamuya açıklanır. Kurum, faaliyetleri ile ilgili olarak yılda bir defa Türkiye Büyük Millet Meclisi Plan ve Bütçe Komisyonuna bilgi verir (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 941).

1.6.3 Türk Ticaret Kanunu'na Göre Denetim Uygulamaları

Gerek ticaret gerekse teknoloji de yaşanan hızlı gelişmeler, ülkeleri uluslararası piyasaların bir parçası olma durumuna getirmiş, bu gereklilik sonucu eski TTK⁹ yerine yeni bir TTK¹⁰ tasarısı hazırlanmış bu tasarı 13.01.2011 tarihinde 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu adıyla yasallaşmış ve 14.02.2011 tarihli 27846 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. 6102 sayılı

⁹ Eski TTK : **6762** Sayılı Türk Ticaret Kanunu

¹⁰ Yeni TTK: **6102** Sayılı Türk Ticaret Kanunu

kanun 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe girmiş, 6335 sayılı kanun ile daha sonra yapılan değişikliklerle güncellenmiştir (Haftacı V., 2014, 41).

Denetim sadece KGK¹¹ tarafından yetkilendirilmiş denetim kuruluşları veya denetçiler tarafından yetkileri çerçevesinde gerçekleştirilecektir. Kamu yararını ilgilendiren şirketlerin (KAYİK) faaliyet alanları, işletme büyüklükleri çalışan sayısı ve benzeri ölçülere göre Kurumca belirlenen işletmelerin denetimi yalnızca denetim kuruluşları tarafından, diğerlerinin denetimi ise denetim kuruluşları ve denetçiler tarafından yapılacaktır (Yön. Md.11). (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 37-38).

6102 sayılı TTK ile Bakanlar Kurulunca belirlenen tüm anonim ve limited şirketler ile şirketler topluluğu bağımsız denetime tabi tutulmuştur (TTK Md. 397, Md, 635). Bunların finansal tabloları bağımsız denetçi tarafından, uluslararası denetim standartlarıyla uyumlu Türkiye Denetim Standartlarına göre denetlenecektir. Yönetim Kurulu yıllık faaliyet raporu içinde yer alan finansal bilgilerin, denetlenen finansal tablolar ile tutarlı olup olmadığı ve gerçeği yansıtıp, yansıtmadığı da denetim kapsamı içindedir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 32).

Denetime tabi olanlar, hazırlanmış olan finansal tablolarının denetimden geçip geçmediğini, denetimden geçmiş ise denetçi görüşünü ilgili finansal tablonun başlığında açıkça belirtmek zorundadır. Bu hüküm, yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu için de uygulanır. Denetime tabi olduğu hâlde, denetletirilmemiş finansal tablolar ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, düzenlenmemiş hükmündedir (6102 Sayılı TTK, Md. 397/2).

Şirketin ve topluluğun finansal tabloları ile yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu, denetleme raporunun sunulmasından sonra değiştirilmişse ve değişiklik denetleme raporlarını etkileyebilecek nitelikteyse, finansal tablolar ile, birinci fıkra çerçevesinde yönetim kurulunun yıllık faaliyet raporu yeniden denetlenir. Yeniden denetleme ve bunun sonucu, raporda özel olarak açıklanır.

¹¹ **KGK**: Kamu Gözetimi Kurumu

Denetçi görüşünde de yeniden denetlemeyi yansıtan uygun eklere yer verilir (6102 Sayılı TTK, Md. 397/3).

Anonim şirketlerde denetçi, şirket genel kurulunca; topluluk denetçisi, ana şirketin genel kurulunca seçilir. Denetçinin her faaliyet dönemi ve her halde görevini yerine getireceği faaliyet dönemi bitmeden seçilmesi şarttır. Seçimden sonra, yönetim kurulu, gecikmeksizin denetleme görevini hangi denetçiye verdiğini ticaret siciline tescil ettirir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile internet sitesinde ilan edilir (Çankaya G., 2014, 34-35).

Denetçi, şirketin finansal raporlarıyla, yönetim kurulu raporlarını uluslararası denetim standartlarına göre denetlemektedir. Özel denetçiler ise, bunların dışında bazı konular için taraflarca veya mahkeme tarafından seçilmiş denetçilerdir (Çankaya G., 2014, 32).

Denetçi ve özel denetçi, bunların yardımcıları ile denetleme yapmasına yardımcı olan temsilcileri, denetimi dürüst ve tarafsız bir şekilde yapmak ve sır saklamakla yükümlüdür. Faaliyetleri sırasında öğrendikleri, denetleme ile ilgili olan iş ve işletme sırlarını izinsiz olarak kullanamazlar. Kasten veya ihmal ile yükümlerini ihlal edenler şirkete ve zarar verdikleri takdirde bağlı şirketlere karşı sorumludurlar. Zarar veren kişi birden fazla ise sorumluluk müteselsildir (6102 Sayılı TTK, Md. 404). Denetçinin sır saklama sorumluluğu rapor tarihinden başlayarak **beş yılda** zaman aşımına uğrar (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 34).

Şirketin ve şirketler topluluğunun yılsonu ve konsolide finansal tablolarını, raporlarını, hesaplarını denetleyen denetçi ve özel denetçiler; kanuni görevlerinin yerine getirilmesinde kusurlu hareket ettikleri takdirde, hem şirkete hem de pay sahipleri ile şirket alacaklılarına karşı verdikleri zarar dolayısıyla sorumludur (6102 Sayılı TTK, Md. 554).

404. madde, 554 maddeden farklı olarak denetçilerin davranış yükümünden doğan sorumlulukların düzenlemiştir.

Buradaki davranış sözcüğü dürüstlüğü, tarafsızlığı ve şirketin sırina bağlılığı içerir. Bu maddeye göre tazminata hükmedilmesi için, denetim

faaliyeti sırasında öğrenilmiş şirket sırlarının kullanılmış olması gerekir. Kullanılmadan kasıt bilgilerin üçüncü kişilere aktarımıdır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 284).

554. madde ise sorumluluğu denetçinin kasten veya ihmalen kusurlu davranışı ve bu davranış nedeniyle işletmenin bir zarara uğramasına bağlamıştır. Denetçi hakkında tazminata hükmedilmesi için, kusur ve zarar olmak üzere iki unsurun bir arada gerçekleşmesi gerekir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 284).

Anonim şirketlerde denetleme konusu 6102 sayılı TTK’da değişiklik yapan 6335 sayılı Kanun ile 6102 sayılı TTK’nın denetimle ilgili birçok hükmü yürürlükten kaldırılmış olup, denetim konusu bağımsız denetim ve özel denetim olarak güncellenmiştir (Haftacı V., 2014, 42).

Anonim ortaklıklarda bağımsız denetim, genel olarak, ortaklığın bir faaliyet dönemine ilişkin finansal tablolarının kanuna, ana sözleşmenin finansal tablolara ilişkin düzenlemelerine ve Türkiye Muhasebe Standartlarına uygun olup olmadığını, Türkiye Denetim Standartları çerçevesinde denetlemek ve sonucu bir rapora bağlamak şeklinde tanımlanabilir (m. 398/1) (Bahtiyar M., 2013, 158).

TTK 398’e göre denetçi, yönetim kurulunun şirketi tehdit eden veya edebilecek nitelikteki riskleri zamanında teşhis edebilmek ve risk yönetimini gerçekleştirebilmek için 378. maddede öngörülen sistemi ve yetkili komiteyi kurup kurmadığını, böyle bir sistem varsa bunun yapısı ile komitenin uygulamalarını açıklayan, ayrı bir rapor düzenleyerek, denetim raporuyla birlikte, yönetim kuruluna sunar (Yıldırım S., 2011, 47).

Denetçi, denetleme yaptığı şirkete, vergi danışmanlığı ve vergi denetimi dışında, danışmanlık veya hizmet veremez, bunu bir yavru şirketi aracılığıyla yapamaz (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 1142).

TTK ‘nın 635. maddesinin 1. bendine göre limited şirketlerde denetim ise; 397 nci maddenin beşinci ve altıncı fıkraları dışında kalan, Anonim şirketin

denetçiye (...) denetime ve özel denetime ilişkin hükümleri limited şirkete de uygulanır (6102 Sayılı Md. 635/1).

1.6.4 Maliye Bakanlığının Denetimleri

Bir ülkenin ekonomik ve sosyal yapısına uygun yasalar yürürlükte bulunsa ve gelir idaresinin işleyişi mükemmel olsa bile, vergi denetimi¹² yapılmazsa yada gereken nitelik ve etkinlikte yapılmaması halinde sistemin zaman içinde bozulmasına ve doğru işlememesine sebep olur (Acar İ.A. & Merter M.E., 2004, 14).

Günümüzde vergi denetim sistemi, mükelleflerin verdikleri beyannameler üzerinden ödeyecekleri verginin, kendileri tarafından tespit edilmesi ve gelir idaresince denetlenmesi esasına dayanmaktadır. Beyan usulü olarak ifade edilen bu yöntem, mükelleflerde vergi bilincinin yeterince gelişmemiş olmasının sonucu olarak, vergi konusuna tabi bazı gelirlerin beyan dışı bırakılmasına yol açtığı için önemli oranda kaçakçılık riskini taşımaktadır. Beyan dışı kalan gelirlerin vergi idaresinin etkinliğine ve vergi rasyosuna¹³ olumsuz etkisinin giderilmesi, etkili bir vergi denetimi mekanizması kurulması ile mümkündür (Acar İ.A. & Merter M.E., 2004, 6).

Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı'nın kuruluşu öncesinde etkin vergi denetimi uygulamalarının gerçekleştirilemediği görülmüştür. Vergi denetiminde karşılaşılan örgüt içi/işsel zayıflığın kaynağı, vergi incelemesinin dört farklı alt kimlikli bir örgütsel çatıda yapılıyor olmasıdır. Bunun sonuçları; vergi denetiminde çok başlılığın bulunması, yapılan yasal düzenlemelerin vergi denetiminde Maliye Bakanlığı'nda örgüt içi bütünlüğü sağlayamaması ve hatta

¹²**Vergi denetimi**; vergi yasaları ile vergiye tabi tutulan mükellef ve işlemlerin tam olarak kavranabilmesine, vergi idaresi ile mükelleflerin mevcut vergi sisteminde yer alan ilke ve kurallara uygun davranıp davranmadıklarını belirlemeye yönelik olan, vergi idaresi tarafından yapılan işlemlerin tümü olarak tanımlanabilir (Oral B.G. ve diğerleri, 2015, 127).

¹³ **Rasyo** : İşletmenin yapısı ve işletme faaliyetlerinin verimliliği hakkında bilgi veren rakamlardır (<http://muhasebeturk.org/ecopedia/402-r/3340-rasyo-nedir-ne-demek-anlami-tanimi.html>)

Rasyo: Oran (Türk Dil Kurumu)

geçmişten gelen kurum içi görev ve yetki dağılımındaki dağınıklığı daha da derinleştirecek yasal düzenlemelere yol açmasıdır (Bakır C., 2012, 98).

Türkiye’de vergi inceleme oranının çok düşük olmasının en önemli nedeni, vergi denetim elemanlarının sayılarının yetersiz olması ve mevcut denetim elemanlarının vergi incelemesi dışında da birçok görevinin olmasından dolayı vergi incelemesine yeterince zaman ayıramamaları olmuştur (Oral B. G. ve diğerleri, 2015, 130).

1.6.4.1 Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı

Ülkemizde vergi denetimi yeniden yapılandırılmıştır. Bu anlamda daha önce var olan karmaşık yapı yerine daha sade bir vergi denetim organizasyonu benimsenmiştir (Erkus H., & Ünal A.C., 2014, 82). Bu son düzenlemeyle, vergi denetiminden sorumlu farklı birimler birleştirilmiş ve “vergi müfettişliği” kadrosu oluşturulmuştur (Akbey F., 2014, 64).

Maliye Bakanlığı bünyesinde, 10 Temmuz 2011 tarih ve 27990 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 646 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, doğrudan Bakana bağlı olarak faaliyet gösteren Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı kurulmuştur (Akbey F., 2014, 75). Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı’nın Maliye Bakanı’na bağlı olarak çalışacak olması vergi incelemelerinin siyasi etki altında kalınmadan özerk olarak yapılabilmesini güçleştirecek bir örgütsel kısıdı da beraberinde getirmektedir (Bakır C., 2012, 99).

646 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname’de Vergi Denetim Yapısını değiştiren önemli değişiklikler yapılmıştır. Söz konusu değişiklikler özetle şunlardır (Rakıcı C., 2011, 351).

1. 178 sayılı Maliye Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 19. ve 20. maddesinde değişikliğe gidilerek “Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı” kurulmuştur.

2. “Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı, doğrudan Bakana bağlı olarak Başkan, Başkan Yardımcıları, Grup Başkanları ve Vergi Müfettişleri (Vergi Başmüfettişi, Vergi Müfettişi ve Vergi Müfettiş yardımcısı)”den oluşur

şeklinde düzenlenmiştir. Yeni yapılanmada denetim birimleri artık “Vergi Müfettişi” adı altında faaliyet gösterecektir.

3. “Kurula verilen görevlerin yerine getirilmesinde, uzmanlaşma ve iş bölümünün sağlanması amacıyla uygun görülen yerlerde Bakan onayı ile doğrudan Başkanlığa bağlı olmak üzere” grup başkanlıklarının kurulabileceği hükmüne yer verilmiştir.

646 sayılı KHK sonrasında Vergi Usul Kanunu’nun İncelemeye Yetkililer başlıklı 135. maddesi¹⁴ de değişmiştir. Madde metnine dikkat edildiğinde ilin en büyük mal memuru ve vergi dairesi müdürleri, Gelir İdaresi Başkanlığı’nın merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrosunda görev yapanlara verilen inceleme yetkisi bunların üstlenmiş oldukları görevleri sebebi ile kendilerine verilmiş bir inceleme yetkisidir (Erkus H., & Ünal A.C., 2014, 86).

Türkiye’de vergi müfettişleri, üç tür denetim gerçekleştirirler: Birincisi bir yıl ve daha fazla sürebilen “Tam Denetim”dir ve bu denetimde, bir mükellefin tüm vergisel yükümlülükleri kapsamlı olarak incelenir. Gerekğinde işyerine gidilerek sayım yapılır ve ayrıca üçüncü kişi ve kurumlardan alınan bilgi ve belgelerle karşılaştırmalar gerçekleştirilir. İkinci denetim türü “Sınırlı Denetim”dir. En fazla altı ay süren bu denetimde ise, mükellef yalnızca belirli konular ve vergiler itibariyle denetlenir. Bu denetimler rutindir. Sonuncusu ise rutin olmayan “Bir Konuya Yönelik Denetim”dir ve bu denetim türünde (ki bu ihbar üzerine de gerçekleşebilir), bir mükellefin vergisel yükümlülükleri ile ilgili bir konuda inceleme yapılır (Akbey F., 2014, 78).

Ancak bunların dışında yer alan Vergi Müfettiş ve Vergi Müfettiş Yardımcıları sadece görevleri veya unvanları sebebiyle inceleme yetkisine haiz bulunmamakta aksine bilhassa inceleme görevi yapmaları için bu yetki kendilerine verilmiş olmaktadır (Erkus H., & Ünal A.C., 2014, 86).

¹⁴**Madde 135** –Vergi incelemesi; Vergi Müfettişleri, Vergi Müfettiş Yardımcıları, ilin en büyük mal memuru veya vergi dairesi müdürleri tarafından yapılır.

Gelir İdaresi Başkanlığının merkez ve taşra teşkilatında müdür kadrolarında görev yapanlar her hal ve takdirde vergi inceleme yetkisini haizdir.

1.7 Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri

Kağıt ve kalem ile tutulan hesaplamalar veya yazışmalar yerini 2000’li yıllarda bilgisayar teknolojisine bırakmıştır. Hesap makinesi ile başlayan sanal hayat artık elimizden düşürmediğimiz cep telefonları ve tabletlere kadar devam etmektedir. İleriki yıllarda fiziksel donanımların yerini çiplerin yer alacağını, bilgi çağından daha ileri boyutlarda yaşayacağımızı düşünebiliriz. Çünkü 2015 yılının ortasına geldiğimizde Japonya’da tasarlanan bir robotun bankada insanları karşılaması veya bir otelin resepsiyonunda müşteri kaydını yaparak anahtarını teslim etmesi, robotların insan hayatının içinde var olacağı, insanların kendilerine yeni iş imkanları yaratması gerektiği bugünden görülmektedir.

Bilgisayarın denetim süreci içerisinde kullanılması, denetimi daha güçlü ve etkin kılacaktır (Acar İ.A. & Merter M.E., 2004, 10). Denetçilerin; elektronik bilgi ortamlarında yürütülen muhasebe ve iç kontrol seviyelerini yeterli şekilde anlayabilecek, genel denetim risklerinin ve hesap bakiyeleri ile sınıflandırmalara ilişkin risklerin değerlendirilmesi sırasında elektronik bilgi ortamının etkilerini belirleyebilecek, uygun kontrol testlerini ve doğrulama prosedürlerini oluşturabilecek teknolojik alt yapı ile bilgi sistemlerine ilişkin gerekli bilgi donanımına sahip olması gerekir (Gürkan S., 2008, 56).

Denetimde verimliliği artıran araç ve teknikler olmanın yanında denetçilerin kişisel verimliliğini de artıran teknikler olarak değerlendirilen Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri (BDDT), bilgisayarın hızından ve gücünden yararlanılarak denetimi daha etkin ve verimli yürütmek için kullanılan denetim teknikleridir (Gürkan S., 2008,63).

Bilgisayar destekli denetim teknikleri; denetimi yapılan işletmenin muhasebe sistemini bilgisayar imkânlarını kullanarak denetleme sürecidir (Yılmaz G., 2007, 66). Diğer bir ifadeyle, müşterinin muhasebe sistemini ve oluşturduğu bilgileri araştırmak için bilgisayar imkanlarını kullanarak denetim prosedürlerine göre denetlenmesidir (Porter B. ve diğerleri, 2003, 328).

BDDT’lerin temel kullanım amacı, denetim açısından yapılması gerekli ve bilgisayar tarafından yapılması mümkün bulunan matematiksel yığın

işlemlerin, sıralamaların, sorgulamaların ve benzeri işlemlerin denetçi tarafından değil bilgisayar tarafından yapılması olduğu söylenebilir (Ay M., 2009, 279).

BDDT'nin başlıca kullanım alanları; işlem ve hesap detaylarının kontrolü, analitik prosedürler, genel kontrollerin test edilmesi, denetim kontrolleri için örneklem verilerinin seçilmesi, uygulama kontrollerinin test edilmesi, müşterinin bilgi sistemindeki hesaplamaların yeniden yapılması olarak basitçe sıralanabilir (Gürkan S., 2008, 67).

BDDT'lerin denetçiye sağladığı avantajlar; koordinasyon, standardizasyon, rahatlık, kolaylık, gözetim, kontrol ve iletişim olarak sıralanabilir (Ay M., 2009, 277).

Bunların dışında BDDT'lerin denetçiye sağladığı avantajlar şunlardır (Ay M., 2009, 277):

- Etkinlik, verimlilik, kalite artışı ve maliyet azalması,
- Yüksek hacimdeki verilerle başa çıkabilen, yeni, esnek, interaktif ve yaratıcı denetim araçları,
- Bağımsızlık ve kontrolün artması,
- Katma değer yaratması ve bilgi üretmesi,
- Yeni denetim alanları,
- Denetim biriminin saygınlığının artışı,

sayılabilir.

Artık demode olan elle denetim teknikleri yerine BDDT'lerin kullanımı sonucu denetim firmaları aynı anda daha fazla firmaya denetim yapma imkânına da sahip olabilmektedirler. Bu da denetim firması açısından hem kârlılığı hem de kurum itibarını artırıcı önemli adımlardan bir tanesi olacaktır (Ay M., 2009, 288).

Bilgisayar destekli denetim teknikleri, denetçinin önceden yaptığı yorucu çalışmaların çoğunu hızlı ve etkili bir şekilde yapmasına olanak vererek denetime ayrılan zaman ve paradan tasarruf edilmesini sağlar (Yarar E., 2000, 2). Bu aşamada dikkat edilmesi gereken nokta her ne kadar bilgisayar destekli denetim teknikleri denetçilere bazı olanaklar sunsa da aynı zamanda bazı riskleri de beraberinde taşımaktadır. Öncelikle tüm sorumluluk denetçiye ait olduğundan bilgi sisteminin ve tekniklerin iyi bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca hangi tekniklerin hangi durumlarda daha etkili olacağı hangi durumlarda fazladan zaman ve maliyet kaybına neden olacağı denetçinin dikkat etmesi gereken durumlar arasındandır (Gürkan S., 2008, 56).

Etkin, çağdaş ve bilgisayarı bir **kara kutu**¹⁵ olarak görmeyen denetim yaklaşımı, bilgisayarı dışlamak yerine destek olarak gören yaklaşımdır. Bu yaklaşım, **beyaz kutu**¹⁶ olarak da adlandırılmaktadır. Gerçekten de akılcı olan, her alanda olağanüstü işlevler üstlenebilen bilgisayar teknolojisini denetim sürecinde destek olarak almak, bir araç olarak kullanmaktır (Teraman Ö., 2011, 88-89).

Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri (BDDT) arsında en yaygın olarak kullanılanlar şunlardır:

- Veri Testi Tekniği,
- Bütünleşik Test Tekniği ve
- Paralel Benzetim Tekniğidir

Veri testi tekniği, bilgisayar destekli muhasebe denetiminde önemli bir tekniktir. Bu teknikte amaç, programlanmış kontrollerdeki testlerin işlev görüp görmediğinin denetçi tarafından sınanması olmaktadır (Yılmaz G., 2007, 76).

¹⁵Bilgisayarı bir “**kara kutu**” olarak gören bu “Bilgisayar Etrafında Denetim” yaklaşımı, temel olarak geleneksel denetim teknikleri sırasında bilgisayarın basit şekilde kullanımına dayanmaktadır (Gürkan S., 2008, 58). Daha çok basit hesaplamalar ve çıktıların alınması için uygundur (Gürkan S., 2008, 59).

¹⁶ “**Beyaz kutu**” yöntemi olarak da adlandırılan “Bilgisayarın İçinden Denetim” yaklaşımı, temelinde müşterinin bilgi sisteminin ve uygulama programlarının denetlenmesi yatmaktadır (Gürkan S., 2008, 59).

Veri testleri dizayn edilirken, mümkün olduğunca sistem tarafından yürütülen her türlü işlemin ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek olası hataları ve tüm ihtimalleri içeren işlemlerden oluşturularak hazırlanması gerekmektedir (Teraman Ö., 2011, 89).

Veri testleri, işletmenin uygulama programlarını kullanarak işlenir ve elde edilen sonuçlar, beklenen sonuçlarla karşılaştırılır (Yılmaz G., 2007, 77).

Bütünleşik test tekniği, Bütünleşik test tekniği ile denetçi, işletme uygulama programlarının mantığını ve kontrollerini tüm muhasebe bilgi sistemini içerecek biçimde test edebilir (Yılmaz G., 2007, 78). Veri testinin bir türü olan bu teknikte denetçi hayali kayıtlar oluşturup, bu kayıtları süregelen bir temelde kukla verilerle çalıştırabilir ve testin etkinliği önemli ölçüde arttırılmış olur (Teraman Ö., 2011, 90).

Bütünleşik test tekniği ile denetçi, elle hazırlanan muhasebe verilerini, hesaplamaları ve bilgi işlem kontrollerini test edebilir (Yılmaz G., 2007, 78).

Paralel benzetim (simülasyon¹⁷) tekniği,

Paralel simülasyon tekniği, denetçinin test edilen uygulamanın tümünü ya da bir bölümünü yeniden uygulamasını sağlayan yararlı bir araçtır (Yarar E., 2000, 7).

Paralel benzetim (simülasyon) tekniği; bir muhasebe uygulamasında verilerin, denetçinin ve işletmenin programlarında paralel olarak işlenmesi sürecidir (Yılmaz G., 2007, 75). Hem veri test tekniğinde hem bütünleşik test tekniğinde test verileri işletme programı aracılığıyla işlenirken, paralel simülasyon tekniğinde gerçek veriler denetçinin programında işlenir (Teraman Ö., 2011, 91). Daha sonra, denetçi kendi programının çıktıları ile müşterinin program çıktıları karşılaştırır ve müşterinin programında bulunan kontrol metodlarının güvenilirlik sonuçlarını düzenler (Yılmaz G., 2007, 75). Yıl

¹⁷**Simülasyon**, gerçek bir sistemin modelini tasarlama süreci ve sistemin işlemesi için sistemin davranışlarını anlamak veya değişik stratejileri değerlemek amacıyla bu model üzerinde denemeler yapmaktır şeklinde tanımlayabiliriz (Yılmaz G., 2007, 75).

boyunca farklı zamanlarda kullanılabileceği gibi aynı zamanda tarihi verilerin yeniden işlenmesi için de kullanılabilir (Kiracı M., 2004, 4).

Paralel benzetim tekniğinin temel amacı, işletmenin bilgi sistemindeki verilerin hatasız bir şekilde işlenip işlenmediğinin belirlenmesidir ve denetçinin müşteri bilgi sisteminin tamamını veya bir bölümünü kendisi tarafından yeniden yazılması, daha sonra da bu elde edilen sonuçların müşterinin bilgi sisteminden elde edilen sonuçlar ile karşılaştırılması esasına dayanmaktadır (Teraman Ö., 2011, 91).

BDDT'lerin gelişi ile sadece bazı örneklerin denetim testlerine uygulanması yerine, tüm muhasebe verilerin incelenmesini mümkün kılmaktadır. Tüm işlemlerin detaylı kontrolü 19. ve 20. yüzyılda olduğu gibi, belirli türlerde kurumsal dolandırıcılık olaylarının tespiti olasılığı artmıştır. Mahkemeler, siyasetçiler, kamu ve bireysel denetçiler önemli sayıda dolandırıcılık tespiti için daha fazla sorumluluk üstlenmelerine neden olmaktadır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 331-332).

Ülkemizde bilişim teknolojilerine gerekli yatırım yapılamamaktadır. İş hayatı içinde eğitim ve bilişim teknolojilerine yapılacak yatırımların masraf kapısı olarak görüldüğü bu dönemlerde, bu işin yüklenmesini işverenler devlet kurumlarından ve okullardan beklemektedirler. Üniversiteden yeni mezun olan bir kişinin ya kendini okul hayatı içinde yetiştirmesi ya da özel dersler alarak teknolojik ve mesleki bilgisini artırması gerekmektedir.

2 BÖLÜM : BAĞIMSIZ DENETİM

Türkiye’de bağımsız denetim mesleğinin başlaması ve gelişmesinde en önemli etken finansal piyasalarda faaliyet gösteren banka ve diğer finansal kuruluşların talepleri olmuştur. 1960’lı yılların ortalarından itibaren finansal piyasalarda faaliyet gösteren bankalar ile yurt dışında fon sağlayan kuruluşlar, finansal tabloların bağımsız denetimini yaptırmaya başlamış, 1970’lerden itibaren uluslararası bağımsız denetim şirketlerinin Türkiye’de yerleşik üye firmalarının bağımsız denetim faaliyetlerine başladıkları görülmektedir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 30).

Türkiye’de bağımsız denetim zorunluluğu ilk defa 1987 yılında bankaların denetimi ile gündeme gelmiştir. Bu gelişmeler çerçevesinde T.C. Merkez Bankası 24.12.1987 tarihinde bağımsız denetim kuruluşlarınca yapılacak banka denetimlerinin esaslarını açıklayan denetim hakkında tebliği yayınlamıştır (Ceylan E., 2013, 10). Kuşkusuz bağımsız denetim alanında Türkiye’de en önemli gelişme 01.06.1989 tarihinde kabul edilen ve 13.06.1989 tarihinde yayınlanan 3568 Sayılı “Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu” ve onu izleyen yönetmelikler ve tebliğlerdir (Ceylan E., 2013, 11).

Bağımsız dış denetimin yapılmasına ilişkin zorunluluk ilk defa 1987 yılında bankaların denetimi ile getirilmiş ancak denetleme ilke ve kuralları ise, ilk kez Sermaye Piyasası Kurulunun 1988 yılında yayınladığı tebliğler ile yasal nitelik kazanmıştır. Bu süreçte ulusal ve yabancı kökenli 19 şirket tescil¹⁸ edilmiştir. Bu şirketler bir araya gelerek “Bağımsız Denetim Derneği”ni kurmuşlardır (Çankaya G., 2014, 54).

¹⁸**Tescil:** 1. (isim) Herhangi bir şeyi resmî olarak kaydetme, kütüğe geçirme 2. (hukuk) Bir taşınmazın üzerinde bir ayni hakkın kurulması için tapu kütüğüne yapılması gerekli kayıt (TDK)

Muhasebe ve denetim standartlarının oluşturulması görevi Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından 1994 yılında kurulan Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu'na (TMUDESK) verilmiştir. TMUDESK'in amacı; ulusal muhasebe ve denetim standartlarını uluslararası standartlarla uyumlu olarak belirlemek ve yayımlamaktır (Ceylan E., 2013, 11).

Ülkemizde denetim alanında en önemli gelişmelerden biri de 22.01.2003 tarihinde Türkiye Denetim Standartları Kurulu'nun (TÜDESK) kurulmasıyla gerçekleşmiştir (Ceylan E., 2013, 11).

TÜDESK kurulduktan sonra ilk olarak, 2002 yılı sonu itibariyle Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'na (IFAC) bağlı olarak çalışan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (IAASB) tarafından hazırlanarak yayımlanan Uluslararası Denetim Standartları'nın tercümesini yapmıştır. TÜDESK'in yapmış olduğu Uluslararası Denetim Standartları'nın (UDS) tercümesi TÜRMOB tarafından yayımlanmıştır (Ceylan E., 2013, 11-12).

Ülkemizde kamu denetim kurumlarının dağınık ve çok sayıda olması, özel denetim kurumlarının henüz yeterli, güven olmaması ve olması gereken yeri sağlayamamış olması denetimin ülkemizde ciddi bir sorun olarak devam etmesine neden olmaktadır (Güçlü, F., 2013, 2).

2.1 Bağımsız Denetim Tanımı

İşletmeler, ekonomik faaliyette bulundukları için bunların finansal durumları ve finansal başarıları işletmenin içindeki ve dışındaki tarafları ilgilendirmektedir. İşletme ile ilgili finansal bilgiler işletmenin finansal raporlarında ve açıklayıcı dipnotlarında ilgili taraflara sunulmaktadır. Sunulan bilgilerin güvenilirliğinin incelenmesi ihtiyacı muhasebe denetimi kavramını ortaya çıkarmıştır (Altıntaş T., 2011, 17). Açıklanan bilgilerin güvenilir olup olmadığının araştırılmasında başvuru genel bir yöntem bu bilgilerin bağımsız bir kişi tarafından denetlenerek sorgulanmasıdır. Bütünlüğü, doğruluğu ve tarafsızlığı denetlenip doğrulanmış bilgi artık karar işlemi için güvenilir bilgi olarak kabul edilir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 20).

Bağımsız denetim, tarafsız kişiler veya kurumlar tarafından yapılan finansal tablolar denetimidir (O'Regan D., 2004, 109).

Bağımsız denetim, serbest meslek sahibi olarak kendi adına çalışan veya bir denetim şirketinin ortağı olan kişiler tarafından işletmelerin finansal tablolarının, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluk derecesini belirlemek amacıyla yapılan denetim çalışmasıdır (Ayrancı K., 2010, 18).

Muhasebe denetimi, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluk derecesini araştırmak ve bu konuda bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından yapılan kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir (Bozkurt N., 2012, 23).

Mesleki yönünü de kapsamına alan daha geniş bir yaklaşımla denetim, belli bir, iktisadi birim veya belirli bir döneme ait finansal tablo ve diğer bilgilerin, önceden belirlenmiş ölçütlere uygunluk ve doğruluk derecesini, makul güvence sağlayacak yeterli ve uygun bağımsız denetim kanıtlarıyla belirlemek amacıyla, bağımsız bir uzman kişi tarafından yürütülen kanıt toplama, toplanan kanıtları defter, kayıt ve belgeler üzerinden dayanaklarla karşılaştırarak değerlendirme ve sonucu bir raporla sunma sürecidir (Haftacı V., 2014, 2).

Yukarıda açıklamalar ışığında aşağıdaki düşünceye varabiliriz.

Bağımsız denetim; işletmenin ekonomik faaliyet ve olaylarına ilişkin bilgi edinmek amacıyla, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir veya Yeminli Mali Müşavir olan ve Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yetkilendirilmiş, alanında uzman olan denetleme yapmaya haiz bilirkişilerin görüşlerine başvurularak anlaşılma yapılan, Genel Kabul Görmüş Muhasebe Teknikleri ve Denetim Standartlarını kullanarak bilimsel değerler elde etmek için finansal tabloların nitelik ve nicelik yönünden önemli bir yanlışlık içerip içermediğine dair kanıt toplayan, değerleyen ve makul bir güvence vermek amacıyla ilgi duyan taraflara rapor düzenleyen kişiler bağımsız denetçi, bu sistematik sürece de bağımsız denetim denir.

2.2 Bağımsız Denetimin Amaçları

Seri X No:2219 sayılı Tebliğe göre bağımsız denetimin amacı, finansal tabloların finansal raporlama standartları doğrultusunda bir işletmenin finansal durumunu ve faaliyet sonuçlarını tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun ve doğru bir biçimde yansıtıp yansıtmadığı konusunda bağımsız denetçinin görüş bildirmesini sağlamaktır (Birinci Kısım- m.3/I). (Ulusoy Y., 2006, 32).

Finansal tabloların denetlenmesindeki amaç; “İşletmenin finansal tablolarının ve diğer finansal bilgilerinin, kullanıcılara güvence sağlayacak bir görüş oluşturulması amacı ile yapılır. Finansal tabloların denetiminden beklenen en önemli amaç, denetlenen finansal tablolarla ilgili denetçinin kanaat ve görüşüne göre, çıkar gruplarının işletmeyle ilgili verecekleri kararlara dayanak teşkil eder (Sağlam, N., 2014, 51)”.

Bağımsız denetçilerin yapacağı denetim çalışmalarında elde edeceği fiziksel kanıtlar ve bilgisayarlardan elde edilen kanıtların hepsini incelemesi, hem zaman hem de maliyet açısından mümkün değildir. O yüzden denetçi müşterisine % 100 lük bir güvence veremez. Onun yerine denetim sırasında örneklem yolu ile elde ettiği kanıtları değerlendirerek geneli hakkında yorum yapar. Bu yüzden hatalı veya hileli kayıtların denetçinin gözünden kaçama ihtimaline denetim riski denmektedir (Güredin E., 2014, 157). Bir diğer denetim riski tanım ise, denetçinin muhasebe ve iç kontrol sistemlerini değerlendirdikten sonra finansal tablolar hakkında uygun olmayan denetim görüşü verebilme riski olarak tanımlanmaktadır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 56). Denetim riski kabul edilebilir düşük bir düzeye indirildiğinde “makul güvence” elde edilmiş olur (Güredin E., 2014, 157).

Denetçinin, firmanın yönetim biriminin sunduğu finansal tabloların geçerliliği ve güvenilirliği hakkında hem yönetime hem de üçüncü tarafta bulunan kişilere makul bir güvence vermek için denetim amaçlarına uygun hareket etmesi gerekmektedir.

¹⁹ **Seri X No:22** = Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ

Bu denetim amaçlarını; ”Dönem içinde tahakkuk eden işlemlerin güvenilirliğinin saptanmasında “işlemlere ilişkin denetim amaçları”, dönem sonu hesap bakiyelerinin doğruluğunun araştırılmasında ise “hesaplara ilişkin denetim amaçları (Güredin E., 2014, 161)”. olmak üzere iki bölümde belirtebiliriz.

İşlemlerin denetiminde amaç o işlem sınıfı ile ilgili yapılmış yönetim iddialarının geçerliliğinin saptanmasıdır (Güredin E., 2014, 161). Hesap bakiyelerine yönelik denetim amaçları işlemlere yönelik denetim amaçları ile benzerdir. Bunlar da bağımsız denetçiye yeterli ve güvenilir kanıt toplanmasında yardımcı olacak çatıyı oluştururlar (Güredin E., 2014, 161).

2.3 Bağımsız Denetim Türleri ve Standartları

2.3.1 Bağımsız Denetim Türleri

Bağımsız denetim yapılış şekline ve SPK’ya göre olmak üzere iki kısımda incelenebilir.

2.3.1.1 Yapılışına Göre Denetim

Dış denetim yapılış şekline göre;

- Biçimsel – Maddesel Denetim
- Aralıksız Denetim – Örneklem Denetim
- İleriye – Geriye Doğru Denetim
- Doğrudan – Dolaylı Denetim şeklinde yapılabilir.

2.3.1.1.1 Biçimsel – Maddesel Denetim

Biçimsel denetimde muhasebe kayıtlarının biçimsel açıdan uygunluğu araştırılırken, maddesel denetimde aktifte değişikliğe yol açan işlemlerin değerlendirme ölçülerine uygun ve doğru olarak kaydedilip kaydedilmediği incelenir. Bu iki denetim türü birbirinin içine geçmiştir. Bunları kesin çizgilerle ayırmak zordur (Haftacı V., 2014, 13).

2.3.1.1.2 Aralıksız Denetim – Örnekleme Denetim

Aralıksız denetimde, ele alınan zaman dilimi içindeki işlemleri ilgilendiren kayıt ve belgelerin tümü tek tek incelenir. Bu denetim türünde eksiksiz inceleme söz konusudur. Tarama yöntemi, boşluk bırakmayan denetim gibi adlarda verilen bu denetim türüne daha çok kapsam açısından küçük birimli denetimlerde başvurulur (Haftacı V., 2014, 13).

Denetime konu olan kütlenin büyümesi ile birlikte tüm birimler yerine ana kütleden çeşitli tekniklerle seçilen birimler üzerinden yürütülen denetim çalışmalarına örnekleme yoluyla denetim adı verilir. Bu yolla yapılan denetimde muhasebe kayıtları ve belgelerin tümü değil belli ölçütlere göre seçilen bir bölümü incelenir (Haftacı V., 2014, 13).

2.3.1.1.3 İleriye – Geriye Doğru Denetim

Denetimde belgelerden defter kayıtlarına ve oradan da finansal tablolara doğru yapılmasına ileriye doğru denetim denir. İşletmede muhasebe kayıtlarının eksiksiz olarak yapılıp yapılmadığı ya da bir hile ve yolsuzluk olup olmadığının araştırılması durumunda ileriye doğru denetim türünü uygulamak gerekir. Denetimin finansal tablolardan defter ve kayıtlara ve oradan da belgelere doğru yapılmasına, geriye doğru denetim adı verilir. Uygulamada denetçiler hem ileriye hem de geriye doğru denetim kullanılmaktadır (Haftacı V., 2014, 13).

2.3.1.1.4 Doğrudan – Dolaylı Denetim

Doğrudan denetimde her bir muhasebe işlemi tek tek ve doğrudan incelenirken, faaliyet sonuçlarının toplamaları üzerinden karşılaştırma yapılarak dolaylı denetim gerçekleştirilir. Dolaylı denetim tamamlayıcı nitelikte bir faaliyet olarak hata alanlarını başlangıçta ortaya çıkarmayı hedefler. Bu alanlar belirlendikten sonra denetçinin doğrudan denetim yöntemini uygulaması gerekir (Haftacı V., 2014, 13).

2.3.1.2 SPK'ya Göre Denetim Türleri

Sermaye piyasası mevzuatına göre bağımsız denetimi; sürekli, sınırlı ve özel denetim şeklinde üçe ayrılabiliriz.

Tablo 1: SPK'ya Göre Denetim Türleri

Sürekli Denetim	Sınırlı Denetim	Özel Denetim
- Her yıl yapılır. - Tüm denetim teknikleri kullanılarak yapılır.	- Ara finansal tablo denetimidir. (üçer aylık, altışar aylık finansal tablolar) - Sınırlı sayıda denetim tekniği kullanılarak yapılır.	- Bazı önemli olayların (menkul kıymet ihracı, tasfiye, birleşme gibi) işletmeler tarafından gerçekleştirilmesi isteğine bağlı olarak bu olay ve işlemlerle ilgili olarak yapılan denetimdir.

Kaynak: (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, 545)

2.3.1.2.1 Sürekli Denetim

Denetime tabi olan kurumların hesap ve işlemlerinin bağımsız denetleme kuruluşlarınca görevlendirilen yetkili denetim elemanları tarafından, denetleme ilke, esas ve standartlarına göre yılsonlarında veya özel hesap denetimine tabi olan ortaklıklarda özel hesap dönemi sonunda denetlenmesi ve denetim sonuçlarının rapora bağlanmasıdır (Pehlivanlı D. & Ayan E., 2009, 830).

2.3.1.2.2 Sınırlı Denetim

Finansal tabloların düzenlenme dönemine muhasebe dönemi denir. Muhasebe dönemi, genelde, takvim yılı kabul edilir. Ancak, aylık, üç aylık, altı aylık dönemler itibarıyla da finansal tabloların düzenlenmesi mümkündür. Takvim yılından daha kısa bir dönemi ve bir aydan da az olmayan bir dönemi kapsayan finansal tablolara ara finansal tablolar denir. Ara finansal tabloların amacı, işletmeden bilgi bekleyen menfaat gruplarının daha kısa sürelerde bilgilendirilmelerinin sağlanmasıdır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.546).

SPK sınırlı denetimi (Seri X, No:10, md.19), “sürekli denetim yaptıran ortaklık ve sermaye piyasası kurumlarınca düzenlenmiş ara finansal tabloların, sürekli bağımsız denetimi yapan bağımsız denetim kuruluşu tarafından ağırlıklı olarak bilgi toplama ve analitik inceleme teknikleri kullanılarak sürekli denetim programlarına uyumlu bir şekilde denetlenmesi” olarak tanımlanmaktadır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.547).

2.3.1.2.3 Özel Denetim

Özel denetim, SPK tarafından belirlenmiş bazı önemli olayların (menkul kıymet ihracı, tasfiye, birleşme gibi) işletmeler tarafından gerçekleşmesi isteğine bağlı olarak bu olay ve işlemlerle ilgili olarak yapılan denetimdir (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.547).

SPK (Seri X, No:16, md. 19) Özel denetimi, sermaye piyasası araçlarının halka arzı için Kurul’a başvuru sırasında veya birleşme, bölünme, devir ve tasfiye durumunda bulunan ortaklıklar ile aynı durumundaki sermaye piyasası kurumlarınca düzenlenmiş finansal tabloların denetlenmesi olarak tanımlamıştır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.547).

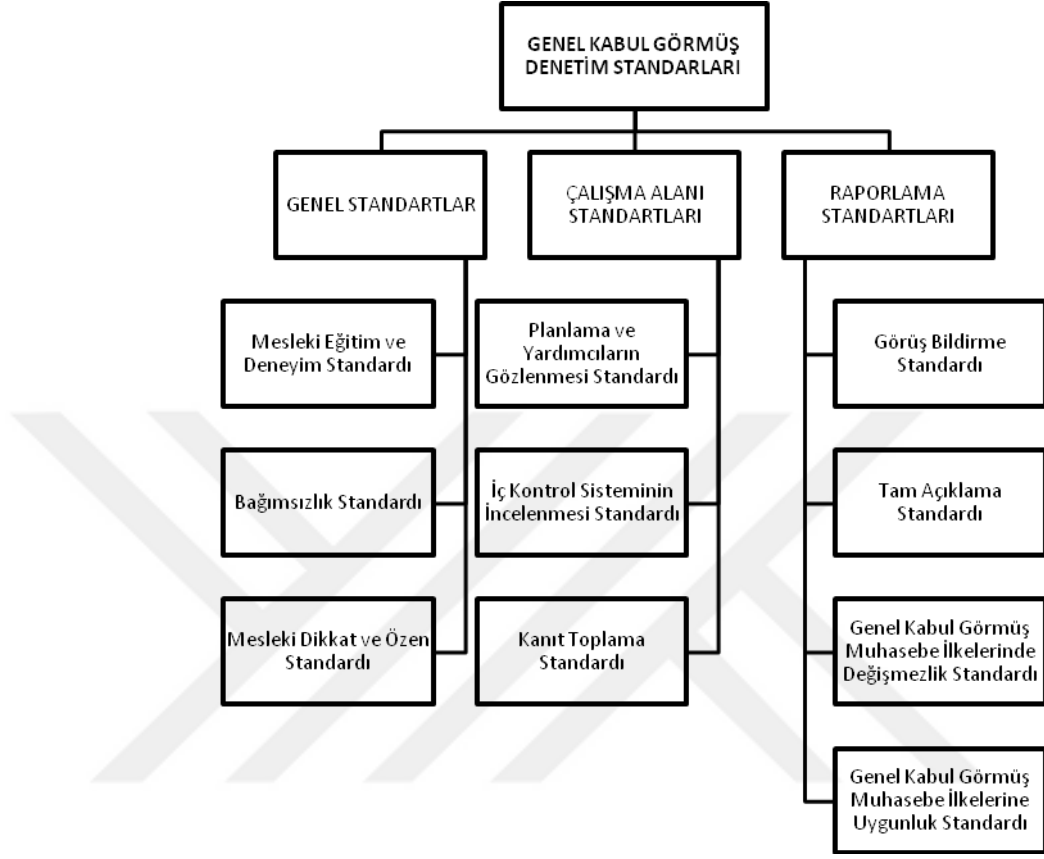
2.3.2 Bağımsız Denetim Standartları

Denetçinin yaptığı denetim çalışmasının güvenilir olması, denetim mesleğinin temel taşlarından birisidir (Haftacı V., 2014, 24). Tüm mesleklerde standart denilince, meslek mensuplarının asgari düzeyde uymaları gereken kurallar ve ilkeler anlaşılır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 50). Denetim standartları, ”Yasalarca veya mesleki örgütlerce konulmuş, meslekçe kabul edilmiş olan ve denetim uygulamalarının kalitesini ölçen kıstaslardır” şeklinde tanımlanabilir (Usul H., 2013, 35). Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları ilk kez 1947 yılında ABD Yeminli Muhasebeciler Kurumu (AICPA) tarafından uygulanmaya konulmuştur. Ülkemizde TÜRMOB ve Başbakanlık bünyesinde denetim standartlarını geliştiren kuruluşlar kurulmuştur (Güçlü F., 2013, 13).

Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları, nitelikli bir denetimin temel unsurlarını ortaya koyan kaliteli bir denetimin çerçevesini belirleyen standartlar

olup 3 ana grup altında toplam 10 adet standarttan oluşur (Karacan S. & Uygun R., 2012, 51).

Tablo 2: Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Kaynak: (Karacan S. & Uygun R., 2012, 51)

Tablo 2’de görüldüğü üzere Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları 3 ana başlık altında incelenir. Genel Standartlar, Çalışma Alanı Standartları ve Raporlama Standartlarıdır.

Denetim görevini yürütecek denetçilerin mesleki eğitimleri, kişisel ve ahlaki nitelikleri gibi unsurlara ilişkin olan genel standartlar (Haftacı V., 2014, 24);

- Mesleki Eğitim ve Deneyim Standardı,
- Bağımsızlık Standardı
- Mesleki Dikkat ve Özen Standardı,

Denetim uygulama alanını oluşturan doğrudan doğruya denetlenen işletmede yapılan çalışmaları kapsayan çalışma alanı standartları (Haftacı V., 2014, 26);

- Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi
- İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi Standardı
- Kanıt Toplama Standardı

Raporlama standartları, denetçinin denetim çalışmaları sonunda düzenleyeceği raporun düzeni ile ilgili kuralları kapsar (Haftacı V., 2014, 26):

Buna göre raporlama standartları;

- Görüş Bildirme Standardı
- Tam Açıklama Standardı
- Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinde Değişmezlik Standardı
- Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı

2.3.2.1 Genel Standartlar

Genel standartlar denetimi meslek edinmiş denetçinin nitelikleri ile denetim çalışmasındaki kalite ve verimlilikle ilgilidir. Bu standartlara kişisel standartlarda denir (Güçlü F., 2013, 13). Standart, denetçinin nasıl olması gerektiğinin tanımını yaparken; aynı zamanda da denetçinin denetim çalışmasında göstereceği davranış kalıplarını da belirlemektedir (Usul H., 2013, 36).

2.3.2.1.1 Mesleki Eğitim ve Deneyim Standardı

Denetçi, mesleki ehliyet ve deneyimi ile finansal olguların iç yüzünü görebilmelidir. Çıkar gruplarını yanıltmayan, onlara alacakları kararlarda yol gösterici olan güvenilir bilgileri, ancak alanında uzman deneyimli kişiler sağlayabilirler (Haftacı V., 2014, 25).

Başarılı bir denetçi yakın geçmişte kazandığı mesleki eğitimin, yakın gelecek için yeterli olmadığını düşünerek, meslek içi eğitim, seminer ve kurs programlarına devam ederek, mesleki yayınları izleyerek kendini sürekli olarak yenileyip geliştirmelidir (Karacan S. & Uygun R., 2012, 53).

Yukarıda yazılan görüşlerin ışığında ilave edilmesi gereken konu da yabancı dil ve teknoloji gelmektedir. Eskiden kağıt üzerinde işlemler yapılırken sonra bilgisayarlar geldi, günümüzde ise bakanlıkların veri tabanına işlem yapılan programlar muhasebecilerin hayatına girdi. Bu işlemlerin nasıl olduğunu, firmaların muhasebe departmanlarının nasıl hile yapacağını, üçüncü şahısları nasıl kandıracağını çözmesi gereken birim yine denetçiler olacaktır. Onun için denetçilik mesleği yaşadığı sürece bağımsız denetçinin kendini o çağa göre yetiştirmesi kaçınılmaz olacaktır.

2.3.2.1.2 Bağımsızlık Standardı

Bağımsızlık kavramı denetim mesleğinin en temel kavramıdır (Güçlü F., 2013, 15). Bu standart denetçinin müşteri baskısına karşı koyabilme ve vereceği denetim kararlarında yansız kalabilme yeteneğine sahip olabilmesini öngörür (Haftacı V., 2014, 25).

Bağımsızlık yatırımcılar, alacaklılar, çalışanlar, hükümet ve diğer paydaşların bir şirket hakkında kararlar alırken bağlı olduğu denetim raporuna inanırılık katar (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 83).

SPK ve OECD tarafından yayınlanan kurumsal yönetim ilkelerinde ise bağımsızlık ilkesi, “bağımsız denetim faaliyetlerinin, bağımsız denetçinin mesleki takdir ve tarafsızlığını zedeleyebilecek nitelikteki herhangi bir ilişki, çıkar veya etkiden etkilenmeksizin yürütülmesini ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 54).

2.3.2.1.3 Mesleki Dikkat ve Özen Standardı

Bu standarda göre, bir denetçi denetim faaliyetini gerektiği şekilde planlamak, programlamak, yeterli miktarda güvenilir kanıt toplayarak inceleme yapmak, düzenli çalışma kağıtları hazırlamak, finansal tabloların doğruluğu

hakkında bir yargıya ulaşmak ve görüşünü özenle düzenleyeceği denetim raporunda açıklamak zorundadır (Haftacı V., 2014, 25).

2.3.2.2 Çalışma Alanı Standartları

Çalışma alanı standartları ise denetçinin denetim işlevini gerçekleştirirken uyması gereken unsurları tanımlar (Usul H., 2013, 36). Genel standartlara nazaran daha özel düzenlemeleri içerir. Bu standartlar denetim sürecinin bütün aşamalarında denetçi tarafından yapılması gereken görevlerin tamamını kapsar (Karacan S. & Uygun R., 2012, 58).

2.3.2.2.1 Planlama ve Yardımcıların Gözlenmesi Standardı

Denetim çalışmalarının planlanması, denetim amaçlarına ulaşmak için denetçinin neyi, nerede, ne sürede, hangi maliyetle ve kimler yardımı ile yapacağını önceden kararlaştırma faaliyetidir. Denetçinin vermiş olduğu bu kararlar denetim planını oluşturur (Karacan S. & Uygun R., 2012, 58).

Denetçi yanında yardımcı denetçi ve elemanlar çalıştırabilir. Onları da denetlemek ve gözetlemek durumundadır (Güçlü F., 2013, 16).

2.3.2.2.2 İç Kontrol Sisteminin İncelenmesi Standardı

Hükümetin, büyük kamu şirketlerin hissedarlarının, dış denetçilerin, yönetim kurulunun kısaca herkesin iç kontrole bir ilgisi vardır. Dünyanın birçok yerinde düzenleyiciler, yönetimin iç kontrollerin etkinliği hakkında kamuoyuna yıllık olarak açıklama yapılması gerektiği ile ilgili iç kontrolün önemini vurgulamışlardır (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 230).

İç kontrol sistemi ise kayıtlarının ve kayıtlara dayanarak çıkartılan finansal tabloların sağlıklı olmasını sağlayan bir sistemdir (Güçlü F., 2013, 16). İç kontrol sisteminin incelenmesi ile denetçi, uygulanacak denetim işlemlerinin kapsamını, ayrıntı derecesini ve işletmede kullanılan iç kontrol sisteminin etkinliğini saptayacaktır (Durmuş C. N., & Taş O., 2008, 30).

2.3.2.2.3 Kanıt Toplama Standardı

Kanıt denetimin en temel unsurudur. Kanıt iddia ve olayların önceden saptanmış kriterlere uygunluğunu yada uyumsuzluğunu belgeleyen, test eden, fiziki, sözel, yazılı, ve görsel belgelerdir (Güçlü F., 2013, 17).

Kanıt, herhangi bir finansal tablolar üzerinde bilgi ve görüşümüzün oluşturulmasına ilişkin bir nesne, eylem ya da algılanan durumdur (Porter B. ve diğerleri, 2003, 51).

Denetim sonucu elde edilen kanıtlar, denetçinin bizzat yaptığı çalışmalarla işletme içinden veya işletme dışındaki kaynaklardan elde edilir. Özelliği itibariyle işletme dışından elde edilen kanıtın işletme içindeki kaynaklara göre üstünlüğü vardır (Durmuş C. N., & Taş O., 2008, 30).

2.3.2.3 Raporlama Standartları

Raporlama standartları, denetçi kanaat ve görüşlerinin eksiksiz bir biçimde sunulması ile ilgili ilke ve düzenlemeleri içermektedir. Bu standardın temel amacı, denetim raporu kullanıcılarının ihtiyaç duyduğu bilgilerin yeterli ölçüde açık ve kesin olarak belirli bir sistematik çerçeve içerisinde sunulmasını sağlamaktır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 60).

2.3.2.3.1 Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine Uygunluk Standardı

Bu standarda göre denetçi denetimini yaptığı işletmenin muhasebe kayıtlarının işlenmesi ve finansal tablolarının düzenlenmesi sırasında genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulup uyulmadığını araştırmak, incelemek ve görüşünü bildirirken bu ilkelere uygunluğun var olup olmadığını açık olarak denetim raporunda belirtmek zorundadır (Karacan S. & Uygun R., 2012, 61).

2.3.2.3.2 Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinde Değişmezlik Standardı

Bu kavram seçilen muhasebe ilkelerinin ve bunların uygulama yöntemlerinin birbirini takip eden dönemlerde değiştirilmeden uygulanması gereğini ifade eder (Karacan S. & Uygun R., 2012, 62).

Denetçi devamlılık ilkesi gereği kendisinden önce hazırlanan denetim raporlarını da dikkate almak durumundadır. Raporunda önceki denetim raporundan söz etmeli ve denetimin o rapordan sonraki tarihi kapsadığını açıkça belirtmelidir (Güçlü F., 2013, 20).

2.3.2.3.3 Tam Açıklama Standardı

Bu kavram, finansal tabloların, bu tablolardan yararlanacak kişi ve kurumların doğru karar vermelerine yardımcı olacak ölçüde yeterli, açık ve anlaşılır olması gerektiğini ifade eder (Karacan S. & Uygun R., 2012, 62).

2.3.2.3.4 Görüş Bildirme Standardı

Yürütülen denetimin sonucu denetim raporunda açıklanır. Denetim raporu, ya bir bütün olarak finansal tablolarla ilgili bir görüşün bildirilmesini kapsmalı ya da bir görüş bildirmiyorsa bu durumu nedenleriyle birlikte açıklamalıdır (Durmuş C. N., & Taş O., 2008, 32). Denetim raporu finansal bilgi görüşüne açık bir yazılı ifadeyi içerir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 27).

Görüş bildirme standardına göre denetçi, gerçekleştirdiği denetim aşılımları sonunda incelediği finansal tablolarla ilgili olarak ulaştığı görüşünü denetim raporunda açıklamalıdır. Denetçinin açıklayacağı görüşün,

- Olumlu görüş
- Olumsuz görüş
- Koşullu görüş
- Görüş bildirmekten kaçınma

türlerinden birisi olması gerekir (Haftacı V., 2014, 27).

Bu görüşleri kısaca açıklamak gerekirse;

Olumlu görüş: Olumlu görüş yazısı, şirketin finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporunun; kanuna, esas sözleşmedeki finansal raporlamaya ve TDS" ye uygunluğunun doğrulanmasıdır (Çankaya G., 2014, 114).

Olumsuz görüş: Bir işletmenin finansal tabloları, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygun olmaz veya nakit akışlarındaki işletmenin finansal durumunu adil sunmaz vb durumlarda denetçinin verdiği görüştür (O'Regan D., 2004, 12-13). Olumsuz görüş yazısı, şirketin finansal tabloları ile yıllık faaliyet raporunun; kanuna, esas sözleşmedeki finansal raporlamaya ve TDS" ye uygun bulunmadığının doğrulanmasıdır (Çankaya G., 2014, 117).

Finansal tablolardaki kalemlerle ilgili belirsizlikler, verilerle ilgili eksiklikler veya makul tahmin yapılmasını imkânsız kılan sebeplerin varlığında bağımsız denetçi, olumlu görüş yazısı veremeyecektir (Çankaya G., 2014, 117). Örneğin, denetçi anlaşmazlık etkisi finansal raporun yanıltıcı olduğu sonucuna varırsa olumsuz görüş yazabilir (Porter B. ve diğerleri, 2003, 377).

Koşullu görüş: Denetçinin incelediği finansal tablolar hakkında genel olarak olumlu görüş taşımasına karşın, bazı konulardaki eksik veya hatalarla ilgili (geneli etkilemeyen hususlar) koşullar koyması veya bu eksikliklerin dikkate alınmasını belirtmesi halidir (Durmuş C. N., & Taş O., 2008, 33).

Görüş bildirmekten kaçınma:Denetçi, denetim kapsamına bir sınırlama ya da denetim görüşünü desteklemek için yeterli kanıt elde edemediği zaman görüş bildirmekten kaçınabilir (Porter B. ve diğerleri, 2003, 377).

Son olarak uluslararası denetim standartlarına kısaca değinmek istiyorum.

2.3.3 Uluslararası Denetim Standartları

Kısa adı IFAC olan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'na bağlı olarak çalışan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu tarafından yayınlanan Uluslararası Denetim Standartları (IASs) günümüz dünyasında yaygın olarak kullanılmaktadır (Usul H., 2013, 36).

Ülkemizde de muhasebe denetimi çalışmaları sırasında esas alınması gereken denetim standartları yetkili merciler tarafından Uluslararası Denetim Standartları olarak gösterilmiştir (Usul H., 2013, 36).

Standartların amaçlarını denetim çalışmasının kalitesini üst düzeyde tutma, denetçilerin niteliklerini, sorumluluklarını, yapmaları gereken çalışmaların

neler olması gerektiğini genel düzeyde belirleme ve denetçilere yol gösterme olarak sayabiliriz (Karacan S. & Uygun R., 2012, 63).

2.4 Bağımsız Denetim Firması

Türkiye’de ve Dünya’da bağımsız denetime ihtiyaç duyulması, bağımsız denetim firmalarının oluşmasına yol açmıştır. Bağımsız denetim, günümüzdeki ekonomik koşullar göz önüne alındığında, büyük işletmeler, yanı sıra özellikle büyüme eğilimindeki küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için zorunlu bir ihtiyaç haline gelmektedir. Hem Dünya’da hem de Türkiye’de bağımsız denetim sektöründe pek çok değişimler ve gelişmeler meydana gelmekte ve denetimin değeri her geçen gün daha çok anlaşılmaktadır. Bu nedendir ki bağımsız denetim firmaları kurulmakta ve bu firmalar finansal piyasalarda güven ortamını yaratmak ve bu ortamın devamlılığının sürdürülebilmesi için gerekli olan “şeffaflık ilkesinin” sağlanmasında önemli rol oynamaktadırlar (Kurt O., 2015, 2).

Türkiye’de bağımsız denetim kuruluşlarının verdiği hizmetler genel olarak denetim, vergi, tasdik ve danışmanlık olarak ayrılmaktadır. Bağımsızlık ilkesini zedelememek için denetim hizmeti verilen müşteri işletmeye başka hizmetlerin verilmesi yasaklanmıştır. Ancak bağımsız denetime ilave olarak 3568 sayılı Yasa çerçevesinde tasdik denetimine izin verilmektedir (Kurt O., 2015, 68).

Ülkemizde standart hale gelmiş normlara kavuşmuş bir denetim sisteminden söz etmek olası değildir. Denetim birimleri birbirinden bağımsız ve habersiz halde çalışmakta, yoğun bir kaynak ve zaman israfına neden olmaktadır. Bu durumdan hem denetçi hem de denetlenen rahatsızdır (Güçlü F., 2013, 63).

Denetimlerin yetersizliği (vergi denetiminde % 2 oranında) şikayet konusu olurken hazırlanan her yüz denetim raporundan yaklaşık 80’nin yargıdan dönmesinde bir başka ciddi sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Güçlü F., 2013, 63).

Bağımsız denetçiler, mesleklerini ortaklık kurmaksızın icra edebilecekleri gibi birden fazla, denetçinin bir araya gelmesi ile “bağımsız denetim firması” adı altında ilgili ülkenin ticaret kanunu çerçevesinde ortaklık kurarak da çalışmayı tercih edebilirler (Altıntaş T., 2011, 38).

Denetim firmalarının ölçeğine göre yapılan sınıflandırma ise hukuki değil akademik ve mesleki bir sınıflandırmadır. Buna göre, denetim firmaları şu şekilde gruplandırılır (Altıntaş T., 2011, 39):

Uluslararası Firmalar: Birden fazla ülkede faaliyet gösteren firmalardır. Bu firmalar da genellikle büyük ticaret ve sanayi işletmelerine muhasebe ve denetim hizmeti vermektedir.

Ulusal Firmalar: Sadece belirli ülke dahilinde ancak tüm ülke çapında faaliyet gösteren firmalar.

Bölgesel Firmalar: Sadece belirli bir bölgede faaliyet gösteren uluslararası firmalara göre daha küçük firmalardır.

Küçük Yerel Firmalar: Meslek mensuplarının önemli bir bölümünün çalıştığı ve tek bir ofiste faaliyetini yürüten bu firmaların müşterileri genellikle küçük işletmelerdir.

2.5 Denetim Kuruluşlarının Denetimi

Kamu Gözetim Kurumu, oluşturacağı kalite güvence sistemi kapsamında, seçilmiş yeterli sayıda denetim dosyaları ve diğer bilgi, bildirim ve belgeler çerçevesinde denetim kuruluşlarını ve denetçileri inceler ve denetler. İnceleme ve denetim faaliyetleri, ilgili kuruluşların görüşü alınmak suretiyle Kurulca her yıl hazırlanan yıllık inceleme ve denetim planı kapsamında yürütülür. İnceleme sonuçları her yıl bir raporla kamuoyuna açıklanır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.609).

KAYİK' leri denetleyen denetim kuruluşlarında asgari üç yılda bir, diğerlerinde asgari altı yılda bir, denetçilerde ise Kurumca gerek görüldüğünde inceleme ve denetim yapılır (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.609).

Yapılan inceleme ve denetimler sonucunda mevzuata aykırılıkları tespit edilenler hakkında idari yaptırımlar uygulanır. Denetim kuruluşları ve denetçiler inceleme ve denetimler sonucunda tespit edilen hususlarla ilgili olarak gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür (Karapınar A. ve diğerleri, 2013, S.609).

2.6 Denetim Kuruluşlarının ve Denetçilerinin Sorumlulukları

2.6.1 Denetçilerinin Sorumlulukları

Denetçinin sorumluluğu mesleki standartlara uygun bir inceleme yapmak ve bulgularını raporlamaktır (Güredin E., 2014, 22).

Denetim görüşünü de ifade eden finansal tablolar denetlenen internet sitesinde yayınlanmaktadır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 36).

Denetçi yasal olmayan davranışların bulunabileceği bilincinde olmalı ve varsa bu tür bulgularını açıklamalıdır. Ancak, yasa dışı olayları saptama hukukun işidir ve denetçinin doğrudan doğruya bir hukuk uzmanı gibi davranması söz konusu değildir ve beklenmez (Güredin E., 2014, 22).

Tablo 3: Denetçi Ünvanları ve Sorumlulukları

Mevki Ünvan	Ortalama Deneyim Süresi	Görev ve Sorumluluk
Denetçi Yardımcısı	2-3 yıl	Birden çok denetim görevinde, birden çok denetçi refakatinde ayrıntılı denetim çalışmalarının büyük bir kısmını yerine getirirler.
Denetçi-Kıdemli Denetçi	3-6 yıl	Denetçi denetim programının hazırlanmasından, denetçi yardımcılarının işler ve denetim sahaları arasında görevlendirilmesinden, onların çalışmalarına nezaret etmek ve hazırladıkları çalışma kağıtlarını

		incelemekten, işin zor bölümlerini bizzat yürütmekten sorumludur. Kıdemli denetçi denetimin planlanması, yürütülmesi, çalışma kağıtlarının incelenmesi, gerekli revizyonların yapılması ve müşteri yetkilileri ile görüşülmesi gibi konularda denetçilerin sorumluluklarını paylaşır.
Baş Denetçi	10 yıl	Denetçi ve kıdemli denetçilere nezaret eder, onları yönlendirir, tamamlanan çalışmaları gözden geçirerek inceler, ortaya çıkan sorunların çözülmesini sağlar, müşteri ilişkileri düzenler. Baş denetçi aynı anda birkaç farklı denetim sözleşmesinin sorumluluğunu üstlenebilir.
Sorumlu Ortak Baş Denetçi	10 + yıl	Sorumlu ortak baş denetçi bağımsız denetim kuruluşunda pay sahibi olup denetim çalışmasını kuruluş adına kendi kişisel sorumluluğu ile yürüten ve kuruluş adına denetim raporlarını imzalamaya yetkili gerçek kişidir. Diğer tüm kademedeki denetçilerin görev, yetki ve sorumluluklarına ek olarak, finansal tabloların mevzuat ve finansal raporlama standartlarına uygunluğu konusunda karar vermekle yükümlüdür. Kendisi denetim programının uygulanmasından ve denetim çalışmalarının yeterli ve etkin bir biçimde gözetim ve koordinasyonundan sorumludur.

Kaynak: (Güredin E., 2014, 39)

Tablo-3’de bir bağımsız denetim kuruluşunda her bir unvan sınıfı için öngörülen deneyim ve sorumluluklar özetlenmiştir. Bağımsız denetim kuruluşunda görevlerin ve sorumluluğun gelişmesine bağlı olarak mesleki açıdan ilerleme ve terfi çok hızlıdır. Denetim ekibi üyeleri çeşitli denetim sözleşmelerinde görev alarak çeşitli deneyimler kazanırlar. Son yıllarda gelişen bilgisayar ve denetim teknolojisine bağlı olarak işe yeni başlayan denetçi yardımcılarında daha erkenden ve daha fazla sorumluluk yüklenmekte, zorlu ve fırsatlarla dolu bir iş ortamı yaratılmaktadır (Güredin E., 2014, 38).

Denetim görev ve yetkisinin ifasının imkânsızlaşması veya gereği gibi ifa edilmemesinin sonucu olarak zarara uğrayan şirket, pay sahipleri veya alacaklılar denetçiden, zararlarının tazmini talep ve dava edebileceklerdir (6102 TTK md.554). Yapma borcu, borçlu tarafından ifa edilmediği takdirde alacaklı; hem masraflı borçluya ait olmak üzere edimin kendisi veya başkası tarafından ifasını izin verilmesini hem de maruz kaldığı zararların giderimini isteme hakkına sahiptir (6098 TBK md.113). (Çankaya G., 2014, 119).

Sonuç olarak, bağımsız denetçinin üstlendiği görev her şeyden önce sosyal bir sorumluluk olup, kendisinden beklenen tarafsız ve güvenilir çalışmanın sonuçlarını en doğru şekilde yansıtmasıdır (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 2).

2.6.2 Denetim Kuruluşlarının Sorumlulukları ve Yükümlülükleri

Finansal tabloların hata ve yanlışlık içerme olasılığı, finansal tablo kullanıcılarının işletme yönetiminden gelen bilgilere güvenmelerini ve bu bilgilere dayanarak karar almalarını zorlaştırmaktadır. Karar verme sürecinde yararlanılan finansal ve finansal olmayan bilginin güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanmasında denetim önemli bir fonksiyon üstlenmektedir. Denetim işletme içinden veya işletme dışından uzman kişiler tarafından yürütülebilmektedir. Günümüzde işletme ile ilgili çıkar grupları ve bunlar arasındaki çıkar çatışmaları denetimin özellikle işletme dışından bağımsız davranabilen uzman kişiler tarafından yürütülmesini önemli hale getirmiştir. Denetim bu fonksiyonu ile birlikte bünyesinde bazı riskleri de barındırmaktadır. Bağımsız denetçinin ücretini bizzat denetlediği şirketten

alıyor olması, bağımsız denetim sektöründe kar amaçlı bağımsız denetim firmalarının rekabet ediyor olması bu kuruluşların bağımsızlığı konusunda soru işaretlerine neden olmaktadır (Senal S., 2011, ii).

KGK'nun “Bağımsız Denetim Yönetmeliği²⁰” inde mevzuata yönelik denetlenen ve denetleyen açısından bütün yükümlülükler yasal olarak mevcuttur. Fakat uygulamaya yönelik bir denetim firmasının yukarıdaki maddeler dikkate alındığında elinde bulunduracağı mükellef sayısı azalmaktadır. Bu da gelir kaybına neden olacaktır. Bir denetim firmasının ücretini denetimini yaptığı firmadan zamanında alamadığı zaman, yapmış olduğu masrafları karşılayamaması durumunda zarar edeceği düşünüldüğünde hukuki yaptırımın hızlı bir şekilde tecelli etmesi gerekmektedir. Aksi takdirde yapılan yasal mevzuatların kağıt üstünde kaldığını, bir denetim firmasının halkı tatmin edecek bir rapor düzenleyemeyeceklerini düşünebiliriz.

Yönetmelikte geçen maddeler uygulandığında denetlenen firmanın düzenlediği tabloların ve denetleyen denetçinin yazdığı raporun, hem firmanın internet sitesinde hem de yetkili devlet dairesinin internet sayfasında yayınlandığı zaman, firmanın dış çevreleri açısından erişilebilir bir bilgi olacaktır. Bu da firmanın güvenilirliğini artıracaktır.

2.7 Bağımsız Denetim Kuruluşlarında Denetçi Kadroları

Denetçi denetimden sorumlu kişi olmasına rağmen, bir denetim ekibi ile denetim kanıtı toplamaktadır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 161).

Yukarıda “Denetçilerin Sorumlulukları” bölümünde tablo-3 de detaylı şekilde aktarılan unvan ve sorumluluklarını burada tanım düzeyinde yazılacaktır.

Bağımsız denetim kuruluşunda çalışan denetçilerin alabilecekleri unvanlar toplam beş tanedir. Kıdem sırasına göre bu unvanlar; sorumlu ortak başdenetçi, başdenetçi, kıdemli denetçi, denetçi ve denetçi yardımcısıdır (Ulusoy Y., 2006, 110).

²⁰ Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, “Bağımsız Denetim Yönetmeliği”, Resmi Gazete Sayısı / Tarihi: 28509 / 26 Aralık 2012,

2.7.1 Sorumlu Ortak Başdenetçi

Bağımsız denetim kuruluşunda pay sahibi olup, başdenetçi unvanına sahip ve denetim çalışmasını bağımsız denetim kuruluşu adına kendi kişisel sorumluluğu ile yürüten ve kuruluş adına bağımsız denetim raporlarını imzalamaya yetkili gerçek kişidir (Ulusoy Y., 2006, 111). Kısaca, denetimden sorumlu ve denetim raporunu imzalamaya yetkili kişidir (Porter B. ve diğerleri, 2003, 161).

2.7.2 Başdenetçi,

Denetçi yardımcılığında geçen süreler de sayılmak üzere en az fiilen 10 yıl mesleki deneyimi bulunan denetçilerdir (Ulusoy Y., 2006, 111).

2.7.3 Kıdemli Denetçi

Denetçi yardımcılığında geçen süreler de dahil olmak üzere kıdemli denetçi unvanının kazanılması için fiilen en az 6 yıl deneyim şarttır (Ulusoy Y., 2006, 112).

2.7.4 Denetçi

Denetçi yardımcılığında geçen süreler de dahil olmak üzere denetçi unvanının kazanılması için en az fiilen 3 yıl mesleki deneyim şarttır (Ulusoy Y., 2006, 112).

2.7.5 Denetçi yardımcısı

Denetçi yardımcısı ise en az iki yıllık mesleki deneyimi bulunan veya en az iki yıl sürecek olan staj dönemini başarı ile tamamlamış olanlardır. Denetçiler nezaretinde denetim faaliyetine katılıp, görev almaktadırlar (Ulusoy Y., 2006, 113).

2.8 İç Denetim

Amerikan İç Denetim Enstitüsü (AICPA) iç denetimi, bir kuruluşun faaliyetlerine değer katmak ve bu faaliyetleri geliştirmek üzere tasarlanmış, bağımsız ve nesnel bir inceleme ve danışmanlık faaliyeti olarak tanımlamaktadır (Durmuş C.N. & Taş O., 2008, 16).

İç denetim fonksiyonu şirket içinde olmasına rağmen kontrol ortamının bir parçası değildir, bunun yerine yönetim ve üst düzey yöneticilerin adına bu ortamda bağımsız bir şekilde bir inceleme yapılması için bir mekanizmadır (Porter B. ve diğerleri, 2003, 504).

İç denetim, işletme yönetimine hizmet etmek amacıyla, yönetim tarafından görevlendirilmiş, kişi ya da kişilerce, işletme içinde yürütülen çeşitli faaliyetlerin ve kayıtların gözden geçirilmesi için kurulmuş bağımsız bir denetim işlevidir (Haftacı V., 2014, 80).

Bilgisayarların ortaya çıkışından önce, tüm denetim çalışmaları elle yapılıyordu. Denetlenen bir hesabın eksiksiz olduğunun belirlenmesi, elle kağıt üzerinde yapılmış pek çok işlemin bir araya getirilmesini gerektiriyordu. Bir hesap içindeki problemlerin tespiti, denetçilerin çok fazla zamanını alıyordu. Bilgisayarlar, kuruluşların verilerinin elektronik formatta saklanması imkânını sağladı. Programlar, hesabın içinde yer alan verilerin daha fazla kontrol edilmesine doğrudanmasına olanak verdi. Veri girişi ve saklanması daha kolay ve daha maliyet etkin bir hale geldi. Denetçiler için de buna benzer kolaylıklar oluştu. Sonuçta, kolayca transfer edilebilecek bir formatta, denetlenen kuruluşun muhasebe defterlerine ilişkin bir örnek çıkarmak mümkün hale geldi (Yarar E., 2000, 2).

Günümüzde bilgisayar teknolojilerindeki gelişme, işletmelerin bilgi sistemleri ve muhasebe ortamlarında da büyük gelişmelere neden olmuştur. İç kontrol artık bilgisayarda yazılım düzeyinde yapılandırılmış durumdadır (Yılancı F. M., 2006, 68).

2.9 Bağımsız Denetim Teknikleri

Denetim programının yürütülmesi safhasında denetçiler belirli denetim teknikleri uygulayarak denetim kanıtları toplar. Toplanan kanıtlar değerlendirilerek kuruluşun finansal tablolarının doğruluğu ve dürüstlüğü yargılanır (Ünal C., 2007, 10). Kanıt elde etmek için kullanılan yöntemlere ve bu yöntemlerin uygulanmasına denetim teknikleri denir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 145).

2.9.1 Kayıt ve Belgelerin İncelenmesi

Kayıt ve belgelerin incelenmesi, denetlenen firmanın finansal tablolarının kaynağını teşkil eden belgelerin ve kayıtların ayrıntılı olarak incelenmesidir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 146).

Muhasebede ve denetimde belgelerin önemi çok büyüktür. Genel kurala göre muhasebede belgeye dayanmayan kayıt yapılması kabul görmemektedir. Bu nedenle denetim çalışmalarında belgelerin incelenmesine ayrı bir özen gösterilir (Bozkurt N., 2012, 69).

Denetçi, görüşünü oluştururken en çok kanıt olarak muhasebe belgelerinden yararlanır. Bu nedenle belgelerin incelenmesi, muhasebe denetiminde yaygın olarak kullanılan fakat fiziksel inceleme ve doğrulama kadar güvenilirliği olmayan bir tekniktir (Haftacı V., 2014, 127).

2.9.2 Fiziki İnceleme ve Sayım

Fiziksel inceleme tekniği, fiziki kanıtları elde edebilmek için sürdürülen faaliyetlerden oluşan bir tekniktir (Bozkurt N., 2012, 65).

Denetçiye doğrudan fiziki kanıt sağladığından dolayı fiziki inceleme tekniği önemli ve güvenilir bir teknik olarak kabul edilmektedir. Bu teknik yardımıyla elde edilen kanıtların güvenilirliğinin artırılabilmesi için denetçinin sayım sırasında dikkatli olması ve özellikle uzmanlık alanına girmeyen kalite ve saflık derecelerinin belirlenmesi çalışmalarında ilgili uzmanların yardımına başvurması gerekmektedir (Bozkurt N., 2012, 65).

2.9.3 Doğrulama

Doğrulama ya da teyit, denetlenen işletmenin dışındaki bir kaynaktan, denetlenen işletmenin kayıtlarında var olan bir bilginin doğrulanma işlemidir (Usul H., 2013, 138). Denetim kanıtları büyük miktarda müşteri soruşturmasından elde edilir. Ancak hepsi doğru olarak kabul edilemez. Çünkü, müşteri denetlenen hakkında önyargılı olarak lehine davranabilir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 370). Örneğin, denetçilerin borçlularla iletişim yoluyla borçların doğrudan teyidini istemesi (Porter B. ve diğerleri, 2003, 153).

Doğrulama prosedürleri genellikle alacak-borç hesapları ve hesapların varlığını doğrulamak için kullanılır. (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 374).

İlgili kaynaktan bilgi isteme biçimine göre uygulanan çeşitli doğrulama türleri bulunmaktadır (Bozkurt N., 2012, 66-69):

- **Olumlu doğrulama**
- **Olumsuz doğrulama**
- **Boş bakiyeli doğrulama**

Olumlu doğrulama, bu tür doğrulama biçiminde, mektuba işletmenin kayıtlarında gözüken bilgi yazılır ve ilgili kaynaktan bunun doğru olup olmadığı sorulur. Bu süreçte, karşı taraftan bildirilen bilginin doğru veya yanlış olduğuna bakılmaksızın yanıt vermesi istenmektedir.

Olumsuz doğrulama, doğrulama mektubuna karşı tarafla ilgili olarak işletme kayıtlarında gözüken bilgi yazılır ve bu bilgi yanlışsa yanıt istenir. Bilgi doğru ise yanıt vermesi istenmez.

Boş bakiyeli doğrulama, doğrulama mektubuna işletmenin kayıtlarında karşı tarafla ilgili gözüken bilgi yazılmaz ve ilgili kaynaktan kendi kayıtlarında gözüken bilgi sorulur.

2.9.4 Gözlem

Denetlenen işletmeye ilişkin bir faaliyet sürerken ya da tamamlanmak üzere iken, bu faaliyetin olması gereken bir biçimde yürütülüp yürütülmediğinin denetçi tarafından yalnızca gözlenmesi şeklinde uygulanan bir tekniktir (Haftacı V., 2014, 129).

Gözlem, prosedürleri başkaları tarafından konmuş bir süreci izleyerek oluşur. Örneğin, işletme personeli tarafından stokların sayılması sırasında denetçiler tarafından izlenmesi (Porter B. ve diğerleri, 2003, 153).

Gözlem çoğunlukla görsel değildir, aynı zamanda diğer tüm duyuları da içerir. İşitme, dokunma ve koku da delil toplamada kullanılabilir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 370).

2.9.5 Yeniden Hesaplama

Yeniden hesaplama, denetlenen işletmenin muhasebe kayıtlarında yer alan hesapların matematiksel olarak yeniden kontrolünü ifade eder (Usul H., 2013, 141).

2.9.6 Soruşturma

Kanıt toplamada en sık kullanılan tekniktir (Hayes R. ve diğerleri, 2005, 370). Soruşturma, çeşitli konularda işletme çalışanlarına soru sorulması tekniğidir (Bozkurt N., 2012, 72). Soru sorma yolu ile tekniğin sınırlı güvenilirliği olan bir tekniktir. Diğer tekniklerle desteklenmesi gerekir (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 151).

Firma içindeki kişilere veya firma dışından ama firma ile ilgili kişilere sözlü ya da yazılı olarak sorulur. Yanıtları önceden bilinmeyen veya doğrulayıcı denetim kanıtı elde etmek için sorulan sorular denetçiye bilgi sağlar (Porter B. ve diğerleri, 2003, 153).

2.9.7 Analitik İnceleme

Finansal tablolarda yer alan verilerin karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkilerin araştırılarak gözden geçirilmesi şeklinde yapılan incelemelerdir. Bu denetim tekniğinin amacı, denetim görüşü için kanıt toplamak, veriler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu doğrulamak ve bunlar arasında doğal olmayacak sapmaları ortaya çıkarmaktır (Selimoğlu S.K. ve diğerleri, 2014, 151).

3 BÖLÜM: E-DEVLET

İnsanlık tarihinin geçirdiği her evrede insanlar kendilerine yeni bir yön çizmek, yeni alışkanlıklar, yaşam ve düşünce tarzları edinmek zorunda kalmışlardır. İnsanlığın yaşadığı her evrim, bir önceki aşamanın kural ve ilkelerini yok saymıştır. Tarım öncesi toplumda asalet, şeref ve fiziksel güç önemli iken, tarım toplumunda toprak ve tarımsal ürünler ön plana çıkmıştır. Sanayi toplumunda bunların yerini kitlesel üretim araçları, parasal sermaye ve işçi emeği almıştır. Bilgi toplumunda ise bilgi, en önemli sermaye ve güç kaynağı haline dönüşmüştür (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 231). “Bilginin neredeyse ışık hızında gönderilmesi ve alınması dünyadaki en büyük endüstri haline gelmiştir. Bilgi tüketimi, dünyadaki en büyük tüketim faktörü olmuştur.” McLuhan’ın deyişiyle “dünya küçük bir köy” haline gelmiştir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 4).

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin hızlı bir şekilde gelişmesiyle birlikte dünya yeni bir döneme girmiştir. Bilgi veya iletişim toplumu olarak adlandırılan bu yeni dönem, toplum, bireyler, ilişkiler, yönetim ve devlet olmak üzere toplumsal yaşamın tüm alanlarının ciddi değişim yaşamasına yol açmıştır; çünkü hizmet ve ürün gibi unsurlara karşılık bilgi daha önemli hale gelmiştir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,40). Diğer taraftan, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda sunulmaya başlanması ile birlikte kişisel veriler bilgi sistemlerinde tutulmaya başlanmış ve bu sistemler elektronik ortamda erişime açılmıştır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,502).

İlk olarak ABD’de kullanılan ve zaman içinde Bilgi İletişim Teknolojileri’nin (BİT) yaygınlaşmasıyla beraber diğer ülkelerin de gündemine giren kavram, bir ülke içinde farklı coğrafyalarda yaşayan veya farklı cinsiyet, etnik köken, yaş, gelir, eğitim düzeyindeki bireylerin bu teknolojilere erişim ve kullanım açısından eşitsizliklerini ifade etmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 551).

E-Devletten kavram olarak anlaşılması gereken; devletin vatandaşlarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir (Demirel D., 2006, 84).

E-Devlet uygulamaları kamu kuruluşlarında oluşturulan birbirinden bağımsız veritabanlarının paylaşımına açılması fikrinin hayata geçirilmesi ile ortaya çıkmıştır (Odabaş H., 2009,18). 1991 yılının başlarında ABD'nin Ulusal Performansının Gözden Geçirilmesi ve Bilgi Teknolojisi Raporu'na göre dünyada e-Devlet uygulamaları, "elektronik bankacılık" yöntemiyle başlamıştır. Bu uygulama, bankacılıkta ATM²¹ cihazlarında banka kartlarının kullanımıyla artmıştır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 177).

ABD e-Devlet uygulamalarını geliştiren ilk ülke kabul edilmektedir. Bu uygulamalar, diğer birçok ülkede olduğu gibi, federal ya da eyalet düzeyinde farklı kamu yönetimi birimlerinin inisiyatifi ile başlamıştır. Bu inisiyatiflerin başında Federal Gelirler İdaresi gelmektedir. Vergi tahsilatı ve beyanname doldurma, çevrimiçi uygulamalarının konusu olan ilk kamu hizmetlerinden biridir. 1985 yılından itibaren, ABD Vergi İdareleri Federasyonu ve Federal Gelirler İdaresi "elektronik veri değişimi" teknolojisi ve elektronik fon transferi yöntemiyle tahsilat ve beyanname doldurma işlemlerini kurumsal kullanıcıların hizmetine sunarak e-Devlet çalışmalarını başlatmıştır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 177).

1990'lı yılların başlarından 1998 yılına kadar olan dönemde, internet daha çok tek taraflı bilgi sunumu için kullanılmıştır. Kamu kuruluşları bu dönemde birbirinden bağımsız olarak kendi web sitelerini oluşturmaya ve vatandaşlara yaptıkları hizmetler hakkında bilgi sunmaya başlamışlardır (Odabaş H., 2009,18). 1998 yılından itibaren kuruluşların web sitelerinden yalnızca bilgi ve verilen hizmetlere yönelik bir takım formların edinilmesi mümkün olabilmektedir. E-Devlete giden süreçte ikinci dönem olarak nitelendirilen bu dönemde,

²¹ **ATM** (İngilizce; Automatic Teller Machine): Bankamatik olarak da bilinen otomatik vezne makinesi (<https://tr.wikipedia.org/wiki/ATM>)

bireyler ve kurumlar arasında bir takım işlemler e-posta aracılığı ile yapılmaya başlamıştır. Bu dönemde kurum web sitelerinden indirip doldurulan bir takım iş formları e-posta aracılığıyla yine kurumlara gönderilebilmektedir (Odabaş H., 2009,18).

2000’li yıllardan sonra özellikle ön plana çıkan görüşlerden biri de e-Devlet uygulamalarının, geleneksel devlet hizmetlerinden bağımsız ve yüzeysel çalışmalar olmadığı görüşüdür. Geleneksel kamu hizmetleri ile elektronik hizmetlerin birbirinden ayrı yürütülemeyeceği, aksine aynı sistem üzerinde paralel bir biçimde işletilmesi görüşü ağırlık kazanmıştır. Bunun için bütün kamu hizmetlerinin gözden geçirilmesi ya da devletin bütün birimlerinin yeniden yapılandırılması zorunludur. Çünkü e-Devlet modelinde, geleneksel kurumdan e-kuruma, yüz yüze hizmet anlayışından e-hizmete ve e-vatandaşlığa bir dönüşümün yaşanması söz konusudur. Dolayısıyla e-Devlet modeli tamamen müşteri ya da vatandaş odaklı bir yaklaşım içinde oluşturulmalıdır (Odabaş H., 2009,19). Hükümetlerin yeni teknolojileri benimsemesinin dışında vatandaşların bilgisayar teknolojisine ve internete erişimi gibi faktörler de elektronik devletin ortaya çıkmasına ve gelişmesine önemli ölçüde katkıda bulunmuştur (Güngör S., 2007, 128). Şayet kişiler teknolojiye erişim imkânından yoksun olsalardı, e-Devlet uygulamaları bireyler için hiçbir anlam ifade etmeyecektir (Güngör S., 2007, 128). Vatandaşların e-Devlet hizmetlerinden etkin olarak yararlanabilmesini sağlamak için öncelikle vatandaşların söz konusu alanda gereksinim duyduğu temel bilgi ve becerilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu sorun, yaş, etnik köken, kültürel yapı ve statü gibi değişkenlere göre her türlü vatandaşın katılabileceği bilgi okuryazarlığı eğitimleri ile çözümlenebilir (Odabaş H., 2009,43).

Hükümetler e-Devleti etkin biçimde uygulamaya çalışırken buna karşı direnenler olduğu gibi ayak uyduramayanlar da söz konusudur. Başka bir ifadeyle, bazı imkânsızlıklar yüzünden bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanamayanlar ve güvenlikle ilgili çekinceleri yüzünden e-Devlet uygulamalarından uzak durma eğilimi gösterenler olabilecektir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 2).

Geçtiğimiz yıllarda kullanılan geleneksel son kullanıcı cihazları, masaüstü bilgisayarlar ve dizüstü bilgisayarlar gibi akıllı telefonlarda kullanıma girmiştir. Günümüzde akıllı telefonlar toplumun ayrılmaz bir parçası olarak sık sık ve her yerde bilgi hizmetlerine erişmek için kullanılır olmuştur. Son çıkan akıllı telefonlar devlet ve kamu kurumları için yeni fırsatlar sunmasına karşın yeni zorluklarda ortaya çıkarmaktadır (Ko A. & Leitner C. & Leitold H. ve diğerleri 2013, 126).

Özel sektörde e-ticaretin başarılı olduğu düşünüldüğünde, doğal olarak devlet sistemlerinin veri iletişim teknolojisini kullanarak aynı başarıyı gerçekleştirmesi beklenir. E-Devlet projeleri de bu beklentileri karşılamak için cevap olarak görülebilir (Huang W. & Siau K. ve diğerleri, 2005, 85). Ayrıca, hükümetler e-Devlet girişimlerini geliştirmek için e-ticaretin güçlü yönlerinden yararlanmaya çalışırlar. E-ticaretin başarılı örneklerini alarak e-Devlet bilgi sistemlerinin gelişimi sağlanır (Huang W. & Siau K. ve diğerleri 2005, 2).

Bilgisayar ve internet teknolojilerinin her geçen gün yaşamımızda daha fazla yer almaya başladığı günümüzde, kamu hizmetlerinin tüm vatandaşlara hızlı ve kolay bir şekilde ulaştırılması ve devletin vatandaşına yaklaştırılması amacıyla Türkiye'deki birçok kamu kurumu ellerindeki bilgi ve belgeleri bilgisayar ortamına taşımıştır. Yani geleneksel devlet yapılanması günümüzde işlevselliğini yitirmektedir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 70).

Ülkemizde 1993 yılında ODTÜ ve TÜBİTAK'ın girişimleriyle ilk internet bağlantısı sağlanmış olmasına karşın; Türkiye'nin ilk kapsamlı bilgi ve teknoloji politikası 1983 yılında "Türk Bilim Politikası: 1983-2023" başlıklı çalışmanın bir sonucu olarak Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun kurulmasıyla gerçekleştirilmiştir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 177). Bu dönem ile birlikte ülkede teknoloji ve bilişim hizmetleri yeniden ele alınmış ve uygulama alanları içinde değerlendirilme çalışmaları başlamıştır. Ancak e-Devlet kavramının ilk kez gözle görülür biçimde ele alınması 1990'lı yıllardan sonra bilişim altyapısına yapılan yatırımların etkisi ile bilgisayar ve internet kullanım oranları artmış ve bazı devlet kurumları hizmetlerini elektronik ortamlarda vermeye başlamışlardır (Çarıkçı O., 2010, 97). 1998

yılında ilk e-Devlet uygulamalarından VEDOP ve MERNİS projeleri başlatılmıştır. 2000’li yıllarda bilgi toplumu ve e-Devlet çalışmalarına AB ve Avrupa Komisyonu eylem planlarının yön verdiği söylenebilir. AB üyesi ve aday ülkeler de bilgi toplumuna geçiş stratejileri bağlamında yoğun eylem programlarını izlemektedir. E-Avrupa, E-Avrupa + eylem planlarının ardından günümüzde bu süreç Dijital Ajanda kapsamındaki 2011-2015 Eylem Planı Çerçevesinde yürütülmektedir. Türkiye de sözü edilen anlaşma ve planların bir tarafı olarak uzun, orta ve kısa vadeli ulusal bilgi toplumu stratejilerini oluşturmakta (Vizyon 2023, E-Türkiye Girişimi, E-Türkiye, Bilgi Toplumu Stratejisi 2006-2010), kurumsal ve yasal düzeylerde (E-imza²², Bilgiye Erişim Hakkı, Kişisel Bilgilerin Korunması, Elektronik Haberleşme Kanunu, Bilişim Suçları ile Mücadele Kanunu gibi) e-Devlet çalışmalarını sürdürmektedir (Akıllı S. H., ve diğerleri, 2013, 125).

Türkiye, özellikle Avrupa Birliği’ne üye ülkelerle karşılaştırıldığında genç nüfus oranı bakımından oldukça yüksek bir yere sahiptir. Buna rağmen Türk nüfusunun önemli bir bölümünün bilişim teknolojilerinden yararlanma beceri düzeyleri düşüktür. E-Devlet uygulamalarında yeterli ölçüde ve gerekli koşullar altında yararlanabilmek için daha yüksek bir bilinç ve beceri düzeyine sahip olunması zorunludur. Bu durum, Türk nüfusunun bilişim uygulamaları konusunda bilgi ve beceri düzeylerinin artırılmasını gerektirmektedir (Odabaş H., 2009,391-392). Türkiye’de, sayısal uçurumun²³ daha da derinleşmemesi ve kapanması için gerekli önlemler alınmalıdır. Altyapı eksiklikleri giderilerek, bilgisayar okur-yazarlığının üst seviyeye taşınması sağlanmalıdır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 247). Vatandaşların devletin kişisel bilgilerin gizliliğine ve korunmasına önem verdiğini düşünmesi e-Devletin başarısını şüphesiz arttıracaktır (Naralan A., 2014,63).

²² **Elektronik imza**, bir bilginin üçüncü tarafların erişimine kapalı bir ortamda, bütünlüğü bozulmadan (bilgiyi ileten tarafın oluşturduğu orijinal haliyle) ve tarafların kimlikleri doğrulanarak iletildiğini elektronik veya benzeri araçlarla garanti eden harf, karakter veya sembollerden oluşur (Kaya A. & Güneş M., 2011,10).

²³ **Sayısal uçurum**, bilgiye erişebilme ya da kullanabilme açığı olarak tanımlanabilir (Şahin A. & Taşpınar Y., 2014, 232). Bir diğer tanım ise; **Sayısal uçurum**, bilişim teknolojilerinden yararlanmak isteyen ve bu teknolojilere erişme başarısını gösterenler ile bunu elde edemeyenler arasındaki ayrımdır (Naralan A., 2014,19).

Sonuç olarak e-Devlet çalışmaları , kamu yönetimine pek çok açıdan yeni perspektifler ve aynı zamanda yeni çalışma alanları kazandıran bir yaklaşım olarak değerlendirilmektedir (Balcı A., & Kırılmaz H., 2009, 48).

3.1 Devlet Tanımı

İnsanlık tarihi her zaman devletlerin varlığıyla onurlanmamıştır. Fossil kayıtları, Homo Sapiens türünün 40.000 yıl önceye dayanan izlerini gösterir, fakat ayırt edilebilir ilk devlet M.Ö. 3.000 yılı civarında Mezopotamya'da ortaya çıkmıştır (Hall J. A., 2000, 35).

Göçebe hayat süren ilkel topluluklarda, bugünkü anlamıyla bir devlet kavramı söz konusu değildir. Tarım toplumuna geçilmesiyle birlikte birbiri üzerinde egemenlik kuran feodal nitelikte derebeylikler oluşmuştur. (Demirel D., 2006, 105). Topluluk içindeki insanlar, gerek kendi aralarındaki ilişkileri düzenlemek, gerek bireysel olarak karşılayamayacakları ihtiyaçlarını giderebilmek için örgütlenmeye başlamışlar ve devlet kavramını ortaya çıkarmışlardır (Gökçen G., 2003, 1).

Devlet kavramı, egemen iktidar, bölgenin ve nüfusun sürekli örgütlenmesi kavramlarına bağlıdır. Devlet, kurumsal açıdan, belli bir bölgede yerleşik olan ve bu amaçla sürekli bir örgütle donanmış egemen otorite²⁴ olarak tanımlanabilir (Renaud Denoix De Saint Marc, 2009, 7).

Sosyal bilimciler arasında, devletin nasıl tanımlanması gerektiği üzerinde bir ortaklık oluşmuştur. Karma bir tanım üç öge içerir. İlk olarak, devlet bir kurumlar bütünüdür. Bu kurumlar devletin kendi kadrosuyla yönetilir. Devletin en önemli kurumu şiddet ve zorlama aracılığıyla çalışır. İkincisi, bu kurumlar genellikle bir topluma mal edilen, coğrafi olarak sınırlanmış bir bölgenin merkezindedir. Devlet, içeride ulusal toplumuna bakmak, dışarıda da içinde var olmak zorunda olduğu daha geniş toplumlarla ilgilenmek zorundadır; bir alandaki davranışı ancak diğerleriyle olan ilişkileriyle tanımlanabilir. Üçüncü olarak, devlet sınırları içinde yönetimi kendi tekeline alır. Bu esas olarak, tüm

²⁴**Egemen otorite**, yerleşik olduğu çevre içinde hem bireylere, hem bireylerden oluşan topluluklara, hem de genel olarak belli bir bölgenin temelini oluşturan topluluklara iradesini dayatabilen otoritedir (Renaud Denoix De Saint Marc, 2009, 7).

vatandaşlarca paylaşılan ortak bir politik kültürün yaratılması eğilimidir (Hall J. A., 2000, 11).

Devlet; bir toplumu, bir arazi parçasını kuşatan ve o kuşatımda egemenlik tekeline sahip en üstün kamusal örgüttür (Göktepe C., 2014, 5).

Devlet, insan topluluklarının gereksinimlerine yanıt veren bir örgüttür. Devletin meydana gelebilmesi için toprak, nüfus ve toprak üzerinde ekonomik bütünlük ve egemenlik gibi öğelerin bulunması gerekir (Gökçen G., 2003, 1).

Devlet, oluşturulan birimler vasıtasıyla, bir arada yaşayan insanların ihtiyaçlarını ve kaynakları organize ederek karşılamak görevini yerine getirmektedir. Devletin insan ihtiyaçlarını yerine getirebilmek amacıyla yapmış olduğu faaliyetler, kamu hizmetlerini²⁵ oluşturmaktadır. Kamu hizmetlerinin yerine getirilebilmesi için gerekli olan maddi kaynaklar ise kamu gelirleri ile karşılanmaktadır (Gökçen G., 2003, 1).

Kamu giderlerinin fazlalaşması, aynı zamanda iktisadi faaliyette bulunan kamu kurumlarının siyasi baskı içinde yıpranmasından dolayı bu iktisadi faaliyeti yürütecek özel teşebbüse devri ile devlete olan zararı önlenmesi gerekmektedir. Bu noktada özelleştirmenin²⁶ amacına bakmak gerekir.

Özelleştirmenin temel amacı, nihai olarak devletin ekonomide mal ve hizmet üretim işletmeciliği alanından tamamen çekilmesini sağlamaktır. Devlet bütçesi üzerindeki kamu kesimi finansman yükünün azaltılması sermaye piyasalarının geliştirilerek atıl tasarrufların ekonomiye kazandırılması da özelleştirmenin hedefleri arasındadır (Demirel D., 2006, 120).

Devletin kamu hizmetleri, kendi hizmet birimleriyle doğrudan sağlanabilir. Bazı hizmetlerin başka türlü olması mümkün değildir: hiç kuşkusuz, milli

²⁵**Kamu hizmeti**, devlet yada diğer kamu tüzel kişileri tarafından, veya bunların gözetim ve denetimleri altında genel, kolektif ihtiyaçları karşılamak, kamu yararı sağlamak için kamuya sunulmuş devamlı ve düzenli faaliyetlerdir. (Delikurt A., 2007, 26).

²⁶**Özeleştirme**; daha önce kamu sektöründe gerçekleştirilen iktisadi faaliyetlerin özel sektöre devridir. Dar anlamda özelleştirme ise, kamu mülkiyetindeki iktisadi kuruluşların yönetim ve mülkiyetinin özel sektöre devridir (Demirel D., 2006, 119).

savunma, vergi toplama ve genel olarak da “güvenlik hizmetleri” denen bütün hizmetler (Renaud Denoix De Saint Marc, 2009, 66).

Devlet, özel sektörü denetimi altında tutmalı, gelişen ekonomik olaylar karşısında ona yön göstermelidir. Piyasa içinde bulunması gerekiyorsa, rekabet ortamını yaratma adına girmeli ama piyasa olgunlaştıktan sonra çekilip sistemi denetlemelidir.

Üçüncü dünya ülkelerinin karşılaştığı görev, ulusal devlet inşasıdır. Güçlü bir devletin varlığı, güvenlik gerekçeleri dolayısıyla ve modernizasyon için elzem olan uygun insan materyalini yaratmak için gereklidir (Hall J. A., 2000, 24).

Üçüncü dünya devletin toplumlarını modern dünyaya çekmeleri dış etkenler yüzünden oldukça güçtür. Unutmamalıyız ki, süper güçlerin başvurduğu hileler yüzünden Üçüncü Dünya 1945’ten beri barışı görememişti. Modern silahların faturası öylesine kabarıktı ki devletlerin hareketlilik üzerindeki politikalarını etkiliyordu: 1984’te Angola’da kişi başına 133 dolar savunma harcaması yapılırken, eğitime sadece 45 dolar ayrılabilirdi (Hall J. A., 2000, 110).

Hukuk devleti XIX. yüzyıl sonunda bazı Alman hukukçuların, gücün hukuktan önce geldiğini savunan Bismarck²⁷ öğretisine karşı çıkmak ve, dolayısıyla, kamusal gücün hukuka boyun eğmesi gerektiği düşüncesini savunmak amacıyla yarattıkları bir kavramdır (Renaud Denoix De Saint Marc, 2009, 35).

Bir hukuk devletinden söz edebilmek için devleti temsil eden otoriterlerin bazı yetki alanı kurallarına, biçimsel ve temel kurallara, mevzuat kurallarına uymaları yeterli değildir. Ayrıca devletin neden olabileceği zararların tazmin

²⁷ **Otto von Bismarck**, 19. yüzyılda gevşek bir konfederasyon olan Almanya’nın güçlü bir imparatorluğa dönüşmesinde en önemli rolü oynayan ve ilk şansölyesi (başbakan) Alman devlet adamıdır. Yeni Almanya’yı *kılıç ve kan* politikasına göre kuracağını söylediği için kendisine *Demir Şansölye* (başbakan) adı verilmiştir. Bismarck, kralın otoritesinin üstünde bir güç tanımadığını açıklamıştır. Erişim: 05/07/2015, (https://tr.wikipedia.org/wiki/Otto_von_Bismarck)

edilmesiyle ilgili bir dokunulmazlığa da sahip olmaması gerekir (Renaud Denoix De Saint Marc, 2009, 44).

Türkiye 2000’li yıllara “etkin devlet” yaratma amacı taşıyan reform projeleri ile girdi. Devletin küçültülmesini, piyasaya karışmamasını, piyasanın serbest bırakılmasını savunan neoliberal söyleminin aksine “güçlü”, “etkin²⁸”, “piyasa ile dost”, “girişimci” yeni bir devlet anlayışı ortaya çıkmıştı (Ergüzeroğlu Kilim E., 2010, 55).

Etkin devlet, yeni devletçiliğin küresel ve yerel sermaye cephesinden formüle edilmiş görünümünden birisidir. Yeni devletçiliğin argümanlarını, sermayeye oldukça sadık somut politika önerilerine dönüştürme işi “etkin devlet” kavramı aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. Devletin müdahale biçimlerinin yeniden düzenlenmesi, devlet kapasitesinin piyasa bakış açısı ile yönlendirilmesi, sermayenin hareket alanını genişleten yasalar etkin devlet kapsamındaki önemli konulardır (Ergüzeroğlu Kilim E., 2010, 57).

Dünya Bankası ise etkin devleti şöyle tanımlar (World Bank, 1997:1): “Etkin devlet halkın daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmesi amacına yönelik mal ve hizmetler sunması ve piyasanın canlanması için gerekli kural ve kurumları oluşturmaları anlamına gelmektedir (Demirel D., 2006, 114).

Etkin devlet anlayışı, vatandaşların devletle olan ilişkilerinde ve işlemlerinde aranan istikrar, güvenilirlik ve hız özelliklerini bünyesinde toplayan, girişimcileri ve ilgilileri destekleyici güce sahip olan bir anlayıştır (Demirel D., 2006, 113).

Son söz olarak, toplum ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve üstlendiği görevleri etkili bir şekilde yerine getirmek esasına göre oluşturulan kamu yönetimlerinin, ağır bürokratik yapıdan dolayı, artan toplumsal ihtiyaçlara cevap vermemesi devletin yeniden yapılandırılması tartışmalarını gündeme getirmiştir. Bu nedenle geleneksel kamu yönetimi anlayışını tasfiye edip, kamusal hizmetlerin

²⁸**Etkinlik** “örgütlerin tanımlanmış amaçlarına ve stratejik amaçlarına ulaşmak amacıyla gerçekleştirdikleri faaliyetlerin sonucunda bu amaçlara ve hedeflere ulaşma derecesini belirleyen bir performans boyutudur” (Demirel D., 2006, 113).

hızlı ve kaliteli sunulabilmesi için imkanlar sağlayan bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin sisteme entegre edilmesi gereklidir (Delikurt A., 2007, 27).

3.2 E-Devlet Tanımı

Bilim ve teknoloji alanında baş döndürücü gelişmeler yaşanmaktadır. Tüm dünyada modern toplumdan postmodern topluma geçiş yönünde yeni ilkeler benimsenmekte ve yeni yükselen değerler toplumları geleneksel değerlerden kopmaya ve değişime zorlamaktadır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 37). Hızlı gelişen ve değişen bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkisiyle bireylerin ihtiyaçlarında da bir takım değişiklikler meydana gelmiş ve aynı zamanda klasik devlet anlayışından etkin, rasyonel, şeffaf ve demokratik devlet anlayışına doğru bir geçiş süreci yaşanmaya başlamıştır. Küreselleşmenin bir uzantısı olarak nitelendirilen bu süreçte bilgi ve iletişim teknolojileri toplumsal hayatın her alanında olduğu gibi yönetim alanında da kullanılmaya başlanmış ve bu kullanım beraberinde e-Devlet olgusunu gündeme getirmiştir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri., 2014,208).

E-Devlet, kavram olarak ilk defa 1993 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) gerçekleştirilen ve federal hizmetlerin sunumunda e-Devletin rolüne güçlü bir vurgu yapan Ulusal Performans Değerlendirmesi başlıklı reform girişiminin raporlarında yer alarak ün kazanmıştır. Esasında, e-Devlet kavramı, BİT'lerin kamu yönetiminde kullanılmasına işaret eden tek kavram değildir. Deyim yerindeyse, ilgili literatürde bir kavram bolluğu yaşanmaktadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,6). “Akıllı devlet”, “dijital devlet” olarak da isimlendirilen e-Devlet kavramı , devletin kendi iç işleyişinde ve sunduğu hizmetlerde bilişim teknolojilerinin kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Balcı A., & Kırılmaz H., 2009, 47).

Türkiye Bilişim Derneği'nin yaptığı tanıma göre e-Devlet, “devletin” vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların devlete karşı sorumlu oldukları görev ve hizmetlerin karşılıklı, kesintisiz ve güvenli olarak yürütüldüğü elektronik iletişim ve işlem ortamıdır (Odabaş H., 2009,8; Çevikbaş R., 2009, 77).

AIRC (American Information Resource Center)'ra göre e-Devlet; web teknolojilerinin kullanımı ile; Tüketici ve işletmelere sunulan hizmetlerin geliştirilmesi, Maliyetlerin azaltılması, Operasyonel verimliliğin sürdürülmesi, Ekonomik gelişmenin artırılması, Toplumun ve idarenin yeniden tanımlanmasıdır (Özbek M., 2007, 9).

Geleceğin devleti olarak kabul edilen “e-Devlet”; temel olarak kamunun hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha saydam, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı olarak tanımlanabilir. Bu kavrama eşdeğer olarak “sanal devlet” kavramı da kullanılmaktadır (Şakar Yiğit A., 2011, 70).

Literatür taramasında çıkan diğer tanımlar ise;

E-Devlet en basit biçimiyle; vatandaşlara devlet tarafından verilen hizmetlerin elektronik ortamda sunulması şeklinde tanımlanabilir (Çarıkçı O., 2010, 98).

E-Devlet, daha verimli ve maliyet etkin bir devlet yönetimi için devlet hizmetlerini kolaylaştırmak, bilginin kamu erişimine açılmasına izin verme, devletin vatandaşlara karşı hesap verilebilir hale getirmek için BİT kullanımı olarak anlaşılır (Bhatnagar S., 2004, 19).

E-Devlet, bilgi ve iletişim teknolojisi ile vatandaşlar ve hükümet arasındaki etkileşimi kolaylaştıran bir "sistem" olarak kullanılan bir terimdir (Reddick C.G. ve diğerleri, 2010, 364).

E-Devlet; vatandaşlar, iş örgütleri ve hükümetin diğer paydaşları için bilgi işlem teknolojilerinin kullanımı aracılığıyla hükümet tarafından sunulan hizmet ve bilgidir (Shareef M. A. & Kumar V. ve diğerleri, 2011, 13). Yani, e-Devlet sürekli kamu hizmetinin önceden takip eden, küçük ve etkili bir devlet oluşumunu gerçekleştirmektir (Hakim A.H. ve diğerleri, 2007, 345).

E-Devlet, “çağın siyasi, ekonomik, sosyal ve yönetsel gerekliliklerine uygun olarak; devletin idari fonksiyonunu yerine getirirken bilgi ve iletişim teknolojilerini özellikle de interneti, web tabanlı uygulamaları bilgi ve hizmet

sunumunda haftanın 7 gün 24 saat kullanması ve bu yolla bilgi ve hizmet sunması” olarak tanımlanması mümkündür (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014,11).

E-Devlet, hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha şeffaf, vatandaşa daha yakın, daha ucuz ve daha iyi çalışan bir idari yapı olarak tanımlanabilir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 70).

E-Devlet, devlet hizmetlerinin en kolay ve en etkin yoldan, kaliteli, hızlı, kesintisiz ve güvenli bir şekilde elektronik ortamda sunulması demektir (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2011, 283).

E-Devlet, devlet birey ilişkisinde karşılıklı sürecin daha sağlıklı işlemlerini teminat altına alacak ve karşılıklı güven ilişkisine dayalı yeni bir iletişim sistemidir (Satmaz Ö., 2014, 7).

E-Devletten kavram olarak anlaşılması gereken; devletin vatandaşlarına karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir (Demirel D., 2006, 84).

Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetlerle vatandaşların devlete karşı olan görev ve hizmetlerinin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir (Arslan M., 2007, 37).

Genel olarak, e-Devlete ilişkin bütün tanımlar şu dört unsurdan birini veya birkaçını içermektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,7-8).

Teknolojik araçlar: Bütün e-Devlet tanımların ilk ve temel unsuru BİT'lerin benimsenmesine ve kullanılmasına yönelik vurgudur. Bu unsur, e-Devlet uygulamalarının teknolojik boyutunu ifade etmekte ve e-Devlet kavramındaki "e" kısaltmasına işaret etmektedir.

Amaçlar ve devletin aktif rolü: E-Devlet tanımlarında yer alan bu unsur, devlet tarafından BİT'lerin neden benimsendiğini ortaya koyan amaç

ifadeleridir. Genel olarak, tanımlarda kamu sektörünün dönüştürülmesi ve reformu gibi büyük amaçlar veya etkinliği artırmak, daha iyi hizmet sunmak ve vatandaş katılımını teşvik etmek gibi somut hedefler yer almaktadır.

Vatandaşlar ve Paydaşlar: çoğu e-Devlet tanımında, başta vatandaşlar ve özel sektör olmak üzere, e-Devletin benimsenmesinden etkilenen önemli paydaşlara vurgu yapılmaktadır. Bu unsur, e-Devlete dair ilişki odaklı tanımları yansıtmaktadır ve yönetim fikri ile yakından ilişkilidir.

Uygulama Alanları: E-Devlet, idari görevler, finansal yönetim, hizmet sunumu (e-sağlık, e-eğitim gibi), demokratik uygulamalar, politika oluşturma ve yönetim gibi işlevler ve uygulama alanlarına referansta bulunarak da tanımlanabilir.

E-Devlet, mevcut devlet fonksiyonlarının elektronik ortama taşıma süreci olmayıp, gerekli olanları değiştirmek yenilerini koymak ve mevcutlarda iyileştirmeler yapmaktır (Naralan A., 2014, 6). Dünya genelinde birçok ülke, e-Devlet uygulamalarını büyük bir istekle benimsemekte ve yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde yaşama geçirmeye çalışmaktadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,4).

E-Devlet uygulamaları ve ilgili teknolojilerin geliştirilmesinde göz önünde bulundurulması gereken önemli bir nokta, vatandaşların bu teknolojileri ne derece kullanabilecekleri, kullanmaya ne kadar istekli oldukları ve bunları etkileyen nedenler konusudur. Diğer yandan, e-Devlet literatüründe bu alandaki çalışmaların yetersizliğine dikkat çekilmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,484). Ayrıca, kırtasiyeciliğin azaldığı, daha hızlı, daha etkin ve daha şeffaf kamu hizmeti sunulması amaçlanmaktadır. E-Devlet uygulamaları sayesinde kamu hizmetlerine ulaşmak için gereken masraflar azalacak ve hizmet kalitesi artacaktır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 295).

3.3 E-Devletin Unsurları

Devletin temel unsurları olan vatandaş ve kuruluşlar (özel ya da kamu) e-Devlette, e-vatandaş, e-şirket ve e-kurum biçiminde kendini göstermektedir.

Ancak e-Devleti oluştururken söz konusu unsurlara öncelikler atamak ve birini tümüyle gerçekleştirmeden (örneğin e-işyerlerini oluşturmadan) e-Devletten olmaz türü yaklaşımlarda bulunmak e-Devletin oluşumunu olumsuz etkiler. Her bir unsur, kendi içerisinde “e” olgusuna gerçekleştirmeye çalışacak, birbirinden etkilenerek gelişecek ve zamanla e-Devlet oluşacaktır (Demirel D., 2006, 85). E-Devlet aşağıdaki unsurlardan oluşmaktadır (Kırçova İ., 2003, 17).

3.3.1 Devlet

Devletin özellikle birimleri, kurumları ve vatandaşlarıyla doğrudan ilişkili olarak yürüttüğü hizmetlerle ilgili olarak tüm işlevlerinin ağı üzerine taşındığı durum E-Devlet kavramının devlet ayağını oluşturmaktadır. Gerek ürettiği hizmetler, gerekse bu esnada kullandığı girdiler bakımından devlet organizasyonu olarak bilinen en büyük ve kapsamlı organizasyondur (Kırçova İ., 2003, 17).

3.3.2 Vatandaş

E-Devlet kavramının vatandaş tarafında ağı ortamına bağlı olma gerekliliği bulunmaktadır. Ağı bağlı her vatandaş elektronik ortamda sunulan her türlü hizmete erişebilir. Bu noktada en önemli sorun ağı'a bağlanma oranındadır. Bireysel olarak ağı'a bağlı kişi ya da hane halkı sayısı bakımından gelişmiş ülkeler ileri durumdadır. Bilgisayarlaşma oranı, kişi başına bilgisayar sayısı, bilgisayar okur-yazarlığı oranı, ağı'a erişim imkanları ve ağı'a erişim oranı gibi faktörler e-Devlet ortamının uygulanabilirliğini doğrudan etkilemektedir (Kırçova İ., 2003,18).

E-Devlet'ten elde edilecek en belirgin fayda, e-Devlet uygulamalarıyla birlikte tüm devletin yeniden yapılandırılmasıdır. Devletin yeniden yapılandırılmasında kamu kurum ve kuruluşlarının mevcut yönetsel yapısı değil, vatandaşların gereksinim duyduğu bilgi ve işlemler esas alınmalıdır (Odabaş H., 2009, 28).

3.3.3 şirketler

Bir ülkenin ekonomik yapısında en önemli unsurlar şirketlerdir. şirketler devlet organizasyonuna göre yenilikleri daha kolay benimseyen ve uygulayan birimlerdir. Bu anlamda gerek dünyada gerekse de Türkiye'de e-ticaret

projeleriyle birlikte şirketlerin gösterdiği gelişme ilgi çekicidir. Ağ organizasyonundan ağ ekonomisine geçişte şirketlerin yarattığı ivme ağın diğer unsurlarına göre çok daha önemlidir. Önceleri askeri amaçlı bir proje olarak ortaya çıkan internet, akademik kuruluşların katılımıyla büyümüş ancak ticari kuruluşların katılmasından sonra bugün ulaştığı noktalara gelmiştir (Kırçova İ., 2003, 20). Globalleşme, ekonomik blokların oluşması, yeni pazarların açılması, uluslar arası şirketlerin giderek büyüyen gücü ile rekabet arttıran faktörlerin devreye girmesiyle birlikte şirketlerin birbirlerine üstünlük sağlamak amacıyla maliyet düşürücü yöntem ve teknikleri uygulamaya önem verdikleri görülmektedir (Göktepe C., 2014, 10).

3.3.4 Kurumlar

Gerek şirketlerin gerekse de vatandaşların yer aldığı ağ ortamının diğer bir tamamlayıcısı da kurumlardır. Hem iş yaşamında hem de günlük yaşamda sıkça başvurulmuş çeşitli kurumların da ağ ortamına taşınması söz konusudur. Belediyeler, dernekler, vakıflar, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, diğer öğretim kurumları, noterler ve benzeri kurumlar da e-Devlet organizasyonunu tamamlamak üzere ağ ortamında yer almaktadır (Kırçova İ., 2003, 21).

Kurumların da ağ ortamına taşınması devlet-vatandaş ilişkilerini tamamlayan bir uygulama olacaktır. Bu yolla sivil toplum örgütlerinin etkinliği artacak, bu tür örgütlenmelere katılımların sayısı fazlalaşacak ve vatandaşın yönetime katılma süreci hızlanacaktır (Kırçova İ., 2003, 22). Aynı zamanda e-Devlet, gerek kamusal düzeyde gerekse halk arasında bilgisayar ve iletişim olanaklarının artması ve gelişmesiyle birlikte daha fazla kamu hizmetini daha işlevsel ve yeni yöntemlerle halka ulaştırma sorumluluğunu yerine getirecektir (Odabaş H., 2009, 25).

3.3.5 Kamu Çalışanları

E-Devlet modeli oluşumunda devlet hizmetini vatandaşa sunan kamu çalışanları da önemli bir konumdadır. Hizmet sunumunda teknolojinin daha fazla kullanılması insan unsurunun daha az kullanılmasına yol açsa da insansız bir e-Devlet uygulaması mümkün değildir. Birçok hizmetin üretilmesi esnasında insan yine en önemli unsur olarak yer alacaktır (Kırçova İ., 2003,22).

E-Devlet başarısı yalnızca hangi hizmetleri sağlandığı ile değil, ilgili tarafların bu hizmetlerden nasıl, ne kadar yararlandığı ve hizmetlerin beklentileri ne ölçüde karşıladı ile ölçülebilir (Odabaş H., 2009, 27).

3.4 E-Devletin Tarafları

E-Devletin, vatandaşlara devlet hizmetlerini ulaştırma yanında, devlet-iş dünyası, devlet-devlet gibi kategorize edilebilecek ilişkileri de vardır. Yapılan e-Devlet tanımları genelde devletin vatandaşlara hizmeti üzerine yoğunlaşmakta ve ilişki içinde olduğu diğer farklı ilişkileri içermemektedir. Aslında, devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler vatandaşlar ile sınırlı değildir. Devletin vatandaşlara olduğu kadar iş dünyasına, çalışanlara ve diğer ülkelere karşı vermekle yükümlü olduğu hizmetler vardır (Naralan A., 2014, 30).

Bu hizmet türleri genel olarak (Naralan A., 2014, 30);

- Devlet-vatandaş (Government to Citizen: G2C),
- Devlet-çalışan (Government to Employee: G2E),
- Devlet-iş dünyası (Government to Business: G2B),
- Devlet-devlet (Government to Government: G2G)

ilişkisi şeklinde kendini gösterir.

3.4.1 Devlet- Vatandaş (G2C):

E-Devletin en yaygın hizmet türü olarak ilk plandadır. Devletin vatandaşlara yönelik olarak verdiği hizmet kategorisidir. Günlük yaşamın bir parçası olarak devletten alınan hizmetlerin tümü bu bağlamda değerlendirilir (Naralan A., 2014, 30). Devlet- vatandaş ilişkisi, devlet ve vatandaşın birbirleriyle elektronik ortamda iletişime geçmesini ve mümkün olduğunca hizmetlerin BİT'lerden yararlanarak sunulmasını ifade etmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 10). Gümrük işlemleri, vergi işlemleri çoğu vatandaş ilgilendiren işlemler arasındadır. Bu şekildeki işlemlerin benzerlik göstermesi ve bu işlemleri gerçekleştirmek için başvuran vatandaşların sayısının çok olması, bu işlemlerin hızlı ve düşük maliyetle yapılmasını

güçleştirmektedir. E-Devlet yapısı ise vatandaşa bu işlemlerde kolaylık, hız, düşük maliyet gibi kazanımlar sağlamaktadır (Çevikbaş R., 2009, 78).

Devletten vatandaşa uygulamaları farklı bölgelerde yaşayan çok sayıda vatandaşa etkili bir biçimde hizmet vermek isteyen devletlerin üstünde en fazla durdukları alanlardan birisidir. Devletten şirkete ve devletten devlete uygulamalarda erişim, bağlantı, ağ ortamı gibi unsurlar açısından çok fazla sorun yaşanmasa da devletten vatandaşa uygulamalarda her vatandaşın ya da her hanenin internet erişiminin, kişisel bilgisayarlarının olmayışı önemli bir engel oluşturmaktadır (Göktepe C., 2014, 12).

3.4.2 Devlet-Çalışan (G2E):

Çalışanlara yönelik olarak devletin sunduğu sosyal güvenlik işlemleri, işsizlik sigortası başvurusu, pirim ve sosyal hakların takibi işlemleri, devlet-çalışan etkileşiminin örnekleridir (Naralan A., 2014, 31). Bu nedenle kamu çalışanının her zamankinden daha fazla bilgili, teknoloji kullanan, hizmet üretim süreçlerine katılan, kendisine katılan yetkileri en iyi biçimde kullanan, inisiyatif sahibi özellikler taşıması gerekmektedir (Göktepe C., 2014, 13).

3.4.3 Devlet-İşletme (G2B):

İş yaşamındaki şirketlerin, devletle olan işlerinin e-Devlet tabanında görülmesini ifade etmektedir (Çevikbaş R., 2009, 78). İşletmelerin ve iş dünyasının bu konuda istekli olması ve maliyetleri azaltıcı potansiyelinden dolayı, e-Devletin en hızlı gelişen kategorisidir. Bu kategoride devletin ihtiyaç fazlası mallarının satımı ve devletin mal ve hizmet alımlarını içeren e-alım işletmeye ve devlete para ve zaman tasarrufu sağladığı için en hızlı gelişen konudur (Naralan A., 2014, 31). Şirket kurulmasına izin verilmesi, tescili, ticari faaliyetlerin denetlenmesi, vergi tahakkuku ve tahsilatı, gümrük işlemleri, yatırımların teşviki ile ilgili düzenlemeler hemen her türden ekonomik model içinde devletin yüklendiği işlevlere arasında yer alır. Bu noktada ticari hayat büyük ölçüde devletle ilişkiler temelinde gelişir. Yatırımların teşviki ile ilgili mevzuat değişikliği yatırımların artmasına ya da azalmasına yol açarken, vergi oranlarındaki küçük bir indirim vergi tahsilatında artışlara neden olabilmektedir (Göktepe C., 2014, 13).

3.4.4 Devlet-Devlet (G2G):

Devletin kendi kurumları arasında yürütülen servisleri (Arifoğlu,2004:103) olduğu kadar farklı devletler ile olan ilişkileri de kapsamaktadır. Bu kategori e-Devlet hizmetlerinin belkemiğini oluşturmaktadır (Naralan A., 2014, 31). Devletin çeşitli fonksiyonları bakımından birlikte çalışmaları zorunlu olan farklı birimlerin örneğin Adalet ve İçişleri Bakanlıklarının aynı veri tabanının paylaşmaları zorunludur. Benzer şekilde, yerel yönetimlerle, Gelirler Genel Müdürlüğü vergi birimlerinin ortak bir veri tabanının kullanmaları kaçınılmazdır. Bu tarz işbirliği gerektiren fonksiyonlar için kurumların birbirine entegre edilmesi amacına yönelik çalışmaların yapılması ve ortak yatırımlarla maliyet tasarrufu sağlanması gerekmektedir (Göktepe C., 2014, 12).

3.5 E-Devletin Amaçları ve Faydaları

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin ilerlemesi sonucu ortaya çıkan yenilikler, önce özel sektörde uygulama alanları bulmuştur. Bunun başlıca nedeni, özel sektörün az maliyetle daha çok kâr elde etme amacıdır. Bunun için de bilişim teknolojileri kullanılmış ve daha az maliyetle daha çok kâr elde edildiği görülmüştür. Bu uygulama kamu kurumlarını da bu alanda değişime zorlamıştır. Ayrıca müşteri memnuniyeti özel sektörde önem taşımaktadır. Bu uygulama ile müşteri memnuniyeti de sağlanmış olmaktadır (Çevikbaş R., 2009, 79). Backus, elektronik devletin en önemli amacının vatandaşlar, iş dünyası ve kamu kuruluşlarının aralarında gerçekleştirdikleri işlemleri olabildiğince desteklemek ve bu işlemleri olabildiğince basitleştirmek olduğunu belirtmektedir (Odabaş H., 2009,11).

Temelde e-Devletteki amaç işlemlerin elektronik ortamda ve bürokrasiyi azaltacak şekilde olsa da, e-Devlet gelişmiş bir altyapı sayesinde daha hızlı ve güvenli çalışan bir kurumsallaşmayı da beraberinde getirecektir (Özbek M., 2007, 22).

E-Devlet uygulamalarının amaçlarını şöyle sıralayabiliriz:

a) Harcamalarda Tasarruf Sağlanması: Her yıl devlet üzerinde yük oluşturan harcamalar, e-Devlet sisteminin benimsenmesiyle beraber çok büyük

oranda düşürülebilecektir (Demirel D., 2006, 87). Özellikle personele duyulan ihtiyacın azalmasıyla birlikte kamu kurumlarında istihdam edilen çalışan sayısında bariz şekilde azalmalar olacak buda cari harcamaları azaltacaktır (Özbek M., 2007, 22-23).

b) Kağıt İşlemlerinin Kontrol Altına Alınması: E-Devlet anlayışının yerleşmesiyle beraber, kağıt üzerinden yapılan; oy verme, sağlık, vergi, nüfus ve gümrük işlemleri, belediye hizmetleri gibi her türlü işlem elektronik ortama aktarılacak ve her türlü analize imkân tanıyacaktır (Demirel D., 2006, 87).

c) Şeffaflık: Her türlü bilgiye Internet ortamından ulaşılması “şeffaf devlet” anlayışını da beraberinde getirecek ve devlet-vatandaş ilişkilerini farklı bir boyuta taşıyarak “halk için var olan devlet” kavramının yerleşmesini sağlayacaktır (Özbek M., 2007, 22). Şeffaflık, yapılan işlerle ve hizmetlerle ilgili olarak gizlilik sınırlamalarını mümkün olan en alt düzeylere indirmekle beraber, bilgi edinme hak ve özgürlüğünün önünün açılmasını da kolaylaştırır (Demirel D., 2006, 87).

d) Hizmet Kalitesi: Internet ortamından gerçekleştirilmeye başlanacak olan servisler hizmet anlayışının belli bir kalite düzeyinde ve standartlaştırılmış olarak vatandaşlara ulaştırılmasını sağlayacaktır (Demirel D., 2006, 88).

e) 7 Gün 24 Saat Kamu Hizmeti: Artan hizmet kalitesinin yanı sıra devlet vatandaşlara “bir tık” kadar yakın olacak ve 7 gün 24 saat hizmete açık olacaktır (Demirel D., 2006, 88).

f) Katılımın Artırılması: Devlet hizmetlerinden yararlanacak vatandaş sayısı artacaktır. Çünkü temel düşünce, vatandaşlara ne kadar çok hak tanınırsa o kadar etkileşimli bir devlet yaratılabileceğidir (Demirel D., 2006, 88).

g) Kolay, Hızlı ve Rahat Erişim Olanğı: Internet teknolojisinin kamu hizmetlerini sağlamada kullanılmaya başlamasıyla birlikte “devlet kapısı” bir “devlet portalı” na dönüşecek, yeni teknolojinin rahatlığından herkesin yararlanacak olması eşitlik kavramını doğurup ülkede eşit kalitede servisi yaygınlaştıracaktır (Demirel D., 2006, 88).

E-Devletin faydaları, kamusal harcamalar açısından ve sosyal açıdan incelenecektir.

a) Kamu Harcamaları Açısından Faydaları

i) Doğrudan sağlanan mali faydalar;

- Personel giderlerinde tasarruf,
- Gelir kayıplarının azalması,
- Gelir sağlayıcı yeni hizmetlerin sunulması,
- Kırtasiye masraflarının azalması,
- Yayın ve dağıtım giderlerinin azalması,
- Toplanan vergi miktarının artması,
- Yolsuzlukların azalması,
- İletişim maliyetlerinin azalması,
- Seyahat masraflarının azalması (Naralan A., 2014, 12),

ii) Hizmetlerde etkinlik yolu ile sağlanan faydalar;

- Kurumda ortaya çıkabilecek kapasite artırımı ihtiyaçlarının azalması,
- Entegre sistemlerle gereksiz yatırım yapılmasının önlenmesi,
- Mevcut kapasitenin etkin kullanımı ve kapasite israfında azalma,
- Veri ve işlemler için ortak standartların belirlenmesiyle işlem sayısı ve maliyetlerinin azalması,
- Hatalı işlemlerin azalması,
- Aynı vatandaşın bir defadan fazla veri toplama ihtiyacının azalması,
- Altyapı ve bilgi paylaşımı ile gelecek proje maliyetlerinin düşmesi (Naralan A., 2014, 12),

a) Sosyal Açıdan Faydaları;

- Hizmet kalitesinin artması,
- Verilen hizmetten duyulan memnuniyetin artması,
- Sağlık ve eğitim gibi alanlarda etkin sonuçların elde edilmesi,
- Devlet ile vatandaş arasında iletişimin gelişmesi,

- Bilgi aktarımının gelişmesi ve vatandaşın iş süreçlerine aktif katılımının sağlanması ile devlet ve vatandaş arasındaki güvenin artması,
- Üst düzey karar vericilere hizmet sunumu ve iyi yönetim konularında reform imkanı sağlayan araçların sunulması,
- E-Devlet hizmetlerinin gelişmesi için kurumsal dönüşüm yoluyla kamuda modernizasyonun sağlanması,
- Tek noktadan tüm hizmetlere erişimin sağlanması,
- Kamudaki hizmetlerin elektronik ortamda sunulması ile bilgi ve iletişim teknolojilerinin diğer ekonomik alanlardaki kullanımının yaygınlaştırılması,
- Bilgi paylaşım kapasitesinin artması,
- Hizmetlere hızlı, kolay ve sürekli erişimin sağlanması (Naralan A., 2014, 13).

3.6 E-Devletin Aşamaları

E-Devlet, mal ve hizmetleri elektronik ortamda pazarlamak için özel sektör tarafından uzun bir süreden beri kullanılan e-ticaret stratejilerinin kamu tarafından benimsenmesini takip etmiştir. Kamu kesiminde e-Devlet olgusunun yarattığı bu radikal değişim çok çeşitli nedenlere bağlıdır. Bu nedenler kısaca internetin yaygınlaşması, artan online nüfus, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda düşük maliyetle sunulabileceğinin fark edilmesi ve vatandaşların kamu hizmetlerinin daha nitelikli olarak sunulması yönündeki beklentileri (Güngör S., 2007, 129).

E-Devletin kendini gerçekleştirebilmesi için farklı aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Bu aşamaların ilki sadece bilginin sunulduğu etkileşimin olmadığı bilgi aşaması, ikincisi kullanıcıların kısıtlı da olsa bilgi alış verinde bulunarak etkileşime geçtiği etkileşim aşaması, üçüncüsü kullanıcıların çeşitli işlemlerini yapabildiği hareket aşaması ve son olarak da tüm elektronik faaliyetlerinin tek bir omurgada toplandığı dönüşüm aşamasıdır (Göktepe C., 2014, 18).

E-Devletin bugünkü konuma gelmesi bir süreci ifade eder. Bu süreci üç dönem halinde kısaca incelemek mümkündür (Özbek M., 2007, 10):

- **Birinci dönem;** İnternetin Bilgi ve Paylaşım Amacıyla Kullanılmasıdır (1993–1998). Bilgi sunmak amacıyla ortaya çıkan e-Devlet vatandaşlara bu dönemde interaktif olarak hizmet sunmamıştır.
- **İkinci dönem;** Online Olarak İşlem Yapılması ve Hizmet Sunulmasıdır (1998–2001). Kamu yönetimine ait siteler 1990’lı yılların sonlarından itibaren bilgi sağlayıcı konumdan işlemsel modele doğru geçiş yapmaya başlamışlardır. Elektronik posta ile bilgi gönderimi on-line işlem tamamlamaları, çeşitli vergilerin, sigorta primlerinin ödenmesi ve bu işlemlere ait belgelerin internet yoluyla elde edilebilmesi bu dönemde gerçekleşebilmiştir.
- **Üçüncü dönem;** Web Sitelerinin Bütünleşmesi (2001- ?). 2000’li yılların başından itibaren kamu kuruluşları kendilerinin üretmedikleri hizmetler de dahil olmak üzere web siteleri vasıtasıyla vatandaşlara geniş kapsamlı hizmet vermeye başlamışlardır.

Yukarıda 3 dönem halinde aktarılan dönemleri detaylı inceleyecek olursak;

3.6.1 Bilgi Aşaması

Bilgi aşaması e-Devlet uygulamalarının ilk ve en temel şeklidir. Aynı zamanda, bu aşama kamu kurum ve kuruluşlarının İnternet üzerinde ilk kez yer edinmelerini sembolize ettiği için “yer edinme” olarak da ifade edilmektedir (Güngör S., 2007, 130). Bilgi aşaması iki yönlü bir süreçtir. Bir tarafında kurum, diğer tarafında bu kurumun hizmet sağlamakla yükümlü olduğu bireyler vardır (Satmaz Ö., 2014, 13). Bununla birlikte kimi özellikli bilgiler tek yönlü olarak nitelenebilir. Hava tahmini bilgileri veren kurum siteleri buna örnektir. Benzer siteler değişik hizmetler, adres, ulaşım ve iletişim bilgileri açısından bu tek yönlü bilgi sürecinde yerlerini alırlar (Satmaz Ö., 2014, 13). Bu bilgiler tek yönlü olarak sunulmakta ve henüz herhangi bir etkileşim imkanı bulunmamaktadır. Bu ilk aşama, genellikle bilgi yüklü bir web sitesine sahip olmaktan, yani internet mevcudiyetinden ibarettir (Göktepe C., 2014, 19). 2002

itibariyle dünyadaki çoğu ülkenin genel olarak e-Devlet bağlamında bilgi aşamasından ileri geçtiği gözlenmiştir (Güngör S., 2007, 130).

3.6.2 Etkileşim Aşaması

E-Devlet uygulamalarında karşılaşılan ikinci aşama etkileşim aşamasıdır (Güngör S., 2007, 130). Etkileşimden anlamamız gereken kullanıcıların hiçbir engelle karşılaşmadan kolayca ilgili kuruluşla iletişime geçmesidir. Bu aşamada, kullanıcıların talepleri belirleyicidir. Kullanıcılar talep ettikleri her türlü bilgiye erişebilirken, ilgili kuruma kolayca ulaşabilecek ve ona ileti gönderebilecektir (Satmaz Ö., 2014, 13-14). Kullanıcılar yetkililere e-posta gönderebilir, site içi arama motorlarında istedikleri kişisel ya da genel bilgiyi sorgulayabilir, resmî işlemler için çeşitli form ve belgeleri indirebilirler veya uzman yardımı alabilirler (Demirel D., 2006, 97). Etkileşim aşaması kamu ile kullanıcılar arasında iletişime olanak vermesine rağmen, kamu hizmetlerinin sunumunda otomasyonun sağlanması yönünden yetersizdir. E-Devletin bu aşamasında görülen bu etkileşimler görece olarak basit, genel olarak bilgi sunumuna odaklı ve uygulamaların geribildirimini ile sınırlıdır (Güngör S., 2007, 130).

3.6.3 İşlem Aşaması

E-Devletin gelişim grafiğinde üçüncü basamakta işlem aşaması yer almaktadır (Güngör S., 2007, 130). Kamu web siteleri 1990'lı yılların sonundan itibaren bilgi sağlayıcı modelden işlemsel modele doğru geçiş yapmaya başlamışlardır (Demirel D., 2006, 86). İşlem aşamasındaki elektronik devlet girişimleri bilgi sunumunu esas alan ilk aşamalara kıyasla daha karmaşıktır (Güngör S., 2007, 130). İşlem aşamasında, bilgi almanın bir üst seviyesine geçerek ulaştığımız ya da ulaşmak istediğimiz konularda işlem yapabilmektir. Bu aşamayı kullanan kişiler, istedikleri resmi işlemleri yapabilmekte, vergi ödemeden, ehliyet başvurusu ve yenilemelerine, sosyal yardımlardan, kamu alımı ihalelerine katılımına kadar bir çok benzer işlemleri online olarak gerçekleştirebilmektedir (Satmaz Ö., 2014, 14).

3.6.4 Dönüşüm Aşaması

Dönüşüm bütün sürecin adıdır. Genel bir ağ üzerinden bütün yapılar birbirine kesintisiz olarak bağlanırlar. Yurttaşlar ise internet üzerinden bu bütünsel yapıya (portala) bağlanabilir. Bu yapıyla coğrafi bölünmüşlükler ve mesafeler ortadan kalkmakta, yeni bir merkezi olmayan yönetim odağı ortaya çıkmaktadır (Satmaz Ö., 2014, 14).

Dönüşüm aşaması, hizmet sağlama etkinliğinin yanı sıra, geliştirilmiş katılım platformlarıyla yurttaşların izleme ve denetim imkanlarını artıracak, kamu yönetimi daha katılımcı bir temelde konumlandırarak bir aşama olarak görülmektedir (Demirel D., 2006, 97).

Bu son aşamada elektronik kamu yönetimi, yerel, bölgesel, ulusal tüm kamu yönetim birimlerinin, genel bir kamu ağ omurgası üzerinden birbirine bağlandığı, bütünsel ve kesintisiz bir biçimde hizmet sunabildiği, tek-duraklı (one-stop) bir yapıdır ve yurttaşlar ya da kuruluşlar tek bir adresten (genellikle “portal” olarak adlandırılan kapsamlı bir internet sitesi üzerinden) diledikleri tüm hizmetlere ulaşabilirler (Göktepe C., 2014, 20-21).

3.7 Elektronik Devleti Gerekli Kılan Etkenler

Küreselleşmenin hızla ilerlediği, ekonomik anlamda sınırların kalktığı ve teknolojinin bu kadar hızlı gelişmeler kaydettiği bir ortamda e-Devlet oluşumu artık ihtiyaçtan çok, bir zorunluluk olmuştur (Özbek M., 2007, 27). Gelişmekte olan devletlerde e-Devleti sürdürmek neden önemli? Hemen hemen bütün araştırmalar BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojileri), devlet ve vatandaşların refahı arasında bir bağlantı olduğunu buldular. Bu durum hem kişisel ve mesleki yaşamlarında hem de devletine erişim için önemlidir (Reddick C.G., 2010, 363). Ülkemizin gelişmiş ülkelerle olan açığını kapatarak dünya ile bütünleşmesi ve bilgi toplumu durumuna gelebilmesi için yüksek teknolojiyi kullanarak vatandaşlarına hizmeti ön plana çıkaran bir yapılanmaya gitmesi gerekmektedir (Özbek M., 2007, 27).

Kamu hizmetlerinde bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması kamu hizmetlerinin verimliliğini ve etkinliğini artırmada önemli bir unsurdur. E-Devlet kapsamında kamu hizmetlerinin sunulması devlet-vatandaş ilişkileri

açısından yeni bir döneme girilmesini, daha hızlı ve daha ucuz hizmet sunulmasını dolayısıyla kaynak tasarrufu yapılmasını olanaklı kılmaktadır (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2011, 295). Geleneksel kamu hizmetleriyle karşılaştırıldığında elektronik hizmetin maliyeti oldukça düşüktür. E-Devlette kurumsal işlemler, ağ merkezli kontrollü bir sistem aracılığıyla yürütülür. İşlemlerin yürütümünde bireysel bağımlılık nispeten azdır ve bu nedenle devlet hizmetinden yararlanmak isteyen bireyler arasında kayırma ve yapılacak işin aksamaması gibi olumsuz etkenlerin birçoğu ortadan kalkmaktadır. Geleneksel kamu hizmetinde yapılan işlemlerin bir kısmı bütünüyle sistemin kontrolüne aktarıldığı için el yordamı ile yapılan işlem sayısı azalmaktadır (Odabaş H., 2009, 15).

E-Devletin temel hedefi devletin faaliyetlerini belli bir düzene sokmak olarak görülebilir. Bu düzen aşağıda sayıldığı gibi farklı şekillerde olabilir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 13).

- Devlet yönetimindeki tabakalaşmanın kaldırılması,
- Vatandaşların, iş dünyasının ve diğer devlet kademelerinin bilgiyi kolayca bulabilmesi ve hizmet alımının kolaylaştırılması,
- Kamudaki iş süreçlerinin basitleştirilip, gereksiz sistemlerin devreden çıkarılması ile hizmet maliyetlerin düşürülmesi,
- Devlet faaliyetlerinin vatandaşların ihtiyaçlarına hızlı karşılık verecek şekilde yeniden düzenlenmesi,
- Kamusal hizmetlerin yaygın ve erişebilir hale getirilmesi,
- Yönetim ve hizmet sürecinde katılımcı yurttaşlığın önünün açılması,
- 7/24 her ortamda devlete ulaşmanın yol ve yöntemlerinin gerçekleştirilmesi,

3.8 Dünyada E-Devlet Uygulamaları

E-Devlet uygulamaları şu anda dünya üzerinde çok sayıda ülke tarafından hayata geçirilmeye çalışılmaktadır (Arslan M., 2007, 39). E-Devlet projelerinin amaçları, ülkelerin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmaktadır. Her ülkenin e-Devlet uygulamasının karakteristiği farklıdır. Ülkelerin demokratikleşme seviyesi, sosyo-ekonomik durumları ve toplumsal ihtiyaçları her ülkenin e-

Devlet uygulamalarının karakteristiğini belirleyen faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan M., 2007, 39). Gelişmiş ülkelerde e-Devlet uygulamalarını dinamize eden önemli güçler, ülkedeki bilişim ve iletişim teknolojileri kullanımının yaygınlığı ve refah düzeyi ile doğru orantılı olarak, vatandaşların ve iş dünyasının talepleridir (Odabaş H., 2009,62).

Devletin hizmet sunma yanında bilgi elde etme ve bilgi sunma amacıyla da kullandığı bir araç olan e-Devlet uygulamaları, büyük bir hızla yaygınlaşmakta, her gün birçok kullanıcı e-Devlet uygulamalarını kullanarak devletle etkileşime girmek suretiyle güvensiz ağlar üzerinden kendi mahrem ve mali nitelik taşıyan bilgilerini paylaşmaktadır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 102). Kullanıcıların önümüzdeki birkaç yıl içerisinde internete girmek için tercih edecekleri aracın bilgisayarlardan akıllı telefonlara doğru olacağı tahmin edilmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 196).

Waseda Üniversitesi ile International Academy CIO (IAC)²⁹ işbirliği içinde, 2015 yılı uluslararası e-Devlet sıralaması anketin sonuçlarını yayımladı. Bu yayın, dünya çapındaki IAC üyesi üniversitelerinden Profesör Toshio OBI, E-Devlet uzmanları ve Waseda Üniversitesi Enstitüsü Direktörü ekibi tarafından küresel e-Devlet anketi on bir yıl üst üste yayımladı (Kaynak: Erişim: 17/07/2016, <https://www.waseda.jp/top/en-news/28775>).

²⁹ **IAC** (Uluslararası Akademi ve CIO), Japonya, ABD, Endonezya, Filipinler, İsviçre ve Tayland kurucuları tarafından 2006 yılında kuruldu.

Çin, Kamboçya, Hollanda, Hindistan, Kore, Laos, Hong Kong, Macao, Peru, Singapur, Güney Afrika, Tayvan, Birleşik Krallık, Viet Nam, İtalya, Rusya vb gibi ekonomileri tüm bölgeleri içerecek şekilde gelişen üyeler vardır.

Öncelikle, BİT ile toplumsal olgu arasındaki çerçevenin aydınlatılmasını araştırmaya dayalı akademik standartlar oluşturma görevini içerir (Kaynak: Erişim: 17/07/2016, Link: <http://www.cio-iac.org/AboutIAC.aspx>).

2015 yılı dünya e-Devlet sıralaması aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: 2015 Dünya E-Devlet Sıralaması

No	TotalRankings Score		No	TotalRankings Score		No	TotalRankings Score	
1	Singapore	93.80	22	Thailand	67.31	43	Brunei	51.06
2	USA	93.58	23	Israel	65.80	44	Bahrain	50.50
3	Denmark	91.25	24	HK SAR	65.24	45	Brazil	50.37
4	UK	90.17	25	Malaysia	64.87	46	Argentina	50.32
5	Korea	89.39	26	Portugal	63.93	47	Colombia	49.36
6	Japan	87.77	27	Czech Republic	63.48	48	South Africa	49.30
7	Australia	86.30	28	Italy	61.30	49	China	48.36
8	Estonia	84.87	29	Indonesia	60.11	50	Kazakhstan	47.73
9	Canada	81.45	30	UAE	58.10	51	Saudi Arabia	47.48
10	Norway	79.63	31	Poland	57.30	52	Peru	46.21
11	Sweden	77.95	32	Spain	57.12	53	Tunisia	45.87
12	Austria	77.26	33	Vietnam	57.03	54	Venezuela	44.65
13	New Zealand	76.66	34	Russia	56.56	55	Uruguay	44.01
14	Finland	76.49	35	India	56.42	56	Morocco	43.13
15	Germany	76.46	36	Macau SAR	56.27	57	Pakistan	42.94
16	France	73.39	37	Chile	53.49	58	Costa Rica	42.06
17	Chinese Taipei	72.76	38	Mexico	53.41	59	Georgia	40.73
18	Belgium	71.69	39	Romania	53.11	60	Nigeria	38.37
19	Iceland	69.73	40	Oman	51.60	61	Fiji	37.54
20	Netherlands	69.53	41	Philippines	51.47	62	Egypt	37.19
21	Switzerland	69.17	42	Turkey	51.31	63	Kenya	32.91

Kaynak: ("Waseda - IAC e-Devlet 2015 Sıralaması", Toshio OBI, 2015, 2)

2015 dünya e-Devlet sıralamasında ABD'den 0,22 yüksek puanlama ile Singapur yer almaktadır. ABD ikinci sırada yer almaktadır. Danimarka geçen yıla kıyasla 3. sırada, UK (İngiltere) ise 4. sırada Kore ise 3 basamak gerileyerek 5. sırada bulunmaktadır. Japonya 6.sırada yer alırken, Avustralya ise iki basamak yükselerek 7. sırada yer aldı. Estonya ve Kanada konumlarını geçen yıla göre gerileyerek 8. ve 9. sırada yer aldı. İlk 10'un içinde geçen yıla göre önemli bir yapısal değişim oldu. Norveç ilk onda yer alırken, İsveç ise ilk on sıralamasının dışında kaldı. Bu yıl, sıralamaya beş yeni ülke olarak Bahreyn, Kosta Rika, İzlanda, Fas ve Umman eklendi (Obi T., 2015, 2).

Türkiye 51,31 puan ile 42. sırada yer almaktadır.

Tablo 5: 2015 OECD Ülkeleri E-Devlet Sıralaması

No	Country	Score	No	Country	Score	No	Country	Score
1	USA	93.58	11	Austria	77.26	21	Portugal	63.93
2	Denmark	91.52	12	New Zealand	76.66	22	Czech Republic	63.48
3	UK	90.17	13	Finland	76.49	23	Italy	61.30
4	Korea	89.39	14	Germany	76.46	24	Poland	57.30
5	Japan	87.77	15	France	73.39	25	Spain	57.12
6	Australia	86.30	16	Belgium	71.69	26	Chile	53.49
7	Estonia	84.87	17	Iceland	69.73	27	Mexico	53.41
8	Canada	81.45	18	Netherlands	69.53	28	Turkey	51.31
9	Norway	79.63	19	Switzerland	69.17			
10	Sweden	77.95	20	Israel	65.80			

Kaynak: (“OECD Ülkelerinden e-Devlet Sıralaması”, Toshio OBI, 2015, 15)

2015 sıralamasında, yeni bir ülke olarak İzlanda eklendi ve İzlanda da OECD üyesidir. Grubun liderleri Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka, İngiltere, Kore ve Japonya'dır. Onları Avustralya, Estonya ve Kanada izlemektedir. İlk on içinde son iki ülke ise İskandinav ülkelerinden olan Norveç ve İsveç bulunmaktadır (Toshio OBI, 2015, 15).

Bu grubun altında gelişmekte olan ülkelere Şili, Meksika ve Türkiye yer almaktadır. Geçen yıla kıyasla, Şili 26. sıralama ile bir üst sırada yer alırken, kriz içinde bulunan Meksika 27 sırada yer alır. Türkiye'de gerekli önlemlerin alınmış olmasına rağmen, vatandaş bakış açısından bir hizmet ve bilgi toplumuna ulaşmak için engel olan e-katılım eksikliği hala var. Bu nedenle Türkiye OECD ülkeleri sıralamasında grubun alt sırasında yer aldı (Toshio OBI, 2015, 15).

Birleşmiş Milletler 2014 E-Devlet anketini inceleyecek olursak,

Tablo 6: 2014 yılı E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

Ülkeler	2014 EGDI	2014 Sıralama	2012 Sıralama	Değişen Sıralama (2012-2014)	
Kore Cumhuriyeti	0.9462	1	1		
Avustralya	0.9103	2	12	↑	10
Singapur	0.9076	3	10	↑	7
Fransa	0.8938	4	6	↑	2
Hollanda	0.8897	5	2	↓	3
Japonya	0.8874	6	18	↑	12
Amerika Birleşik Devletleri	0.8748	7	5	↓	2
İngiltere	0.8695	8	3	↓	5
Yeni Zelanda	0.8644	9	13	↑	4
Finlandiya	0.8449	10	9	↓	1
Kanada	0.8418	11	11		
İspanya	0.8410	12	23	↑	11
Norveç	0.8357	13	8	↓	5
İsveç	0.8225	14	7	↓	7
Estonya	0.8180	15	20	↑	5
Danimarka	0.8162	16	4	↓	12
İsrail	0.8162	17	16	↓	1
Bahreyn	0.8089	18	36	↑	18
İzlanda	0.7970	19	22	↑	3
Avusturya	0.7912	20	21	↑	1
Almanya	0.7864	21	17	↓	4
İrlanda	0.7810	22	34	↑	12
İtalya	0.7593	23	32	↑	9
Lüksemburg	0.7591	24	19	↓	5
Belçika	0.7564	25	24	↓	1
Çok Yüksek EGDI Ortalama	0.8368				
Dünya ortalaması	0.4712				

Kaynak: ("Tablo 1.1. 2014 yılında Dünya e-Devlet liderleri (Çok Yüksek EGDI), Sf:15, Erişim: 17/07/2016, Link: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf).

2012 yılında ilk 5 sırada yer alan ülkeler; 1. Kore Cumhuriyeti, 2. Hollanda, 3. İngiltere, 4. Danimarka, 5. ABD şeklinde sıralanırken 2014 yılında çıkan sonuçlara ilk 5 sırada yer alan ülkeler; 1. Kore Cumhuriyeti, 2. Avustralya, 3. Singapur, 4. Fransa ve 5. Hollanda yer almaktadır.

Kore Cumhuriyeti, 2012 yılındaki liderliğini 2014 yılında da devam ettirmektedir. E-Devlet uygulamalarına öncü olan ABD ise 2012 yılında 5. sırada yer alırken 2014 yılında 7. sıraya gerilemektedir.

Tablo 7: 2004 -2014 yılları arası E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Kore Cumhuriyeti	1	1	1	6	5	6
Hollanda	5	2	5	5	12	11
Türkiye	71	80	69	76	60	57

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>)

Birleşmiş Milletlerin web sayfasında bulunan ülke karşılaştırma ekranını kullanarak Kore Cumhuriyeti’ni yıllar bazında yukarıdaki “**Tablo 7- 2004 - 2014 yılları arası E-Devlet Gelişmişlik İndeksi**”nden inceleyecek olursak, 2004 yılında genel sıralamada 6. olan Kore Cumhuriyeti 2010 yılından itibaren liderliğini devam ettirmektedir.

Hollanda, 2004 yılında BM anketine göre 11. sırada yer alırken 2012 yılında 2. sıraya kadar çıkmış 2014 yılındaki ankete göre 5. sıraya kadar gerilemiştir.

Türkiye ise 2004 yılında 57. sırada yer alırken 2014 yılında ise 71. sıralamaya kadar gerilediğini görmekteyiz. Bunun birkaç nedeni olabilir. Ya diğer devletlerin göstermiş olduğu ilerleme karşısında Türkiye’nin ilerlemesi zayıf kalmıştır ya da gerekli desteği verememiştir.

3.8.1 Amerika Birleşik Devletleri

Amerika Birleşik Devletleri (ABD), internet teknolojisi ile ilk olarak 1970’lerin başında tanışmış olup, 1970 yılında, kendi ülkesine yönelik olası bir nükleer saldırıyı önlemek amacıyla, ARPA NET adlı projeye başlamıştır. Söz konusu projeye, ilk olarak üniversiteler, sonraları ise bazı devlet kuruluşları tarafından katılım sağlanmıştır. Daha sonra, aynı teknoloji Avrupa’ya taşınmış ve internet adı altında yaygınlaşmıştır. 1980’lerde ise web teknolojisine dönüştürülmek üzere daha fazla geliştirilmiştir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 280).

E-Devlet kavramı Amerika Birleşik Devletleri’nde 1990’ların başında ortaya çıktı. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde e-Devlet, ABD’de yerel yönetimler tarafından hızla kabul edildi. 1995 yılında sadece yerel yönetimlerin tahmini yüzde 8.7 hükümetin bilgisi ve teslim hizmetleri yayınlandı (Shareef M. A. &

Kumar V. ve diğerleri, 2011, 5). 1993 yılında başlatılan ve tüm kamu hizmetlerinin tek duraklı olarak çevrim içi sunulmasını hedefleyen “Access America” e-Devlet programı kapsamında 2003 yılına değin, bağımsız bir biçimde verilen kamu hizmetlerinin bir portal bünyesinde bütünleştirilmesi amaçlanmıştır (Satmaz Ö., 2014, 26-27). 2001 yılında tüm e-kurumlara aynı kapıdan ulaşılmasını sağlayan “firstgov” e-devlet portalı kurulmuştur (Odabaş H., 2009, 52). 2007 yılında açıklanan raporlara göre Amerika Birleşik Devletleri'nde e-Devlet uygulamalarında daha önceki yıllarda sağlanan ilerlemelerin bir miktar yavaşladığını göstermektedir (Odabaş H., 2009, 53).

Ülkede işlenen trafik suçları, merkezi bir veri tabanında saklanmaktadır. Bu sayede sigorta şirketleri başvuru sahibinin ne zaman ne hata yaptığını ilgiliye sormadan öğrenebilmekte ve prim miktarını belirleyebilmektedir. Son günlerin en popüler e-Devlet uygulaması ise arabalara plaka çıkartılma hizmetidir. Normalde bu hizmetin devlete maliyeti 100 dolar iken bu hizmeti internete taşımakla, maliyet 18 sente düşürülmüştür. İsteyen herkes arabasına plaka çıkartabilmekte ve plakalar evlere teslim edilmektedir. ABD’de internet üzerinden bu örneklerle benzer yüzlerce uygulama gerçekleştirilmektedir (Özbek M., 2007, 36).

Tablo 8: 2004-2014 yılları arası Amerika Birleşik Devletleri E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Amerika Birleşik Devletleri	7	5	2	4	1	1

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/184-United-States-of-America>).

E-Devletin oluşumunda öncü ülkelerden olan Amerika Birleşik Devletleri, Birleşmiş Milletler EGDI³⁰ karşılaştırmalarına göre 2004 ve 2005 yıllarında 1.sırada yer alırken 2014 yılında yapılan ankete göre ise 7.sıraya kadar gerilemiştir.

³⁰ **EGDI**= Electronic Government Development Index (E-devlet Gelişmişlik İndeksi)

3.8.2 Danimarka

Danimarka, e-Devlet araştırmalarının birçoğunda son yıllarda yalnızca bulunduğu kıtada değıl bütün dünyada uygulanmakta olan en iyi modellerden biri olarak gösterilmektedir. Bu özelliğı kuşkusuz nüfusunun az olmasına, yüksek bilgi okuryazarlık oranına sahip olmasına ve/veya halkın yüksek oranda bilişim gereçlerine sahip olmasına bağlanabilir. Bu göstergelerin yanı sıra Danimarka'da vatandaşların yüksek bir alım gücüne sahip olması da e-Devlet uygulamalarının başarıyla yürütülmesine neden olan etkidir (Odabaş H., 2009, 48).

Danimarka' da Ocak 2002' de "E-devlete doğru: Danimarka'da kamu kesimine yönelik vizyon ve stratejiler" başlıklı belge kamuoyuna açıklanarak e-Devlet konusunda büyük bir adım atılmıştır. Hükümet e-Devlet vizyonunu "Hizmet kalitesini ve etkinliğini artırmak, iş süreçlerini ve organizasyonları dönüştürmek ve yeni düşünme tarzları hakkında bilgi vermek için dijital teknolojililerin sistematik kullanımı" olarak tanımlamış, amacının vatandaşlar için daha etkili ve esnek bir kamu yönetimi tesis edecek olan e-toplum potansiyelini harekete geçirmek olarak benimsemiş bir takım hedef ve öncelikler ortaya koymuştur (Özbek M., 2007, 33-34).

Yapılan araştırmalara göre online olarak verilmesi mümkün olan 165 hizmetin 162'sini (%98) ağ üzerinden vermeyi başaran Danimarka'nın olgunluk ölçütü ise %62 civarında görölmektedir. 29 Vatandaşlara yönelik müşteri ilişkileri yönetimi projelerinde de ortalama %10'luk bir gelişme sağlayan Danimarka giderek lider ülkelere adım adım yaklaşmaktadır (Satzmaz Ö., 2014, 28-29).

1968 yılından bu yana Danimarka'da her vatandaşın bilgilerinin kayıt olduğu BT tabanlı merkezi kişisel kayıt (CPR³¹) vardır (Hoff J.V. & Hoff F.V., 2010, 156) .

1 Mart 1997 tarihinde, pasaportlar cihazlar tarafından okunabilir hale geldi. AB düzenlemeleri biyometrik pasaportların tüm AB ülkelerinde zorunlu hale

³¹ CPR= Central Personal Records

getirilmesi, Aralık 2004'te öngörülen ve 1 Ağustos 2006 tarihinden sonra, Danimarka'da yayınlanan tüm pasaportlar, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) standartlarına göre biyometrik verileri içerir (Hoff J.V. & Hoff F.V., 2010, 156) .

Tablo 9: 2004-2014 yılları arası Danimarka E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Danimarka	16	4	7	2	2	2

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/48-Denmark>)

Danimarka, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre 2004 yılından başlayarak 2008 yılına kadar 2. sırada yer alarak e-Devlet hizmetlerinin gelişimine önem verdiği ortaya çıkmaktadır. 2012 yılından sonra BM³²'nin anketindeki sırası değişerek 2014 yılında 16. sıraya kadar gerilediği görülmektedir.

3.8.3 Finlandiya

Finlandiya e-Devletin gereği olan rekabetçi bir toplumu yaratma amacını gerçekleştirmede başarı sağlamış bir ülkedir. Bu başarı ulusal karakteristiklere dayandırılmaktadır. İyi gelişmiş bilgi altyapısı, yüksek nitelikli iş gücü, etkin politika uygulamaları, uzmanlaşmış Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) uygulamalarının kullanılmasına imkan vermektedir (Demirel D., 2006, 104).

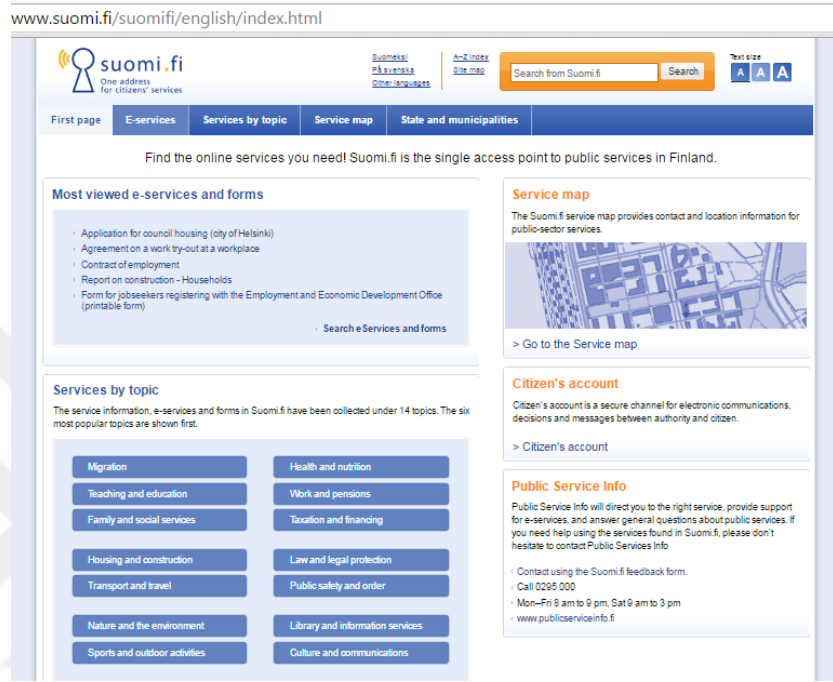
Aralık 1999 yılından itibaren vatandaşlar elektronik ID kartları kullanarak e-hizmetlere ulaşabilmekteler. Kartın üzerinde Finlandiya Nüfus İdaresi tarafından verilen e-kod bulunmakta ve bu kart, kişilere internet üzerinde dijital imza olanağı sağlamaktadır (Özbek M., 2007, 35).

2004 yılında Finlandiya'da hemen hemen tüm yerel yönetimlerin kendi ana sayfaları vardır (Helmut Drüke ve diğerleri, 2005, 19). Finlandiya'da çalışanlar tarafından kullanılan bilgisayarların çoğu internete bağlı bulunmaktadır (Helmut Drüke ve diğerleri, 2005, 37).

³² BM= Birleşmiş Milletler

Finlandiya E-Devlet ana sayfasına girdiğimizde Fince dili ile karşılanmaktayız. İstersek sayfadan İngilizce, Fransızca, İspanyolca, Türkçe, İsveççe, Slovence, Çince, Farsça, Arapça, Estonyaca ve Somalice dillerini kullanarak da faydalanılabilmektedir.

Resim 1: Finlandiya E-Devlet Sayfası (1)

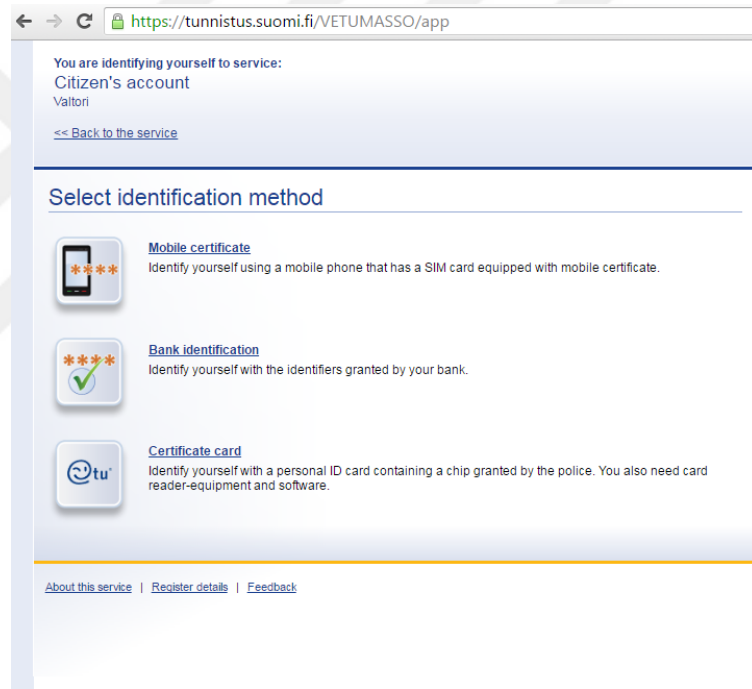
Kaynak: (Erişim:17/07/2016, Link:
<http://www.suomi.fi/suomifi/english/index.html>).

“www.suomi.fi” e-Devlet portalından, 14 başlık altında e-hizmetler ve formlar bulunmaktadır. Bunlar:

- Göç
- Sağlık ve beslenme
- Eğitim ve Öğretim
- Çalışma ve emeklilik
- Aile ve sosyal hizmetler
- Vergilendirme ve finansman
- Konut ve inşaat

- Hukuk ve hukuksal koruma
- Ulaşım ve seyahat
- Kamu güvenliği ve düzeni
- Doğa ve çevre
- Kütüphane ve bilgi hizmetleri
- Spor ve açık hava etkinlikleri
- Kültür ve iletişim

Resim 2: Finlandiya E-Devlet Sayfası (2)

Kaynak: (Erişim:17/07/2016,
<https://tunnistus.suomi.fi/VETUMASSO/app>).

Link:

Ana sayfada bulunan “Vatandaş Hesabı” sekmesini kullanarak vatandaş portalı sayfasına gidilebilmektedir. Sayfaya girmek için mobil sertifika ile donatılmış SIM³³ kartlı cep telefonunu kullanarak mobil sertifika yöntemi, banka tarafından verilen ve kişiyi tanımlayan banka kimlik yöntemi veya çipli

³³ **SIM** sözcüğü, İngilizce Subscriber Identity Module (Abone Kimlik Modülü) sözcüklerinin baş harflerini temsil etmektedir (https://tr.wikipedia.org/wiki/SIM_kart).

kimlik kartı yöntemini³⁴ (harici bir ekipman ve yazılım kullanılması gerektirir) kullanarak sayfaya girilebilmektedir.

Tablo 10: 2004-2014 yılları arası Finlandiya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Finlandiya	10	9	19	15	9	9

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/60-Finland>)

Finlandiya, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre 2004 yılında yapılan BM'nin ankete göre sıralaması 9 olurken, teknolojinin ilerlemesine göre yapılanmasını koruyarak 2014 yılında 10.sırada yer almaktadır.

3.8.4 Avustralya

Ülkede tüm kamu hizmetlerinin online sunulabilmesi hedefine ulaşmak için **2001'de** kapsamlı e-Devlet politikaları oluşturmuştur (Özbek M., 2007, 34). E-Devlet vizyonu Kasım **2002'de** İletişim, Bilgi Teknolojisi ve Sanat Bakanlığı tarafından başlatılmıştır. Bu vizyon bilgi teknolojilerinin nimetlerinden faydalanarak kamusal alandaki hizmet sunumunda ve kamusal bilgilere erişimde kapsamlı ve bütünlük bir yapı kurmayı hedeflemektedir (Demirel D., 2006, 108).

Avustralya vergi, istihdam, işletmelere hizmet sunma konularında en iyi e-Devlet uygulamalarını gerçekleştiren ülke örneklerinden biridir. Ülkede çoğu eyalet ve bölge yönetimi de bir çok online hizmet sunmaktadır (Özbek M., 2007, 34).

Avustralya'da hükümet, en büyük ücretsiz online iş web sitesi "**Job Search**" açtı. Avustralya hükümeti tarafından finanse edilen ve işletilen web sitesi, her ay yaklaşık bir milyon kişiyi çekiyor. Bu girişim, potansiyel işverenler ile iş arayanları eşleştirmek için bir portal olurken, işsizlik oranını azaltmaya da yardımcı oldu (Ngho A. & Maruf H., 2015, 49).

³⁴ Bu sertifika kartı, Nüfus Kayıt Merkezi tarafından verilen bir Vatandaş Belgesini içeren gömülü çipli bir karttır. (Erişim: 17/07/2016, Link: http://www.suomi.fi/suomifi/english/eservices/electronic_identification_and_digital_signature/logging_in_with_a_certificate_card/index.html).

Avustralya Vergi Dairesi (ATO), vergi ve emeklilik mevzuatının geniş bir yelpazede genel idaresinden sorumlu bir Avustralya federal gelir toplama dairesi ise, kendi ana rolü Avustralyalıların hizmet, fon tüketim ve emeklilik sistemlerinin vergisini yönetmek ve şekillendirmektir (Ngoh A. & Maruf H., 2015, 55).

Avustralya Vergi Dairesi tarafından geliştirilen e-vergi programı TaxPack, etkin kullanıcı merkezli bir ürün olarak bireysel vergi mükelleflerin karışık geribildirimleri doğrultusunda iç verimliliği artıran örnek bir hizmet tasarımıdır (Burgess S. & Houghton J., ?, 93).

ATO' ya göre, elde edilen içsel verimlilik oranlarına göre, müşteri sorgulama oranları düşük ve gelir vergisi beyannamelerinde artan doğruluk içermektedir bu da hata düzeltme oranlarının düşmesi Taxpack'ın baskı gereksinimlerinin azalması demektir (Burgess S. & Houghton J., ?, 93).

Centrelink, 1 Temmuz 1997 yılında kurulan portal, insanlara bir dizi yardım sağlamak için faaliyettedir. Centrelink'in yardım ettiği insanlar; engelliler, bakıcılar, dullar, üreticiler, öğrenciler ve gençler ile emekliler ve işsizler vardır (Dennis T., 2001, 266).

Vergi Temsilcisi Portalı, vergi aracılarının ATO ile güvenli işlem yapması için bir online portaldır (Ngoh A. & Maruf H., 2015, 55).

Vergi Temsilci Portalı, kayıtlı temsilciler ve bunların yetkili personel araçları, hizmet ve müşteri kayıtlarıyla ilgili çeşitli bilgiler erişebilen güvenli bir web sitesidir. Her müşteri kayıtlı temsilci numarası ile sistemlerde bulunan kendi kayıtlarına ulaşabilir. (Erişim: 07/07/2016 Link: <https://www.ato.gov.au/Tax-professionals/Tax-Agent-Portal/>)

İş Portalı, işletmeler için ATO ile güvenli işlem yapan bir online portaldır. Kullanıcılar İş Portalı'na erişmek için ATO **dijital sertifika** veya **AUSkey**³⁵ almaları gerekmektedir (Ngoh A. & Maruf H., 2015, 55).

³⁵ **AUSkey** bir işletme adına katıldığınızda, devlet çevrimiçi hizmetlerini kullandığınızda sizi tanımlayan güvenli bir giriş yoludur (<https://abr.gov.au/AUSkey/>, Erişim: 07/07/2016).

E-vergi, bireylerin çevrimiçi vergi beyannamesi hazırlamak ve ödemesini sağlamak için ATO tarafından sağlanan ücretsiz ve güvenli bir yazılımdır (Ngho A. & Maruf H., 2015, 56).

Tablo 11: 2004-2014 yılları arası Avustralya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Avustralya	2	12	8	8	6	6

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/9-Australia>)

Avustralya, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılında yapılan BM anketine göre 6.sırada yer alırken, yıllar itibari ile sıralamadaki yeri düşmesine karşın 2014 yılında yapılan ankete göre 2.sırada yer alarak E-Devlet Gelişim İndeksinde ilk üç ülke arasında yer almaktadır.

3.8.5 Avusturya

Avusturya'da federal düzeyde Bilgi ve İletişim Teknolojileri 2001 yılında kuruldu ve CIO oluşturuldu. Bu CIO, federal düzeyde Avusturya Cumhuriyeti'nin tüm e-Devlet uygulamaları ve projeler için bir merkez olarak işlev gördü (Fahrnberger B., 2008, 40).

2004 yılından bu yana, tek tip standartların uygulanmasında ve ortak e-Devlet stratejisi oluşturmak için AB ile işbirliği yapıldı (Fahrnberger B., 2008, 40).

E-Devlet uygulamalarından örnekler:

Vatandaş Kartı: Bu vatandaş kartı tam anlamıyla bir kart ama bankamatik kartı gibi çip işlevli değil. Bu kart, vatandaşların sanal ofis ziyaretlerinde kimliklerini belirlemek ve kendilerini tanımlamalarına izin verir. Ayrıca, vatandaş ve onun işlem ortağı arasında veri akışının yoğun kriptografik güvenlik tarafından garanti edilmektedir. Vatandaş kartı, bireysel uygulamalarda ve e-Devlet uygulamalarında işlevleri kolaylaştırır (Fahrnberger B., 2008, 21).

Finans Online: Federal Maliye Bakanlığı'nın bir hizmetidir. 2003 yılından bu yana vergiye tabi bireylerin yanı sıra şirketler ile vergi dairesi arasındaki işlemler kullanılmaktadır (Fahrnberger B., 2008, 25).

Finans Online ana özelliği; vergi dairesine vergi beyannamelerinin elektronik ortamda, otomatik sunulması ve elektronik vergi faturalarının teslim edilmesidir (Fahrnberger B., 2008, 25).

Tablo 12: 2004-2014 yılları arası Avusturya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Avusturya	20	21	24	16	16	17

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/10-Austria>)

Avusturya Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılında yapılan BM ankete göre 17.sırada yer alan Avusturya, 2014 yılında yapılan ankete göre 20.sırada yer almaktadır.

3.8.6 Hollanda

Hollanda sadece 16 milyon nüfusu ile Avrupa'da küçük ülkelerden biridir (Helmut Drüke ve diğerleri, 2005, 103).

Bankacılık sistemi son derece gelişmiştir. 18 yaşından büyük hemen hemen herkesin bankalarda hesabı bulunmaktadır. Burada otomatik vezne bankacılığı yoğun olarak kullanılmakla birlikte internet bankacılığı kullanımı hızla yayılmaktadır. Son olarak, internet kullanımı %60 üzerinde olup hala büyümektedir (Helmut Drüke ve diğerleri, 2005, 103).

Tablo 13: 2004-2014 yılları arası Hollanda E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Hollanda	5	2	5	5	12	11

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/121-Netherlands>)

Hollanda, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılındaki anketine 11.sırada yer alan Hollanda 2005 yılından sonra yapılan anketlere göre gelişme göstererek üst sıralarda yer almıştır. 2012 yılında 2.sırada bulunan

Hollanda 2014 yılında yapılan ankete göre 3 basamak düşerek 5.sırada yer almaktadır.

3.8.7 İsveç

İsveç halkının gelişmelere açık bulunmaları, bilgi teknolojilerini son derece yaygın olarak kullanmaları ve bilgisayar okuryazarı olma konusunda oldukça iyi bir düzeyde olmaları, gelecekte İsveç'i bilgi teknolojilerini ihraç eden ülkelerden biri yapacaktır (Odabaş H., 2009, 54).

İsveç'te herkes için bilgi toplumu planı ile tüm ülkede geniş bant erişiminin sağlanması amaçlanmaktadır. 1998'de kamu yönetiminde BİT aracılığıyla modernizasyonu sağlamayı amaçlayan “Kamu Hizmetlerinde Merkezi İdare Yönetimi” adlı strateji tanıtılmış, 1999'da İsveç'i bilgi toplumunun lideri yapmaya yönelik “Bilgi Toplumu Girişimi” hükümetçe benimsenmiş yine 1999 baharında hükümet “Demokrasinin Hizmetinde Bir Kamu Yönetimi” başlıklı eylem planını kabul etmiştir (Özbek M., 2007, 37).

2002 yılında söz konusu program gözden geçirilmiş ve ülke vizyonu yeniden oluşturulmuştur. Bu tarihten sonra İsveç devletinin amacı, zaman ve yer kısıtlılığını ortadan kaldırarak bilgi erişimini en üst düzeye çıkarmak; yüksek kalitede hizmet sunmak; kamusal kuralları ve uygulamaları basitleştirmek; bu işlemlerin sürdürülmesinde, değerlendirilmesinde ve geliştirilmesinde vatandaşlara işbirliği içinde maksimum verimi sağlamak olmuştur (Göktepe C., 2014, 31).

İsveç'te e-Devlet için kapsayıcı portal web sitesi yerine farklı devlet kurumları kendi bilgi ve hizmetlerini bulundurduğu bireysel web sitelerine sahip bulunmaktadır. Örneğin Vergi Dairesi web sayfası “www.skatteverket.se” gibi (Nilsson A., 2013, 49).

Online olarak kullanılan kimlik formu, gerçek kişi veya şirketlerin var olduğunu online devlet dairesi ile irtibatını doğrulamak için kullanılmaktadır (Nilsson A., 2013, 51).

E-kimlikler, ehliyet, pasaport ya da diğer kimlik formları nasıl kullanılıyorsa benzer bir şekilde kullanılmaktadır (Nilsson A., 2013, 51).

Bir e-kimliği hak kazanmak için bir kişinin İsveç'te ikamet etmesi ve İsveç Sosyal Güvenlik Numarası'na sahip ve olması (Nilsson A., 2013, 51), İsveç Vergi Dairesi'ne göre ise 18 yaşının doldurulmuş olması gerektirmektedir (Nilsson A., 2013, 51).

Tablo 14: 2004-2014 yılları arası İsveç E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
İsveç	14	7	12	1	3	4

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/165-Sweden>)

İsveç, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre 2004, 2005, 2008 yıllarında yapılan BM anketine göre ilk üç ülke arasında yer alırken 2014 yılında yapılan BM anketine göre 14.sıraya kadar gerilemiştir.

3.8.8 Almanya

Almanya, 2005 yılı itibariyle tüm kamu servislerini internet tabanlı hale getirerek; her vatandaşa eşit olarak yeni teknolojilere erişim imkanı sağlamayı hedeflemektedir. Bu konuda gerekli eğitimleri de vermektedir (Özbek M., 2007, 35).

Kamu sektöründe girişleri kolaylaştırmak için federal düzeyde ilk önemli çözüm, online işlemler için birçok farklı türde kullanılabilecek bir alt yapıyı yasal çerçevede oluşturmak için Elektronik İmza Kanunu 1997'de onaylandı (Winkel O., 2007, 3).

Elektronik Sağlık Kartı Uygulaması; bu mikroişlemci kart, Almanya'da geçerli sağlık sigorta kartlarını değiştirmek için bekleniyor ve hasta, tıp doktorları, diş hekimleri, hastaneler, eczaneler ve sağlık sigorta şirketlerini bağlayan oldukça karmaşık bir alt yapının bir parçası olmaktadır (Winkel O., 2007, 5).

Tablo 15: 2004-2014 yılları arası Almanya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Almanya	21	17	15	22	11	12

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/65-Germany>).

Almanya, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre 2004 ve 2005 yıllarında yapılan BM anketine göre 12. ve 11.sıralarda yer alırken 2014 yılında yapılan BM anketine göre 21.sırada yer almaktadır.

3.8.9 Fransa

2003 yılı sonlarında yayınlanan ulusal bir araştırmaya göre Fransız halkının bilgisayarlaşmada genel olarak dijital ekipman, internet servisleri vb. ilgi gösterdikleri doğrulandı (Helmut Drüke ve diğerleri, 2005, 54).

Fransa'da kamu servislerinin %50'si internet tabanlı hale getirilmiştir. Aynı zamanda e-Devlet projesiyle birlikte vatandaş devlet ilişkilerinde internetin bir kanal olarak kullanılması sağlanmaktadır (Özbek M., 2007, 35).

Tablo 16: 2004-2014 yılları arası Fransa E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Fransa	4	6	10	9	23	24

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/61-France>).

Fransa, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 ve 2005 yıllarında yapılan BM anketine göre 24 ve 23. sıralarda yer alırken 2010 yılından sonra yapılan anketlerde yukarı doğru bir ivme kazanarak 2012 yılında 6.sırada bulunurken 2014 yılında yapılan BM anketine göre 4.sırada yer almaktadır.

3.8.10 İngiltere

İngiliz tarihinde kral, halkın ve hükümetin tek yetkilisiydi. İletişim ve üretim sistemleri modernizasyondaki gelişmeler kralı güç paylaşımı konusunda zorladı. Teknoloji ve iletişim daha da ilerledikçe kralın vekilleri ve vatandaşlar daha fazla yetki talep etti. Son olarak Magna Carta anlaşması ile kral gücünü

dağıtmak zorunda kaldı. Bu olay E-Devlet için BİT (Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin) yayılması ile sonuçlandı ve vatandaşlar tarafından benimsenmesiyle kral devlet gücünü paylaştı ve vatandaşların haklarını artırdı. E-Devlet modern devlet sistemlerinde bu evrimin en son adımıdır (Mahmud Akhter Shareef, ve diğerleri., 2011, 4-5).

İngiltere e-Devlet konusunda, 1994 yılının Ağustos ayında oluşturduğu ve 35.000 kullanıcıya ulaşarak haftada 14 000 kişiye hizmet verdiği sitesiyle başlamıştır. Devletin elektronik ortamda halka verebileceği hizmetlerin geliştirebilmesi ve işleyişte çıkabilecek sorunların ortadan kaldırılması amacıyla, 2000 yılı Mayıs ayında kabul edilen “Elektronik İletişim Kanunu” ile anayasada değişiklikler yapılmıştır (Özbek M., 2007, 38-39).

Performance and Innovation Unit’in oluşturduğu rapor doğrultusunda Elektronik Temsilcilik Dairesi kurulmuştur. Bu yıldan sonra e-Devlet konusunda yapılması gereken çalışmalar söz konusu daire tarafından sürdürülmüş ve hız kazanmıştır. Daha önce birbirinden bağımsız yapılan çalışmalar Elektronik Temsilcilik Dairesi tarafından belli bir eşgüdüm içerisine yürütölmeye başlanmış ve ölkö genelinde yeni projeler hayata geçirilmiştir (Odabaş H., 2009, 58).

Merkezi ve yerel yönetimlerin Aralık 2005’e kadar elektronik tüm hizmetlerini kullanılabilir hale getirmeyi benimsemiştir (Ferguson M., 2005, 137). İngiltere’ de yerel e-Devlet uygulamaları konulu ulusal projede, belirli alanların özellikle destekleneceğı belirtilmiştir. Desteklenen projeler arasında, okullara çevirim içi başvuru ve kayıt; online planlama; yerel kamu hizmetlerinin kolaylaştırılması; yerel hizmetlerinin e-Devlet bünyesiyle bütünleştirilmesinin desteklenmesi; yerel kamu hizmeti web sayfaları, hizmetler için dijital televizyon, akıllı kartlar, müşteri ilişkileri, yönetim hizmetleri bulunmaktadır (Satzmaz Ö., 2014, 30). Sağlık, turizm, tüketici koruma konularında online danışma hizmeti veren sitesinde tüm hizmetler alfabetik sırayla düzenlenmiştir. Ölkede web sitesinin yanı sıra internet erişimi olmayan vatandaşların telefonları ile ulaşarak devlet hizmetleri hakkında bilgi alıp yönlendirilecekleri çağrı merkezleri bulunmaktadır (Özbek M., 2007, 39).

İngiltere Birleşmiş Milletler tarafından 2008 yılında yapılan araştırmaya göre e-Devlet uygulamaları konusunda Danimarka, Norveç, Amerika Birleşik Devletleri, Hollanda, Kore, Kanada, Avustralya ve Fransa'dan sonra onuncu sırada yer almaktadır (Odabaş H., 2009, 60).

Tablo 17: 2004-2014 yılları arası İngiltere E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı	8	3	4	10	4	3

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/182-United-Kingdom-of-Great-Britain-and-Northern-Ireland>).

Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı³⁶ (İngiltere), Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre 2008 yılı hariç 2004 yılından 2012 yılına kadar 3. ve 4. sırada yer almıştır. 2014 yılı BM anketine göre 8.sırada yer almaktadır.

3.8.11 İspanya

İspanya'daki e-Devlet uygulamaları Bakanlar Kurulu tarafından “Toplum ve Yeni Teknolojiler” isimli oluşum için yaratılmıştır. Toplum ve Yeni Teknolojiler 1999 yılında devletin e-Devlet uygulamaları ile ilgili vizyonunu oluşturmak için kurulmuştur (Kırçova İ., 2003, 145). Bunun amacı uluslararası rekabetçi pazarda yarar sağlamaktır. Ayrıca sosyo-ekonomik gelişimini, vatandaş-kurum arasındaki iletişimi sağlayarak, ihtiyaçlara cevap vermesi amaçlanmıştır (Satmaz Ö., 2014, 30). Tek bir noktadan verilen e-Devlet hizmetleriyle vatandaşlar diledikleri hizmete elektronik ortamdan ulaşabilmektedirler (Özbek M., 2007, 34).

Ülkedeki portal üç büyük gruptan oluşmaktadır. Bunlar vatandaşlar, girişimciler ve kamu sektörü çalışanlarıdır. Ayrıca sosyal güvenlikle ilgili projeleri, vergi daireleri ile ilgili çalışmalar, ulusal bir kimlik kartı

³⁶ Ülkenin ismi, gerek ülke içinde, gerekse uluslararası camiada genellikle Birleşik Krallık olarak kullanılır. Birleşik Krallığın kurucu unsurlarından oluşmuş, en gelişmiş ve kalabalık ülkesi olan İngiltere'nin ismi ise birçok yabancı medya kuruluşunda ve zaman zaman da resmi kanallarda Birleşik Krallık yerine kullanılır. Birleşik Krallık dört devletten meydana gelir: Galler, İngiltere, İskoçya ve Kuzey İrlanda (<https://tr.wikipedia.org/>).

sağlanmasına yönelik çalışmalar da yapılmıştır. Oluşturulan portal ile vatandaşlar ihtiyaçları doğrultusunda istedikleri servise en fazla üç kez fare tıklamasıyla ulaşmaktadırlar (Satmaz Ö., 2014, 30).

Tablo 18: 2004-2014 yılları arası İspanya E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
İspanya	12	23	9	20	39	34

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/160-Spain>).

İspanya, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılında yapılan BM anketinde 34. sırada yer alırken 2014 yılında ise 12.sırada yer almaktadır.

3.8.12 İsviçre

1995 yılında yedi federal bakanlık tarafından kurulan İsviçre devletinin ana sitesi (www.admin.ch), 1999 yılı sonu itibari ile tüm İsviçre'yi kapsayacak şekilde tamamlanmıştı. 2005 yılında ise neredeyse tüm belediyelerin internet siteleri vardı (Chappelet J., 2007, 560).

İsviçre son yıllara kadar e-Devlet konusunda İskandinavya ülkeleri ile karşılaştırıldığında iyi bir düzeye sahip değildi. Ancak 2004 yılında özellikle bilgi iletişimi ve güvenliği alanında yeni nesil altyapı yatırımları ile, onuncu sıradan altı basamak yükselerek dördüncü sıraya yerleşmiştir. Bilişim teknolojilerine ve kalifiye elemanların yetiştirilmesine yapılan yatırımlar bu alanda hizmet ve ürünlerin gelişmesine neden olmuştur (Odabaş H., 2009, 56).

İsviçre'de son yıllarda e-Devlet girişimi konusunda yaşanan en önemli faaliyet eCH Derneği'nin kurulmasıdır. eCH, İsviçre'de e-Devlet standartları konusunda ortak amacın geliştirilmesine yönelik konfederasyonun, kantonların, kombinlerin, üniversitelerin ve bilgi teknolojileri sorumlularının bir derneği olarak kurulmuştur. Pek çok e-Devlet uygulaması bu dernek içinde XML şemaları ile tasarlanmıştır ve bunların büyük bir çoğunluğu ülkenin yönetsel yapısından kaynaklanan olumsuzluklara rağmen halen ülke genelinde kullanılabilmektedir (Odabaş H., 2009, 57).

Ekonomist dergisinin girişimleri ile 2005 yılında yapılan araştırmada e-Devlet uygulamaları konusunda dördüncülüğe uygun bulunan İsviçre bu avantajını son yıllarda yitirmeye başlamıştır. 2008 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yapılan araştırmaya göre İsviçre dünya sıralamasında on ikinciliğe kadar gerilemiştir. Batı Avrupa devletleri arasında ise Hollanda ve Fransa'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır (Odabaş H., 2009, 58).

Tablo 19: 2004-2014 yılları arası İsviçre E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
İsviçre	30	15	18	12	17	15

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/166-Switzerland>).

İsviçre, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılında yapılan BM anketine göre 15.sırada yer alırken 2014 yılında yapılan ankete göre 15 basamak gerileyerek 30. sırada yer almaktadır.

3.8.13 Portekiz

Portekiz'de e-Devlet sitesinden kamu yönetiminin her kademesindeki isim, adres ve telefonlara, Portekiz Parlamentosu'nun yasama bilgilerine, Bakanlar Kurulu'nun resmi belgelerine, yürürlükte olan tüm Portekiz Mevzuatına, yıllık bütçeye, vergiler, sosyal güvenlik, şirket kuruluşu ve ülke coğrafyası ile ilişkin bilgilere erişmek mümkündür (Özbek M., 2007, 37).

Vergi mükelleflerinin işlemlerini kolaylaştırmak ve kağıt üzerindeki işlemleri azaltmak amacıyla mükelleflerin vergi ödemeleriyle ilgili bilgilerini öğrenebilecekleri ve ödeme yapabilecekleri smart kart sistemine geçildi. 100.000 kullanıcı ile pilot uygulamaya başlayan sistemde ödemeler smart kartlar kullanılarak ATM'lerden de yapılabilmekte (Özbek M., 2007, 37-38).

Çevrimiçi Portekiz kamu hizmetlerinden bazıları:

- IRS (Kişisel Gelir Vergisi)

Teslimat hizmeti IRS, gerçek kişinin gelir beyanı teslim yükümlülüğü, belirli bir yıl için de karşılamaktadır (Duarte L. P. G., 2013, 29).

Web adresi: <http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>

- İş Arama Hizmetleri

IEFP Netemployment hizmeti ulusal ve Avrupa'nın kullanışlı servisleri içinde bulunmakta olup, istihdam teklifleri için online arz ve talep bilgileri sunuyor (Duarte L. P. G., 2013, 31).

Web adresi: www.netemprego.gov.pt

- İşsizlik ödeneği

Bu hizmet, istemsiz istihdam kaybındaki ücret eksikliğini telafi etmek için bir işsizlik ödeneği olarak işçiye verilen nakit bir fayda hakkında bilgi içerir (Duarte L. P. G., 2013, 31).

Web adresi: www.seg-social.pt

- Tüzel Kişiler İçin Gelir Vergisi (IRC)

IRC, hizmet verilen yıl için tüzel kişi gelir tablosu teslim yükümlülüğünü, yerine getirilmesini sağlar (Duarte L. P. G., 2013, 68).

Web adresi: <http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>

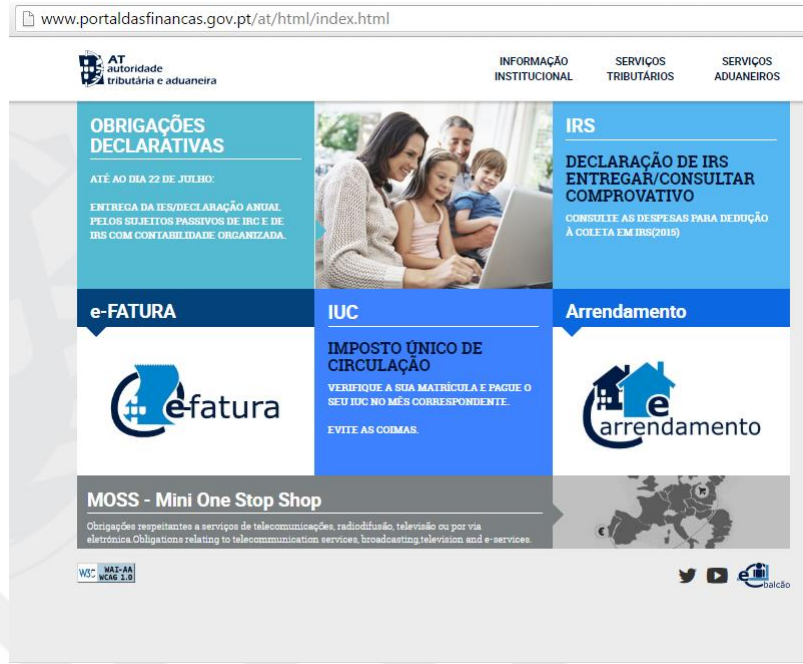
- Katma Değer Vergisi (IVA)

KDV teslimat hizmeti, Vergi Dairesi hizmetlerini bilgilendirir, periyodik olarak faaliyet gösterdiği dönem (aylık veya üç aylık) vergi müşterilerinin KDV'sini araçlar tarafından tahsil edilmesini sağlar (Duarte L. P. G., 2013, 70).

Web adresi: <http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>

Portekiz devletinin ana sayfasından bir örnek aşağıdaki resimde bulunmaktadır.

Resim 3: Portekiz E-Devlet Sayfası (1)

(Kaynak: Erişim:17/07/2016, Link: <http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>).

2012 yılında, Portekiz Birleşmiş Milletler (BM) e-Devlet Gelişme Endeksi'nde 190 ülke arasından 33 sırada yer aldı. Avrupa Birliği (AB) üyeleri içinde, aynı endekse göre, Portekiz 28 ülke arasında 18. sırada yer aldı (Gonçalo Paiva Dias, 2014, 280).

Tablo 20: 2004-2014 yılları arası Portekiz E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Portekiz	37	33	39	31	30	31

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/136-Portugal>).

Tabloya göre Portekiz, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılında yapılan BM anketinde 31. sırada yer alırken 2014 yılında ise 37.sırada yer almaktadır.

3.8.14 Kanada

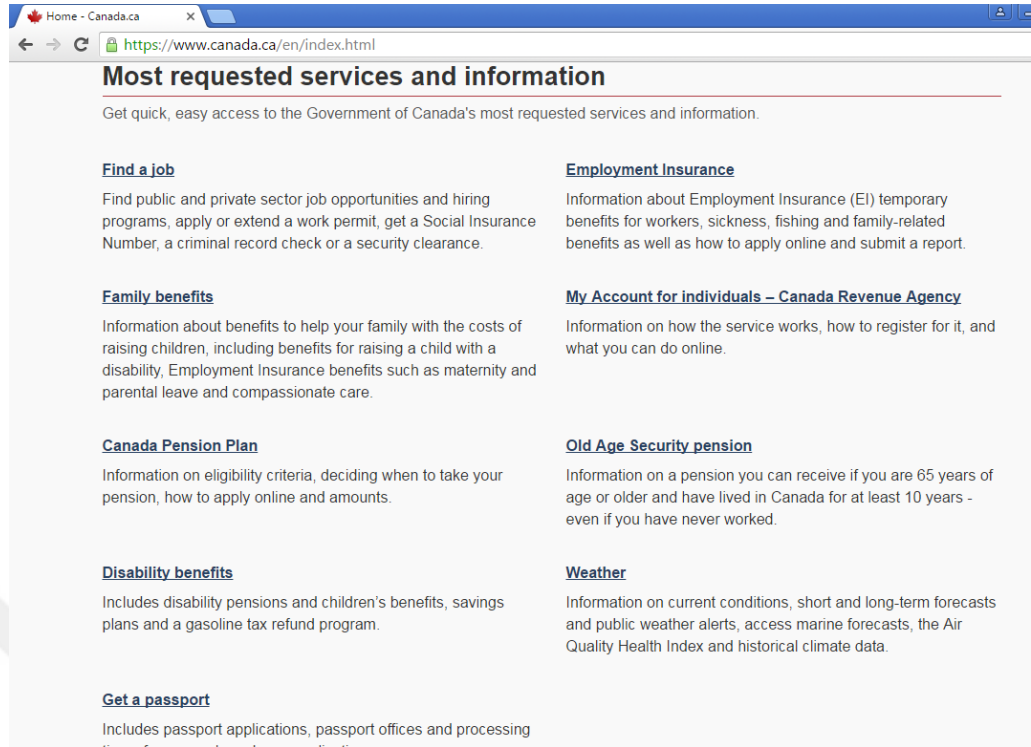
Kanada hükümeti 'Çevrimiçi Devlet' adını verdiği ulusal strateji kapsamında, 1980'lerin sonunda, kapsamlı bir Topluluk Erişim Programı'nı uygulamaya koymuş ve 1999' da 'School Net ve Library Net 'projeleriyle tüm

kamu, kütüphane ve okullarını internet erişimine açan ilk ülke olma fırsatını kazanmıştır (Göktepe C., 2014, 33). Kanada, bilişim ve iletişim teknolojilerinin hızla gelişme gösterdiği ülkelerin arasındadır. Bilişim ve iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte ülkedeki internet kullanım oranı % 67' i geçmiş ve haftalık internete bağlanma süresi dokuz saat olmuştur. Ayrıca Kanadalı yurttaşların kamu hizmetlerinden faydalananlar arasında en istekli gurup içine girmektedir. 2003 yılında yapılan araştırmalara göre internet kullanımında Kanadalı vatandaşların %70'i e-Devlet uygulamalarını en az bir kere kullanmıştır. Ayrıca çevrim içi hizmet kullananların %80'i bu hizmeti tekrar kullanacağını açıklamıştır (Satmaz Ö., 2014, 27).

Kanada çevrim içi devlet stratejisi, mevcut kamu hizmetlerini ve bilgilerini internet ortamına taşımanın ötesinde, bu hizmetlerin ve bilgilerin, yurttaşlar, iş dünyası ve uluslar arası müşterilerin ihtiyaçlarına göre yeniden tasarlanması esasına dayanmaktadır. Bunun yanı sıra, uygulanan kapsamlı erişim programlarıyla ülke içi dijital bölünme tehlikesinin önüne geçilmeye ve topluluk merkezli bir e-yönetişim ortamı yaratılmaya çalışılmaktadır. Söz konusu kamusal erişim programları, aynı zamanda halkı e-Devlet ortamına hazırlamakta da önemli işlevler yüklenmektedir (Göktepe C., 2014, 33).

Kanada, e-Devlet uygulamalarının önemli bir özelliği de, sunulan hizmetlerin güvenliğini, federal “Mahremiyet Yasası” ile güçlendirilmiş bir hukuksal zeminde, kullanıcıların kişisel verilerinin korunmasıyla ilgili önemli bir başarı göstermiş olmasıdır. Bu titizlik, güvenilir iletişim ortamı oluşturmak konusunda inisiyatifle geliştirilen kamusal şifreleme anahtarı altyapısı hizmetleriyle desteklenmektedir (Satmaz Ö., 2014, 27).

Resim 4: Kanada E-Devlet Sayfası (1)

(Kaynak: Erişim:17/07/2016, Link: <https://www.canada.ca/en/index.html>).

İngilizce ve Fransızca olmak üzere iki dilde hizmet veren Kanada devlet ana sayfası “<https://www.canada.ca>” ‘nı inceleyecek olursak, ana sayfayı kullanarak bölümler hakkında bilgiler genel bilgiler alınabilirken, istenildiği zaman ilgili bölümün sayfasının linki tıklanarak o sayfaya yönlendirilebilmektedir. Ana sayfanın en çok bakılan bölümler arasında; iş arama ve başvurma, aile yardımı hakkında bilgiler ve on-line başvuru, engellilik yardımları, pasaport başvurusu hakkında bilgi almak, istihdam sigortası hakkında bilgi alma ve başvuru yapma, yaşlılık aylığı hakkında bilgi alma gibi internet sayfaları sık ziyaret edilmektedir.

Yukarıdaki Resim 4’de görülen “İş Arama” yazısı tıklandığında o bölüm ile ilgili detaylı bilgi alınmakta, istenirse “İş Arama” ana sayfasına yönlendirilerek buradan kamu veya özel sektörde iş olanakları, çeşitli amaçlar için sabıka kaydının kontrolü, iş programları bulmak, uygulamak veya çalışma izni uzatmak v.s. bakılabilmektedir. “İş Arama” sayfasının bir örneği aşağıda bulunmaktadır.

Resim 5: Kanada E-Devlet Sayfası (2)

www.jobbank.gc.ca/home-eng.do?lang=eng

Government of Canada / Gouvernement du Canada

Canada.gc.ca | Services | Departments | Français

Job Bank

Job Search | Explore Careers | Employers | Job Market Trends

Home

99,673 job postings

JOB SEARCH

Job and/or Location
e.g.: clerk in Regina

Search

Sort by: Best Match | Date Posted | Last 30 days

View all jobs | Advanced Search

Job Match | Job Alerts | Top Advertised Jobs | Job Search Safety Tips

EMPLOYERS

Post your job | Resources

JOB MARKET TRENDS

Unemployment Rate: 6.8%
Employment: 18,054,000
Average Weekly Earning: \$955.67
Job Vacancies: 353,000

EXPLORE CAREERS

Occupation | Education Program | Wages | Outlooks | Skills & Knowledge

CAREER TOOL

The Career Tool can help you learn about what fields of study are in demand.

WELCOME TO JOB BANK

New on Job Bank: More Jobs. More Features!

Job Bank is migrating to NOC 2011 in the course of the next few months.

Job Bank is growing. You can explore top advertised jobs, how much money you can make, and what skills you'll need. Take a quick tour and let us know what you think!

1. WELCOME TO JOB BANK
2. WELCOME REFUGEES
3. GOVERNMENT PRIORITIES
4. JOIN THE RESERVE FORCE

Kaynak: (Erişim:17/07/2016, Link: <http://www.jobbank.gc.ca/home-eng.do?lang=eng>).

Resim 6: Kanada E-Devlet Sayfası (3)

www.jobbank.gc.ca/top_jobs-eng.do

Government of Canada / Gouvernement du Canada

Canada.gc.ca | Services | Departments | Français

Job Bank

Job Search | Explore Careers | Employers | Job Market Trends

Home » Top Advertised Jobs

Top Advertised Jobs

Top Occupations Advertised in Canada

NOC	Occupation Title	Job Postings
6421	Retail Salespersons and Sales Clerks	6,640
6242	Cooks	4,615
6474	Babysitters, Nannies and Parents' Helpers	3,416
7411	Truck Drivers	3,198
0621	Retail Trade Managers	2,165
6611	Cashiers	2,141
6641	Food Counter Attendants, Kitchen Helpers and Related Occupations	2,128
6212	Food Service Supervisors	2,004
6471	Visiting Homemakers, Housekeepers and Related Occupations	1,898
7452	Material Handlers	1,799
1453	Customer Service, Information and Related Clerks	1,707
3152	Registered Nurses	1,699
6661	Light Duty Cleaners	1,402
2174	Computer Programmers and Interactive Media Developers	1,305
6211	Retail Trade Supervisors	1,384
6433	Airline Sales and Service Agents	1,209
1411	General Office Clerks	1,116
0611	Sales, Marketing and Advertising Managers	1,054
8431	General Farm Workers	994

Kaynak: (Erişim:17/07/2016, Link: http://www.jobbank.gc.ca/top_jobs-eng.do).

Tablo 21: 2004-2014 yılları arası Kanada E-Devlet Gelişmişlik İndeksi

EGDI Sıralaması	2014	2012	2010	2008	2005	2004
Kanada	11	11	3	7	8	7

Kaynak: (Erişim: 17/07/2016, Link: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data/Country-Information/id/31-Canada>).

Tabloya göre Kanada, Birleşmiş Milletler EGDI karşılaştırmasına göre, 2004 yılından 2012 yılına kadar ilk on ülke içinde yer almış hatta 2010 yılında yapılan BM anketine göre 3.sıraya kadar yükselmiştir. 2012 ve 2014 yıllarında yapılan BM anketinde ise 11. sırada yer alarak il onda bulunan yerini kaybetmiştir..

3.8.15 Avrupa Birliği'nde E-Devlet

Avrupa Birliği Konseyi, bilgi toplumu olma yolunda önemli ölçüde ekonomik ve sosyal kazanımlar sağlanacağını farkında olarak 23 Mart 2000'de Lizbon'da yapılan toplantısında e-Avrupa girişimini başlatmıştır (Naralan A., 2014, 66). Devletin sunduğu hizmetlere çevrimiçi erişilebilmesi ve hizmetlerin etkili, verimli ve şeffaf bir biçimde sunulması için e-Devlet; bilgi ve iletişim teknolojileri ve özellikle internetin yaygın kullanımının sağlanması ile yetişmiş insan gücü oluşturmaya yönelik e-Eğitim; iş dünyasında bilgi ve iletişim teknolojilerinin sağladığı olanakların kullanımına odaklanan e-iş ve bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığı ile sağlık hizmetleri sunumunda yeni anlayış getiren e-Sağlık, e-Avrupa girişiminin temel hedefleri ve stratejik alanları arasında belirtilmiştir. Avrupa Birliği tarafından başlatılan girişimi benimseyen aday ülkeler 2001 yılında e-Avrupa+ girişimine taraf olmuştur (Yurt N., 2012,433). 2002 yılında Sevilla'daki Avrupa Birliği Konseyi'nde benimsenen eAvrupa 2005 eylem planı ise birbirini tamamlayan iki alanda ilerleme sağlamayı hedeflemektedir. Bu alanlardan ilki, geniş bant altyapısı ve güvenlik sorunları ile ilgilidir. İkincisi ise, elektronik kamu hizmetlerine yönelik uygulamaların ve kamusal verilerin ya da içeriklerin daha da geliştirilmesine yönelik çalışmaları kapsamaktadır (Odabaş H., 2009,65).

4 BÖLÜM: TÜRKİYE'DE BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN KULLANDIĞI E-DEVLET UYGULAMALARINDAN ÖRNEKLER

E-Devletin temellerinin, Türkiye’de 1930’lu yıllarda bilgisayarın girmesiyle beraber atıldığı söylenebilir. T.C. Ziraat Bankası’nın delikli kart ³⁷ sistemine göre çalışan büro makinelerini kullanması ile 1934 yılında bilgi işlem makineleri devlet hayatına girerken ilk bilgisayarlar, 1960 yılında kamu sektöründe yer almaya başlamıştır (Çevikbaş R., 2009,82). Yığın bilgi işleyen kurum olan Nüfus idaresi 1972 yılında işlemlerin elektronik ortama aktarılması amacıyla bir proje başlatmıştır. İnternet’in henüz olmadığı ve bilgisayarların ancak kurumsal olarak edinilebildiği bir zamanda böyle bir projenin düşünülmüş olması son derece güzeldir. Ancak bu uygulama bir e-Devlet projesi olarak düşünülmemiş sadece yığın bilgileri saklamak ve kolayca işlemek anlamında otomasyon amaçlanmıştır. 30 yıla yakın bir süre içinde ancak sonuçlanan bu proje MERNİS (Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi) olarak bilinmektedir (Naralan A., 2014, 69). 1985 yılında başlanan diğer bir proje Maliye Bakanlığı Saymanlık Otomasyon Projesi SAYOTO’dur. 2000 yılına kadar kullanılan ve otomasyon sağlayan sistem 2001 yılında görevini say2000i projesine devretmiştir (Naralan A., 2014, 69). Dünyadaki pek çok örnekte olduğu gibi Türkiye’de de elektronik devlet modelinin gelişimi, kamu hizmetlerine yönelik teknolojik yatırımların önemli oranda arttığı 1990’lı yılların sonlarına doğru rastlamaktadır (Odabaş H., 2009, 383).

E-Devlet uygulamalarına geçiş süreci de ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılıklar göstermektedir. Gelişmiş ülkeler e-Devlete geçişi üst düzey teknolojik görünüm ve şeffaflık için desteklerken; gelişmekte olan ülkeler yolsuzluklarla mücadele için tercih etmektedir. Ayrıca ülkelerin sosyal,

³⁷ **Delikli Kart**, üzerindeki belirli noktalara açılan (veya açılmayan) delikler sayesinde sayısal bilgi taşıyabilen karton parçaları. Günümüzde bir veri saklama aracı olarak modası geçmiş olmakla birlikte, 19. yüzyıl boyunca doküman tezgahlarını denetlemekte ve 20. yüzyılda hesap makinalarında ve bilgisayarlarda kullanıldı (https://tr.wikipedia.org/wiki/Delikli_kart).

ekonomik, politik ve kültürel gelişmişliği uygulanan e-Devlet performanslarını da etkilemektedir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 150).

Teknolojik ilerleme e-Devleti mümkün kılan bir gerçek olsa da, e-Devleti sadece teknolojik olanakların kullanımı olarak görmek yerine aynı zamanda, ve belki de daha çok, insan kaynaklarının, iş süreçlerinin ve kamu hizmeti anlayışının değişmesini de içeren bir zihniyet değişimi olarak görmek gerekir. Teknoloji ile donanmış ama vatandaşa ve hizmet verdiği diğer toplumsal aktörlere bakışını değiştirmemiş bir devlet ve kamu görevlileri, aslında e-Devletin temsil ettiği zihniyet değişimini, örneğin vatandaş odaklılığı, tam anlamıyla kavrayamamış demektir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 624). Ülkemizde e-Devlet gelişiminin itici güçlerinden biri de bu yönde bir talep ortaya koyan bireylerdir. Artan eğitim ve gelir seviyesine paralel olarak, bireyler hizmet aldıkları kurumların daha etkin, hızlı ve şeffaf çalışmalarını beklemektedir. Alışverişini, banka işlemlerini ve iletişim ihtiyaçlarını internet üzerinden gerçekleştirilmekte olan günümüz bireyi, kamu hizmetlerini de aynı yol ile alma istekleriyle bu konuda bir talep yaratmaktadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 630).

Türkiye'de e-Devlet uygulamaları açısından bakıldığında kurumlar arasında tam bir iş bölümünden ve işbirliğinden bahsetmek pek mümkün gözükmemektedir. E-Devlet uygulamalarının amacı, devletin kamu yararı gözeterek vatandaşlarına daha hızlı hizmet vermesini sağlamaktır. Kurumların ortak hizmet sunma, hizmet sunarken diğer kurumların da çevrimiçi olarak sunduğu hizmetlerini kullanabilme gibi yeteneklerinin artırılması önemlidir. Bu sayede e-Devlet uygulamaları gerçek gücüne ulaşabilecektir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 202).

Türkiye'de e-Devlet hizmetleri incelenirken öncelikle bugünkü duruma geliş sürecinde yaşananlar ve geliştirilen projelerin de incelenmesinde yarar vardır. Türkiye'de e-Devlet bağlamında gerçekleştirilen çalışmaların bir kısmı proje isimleri ve işlevleriyle birlikte aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2012, 286).

4.1 E-Devlet Kapısı (turkiye.gov.tr)

Kamu hizmetlerine tek noktadan sağlıklı bir şekilde ulaşılabilmesi, e-Devletin gelişmişlik düzeyini gösteren ileri bir aşamadır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 46).

Türkiye’de birçok e-Devlet projesi genellikle merkezi idare bünyesinde yer alan farklı kurumların birbirlerinden bağımsız bir şekilde çalışmaları sonucunda hayata geçirilmiştir. Kuşkusuz bu durum, e-Dönüşüm³⁸ aşamasına geçilmesi açısından önemli bir sorundur (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 46). E-Dönüşüm Türkiye ile birlikte e-Devlet hizmetlerinin münferit kurumsal uygulamalar yerine, bütünleşik bir yapıda sunulmasına, mükerrerliklerin ve kaynak israfının önlenmesine, kurum içi ve kurumlar arasında elektronik ortamda bilgi ve belge paylaşımına yönelik çalışmalar çeşitli kademelerde sürdürülmüştür. 18 Aralık 2008 tarihinde “e-Devlet Ana Kapısı” oluşturularak kamu hizmetlerine tek noktadan erişim imkânı sunulmaktadır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 152-153). Bu site, Türkiye’de vatandaşların, işletmelerin ve kamu kurumlarının tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan ve elektronik ortamda erişmesini sağlamayı amaçlayan sanal bir platformdur (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 264). E-Devlet Kapısının işletilmesi, yürütülmesi ve yönetilmesi sorumluluğu Başbakanlık adına Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı’na verilmiştir. E-Devlet Kapısının geliştirilmesi ve yönetimi, belirtilen Bakanlığa bağlı olarak TÜRKSAT sorumluluğundadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 264).

E-Devlet Kapısı Projesinin öncelikli amacı kamusal hizmetleri; vatandaşlara, işletmelere ve kamu kurumlarına bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak etkin ve verimli bir şekilde hizmet sağlamaktır. Proje birçok gelişmiş ülkede olduğu üzere vatandaş – iş - devlet olmak üzere üç ana bölüm şeklinde hizmet vermektedir. Projenin sağladığı faydalardan bazıları şunlardır (Çarıkçı O., 2010, 104-105):

³⁸ **Dönüşüm**; bir yapıdan daha ileri bir yapıya geçişi ifade etmektedir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 69). **E-dönüşüm** ise bir kurumun kültürünün, iş modelinin, süreçlerinin, ürün ve hizmetlerinin, bir bütünlük içinde değiştirilmesi sürecinde, bilişim ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanımını ifade etmektedir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 69).

- a) Kişisel bilgilerin korunması,
- b) Kişiyeye özel hizmet sunulması,
- c) Kurumlar arası bilgi paylaşımı sağlanması,
- d) Elektronik ortamdan sunulan hizmetlerin tek bir siteden sağlanabilmesi,
- e) Bir kez kimlik bilgisi verilmesi ile birçok hizmete kolaylıkla ulaşılabilmesi,
- f) Elektronik hizmetlerde yüksek güvenlik imkanının sağlanması,
- g) Ödeme gerektiren hizmetler için kolaylaştırılmış bir ödeme altyapısı sunulması.

Böylece bürokrasinin azalması, kırtasiye masraflarının kısılması, hizmet sunulmasında vatandaşların oluşturdukları yoğunlukların azaltılması sağlanabilecektir. Bunun yanı sıra hızlı, düşük maliyetli, sürekli hizmet sağlanması amacına ulaşılmış olacak; kamu hizmetlerinin talebinde vatandaş devlete değil, devlet vatandaşa yönelecektir. Böylece, hizmetlerin sunulmasında şeffaflık ve eşitlik sağlanacak, kurumlar arasındaki iletişimin hızlanması nedeni ile zamandan tasarruf edilecektir (Çarıkçı O., 2010, 105).

Tablo 6’ da e-Devlet Kapısında vatandaşlara sunulan hizmetler ve açıklamaları yer almaktadır.

Tablo 6- E-Devlet Kapısında Vatandaşlara Sunulan Hizmetler

Hizmet Grubu	Bilgilendirme Hizmetleri
Doğum	Aile kurmak isteyen vatandaşlar için kapsamlı bilgiler yer almaktadır. Doğum bildirimi ve aile tesciline kayıt, ana- çocuk sağlığı, doğum öncesi ve sonrası izinler ve aile planlaması ile ebeveyn olacaklara ilişkin bilgilere buradan erişilebilir.
Eğitim	Okul öncesi eğitim, ilk ve orta öğretim, ÖSYM, açık öğretim, yurt dışında eğitim programları, burslar ve kütüphaneler gibi konulara ilişkin bilgilere buradan erişilebilir.
Askeralma ve Seferberlik	Askerlik işlemleri, er ve yedek subaylık işlemleri, yurt dışı işlemleri, dövizle askerlik, şehit ve gazilerimiz, nakdi tazminat gibi konulara ait

	bilgilere buradan erişilebilir.
İş ve Kariyer	Çalışma hayatı ve meslekler hakkında bilgiler sunulmaktadır. İş arama, mesleki beceri kazanma eğitimleri, istihdam hizmetleri ve işsizlik sigortası gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.
Sosyal Güvenlik	Çalışanlar için sigortalılık işlemleri konusunda bilgiler bulunmaktadır. SSK işlemleri, emekli sandığı ve BAĞKUR işlemleri gibi sosyal güvenlik konusuna dair bilgilere bu kategoriden erişilebilir.
Aile	Bu bölümden aile sağlığı ve planlaması, aile destek hizmetleri, aile ve iletişim, aileye yönelik politikalar, nüfus işlemleri, çocuklar ve gençler gibi konulara ait bilgilere erişilebilir.
Birey ve Toplum	Toplumun tamamını ya da bireyleri ilgilendiren konuları içermektedir. Sokakta yaşayan çocuklar, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, kötü alışkanlıklar, konut edinme, yaşlılık, şans oyunları, sivil savunma faaliyetleri, afetlerden ve kazalardan korunma, diyanet hizmetleri vb.
Sağlık	Sağlıklı bir yaşam için bilinmesi gereken konular, sağlık hizmeti veren kurumlar ve çeşitli hastalıklar hakkında bilgiler bulunmaktadır. Aile planlaması ve sağlığı, toplum sağlığı, sosyal güvenlik sağlık hizmetleri, ağız ve diş sağlığı, beslenme, gıda sağlığı ve güvenliği gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.
Özürlü Vatandaşlar	Bedensel veya zihinsel engelleri bulunan vatandaşlara yönelik özel hizmetler ve bilgiler bulunmaktadır. Sağlık, eğitim, istihdam, sosyal haklar ve hizmetler, bakım hizmetleri, ulaşılabilirlik, özürlülere hizmet veren kurum ve kuruluşlar gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.

SosyalYardımla şma ve Dayanışma	Yoksul ve sosyal güvenceden yoksun vatandaşlara yönelik sosyal yardım programları, proje destek programları gibi bilgiler yer almaktadır. Eğitim, sağlık, aile yardımları, özürli yardımları ile yoksul vatandaşlara yönelik sosyal hizmet, istihdam eğitimi projeleri bilgilerine bu kategoriden erişilebilir.
Seyahat ve Turizm	Türkiye hakkında genel bilgiler, Türkiye'nin tarihi ve turistik bölgeleri, turizm çeşitleri, yurt dışı işlemleri gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.
Çevre Konuları	Bu kategoriden orman, ormancılık, köy işleri, çevre yönetimi, doğa koruma, milli parklar, ağaçlandırma, erozyon kontrolü, çölleşmeyle mücadele, su, toprak, hava ve biyolojik çeşitlilik ile ilgili bilgilere erişilebilir.
Kültür- Sanat ve Spor	Kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Kültürel miras, kültürel etkinlikler, tiyatrolar, festivaller, fuarlar, yerel etkinlikler ve spor etkinlikleri gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.
Yasal işlemler, Haklar ve Korunması	Birey ve vatandaş olarak sahip olduğumuz haklar ile hukuki işlemler konusunda bilgileriçeren kategoridir. Mahkeme karar sorgulamaları, tüketici hakları ve seçmenlik işlemleri ile ilgili bilgilere buradan erişilebilir.
Yurt Dışında Yaşayan Türk Vatandaşları	Bu kategori, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarına yönelik olarak konsolosluk, askerlik, nüfus ve evlilik işlemleri hakkında bilgiler içermektedir.
Yabancılar	Türk vatandaşı olmayıp çeşitli nedenlerle Türkiye'de bulunan veya Türkiye'ye seyahat edecek yabancılar ile Türk vatandaşlığını alacak olan yabancıların ihtiyaç duyabilecekleri; çalışma izinleri, sosyal güvenlik, eğitim, evlilik, doğum, ikamet, vize ve pasaport işlemleri, seyahat ve sağlık gibi konulara ait bilgilere buradan erişilebilir.

Kaynak: (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2011, 290 – 291).

4.2 Adalet Bakanlığı

4.2.1 Adli Sicil Kaydı Sorgulama ve Doğrulama

Kesinleşmiş ceza ve güvenlik tedbirlerine mahkumiyete ilişkin bilgilerin otomatik işleme tabi bir sistem kullanılarak toplanmasını, sınıflandırılmasını, değerlendirilmesini, muhafaza edilmesini ve gerektiğinde ilgililere bildirilmesini düzenleyen sisteme “Adli Sicil” adı verilir (Şen E., 2015, 1).

Adli Sicil, kişinin kayıt altına alınmasıdır (Şen E., 2015, 1).

Adli Sicil Kaydının sorgulanması için kişilerin e devlet üyelik girişi yaparak kaydı sorgulama formunu doldurması yeterli olacaktır.

Resim 7: Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı (1)

Adalet Bakanlığı
Adli Sicil Kaydı Sorgulama

Hizmet Listesine Geri Dön

Bu hizmet Adalet Bakanlığı ile e-Devlet Kapısı altyapısı üzerinden sunulmaktadır.

Bu işlem için yaklaşık 5 dakikanızı ayırmalısınız.

Bu işlem toplam 3 aşamalıdır. Şu anda 2. aşamadasınız.

1. Bilgilendirme ve Onay Formu

2. Sorgulama Formu

3. Sorgulama Sonucu

Favori Hizmetlerimden Çıkar

Kuruma Ait Diğer Hizmetler

Bu Hizmette Puan Ver

Twitter'da Paylaş

Facebook'da Paylaş

Tanıtım Filmi

Geri Dön Kayıtlı Belgelerim

Sorgulamaya Esas Bilgileriniz

Ad	Soyad	Baba adı
Anne Adı		Doğum Tarihi
Doğum Yeri		Kayıtlı Olduğu İl
Kayıtlı Olduğu İlçe		

Kimlik Bilgilerinizde değişiklik var ise Profilim ve Ayarlarım sayfasından Bilgilerimi Yenile düğmesine tıklayarak bilgilerinizin güncellenmesini sağlayınız.

Adli Sicil Kaydı Sorgulama Formu

Kurum Türü * Seçiniz
* Kurum Türünü Seçiniz

Belgenin Neden Verileceği * Seçiniz
* İstek Nedenini Seçiniz

Belgenin Nereye Verileceği
* Örnek: A Firması

Önceki Aşama Sorgula

Kaynak: (turkiye.gov.tr/ Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı, Erişim:17/07/2016, Link: <https://www.turkiye.gov.tr/adli-sicil-kaydi?asama=1>)

www.turkiye.gov.tr sayfasına TC No ve şifre ile girdiğiniz için yukarıda bulunan resimde “Sorgulamaya Esas Bilgileriniz” kısmı otomatik doldurulmuş olarak ekrana gelecektir. Bu ekranda Adli Sicil Kaydı Sorgulama Formu kısmına “Kurum Türü” ve “Belgenin Neden Verileceği” veya “Belgenin Nereye Verileceği” metin alanının doldurulup “Sorgula” düğmesi tıklandıktan sonra aşağıda bulunan Adli Sicil Belgesi gelecektir.

Resim 8: Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı (2)

The screenshot displays the Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı (2) interface. The browser address bar shows the URL: <https://www.turkiye.gov.tr/adli-sicil-kaydi?asama=4>. The page header includes the Adalet Bakanlığı logo and the title "Adli Sicil Kaydı Sorgulama". A yellow warning box at the top states: "Bu sayfayı DOĞRUDAN YAZDIRMAYINIZ! Belgenin çıktısını almak için,yukarıda bulunan "Dosyayı İndir" düğmesine tıklayarak bilgisayarınıza indiriniz. İndirdiğiniz belgeyi yazdırarak ilgili kuruma verebilirsiniz." The main content area shows the Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü logo and a barcode with the number 000047711803. Below this, the document details are listed: T.C. ADALET BAKANLIĞI, ADLİ SİCİL VE İSTATİSTİK GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, SAYI : 0999-2016-000047711803/23:56, YER / TARİH : İNTERNET (www.turkiye.gov.tr) / 24.07.2016, KONU : ÖZEL İŞ - İŞÇİ, VERİLECEĞİ KURUM : -(Özel İş İşçi), KİMLİK TÜRÜ : MERNİS KİMLİK. The bottom section, titled "MERNİS KİMLİK BİLGİLERİ (*)", lists personal details: TCKN, SOYADI ADI, BABA ADI-ANNE ADI, DOĞUM YERİ/TARİHİ, and NÜFUSA K.OLD.YER.

Kaynak: (turkiye.gov.tr/ Adli Sicil Kaydı Sorgulama Ekranı, Erişim:17/07/2016, Link: <https://www.turkiye.gov.tr/adli-sicil-kaydi?asama=4>).

Bu ekranda, kişi isterse belgeyi bilgisayarına indirerek sonradan çıktısını alabilir ya da “Yeni Sorgulama” düğmesini tıklayarak işleme yeniden başlayabilir.

4.2.2 Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP)

Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), günümüzün tüm teknolojik olanakları kullanılarak, Adalet Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatının, bağlı ve ilgili kuruluşlarının, adli ve idari tüm yargı birimlerinin (Cumhuriyet başsavcılıkları, mahkemeler, icra ve iflas daireleri, ceza infaz ve ıslah kurumları, adli tıp

birimleri, denetimli serbestlik birimleri) donanım ve yazılım olarak iç otomasyonunu ve benzer şekilde bilgi otomasyonu sistemlerini kurmuş olan, kamu kurum ve kuruluşları ile dış birim entegrasyonunu sağlayan ve e-Dönüşüm sürecinde e-Devletin e-Adalet ayağını oluşturan bir bilişim sistemidir (Kaya A. & Güneş M., 2011, 3).

Hukuk Mahkemeleri Kanunu'nun 445. Maddesinde, “adalet hizmetlerinin elektronik ortamda yürütülmesi amacıyla oluşturulan bilişim sistemidir” şeklinde tanımlanmıştır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 208).

UYAP'ın ana amacı, zaman kaybetmeden adaletin yerine getirilerek vatandaşın mağdur olmasını engellemek, Türkiye Cumhuriyeti Adli Sisteminin işleyişinin güvenilirliğini ve doğruluğunu koruyarak sisteme hız kazandırmaktır (Arslan M., 2007, 43).

Adalet Bakanlığı ile Havelsan A.Ş. arasında 20 Ağustos 2000 tarihinde imzalanan protokol ile UYAP 1, 10 Ağustos 2001 ve 26 Temmuz 2002 tarihlerinde imzalanan protokoller ile UYAP 2 çalışmalarına başlanmıştır. UYAP yazılımları 2003 yılı Eylül ayında tamamlanmış ve geliştirme ortamında uzman kullanıcıların kullanımına ve eleştirilerine açılmıştır. Gerçek kullanıcılarla laboratuvar ortamında 2004 yılı başına kadar yoğun testlerden geçirilmiş ve daha sonra pilot olarak seçilen gerçek ortamda bir yıllık teste tabi tutularak yaygınlaştırılmasına başlanmıştır (Kaya A. & Güneş M., 2011, 4).

2009 yılı sonu itibariyle, Türkiye genelinde UYAP işletimine geçme oranı %100'e ulaşmıştır. Adalet Bakanlığı teşkilatı ile adli ve idari yargının tüm birimleri, UYAP kapsamına alınmış olup, bu birimlerin yargısal ve idari faaliyetleri UYAP otomasyonu sayesinde elektronik ortamda yürütülebilir hale gelmiştir. UYAP ile hızlı, etkin, güvenilir, adil, verimli, şeffaf ve etik değerlere uygun bir yargılama mekanizması oluşturulmuş olmaktadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 217) .

UYAP kapsamında diğer kamu kurum ve kuruluşlarının bilgi sistemleriyle entegrasyon çalışmaları yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu çerçevede entegrasyon sağlanan Adli Sicil ve istatistik Genel Müdürlüğü-Adli

Sicil Bilgi Sistemi'nden sabıka kayıtları, Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü-MERNİS' ten nüfus kayıtları ve Adres Kayıt Sistemi'nden adres kayıtları, Emniyet Genel Müdürlüğü-POLNET' ten ehliyet kayıtları, Merkez Bankasından döviz kurları, sistem üzerinden otomatik olarak alınabilmektedir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 167).

4.3 Emniyet Genel Müdürlüğü

4.3.1 Police Network : Polis Bilgisayar Ağı (POLNET)

Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM), kurum içi iletişimini kolaylaştırmak amacıyla; PolNet (Police Network: Polis Bilgisayar Ağı) yapısını internetten tamamen bağımsız olarak 2000'li yılların başında hayata geçirmiştir. EGM Mensupları, mensuplarına (iç müşterisi olarak) görevleri gereği ihtiyaç duyduğu bilgilere erişim, veritabanı üzerinde sorgulamalar yapma, veri ekleme, veri değiştirme ve veri silme gibi özetlenecek görevlerin güvenli bir şekilde yerine getirilmesi için tasarlanan PolNet ağının, aynı zamanda kurumun iç haberleşme ve bilgi paylaşım ihtiyaçlarına da cevap vermesi öngörülmüştür (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 168). Bu projeyle ayrıca, bürokrasiyi azaltmak, maliyetleri düşürmek, vatandaşa ihtiyaç duyacağı bilgiye ulaşma olanağı vermek, pasaport ve ruhsat benzeri işlemlerin çevrim-içi yapılabilmesi amaçlanmaktadır (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2011, 287).

Projenin amaçlarına ilave yapacak olursak;

- Ulusal ve uluslararası bütün bilgi ağ ve bankaları üzerinde sorgulama yapılmasını mümkün kılmak,
- Kanıtların daha hızlı toplanması ve değerlendirilmesi,
- Parmak izi, balistik karşılaştırmalar, DNA analizleri, kan ve doku tahlilleri gibi gelişmiş laboratuvar gerektiren hizmetlerin PolNet üzerinden polisin hizmetine sunulması,
- Trafik ve genel denetimlerine hız kazandırmak (Satmaz Ö., 2014, 37-38).

4.3.2 Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki Mobil Uygulamalar

Dünya genelinde giderek yaygınlaşma eğiliminde olan mobil devlet uygulamaları Türkiye'de de farklı alanlarda kullanılmaya başlamıştır. Bir kısım uygulamalar ülke genelinde bir kısım uygulamalar ise yerel alanlarda hizmet vermektedir (Naralan A., 2014, 74).

Ulusal Yaygınlıkta M-Devlet Uygulamaları; ülke genelinde mobil iletişim altyapısını kullanan uygulamalardır. Bunlardan bazıları;

- **Trafik Bilgi Sistemi:** Ulusal bir GSM³⁹ operatörünün GPRS⁴⁰ altyapısı ile sunulan ve Türkiye'nin ilk M-devlet uygulaması olan Trafik Bilgi Sistemi Projesi, Haziran 2003 tarihinde, hizmete girmiştir. Trafik Bilgi Sistemi projesi ile otoyollarda trafik denetimi yapan polis ekipleri ile merkez arasında sürekli bilgi iletişimi sağlanmaktadır. Kaza istatistiklerinin daha sağlıklı ve hızlı biçimde oluşturulması, sürücü ve araç bilgilerine hızlı bir şekilde ulaşılması, trafik cezası sorgulaması polis aracındaki tablet bilgisayarlar aracılığı ile anında mobil ortamda gerçekleştirilmektedir (Naralan A., 2014, 75).
- **Mobese Sistemi⁴¹:** Mobil iletişim teknolojisinin kamu hayatındaki önemi çerçevesinde Emniyet hizmetlerinin de teknolojiye uygun bir hızda gelişmesini sağlamak, olaylara en kısa süre içinde müdahale etmek, kişi hak ve özgürlüklerini ön planda tutarak vatandaşa en iyi hizmeti sunmak ve toplum destekli Polis olgusunun yerleşmesi gibi çok önemli hedefler amacıyla tasarlanmıştır. Kullanılan MOBESE sistemi, Araç Takip Sistemi, Coğrafi Bilgi Sistemi, Yerel/Ulusal Sorgu Sistemi,

³⁹ **GSM:** (İng:Global System for Mobile Communication). (Türkçe: Mobil İletişim İçin Küresel Sistem). Bir cep telefonu iletişim protokolüdür (<https://tr.wikipedia.org/wiki/GSM>).

⁴⁰ **GPRS:** (İng.:General Packet Radio Service). Mevcut 2G cep telefonu şebekesi üzerinden paket anahtarlamalı olarak veri iletimi sağlayan teknoloji (<https://tr.wikipedia.org/wiki/GPRS>).

⁴¹ **MOBESE** (Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu), Türkiye'nin 81 ilinde bulunan sistemle, suç ve suçluyla mücadele eden güvenlik kuvvetlerinin elini güçlendirmek amacıyla kurulan kameralı güvenlik sistemleridir (<https://tr.wikipedia.org/wiki/MOBESE>).

Karar Destek Sistemi, Suç Analiz Sistemi bileşenlerinden oluşmaktadır (Naralan A., 2014, 75).

4.3.3 <https://www.turkiye.gov.tr> e-Devlet Kapısı Üzerinden Yapılan İşlemler

Vatandaşlar yönünden ise <https://www.turkiye.gov.tr> e-Devlet kapısı kullanılarak yapılacak işlemler aşağıda bulunan resimde gösterilmiştir.

İncelenenlerden bazıları;

- Araç Sorgulama
- Sürücü Belgesi Ceza Puanı Sorgulama
- Sürücü Belgesi İptal Bilgisi Sorgulama
- Adıma Tescilli Araç Sorgulama
- Araç Plakasına Yazılan Ceza Sorgulama
- Sürücü Belgesi ve Şahıslara Yazılan Ceza Sorgulama

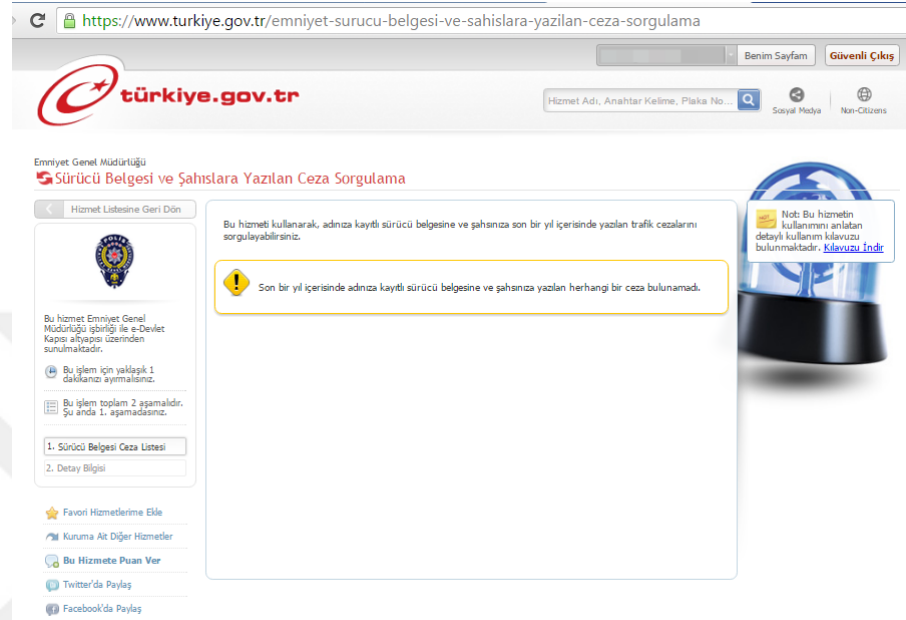
gibi işlemleri “TC Kimlik No” ve “E-Devlet Şifresi” kullanarak giriş yapıldığında, burada bulunan sorgulamalar tıklandığı zaman bilgiler otomatik olarak Emniyet Genel Müdürlüğü’nün sistemi ile karşılaştırılmakta ve sonuç karşınıza çıkmaktadır. Örneğin “Sürücü Belgesi Ceza Puanı Sorgulama” linki tıklandığı zaman aşağıdaki ekranlar karşımıza gelmektedir.

Resim:9 Emniyet Genel Müdürlüğü E-Devlet Hizmet Listesi

Kaynak: (turkiye.gov.tr/ Emniyet Genel Müdürlüğü Ekranı, Erişim:17/07/2016, Link: <https://www.turkiye.gov.tr/hizmetler>).

Resim:10 Emniyet Genel Müdürlüğü / Sürücü Belgesi Ceza Puanı Sorgulama Ekranı

Kaynak: (turkiye.gov.tr/ Emniyet Genel Müdürlüğü / Sürücü Belgesi Ceza Puanı Sorgulama Ekranı, Erişim:17/07/2016, Link: <https://www.turkiye.gov.tr/emniyet-surucu-belgesi-ve-sahislara-yazilan-ceza-sorgulama>).

4.4 Gelir İdaresi Başkanlığı

Türkiye e-Devlet olma yolunda önemli adımlar atmıştır. Türk Vergi İdaresi de bilgi teknolojisinin kullanımına yönelik geliştirdiği bir takım projeler ile şeffaf, etkin, verimli, kurumlar arası bilgi ve uygulama değişimini sağlayan bir gelir idaresi hedeflemiştir. Ayrıca mükelleflerin vergi dairesine gelmesine gerek olmadan hızlı ve güvenli hizmet vermeyi gerçekleştirecek bilgisayar altyapısını oluşturmayı amaçlamıştır. Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB)'nin e-kurum olarak e-Devlete katkısı Vergi Dairesi Tam Otomasyon Projesi (VEDOP)'dur (Yiğit Şakar A., 2011, 71). VEDOP ile GİB, e-Devlet'in gerçekleştirilebilmesi için öncelikle gereken kurum içi otomasyonunu büyük ölçüde tamamlayarak e-kurum olma sürecinde önemli bir aşama kaydetmiştir. VEDOP ile birlikte, GİB IT altyapısı modern teknolojilerle yenilenmiş,

kullanıcıya, yöneticiye ve mükellefe hizmet kolaylığı sağlayan uygulamalar devreye alınmıştır. Personelin eğitimi sayesinde bilinçli ve etkin bilgisayar kullanımı yaygınlaştırılmış, Intranet⁴² ile birlikte, her seviyede kullanıcının gerekli bilgi ve raporlara erişmesi ve bilgilenmesi sağlanmıştır (Özbek M., 2007, 51-52). VEDOP, ilk olarak 1995 yılında vergi daireleri otomasyonu amacıyla bir pilot proje uygulaması olarak faaliyete geçirilmiştir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 77). Pilot projenin başarılı olmasından sonra 1998 yılında, VEDOP-I başlamış ve iki yıl içerisinde 22 ildeki 155 vergi dairesinin otomasyonu gerçekleştirilerek proje tamamlanmıştır (Özbek M., 2007, 51). VEDOP-1 projesi ile Maliye Bakanlığı, vergi mükellefini hizmetlerin odağına alarak mükellef tatmini esasını benimsemiştir. Projenin hayata geçmesi ile tam otomasyonlu vergi dairelerinde işlemler hızlanmış, raporlama ve sorgulama işlemleri kolaylaşmıştır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 62). 2004 yılında başlamış olan VEDOP-II projesi, otomasyonlu vergi dairesi sayısının artırılması, beyannamelerin internet üzerinden alınması Türkiye Vergi Dairesi, Denetim Otomasyonu, veri ambarı oluşturulması, diğer kurum ve kuruluşlarla veri paylaşımına olanak sağlayan altyapının oluşturulması uygulamalarını ihtiva etmektedir. Böylece vergi dairelerine, günlük iş yükünün dışında beyannamesini vermeyen, vergisini ödemeyen yükümlülerle daha yoğun ilgilenmesi olanağı sağlamıştır (Salmaz Ö., 2014, 36). Projenin üçüncü aşaması olan VEDOP-III 2007 yılı temmuz ayında başlanmıştır (Özbek M., 2007, 51). 2010 yılı sonu itibarıyla 448 vergi dairesi, büyük mükellefler vergi dairesi başkanlığı ve 585 mal müdürlüğü e-VDO kapsamına alınmıştır. Buradan da anlaşıldığı gibi Gelir İdaresi Başkanlığında otomasyon kapsamına girmeyen birim kalmamıştır (Salmaz Ö., 2014, 37).

4.4.1 VEDOP 1 Bileşenleri

4.4.1.1 Elektronik Vergi Dairesi Otomasyonu (e-VDO)

VDO, vergi idaresinde başlatılan VEDOP-1 içinde, masa sisteminde çalışan bir vergi dairesinin evrak işlemlerinden, muhasebe işlemlerine kadar tüm

⁴² **Intranet**, sadece belirli bir kuruluş içindeki bilgisayarları, yerel ağları (LAN) ve geniş alan ağlarını (WAN) birbirine bağlayan, çoğunlukla TCP/IP tabanlı bir ağıdır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0ntranet>)

fonksiyonlarının bilgisayar yardımı ile gerçekleştirilmesini kapsamaktadır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 63). Kurumsal otomasyon sisteminin oluşturulması amacıyla 1997 yılında Clientserver mimaride çalışan (VDO) bir yapıda hazırlanan sistem daha sonra 2004 yılında vergi dairesi otomasyon uygulamalarında merkezi bir yapıya geçilmesi kararı doğrultusunda (e-VDO olarak) tekrar hazırlanmış ve tüm vergi dairelerine 2005-2009 yılları arasında yaygınlaştırılmıştır. 2013 yılı itibariyle Gelir İdaresi Başkanlığında otomasyon kapsamına alınmayan birim kalmamıştır (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 41).

4.4.1.2 Elektronik Banka Tahsilâtları İşleme Sistemi (EBTİS)

VEDOP öncesinde, vergi tahsilât yetkisi verilen bankalara yapılan ödemelerin mükellef hesaplarına işlenmesi, banka şubelerinden kağıt ortamında gelen alındıların elle girişi yapılarak sağlanmaktaydı. VEDOP-1 kapsamında 2000 yılında Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Sistemi (EBTİS) geliştirilerek, bankalar tarafından yapılan vergi tahsilatlarının, bankaların bilgi işlem merkezlerinden gelir idaresine web tabanlı uygulamalar aracılığı ile elektronik olarak gönderilmesi ve vergi dairelerinde mükellef hesaplarına otomatik olarak aktarılması hedeflenmiştir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 64).

Türkiye’de artık ulusal vergi mükellefleri, pek çok vergi için oturdukları yerden beyannamelerini gönderebilme ve vergilerini ödeyebilme imkânına sahiptirler. Mükellef, vergisini bankaya ya da vergi dairesine ödeme konusunda tamamen serbesttir (Turan A.H. & Özgen F.B., 2009, 137).

4.4.1.3 İnternet Vergi Dairesi

VEDOP kapsamında İnternet Vergi Dairesi, Eylül 2000’de kurumlar vergisi mükellefleri, Eylül 2001’den itibaren de gelir vergisi mükellefleri için hizmet vermeye başlamıştır. Böylece mükellefler; mevcut kimlik bilgilerini öğrenebilme, tahakkuk, tahsilat ve borç sorgulaması yapabilme, vergi kimlik numarası sorgulama, gecikme zammı hesaplama, erken ödeme indirimi hesaplama, yurt dışı çıkış yasağı sorgulama ve sorulan sorulara yanıt alma gibi

birçok hizmetten yararlanma imkânı elde etmişlerdir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 67).

Vergilendirme ile ilgili bilgi kaynaklarına ulaşılabilirlikte gelir idaresinde olduğu kadar mükellefler için de projeler geliştirilmiştir. Vergi konusuna taraf olan herkesin bilgi ihtiyacına yanıt verecek bir bilgi kanalının oluşturulması amacıyla öncelikle 1999 yılında www.gelirler.gov.tr adresinde daha sonra da www.gib.gov.tr adıyla bir “İnternet Vergi Dairesi” oluşturulmuştur. Günümüz itibarıyla mükellefler bağlı bulundukları vergi idaresinden aldıkları şifre ve parola ile birçok beyan, sorgulama, talep, ödeme, hesaplama ve sonuç izleme işlemlerini vergi dairesine gitmeksizin gerçekleştirebilmektedirler (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 45-46).

4.4.1.3.1 Gelir ve Kurumlar Vergi Dairesi

İnternet üzerinden vergi sorgulaması ile mükellefler vergi durumlarını günü gününe izleyebilmektedirler. Serbest muhasebeci mali müşavirler aracılığıyla işlem yapan mükellefler, beyanname verme ve ödeme işlemlerinin gününde yapılıp yapılmadığını denetleyebilmekte, sorunlu bir durum, üzerinden fazla vakit geçmeden görülebilmekte ve vergi dairesi ile görüşülerek daha kısa sürede çözülebilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 68).

4.4.1.3.2 Motorlu Taşıtlar Vergi Dairesi

E-vergi sisteminin motorlu taşıtlar vergi dairesi hizmetlerinden faydalanabilmek için mükelleflerin plâka, vergi kimlik numarası ve taşıtın ruhsatında yazılı tescil tarihi bilgilerini bilmesi yeterli olmaktadır. Türkiye’deki motorlu taşıtların tamamı ile ilgili bilgilerin yer aldığı motorlu taşıtlar internet vergi dairesinde mükellefler;

- Araç ve mükellef bilgilerini,
- Motorlu Taşıtlar Vergisi borç bilgilerini,
- Trafik para cezası borç bilgilerini,
- Ödedikleri vergileri ve borçlarını görebilmekte,
- Motorlu taşıt sorgulaması ve kredi kartı ile ödeme,
- Kredi kartı ile ödeme bilgisi sorgulama,

- Motorlu Taşıtlar Vergisi tutarını hesaplama yapabilmektedirler.

Taşıt sahipleri araçları hakkında bu bilgileri sorgulama imkânına kavuşurken, ikinci el taşıt alacak olanlar da aynı bilgileri sorgulayarak satın alacakları aracın borç durumu hakkında bilgi sahibi olabilmektedir. Bu da ikinci el araç alacak olanların daha sağlıklı karar vermesine imkân sağlayacak bir unsurdur (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 68-69).

4.4.1.3.3 Vergi Kimlik Numarası ve E-Vergi Levhası,

4.4.1.3.3.1 Vergi Kimlik Numarası Sorgulama

Vergi kimlik numarası, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce yapılacak işlemlerle ilgili kayıtlarda ve düzenlenecek belgelerde kullanılması mecbur olan bir numaradır. 03 Temmuz 1995 tarihinden itibaren başlanan uygulama gereği, Türkiye Cumhuriyeti tabiiyetinde bulunan her gerçek kişi ve tüzel kişi bir vergi numarası almak zorundadır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 159-160). Bu bölüm özellikle 1/09/2001 tarihinden itibaren vergi kimlik numarasının bankacılık işlemlerinde kullanılmaya başlamasıyla birlikte önem kazanmıştır. Bu hizmet sayesinde bankalar müşterilerinin vergi kimlik numaralarını sorgulayabilirken, kişiler de aynı şekilde kendi vergi kimlik numaralarını öğrenmek için sistemden faydalanabilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 69).

Gerçek kişilerde ise vergi kimlik numarası ile T.C. Kimlik numarası eşleştirilmiş ve vergi kimlik numarası yerine T.C. Kimlik numarası kullanılmaya başlanmıştır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 159-160).

4.4.1.3.3.2 e-Vergi Levhası Sorgulama

E-Vergi Levhası Sorgulama hizmeti kullanarak bir kişi ya da kuruma ait vergi levhasını görüntülenebilmekte, son üç yıla ait tahakkuk eden vergi miktarı ve vergi matrahını öğrenilebilmektedir. Ayrıca mükellefler, muhataplarınca kendilerine sunulan vergi levhasının onay kodu ile vergi levhasının doğruluğunu ve güncelliğini sorgulayabilmektedirler. Güncel değilse, “bu mükellefin yeni vergi levhası bulunduğu” kendilerine mesajla bildirilmektedir. Sorgulaması yapılan mükellef işi terk etmiş ise mükellefin işi

terk ettiği terk tarihi de belirtilerek gösterilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 69).

4.4.1.3.4 Gecikme Zammı, Faizi ve Gelir Vergisi Hesaplama

İnternet vergi dairesi kapsamında vergi borçları için hesaplanan gecikme zammı ve gecikme faizi hesaplama programı, Gelir İdaresi Başkanlığı internet sayfası aracılığı ile tutar ve vade bilgilerinin girilmesiyle kullanılabilmektedir. Bu sistem sayesinde mükelleflerin gecikmiş vergi borçlarının gecikme zammı ve faizi otomatik olarak hesaplanabilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 70).

Benzer şekilde internet vergi dairesi üzerinden; elde edilen gelirin türü, dönemi ve diğer bilgilerin girilmesiyle, mükelleflerin ödeyecekleri yıllık gelir vergisinin veya sadece gayrimenkul sermaye iradı elde edenlerin ödeyecekleri gelir vergisinin hesaplanması da mümkündür (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 70).

4.4.2 VEDOP-2 Bileşenleri

4.4.2.1 E-Beyanname

VEDOP kapsamında 01 Ekim 2004 tarihinden itibaren uygulamaya giren fonksiyonlardan birisi İnternet üzerinden beyanname, ekleri ve bildirimlerine olanak sağlayan e-beyanname uygulamasıdır. E-beyanname uygulamasına tam otomasyona geçmiş vergi dairelerine verilen beyannamelerle başlanmıştır (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 46). Bir e-Devlet uygulaması olan e-beyanname ile; vergi beyannameleri ve beyanname ekinde istenen bildirim vb. belgelerin internet üzerinden alınarak, vergi dairelerinin iş yükünün azaltılması ve mükelleflere daha kaliteli hizmet sunulması hedeflenmektedir (Arslan M., 2007, 45).

Türkiye’de uygulama, esas itibariyle, “vergi borcunun miktarını belirten vergi beyannamesinin, vergi idaresine elektronik olarak teslim edilmesi” ve “tahakkuk eden vergi borcunun vergi idaresine gitmeden elektronik araçlarla yatırılması” olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Türkiye’de vergi dairesine gidip vergisini ödemek zorunda olmayanlar hariç, beyanname ile vergi beyanında bulunan, tam otomasyonlu vergi dairelerine bağlı ulusal vergi

mükellefleri, beyannamelerini elektronik olarak teslim ederler (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 82).

4.4.2.2 Vergi Denetimi Otomasyon Sistemi (VEDOS)

Vergi kayıp ve kaçığının önlenmesi kapsamında denetim kapasitesinin artırılmasına imkân veren VEDOS projesi, pilot uygulama sonrası 27/06/2005 tarihinden itibaren Eskişehir ve Kocaeli Vergi Dairesi Başkanlıklarından başlanarak tüm illerdeki Vergi Denetmenleri Büro Başkanlıklarına yaygınlaştırılmıştır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 74).

VEDOS sayesinde vergi denetmenleri tarafından yapılan işlerde, çalışma zamanı plânlaması ve performans değerlemesi uygulamasına imkân sağlanmıştır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 75).

4.4.2.3 E-Tahsilat

Gelir İdaresi Başkanlığının 2010 yılı Performans Programında yer alan önemli bir uygulamada E-tahsilat uygulamasıdır (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 87). e-Tahsilattaki amaç, vergi alacaklarını hızlı bir şekilde tahsil etmektir (Göktepe C., 2014, 55). Maliye Bakanlığı ile bankalar ve özel finans kurumları arasında imzalanan ek protokol ile Bakanlığın görüntülenmesine imkân verdiği mükellef hesap bilgileri kullanılmak suretiyle vergi tahsilâtı (e-Tahsilat) yapılmaya başlanılmıştır. Bu çerçevede başta vergi aslı olmak üzere, ceza ve gecikme zamları, elektronik ortamda tahsil edilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 80).

E-tahsilât ile mükellefin banka hesaplarından tahsilat yapmadan önce mükellefe yazı ile durumun bildirilmesi, varsa hatalı borç kayıtları ile ilgili durumun düzeltilmesi için mükellefe zaman verilmesi çok önemlidir. Bu noktada Gelir İdaresi Başkanlığı tarafından E-tahsilâta ilişkin gerekli otomasyon sisteminin oluşturulduğunu söyleyebiliriz (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 88). Aynı zamanda İnternet bankacılığı üzerinden vergi tahsilâtının da bütün bankalara yaygınlaştırılması çalışmaları devam etmektedir (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 45).

4.4.3 VEDOP-3 Bileşenleri

4.4.3.1 Elektronik Vergi Dairesi Otomasyonu (e-VDO)

İnternet tabanlı olarak yeniden geliştirilerek Gelir İdaresi Başkanlığı interneti üzerinden tüm Türkiye'ye hizmet veren e-VDO uygulaması ile vergi dairesi duvarları kalkarak Türkiye Vergi Dairesi hedefi gerçekleştirilmiştir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 84).

Türkiye Vergi Dairesi ile online (çevrimiçi); sicil, tahakkuk, tahsilat, ilişik kesme, borç sorgulama, toplu dökümler, motorlu taşıt vergisi işlemleri yapılabilmektedir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 84).

4.4.3.2 E-Haciz Projesi

Vergi daireleri, bankalar ve banka genel merkezleri arasında haciz bildirimlerinin elektronik ortamda aktarımını sağlayan ve bir pilot projeyle 38 bankayla başlatılan proje (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 45), kamu alacaklarının süratle tahsili, takip masraflarının (posta, kırtasiye vb.) ve idare ile ilgili kurumların iş yükünün azaltılması, zaman tasarrufu sağlanması ve haciz uygulamalarının elektronik ortamda yapılması amacıyla elektronik haciz (e-haciz) projesi geliştirilmiştir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 88).

Gelir Vergisi Kanunu, Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve Vergi Usul Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla (2006) üçüncü kişiler nezdindeki varlıkların elektronik ortamda haczine imkân veren yasal düzenleme yapılmış, projenin tarafları olan bankalar ile görüşmeler başlatılmış ve proje alt yapısı oluşturulmuştur. Proje ile vergi dairelerince düzenlenen haciz bildirimlerinin banka genel merkezlerine, banka bildirimlerinin vergi dairelerine ve vergi dairesi değerlendirmelerinin banka genel merkezlerine elektronik ortamda aktarımı e-imza ile sağlanmaktadır (Yiğit Şakar A., 2011, 72).

VEDOP 3'ün önemli uygulamalarından birisi olan E-haczin önceki uygulama deneyimlerinde, banka hesaplarından fazladan tahsilat yapılması, yalnız bir hesabın bakiyesinin borç tahsilatına yeterli olmasına rağmen

mükellefin tüm hesaplarına veya borcuna yetecek miktardan fazlasına blokaj⁴³ konulması, E-haciz bildirimlerine dayanılarak mükellefin kredibilitesinin düşürülmesi nedenleriyle mükellefin ticari yaşamının olumsuz etkilenmesi benzeri haciz uygulanmasından beklenen hedefin dışında olumsuz sonuçlar doğabilmiştir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 86). Ancak, E-haciz işleminde, uygulamanın haciz bildirisinin tebliğ edildiği tarih itibarıyla bir günlük olması gerekirken hesaplara konan blokaj nedeniyle süreklilik arz eden bir şekle geldiği tespit edilmiştir (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 86).

Banka ve mükellefler tarafından ileri sürülen diğer bir sorun ise herhangi bir tespit yapılmadan haciz bildirimlerinin elektronik ortamda tebliğ edilmekte olduğudur (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 88).

4.4.3.3 E-Fatura Uygulaması

Fatura; Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre fatura, kağıt ortamında en az iki nüsha olarak düzenlenerek ilk nüshası (aslı) müşteriye verilen, ikinci nüshası ise yine kağıt ortamında aynı Kanunun muhafaza ve ibraz hükümlerine göre mükelleflerce saklanılan bir belgedir (Erdem T., 2014, 42). E-fatura ise yeni bir belge olmayıp kağıt fatura ile aynı hukuki niteliklere sahip bir belgedir (Tuncer S., 2014, 14).

Elektronik fatura (E-Fatura) uygulaması Vergi Usul Kanunu'na göre düzenlenmesi zorunlu bulunan faturanın elektronik ortamda düzenlenmesi ve arşivlenmesine olanak veren bir sistemdir. Sistemde tüm faturalama süreçleri (fatura oluşturma, gönderme, muhafaza ve istendiğinde ibraz edilmesi) elektronik olarak ve kağıt kullanmaksızın gerçekleşmektedir. İstenen şartları sağlayan mükellefler sistemden e-fatura portalı (e-fatura.gov.tr) aracılığı ile veya bilgi işlem sistemlerini entegre ederek yararlanabilmektedirler (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 48).

Elektronik ortamda gönderilen faturaların geçerli olabilmesi için Elektronik Fatura Kayıt Sistemi kapsamında elektronik olarak fatura gönderme izni alan

⁴³ **Blokaj:** Bankacılıkta bir varlığın yetkili otoritelerin izni olmadan sahibi tarafından kullanılamaması durumu (Kaynak: <http://www.tdk.gov.tr/>)

mükelleflerin alıcılarına iletmek üzere hazırladıkları dosyaların; PDF⁴⁴ formatında hazırlanmış olması ve 5070 sayılı Elektronik imza Kanunu hükümlerine göre nitelikli elektronik imza ile imzalanmış olması gerekmektedir. PDF formatında hazırlanmayan veya “güvenli elektronik imza” ile imzalanmayan herhangi bir dokümanın vergi mevzuatımız karşısında geçerliliği bulunmamaktadır (Öz E. & Bozdoğan D., 2012, 83).

Türkiye çapında elektronik fatura altyapısını oluşturmak için yapılan çalışmalar sonucunda ülkemiz koşullarına uygun e-fatura modeli oluşturularak hizmete hazır hale getirilmiştir. Bu kapsamda; e-fatura göndermek ve almak isteyen kurumlara elektronik mali mühür sertifikası verilmesi amacıyla TUBİTAK ile sürdürülen çalışmalarda protokol imzalanmış ve faturanın iş süreçlerinde dolaşımının sağlanacağı merkezi mesajlaşma ağının kurulum çalışmaları tamamlanmıştır (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 90).

İşletmelerde verimliliği ve etkinliğini artıran, kayıt dışılığı önleyen e-fatura uygulamasına AB ülkelerinde 1980'li yılların başından itibaren başladığını ve tam bir başarıya ulaştığını biliyoruz. Güney Amerika ülkelerinde bu uygulamanın ancak 2000'li yıllarda başlayabildiği ve başarı oranı % 90'lar düzeyine ulaşabildiği malumdur. Türkiye bu alanda gerçekten çok geç kalmış ve uygulama ancak 2013 yılının Eylül ayında başlayabilmiştir (Tuncer S., 2014, 9).

4.4.3.4 E-Defter Uygulaması

Ülkemizde e-defter uygulamasının hayata geçirilmesine yönelik olarak “1 sıra No.lu Elektronik Defter Genel Tebliği” yayınlanmıştır. Buna göre E-Defter, Vergi Usul Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu hükümleri gereğince tutulması zorunlu olan defterlerin <http://www.edefer.gov.tr> adlı sitede duyurulan format ve standartlara uygun biçimde elektronik dosya biçiminde hazırlanması, bastırılmaksızın kaydedilmesi, değişmezliğinin, bütünlüğünün ve kaynağının doğruluğunun garanti altına alınması ve ilgililer nezdinde ispat aracı olarak kullanılabilmesine imkân tanımayı hedefleyen hukuki ve teknik

⁴⁴ PDF: (İng: Portable Document Format) ; Taşınabilir Belge Biçimi

düzenlemeler bütünü olarak tanımlanabilir (Gerçek A. & Demirbaş T. ve diğerleri, 2013, 94).

Ayrıca Türk Ticaret Kanunu kapsamında tutulan yevmiye defteri ve defter-i kebirin elektronik ortamda tutulması, bastırılmaksızın kaydedilmesi, değişmezliğinin, bütünlüğünün ve kaynağının doğruluğunun garanti altına alınması ve ilgililer nezdinde ispat aracı olarak kullanılabilmesine imkan tanıyan E-defter projesi ile hem gelir idaresi hem mükellefler için büyük kolaylık sağlanmıştır. E-defter portalı (e-defter.gov.tr) ile mükelleflere hizmet vermekte olan gelir idaresi bu anlamda uygulamadan yararlanmanın yaygınlaşması için çalışmalar yapmaktadır (Cenikli E. & Şahin D., 2013, 48).

4.4.3.5 Diğer Uygulamalar

4.4.3.5.1 e-Arşiv

E-arşiv, elektronik ortamda oluşturulan faturanın elektronik ortamda muhafaza ve ibraz edilmesini ifade etmektedir (Gümüş E., 2014, 52).

Mükellefler e-arşiv uygulamasını, kendi bilgi işlem sistemi veya Başbakanlıktan (Gelir İdaresi Başkanlığı) izin almış özel entegratör bilgi işlem sistemi üzerinden olmak üzere iki yöntemle kullanabilirler (Gümüş E., 2014, 52).

İzin alan mükellefler, ikinci nüsha elektronik belgelerini ve e-arşiv raporlarını kendi bilgi işlem sistemlerinde muhafaza ederler. Bu mükellefler istemeleri halinde Başkanlıktan saklama izni almış kuruluşlarda da muhafaza ödevlerini yerine getirebilirler (Erdem T., 2014, 47).

e-Arşiv uygulamasını kendi sistemi üzerinde kullananlar, elektronik ortamda düzenledikleri ikinci nüsha faturalarını kendilerine ait mali mühür ya da nitelikli elektronik sertifika ile onaylayarak saklarlar (Erdem T., 2014, 47).

Mükellefler tarafından muhafaza edilen elektronik belgeler muhatabına gönderilen kağıt nüshalar ile aynı içerikte ve istenildiğinde aynı görüntüde basılabilecek şekilde saklanmalıdır (Erdem T., 2014, 47).

4.5 Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

4.5.1 Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS)

Kimlik Paylaşım Sistemi (KPS), Nüfus ve Vatandaşlık İşleri (NVI) tarafından, MERNİS ve Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT) veri tabanında tutulan bilgileri sınırlandırılmış olarak alıcı kurumlar (kamu kurumları) ve diğer kişiler (diğer tüzel kişilikler) ile ilgili mevzuatta belirlenen esas ve usuller çerçevesinde, güncel ve güvenli bir şekilde, 7 gün 24 saat süreyle, çevrimiçi paylaşılmasını sağlayan bir sistemdir. KPS ile; NVİ’de tutulan nüfus ve adres bilgileri, elektronik ortamda, kamu kurumları ile bunların dışında kalan diğer tüzel kişiliklerin hizmetine sunulmuştur. Böylece, kurum ve kuruluşların ihtiyaç duydukları nüfus kayıt örneği ve yerleşim yeri adresi gibi bilgi ve belgeleri nüfus müdürlükleri ile yazışma yapmadan veya vatandaşlardan istemeden doğrudan ve anında KPS’den temin ederek hizmet vermeleri mümkün hale gelmiştir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 155).

4.5.2 Adres Kayıt Sistemi (AKS)

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü (NVI) tarafından yürütülen Adres Kayıt Sistemi (AKS) projesi, ülkemizde bir adres standardı oluşturularak, nüfus sayımları için evlere hapsolma sorunu ortadan kalkmakta ve kimlik bilgileri ile eşleştirilen Ulusal Adres Veri Tabanı (UAVT) elektronik ortamda geliştirilerek kamunun kullanımına açılmaktadır (www.nvi.gov.tr). Bunun sonucunda ise, kamu kurumlarının vatandaşın “ikametgâh belgesi” isteme külfeti ortadan kalkmaktadır. Bu ise bürokraside azalmanın yanı sıra, bilgilerin doğru, güncel ve güvenilir olarak temin edilmesini sağlayacaktır (Balcı A., & Kırılmaz H., 2009, 58).

2007 yılında TÜİK⁴⁵ tarafından yapılan Adrese Dayalı Nüfus Sayımı ile cadde-sokaklar, binalar, bağımsız bölümler ve burada ikamet eden kişiler sahadan, sözel olarak tespit edilmiştir. Ayrıca TÜİK, kişilerin T.C. Kimlik numaralarının yerleşim yeri adres bilgileriyle eşleştirilmesi suretiyle alan uygulaması da yapmıştır. Bu veriler, TÜİK’ten İçişleri Bakanlığı’na

⁴⁵ TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu, Kalkınma Bakanlığı’na bağlı bir araştırma kurumudur (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_%C4%B0statistik_Kurumu)

devredilerek güncelliği sürekli korunarak elektronik ortamda tutulmaya başlanmıştır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 156).

Türk medeni Kanunu'nda yer alan “yerleşim yerinin tekliği” ilkesi doğrultusunda Adres Kayıt Sistemi'nde de kişinin Türkiye Cumhuriyeti Kimlik Numarası ile eşleştirilen tek bir yerleşim yeri (ikametgah) adresi mevcuttur (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 156).

4.5.3 Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS)

T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülen ve kamu kurumlarının tüzel kişiliklerle ilgili ihtiyacı olan bilgilerin tek noktadan sunulmasını, sisteme dahil kişiliklere ait bilgilerin ortak anahtar bir numara ile bir sistemde birleştirilmesini sağlayan ve sistemde tutulan şirket bilgilerinin uluslararası standartlara uyumlu hale getirilmesini amaçlayan bir projedir (Göktepe C., 2014, 56).

4.6 Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS)

5.5.1972 tarih ve 1587 sayılı Nüfus İdare Sistemi Projesi fikri doğmuş, bu fikir 1976 yılında DPT tarafından projesi hazırlanmıştır. Bu proje dünyadaki ilk e-Devlet projelerinden birisidir (Arslan M., 2007, 45). Mernis, İçişleri Bakanlığı'na bağlı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğünce yürütülen ve 2000'li yıllarda uygulamaya alınabilen merkezi nüfus bilgileri düzenlemesidir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 153).

Projenin amacı, merkezi nüfus veri ambarı oluşturmak, herkese vatandaşlık numarası vermek, kimlik numaraları aracılığı ile kişi düzeyinde işlem yapan kamu ve özel sektör bilişim projeleri arasında bilgi alışverişinin alt yapısını oluşturmak ve daha sağlıklı bir nüfus kaydı ve istatistiğine sahip olmaktır (Odabaş H., 2009, 384).

Bilişim teknolojileri ve ortak veritabanı işlemciliği açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli ve temel projesidir. MERNİS projesi kapsamında bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına bilgisayar ortamında 11 haneli sayıdan oluşan bir sayısal kişi kimlik atamasına dayanan ve adına Vatandaşlık Numarası denilen uygulama bu projenin vatandaşa yansıyan ve bilinen yanıdır.

Projeye başlandığı 1960'lı yıllardan bu yana sistem veritabanına girilen ölü ve sağ kişi sayısı 120 milyonu geçmiş bulunmaktadır (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 153-154).

MERNİS, veri tabanında yer alan kişi bilgilerini isteyen tüm kamu kurum ve kuruluşları ve kamu hizmeti sunan diğer kurumlarla elektronik ortamda paylaşılması çalışmalarını sürdürmektedir. Bu sayede kurumlar ihtiyaç duydukları vatandaş bilgilerine doğrudan ulaşarak gerekli prosedürleri tamamlamaktadırlar. Bunun pratik bir sonucu olarak artık vatandaştan her bir iş veya işlem için “nüfus cüzdanı sureti isteme” külfeti ortadan kalkmaktadır. Bu ise bürokrasiyi azaltan, bilgilere doğru ve güvenilir olarak ulaşımı sağlayan önemli bir adım olarak değerlendirilmelidir (Balcı A., & Kırılmaz H., 2009, 58).

4.7 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Sosyal güvenlik kurumlarının her birinin kendine ait web sayfası bulunmakta ve toplumun büyük bir kesimine hizmet vermektedir. Böylece kurum ve hizmetler hakkında istenilen bilgiye ulaşılabilmekte bunun yanında kişiye has bazı hizmetlerden de yararlanılmaktadır. Türkiye’de sosyal güvenlik ve sağlık sigortası sistemleri 2003 yılında reforma tabi tutulmuştur (Satmaz Ö., 2014, 40).

4.8 Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü

4.8.1 Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS)

Ülke genelinde mülkiyet bilgilerinin bilgisayar ortamına aktarılıp her türlü sorgulamanın yapılabilmesini amaçlayan en temel e-Devlet projelerinden birisidir (Kaynak: <http://www.tkgm.gov.tr/tr/TAKBIS>, Erişim: 01/04/2016).

TAKBİS isimli proje ile güvenilir arazi bilgilerinin temini, tapu kayıtlarının ve kadastro haritalarının sayısal ortama aktarılması, oluşturulan veritabanının kurum birimleri ve diğer kamu kurumlarının hizmetine sunulması amaçlanmaktadır (Seferoğlu S.S. ve diğerleri, 2011, 287).

TAKBİS Projesinin ihtiyaç duyduğu yasal düzenlemeler yapıldığında geliştirilecek Vatandaş Bilgi Sistemi (TAPUNET) uygulamasıyla kişilerin

kendi evinden, işyerinden veya internet salonlarından sahip olduğu taşınmazla ilgili güncel bilgileri görmeleri, başvuru öncesinde gerek tapu gerekse kadaastro ile ilgili bilgi, işlem ve belge edinmeleri sağlanacaktır. Ayrıca her müdürlüğün, ülkenin başka bir adresindeki taşınmazla ilgili tapu işlemleri yapabilme imkanı sağlanacak, böylece bireye sadece taşınmazın bulunduğu yerde değil, ikamet ettiği yerde de hizmet verilebilecektir. Söz konusu taşınmaza ait grafik ve sözel tüm bilgiler ilgilileri tarafından ekranda görülebileceği için hileli satışlar ve hataların büyük çoğunluğu engellenmiş olunacaktır. Ayrıca birey tarafından kadaastro müdürlüklerine yapılacak işlem taleplerinde mülkiyet bilgilerinden yararlanılacak, taleplerin yerine getirilmesinde kısıtlayıcı ya da tescile engel durumlar hakkında bilgi edinilebilecektir (Şahin A. & Örselli E. ve diğerleri, 2014, 165).

4.9 T.C Sağlık Bakanlığı

Sağlık portalı uygulamasına iyi bir örnek İngiltere'den verilebilir. İngiltere'de "NHS Direct Online" sağlık ve sağlık bakımına ilişkin bilgi sunan bir web portalıdır (Yurt N., 2012, 436-437).

Türkiye'de yapılan E-Nabız Programı sayesinde hastalar gittikleri hastaneleri, kullandıkları ilaçları, hastanede yaptırdıkları tahlilleri, raporları vb. görebilmektedir. Hatta kendi sigortasına bağlı olan çocukları hakkında da bilgi alabilmektedir. Kişi isterse hastaneye gitmeden randevusunu buradan alabilmektedir.

4.9.1 Aile Hekimliği Bilgi Sistemi;

Sağlıkta Dönüşüm Programı çerçevesinde, 2004 yılında Düzce ilinde başlatılan Aile Hekimliği Pilot uygulaması kapsamında aile hekimliği bilgi sistemi geliştirilmiş ve 2011 yılı itibariyle Türkiye genelinde yaygınlaştırılmıştır. Aile hekimleri, bakmakla yükümlü oldukları hastaların sağlık bilgilerini Aile Hekimliği Bilgi Sistemine kaydetmekte ve güncel bir şekilde Sağlık Bakanlığı veri merkezine elektronik sağlık kayıtlarını iletilmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 443).

4.9.2 E-Randevu

E-Randevu; e-Devlet Kapısı aracılığı ile vatandaşların kendi randevularını internet üzerinden almasının sağlanmasıdır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 443).

4.9.3 E-Reçete

E-Sağlık uygulamalarına dair bir örnek de e-reçete olarak gösterilebilir. Elektronik hasta kayıt sistemi veya portal ile karşılaştırıldığında, e-reçete çok yaygın bir uygulama değildir. Nitekim, tam olarak e-reçete süreci rutin bir şekilde sadece Danimarka, Estonya, İzlanda ve İsveç'te uygulanmaktadır (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 437).

4.10 Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı

Ulaşım hizmetlerinin kullanımına ilişkin e-Devlet uygulamalarını üç ana grupta toplamak mümkündür. Bunlar otoyol, köprü vb. geçiş ya da ulaştırma hizmeti ücretlerinin ve ilgili cezaların ödenmesi işlemleri; ulaşım ile ilgili çeşitli genel ve gerçek zamanlı bilgilerin sunumu ve ulaşım alanındaki vatandaş yükümlülüklerine yönelik sorgulamalar ve başvurulardır. Bahsedilen e-Devlet uygulamaları kapsamında devlet ve vatandaşlar çeşitli teknoloji seçeneklerinden faydalanabilmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012,485). Web siteleri, dünya çapında ulaşım hizmeti veren birçok kurumun en çok yararlandığı teknolojilerin başında gelmektedir. Kurumların web siteleri aracılığıyla toplu taşıma hizmetleriyle ilgili bilgiler, değişiklikler, uyarılar, ücretleme bilgileri, bilet satışı ve gerçek zamanlı araç takibi yapılabilmektedir (Sobacı M. Z. & Yıldız M. ve diğerleri, 2012, 491). Örneğin, TCDD⁴⁶ Bilet Satış ve Rezervasyonu, bu proje ile web üzerinden bilet ayırtma ve satış işlemlerinin gerçekleştirilmesi de hayata geçmiştir (Odabaş H., 2009, 386).

⁴⁶ TCDD: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları

5 BÖLÜM: “İSTANBUL İLİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN E-DEVLET UYGULAMALARI BAKIŞI AÇISINDAN BİR ANKET” KONULU ALAN ARAŞTIRMASI

5.1 Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni ve veri toplama aracının hazırlanması ve uygulanması ile veri toplama aracı yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

5.1.1 Araştırmanın Modeli

Araştırmada tanımlayıcı ve açıklayıcı bilgiler elde etmek için literatür taraması yapılarak alan araştırması yöntemi kullanılacaktır.

Alan araştırması; elde edilen kitap, dergi, tez ve makaleler dışında internet ortamında elde edilen kaynaklar bu araştırmada yer almaktadır.

5.1.2 Araştırmanın Ana Kütlesi

Araştırmanın ana kütlesi Sermaye Piyasasına Kuruluna bağlı 100 tane bağımsız denetim firmasından İstanbul ilinde bulunan 67 adet bağımsız denetim firmasında bulunan denetçiler oluşturmaktadır.

5.1.3 Verileri Toplama Teknikleri

Çalışmada, saha araştırmasında veri toplama yöntemlerinden birisi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında ana kütlenin tamamına ulaşmak amacıyla online anket hazırlanarak, Sermaye Piyasası Kurulu’nun internet sitesinden alınan listede yer alan bağımsız denetim firmalarının şirket bilgilerinden elde edilen tüm kuruluşların email adreslerine elektronik posta yoluyla online anketin linki gönderilmiş olup aynı zamanda telefonla online anket hakkında firma yetkililerine bilgi verilmiştir. Gelen yanıt sayısının yetersiz olması nedeni ile telefonla randevu alma ve direk ziyaret etme şeklinde ziyaretler gerçekleştirilmiştir.

Araştırma için kağıt anket formu olarak 240 adet anket dağıtıldı, anketlerden çeşitli sebeplerden dolayı geçerli kağıt anket formu sayısı 119 adet olmuştur. Online ankete verilen yanıt sayısı 41 olup toplamda 160 tane anket formuna ulaşılmıştır.

5.1.4 Verilerin Analizi

Veriler, yüzde(%) şekil şekilleri ve kişi sayısı tablolarına dönüştürülerek yorumlanacaktır.

5.2 Bulgular ve Yorum

Anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm anketi cevaplayanların demografik bilgilerinin elde edilmesi için hazırlanan sorulardan, ikinci bölüm ise e-Devlet uygulamaları hakkında görüş ve düşünceleri belirleme amacıyla hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir.

5.2.1 Anketi Cevaplayanlara İlişkin Demografik Bilgiler:

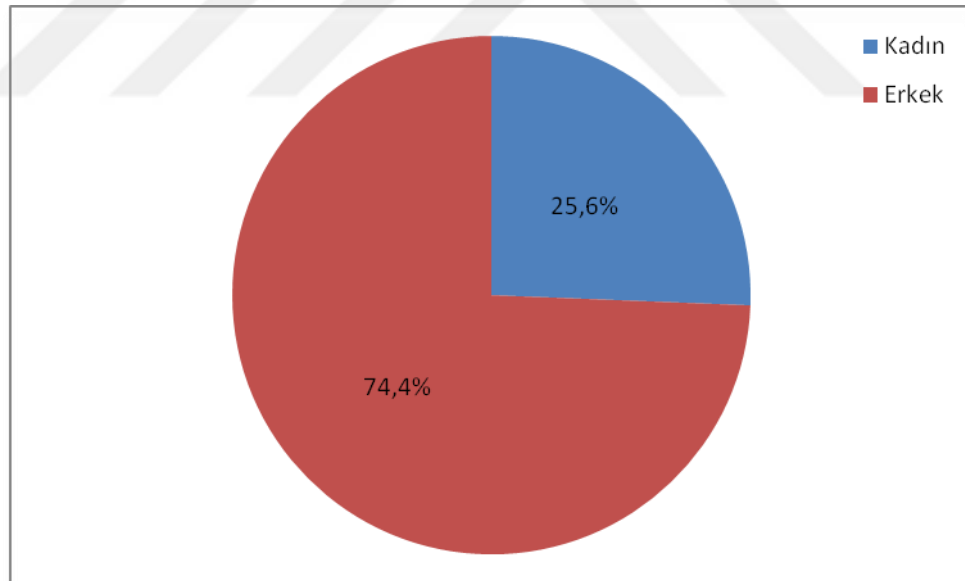
Anketi cevaplayanların cinsiyet, yaş aralığı, eğitim düzeyi, mesleki deneyim gibi bilgilerin sorulduğu alandır.

1.) Cinsiyet dağılımı:

Tablo 22: Cinsiyet dağılım tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kadın	41	25,6
Erkek	119	74,4
Toplam :	160	100,0

Grafik 1: Cinsiyet dağılım grafiği

Grafik 1’de, ankete katılanların cinsiyetlere göre dağılımları görülmektedir. Anketi cevaplayanların yüzde 25,6’sı kadın, yüzde 74,4’ü erkektir. Buna göre, araştırmaya katılanların yarısından fazlasının erkek olduğu belirlenmiştir. Kadınların katılım düzeyi, erkeklerle karşılaştırıldığında düşük düzeyde kalmaktadır.

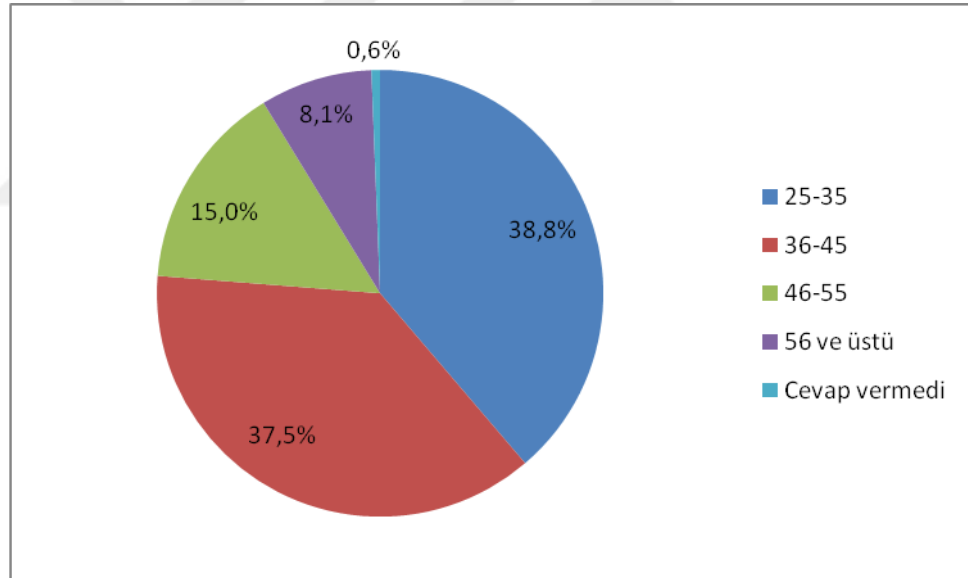
Sayısal olarak ifade edilirse Tablo 22’de ankete katılan 160 kişi arasından 41 tanesi kadın, 119 tanesi erkektir. Ankete katılanların hepsi bu soruya yanıt verdiği, sayısal olarak aradaki farkın bir hayli açık olduğu gözlenmektedir. Sonuç olarak ankete katılanların içinde erkeklerin çoğunlukta olduğu söylenebilir.

2.) Yaş dağılımı:

Tablo 23: Yaş dağılım tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
25-35	62	38,8
36-45	60	37,5
46-55	24	15
56 ve üstü	13	8,1
Cevap vermedi	1	0,6
Toplam	160	100,0

Grafik 2: Yaş dağılım grafiği

Grafik 2’de ankete katılanların yaş dağılımları görülmektedir. Buna göre, ankete katılanların yüzde 38,8’i 25-35 yaş arasında, yüzde 37,5’i 36-45 yaş arasında, yüzde 15’i 46-55 yaş arasında, yüzde 8,1’ i 56 ve üstü yaş diliminde, yüzde 0,6’sınında cevap vermediği görülmektedir.

Sayısal olarak ifade edildiğinde Tablo 23’de 160 kişi arasından 62 tanesinin 25-35 yaş arasında, 60 tanesinin 36-45 yaş arasında, 24 tanesinin 46-55 yaş arasında, 13 tanesinin 56 ve üstü yaş dilimi arasında ve 1 kişinin de cevap vermediği söylenebilir.

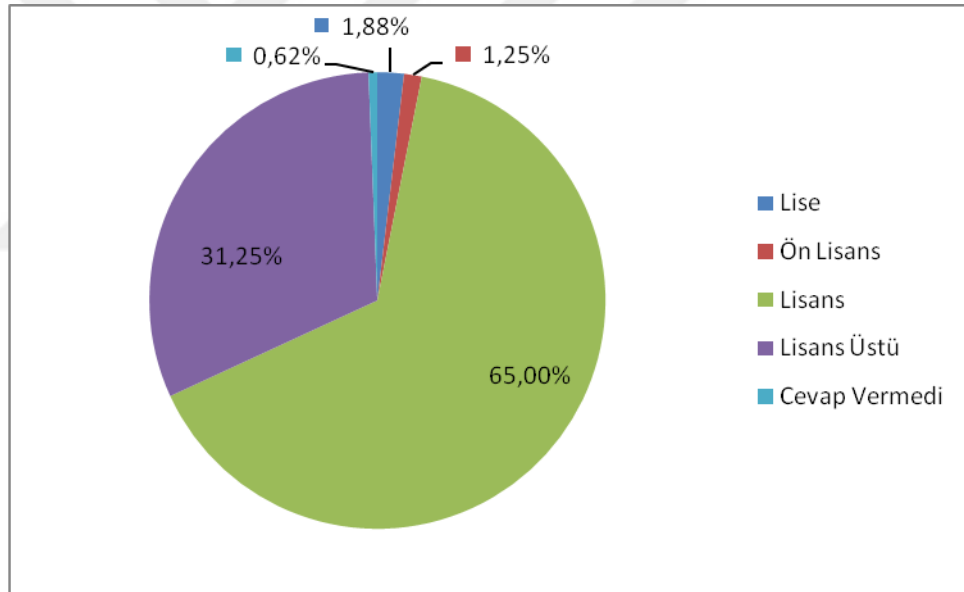
Katılımcıların hem yüzdelik dilim hem de sayısal olarak dağılımları göz önünde bulundurulduğunda araştırmaya katılanların yarısından fazlasının 25-45 yaş grubu aralığında olduğu görülmektedir.

3.) Eğitim düzeyi:

Tablo 24: Eğitim düzeyi tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Lise	3	1,9
Ön Lisans	2	1,3
Lisans	104	65,0
Lisans Üstü	50	31,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 3: Eğitim düzeyi grafiği

Grafik 3’de ankete katılanların eğitim düzeyi verilmiştir. Grafik incelendiğinde ankete katılan 160 kişiden eğitim düzeylerinin yüzde 1,88’i lise, yüzde 1,25’i ön lisans, yüzde 65’i lisans ve yüzde 31,25’i lisansüstü olarak dağıldığı görülmektedir.

Sayısal olarak ifade edildiğinde Tablo 24’de ankete katılan 160 kişiden 3 tanesi lise, 2 tanesi ön lisans, 104 tanesi lisans ve 50 tanesi lisans üstü düzeyinde eğitim aldığı görülmektedir. Bağımsız denetim firmalarında çalışan denetçilerin yüzde 96,25’i gibi büyük çoğunluğun lisans ve lisans üstü eğitim aldığı, SMMM veya YMM olma şartlarından biri olan 4 yıllık lisans mezunu

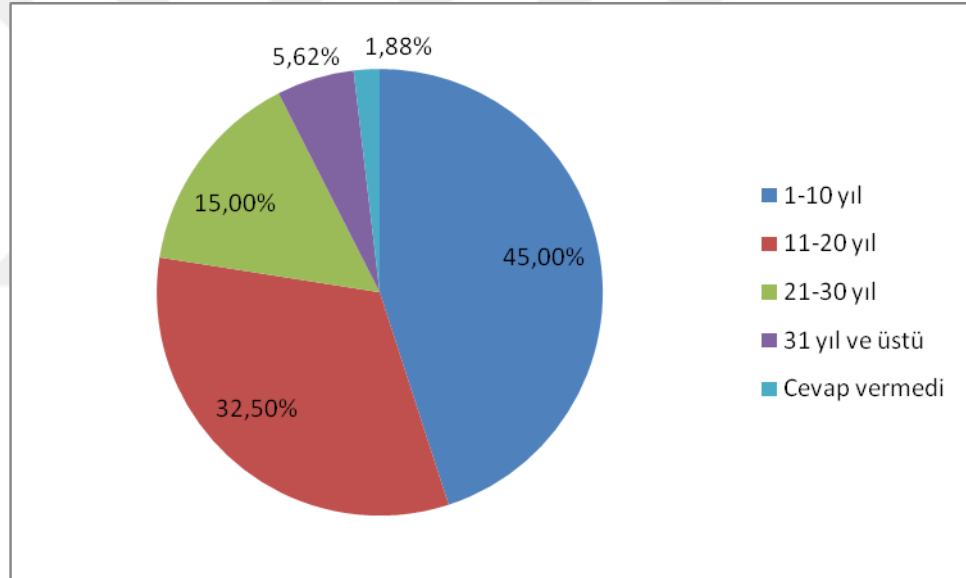
olmanın yanında yüzde 31,25 gibi çoğunluğunda lisans üstü eğitime devam ederek eğitime önem verdiği söylenebilir.

4.) Mesleki deneyim:

Tablo 25: Mesleki deneyim tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
1-10 yıl	72	45,0
11-20 yıl	52	32,5
21-30 yıl	24	15,0
31 yıl ve üstü	9	5,6
Cevap Vermedi	3	1,9
Toplam :	160	100,0

Grafik 4: Mesleki deneyim grafiği

Grafik 4’de, ankete katılan 160 kişinin çalışma süreleri verilmiştir. Grafik incelendiğinde 160 kişinin meslekte çalışma sürelerinin yüzde 45’inin 1-10 yıl arası, yüzde 32,50’sinin 11-20 yıl arası, yüzde 15’inin 21-30 yıl arası, yüzde 5,62’sinin 31 yıl ve üstü olarak dağıldığı, yüzde 1,88’ninde cevap vermediği görülmektedir.

Sayısal olarak ifade edildiğinde Tablo 25’e göre, ankete katılan 160 kişinin meslekte çalışma sürelerinin 72 kinin 1-10 yıl arası, 52 kişinin 11-20 yıl arası, 24 kişinin 21-30 yıl arası ve 9 kişinin 31 yıl ve üstü olarak dağıldığı görülmektedir. Anketteki bu soruya 3 kişi cevap vermedi. Genel olarak

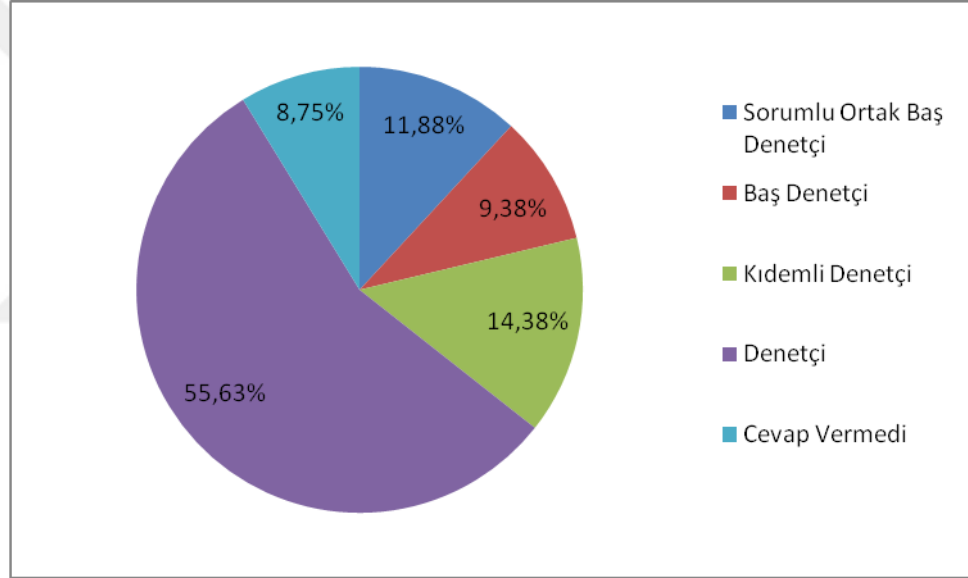
bakıldığında ankete katılan kişilerin 1-10 yıl çalışma süresi aralığında olanlarının sayısı diğerlerinden daha fazla olduğu görülmektedir.

5.) Firma içindeki unvan:

Tablo 26: Firma içindeki unvan tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Sorumlu Ortak Baş Denetçi	19	11,9
Baş Denetçi	15	9,4
Kıdemli Denetçi	23	14,4
Denetçi	89	55,6
Cevap Vermedi	14	8,8
Toplam :	160	100,0

Grafik 5: Firma içindeki unvan grafiği

Grafik 5’de, ankete katılanların firma içindeki unvanları verilmiştir. Şekil incelendiğinde 160 kişinin firma içindeki unvanlarında yüzde 11,9’unun Sorumlu Ortak Baş Denetçi, yüzde 9,4’ünün Baş Denetçi, yüzde 14,4’ünün Kıdemli Denetçi, yüzde 55,6’nın Denetçi olduğu, yüzde 8,8’inde cevap vermediği görülmektedir.

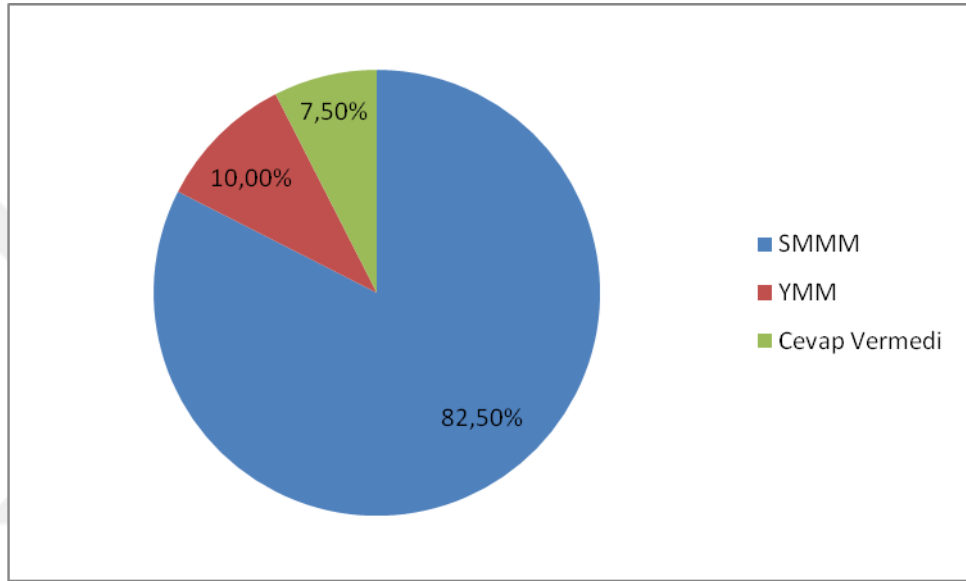
Sayısal olarak ifade edildiğinde Tablo 26’ya göre, ankete katılan 160 kişinin firma içindeki unvanlarında 19 kişinin Sorumlu Ortak Baş Denetçi, 15 kişinin Baş Denetçi, 23 kişinin Kıdemli Denetçi, 89 kişinin Denetçi olarak dağıldığı görülmektedir. 14 kişi ise bu soruya cevap vermedi. Genel olarak bakıldığında yüzde 55,6 lık bir yüzde ile 89 kişinin Denetçi unvanı ile ankete katıldığı, bu oranın diğer unvanların toplamından fazla olduğu görülmektedir.

6.) 3568 sayılı kanuna göre unvan:

Tablo 27: 3568 sayılı kanuna göre unvan tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
SMMM	132	82,50
YMM	16	10,00
Cevap Vermedi	12	7,50
Toplam :	160	100,00

Grafik 6: 3568 sayılı kanuna göre unvan grafiği

Grafik 6’da, ankete katılanların 3568 sayılı kanuna göre unvan dağılımları görülmektedir. Anketi cevaplayanların yüzde 10,00’u YMM, yüzde 82,5’si SMMM’dir. Yüzde 7,5 gibi bir oran ankette bu soruya cevap vermedi.

Sayısal olarak ifade edilirse Tablo 27’de ankete katılan 160 kişi arasından 132 tanesi SMMM, 16 tanesi YMM’dir. Bu soruya cevap vermeyenlerin sayısı 12’dir. Sayısal olarak ankete katılanların büyük çoğunluğunu SMMM’ler oluşturmaktadır.

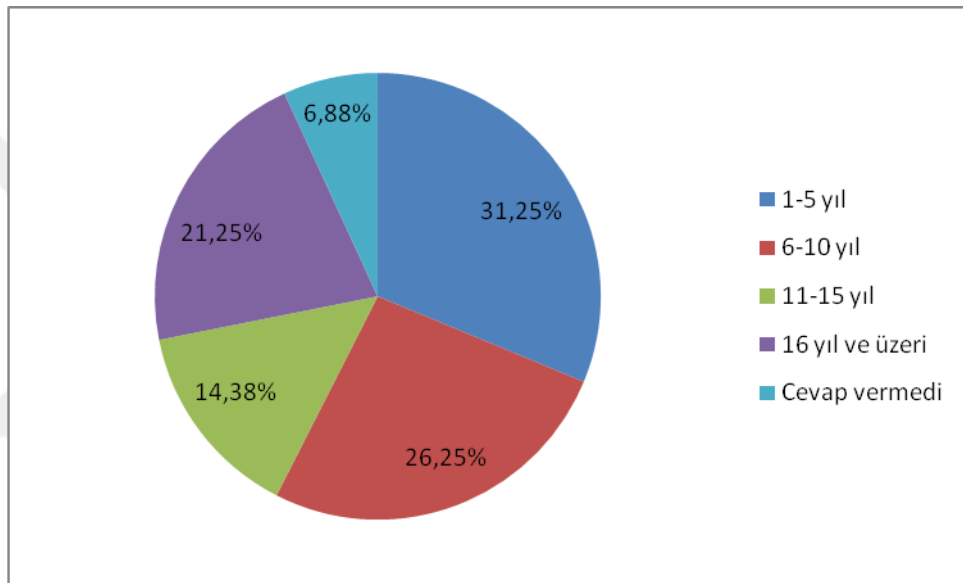
Buna göre, araştırmaya katılanların yarısından fazlasının SMMM olduğu belirlenmiştir. YMM olanların katılım düzeyi, SMMM ile karşılaştırıldığında düşük düzeyde kalmaktadır.

7.) Firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi:

Tablo 28: Firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
1-5 yıl	50	31,25
6-10 yıl	42	26,25
11-15 yıl	23	14,38
16 yıl ve üzeri	34	21,25
Cevap vermedi	11	6,88
Toplam :	160	100,00

Grafik 7: Firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi grafiği

Grafik 7’de, firmaların bağımsız denetimdeki hizmet sürelerine göre dağılımları görülmektedir. Anketini cevaplayanların yüzde 31,25’i 1-5 yıl arası, yüzde 26,25’i 6-10 yıl arası, 14,38’i 11-15 yıl arası, 21,25’i 16 yıl ve üzeri bağımsız denetimde hizmet verdiği görülmektedir. Yüzde 6,88’i ise bu soruya yanıt vermedi.

Sayısal olarak ifade edilirse Tablo 28’de ankete katılan 160 kişi arasından 1-5 yıl arası 50 kişi, 6-10 yıl arası 42 kişi, 11-15 yıl arası 23 kişi ve 16 yıl ve üzeri ise 34 kişi bağlı olduğu firmanın bağımsız denetimdeki hizmet süresi sorusuna yanıt verdi. 11 kişi bu soruyu yanıtsız bıraktı.

Buna göre, araştırmaya katılanların yüzde 57,50 si çalıştığı firmanın 1 ile 10 yıl arasında olduğunu, bu yıllar arasında ise 1-5 yıllık olarak yeni kurulanların yüzde 31,25 ile çoğunlukta olduğu söylenebilir.

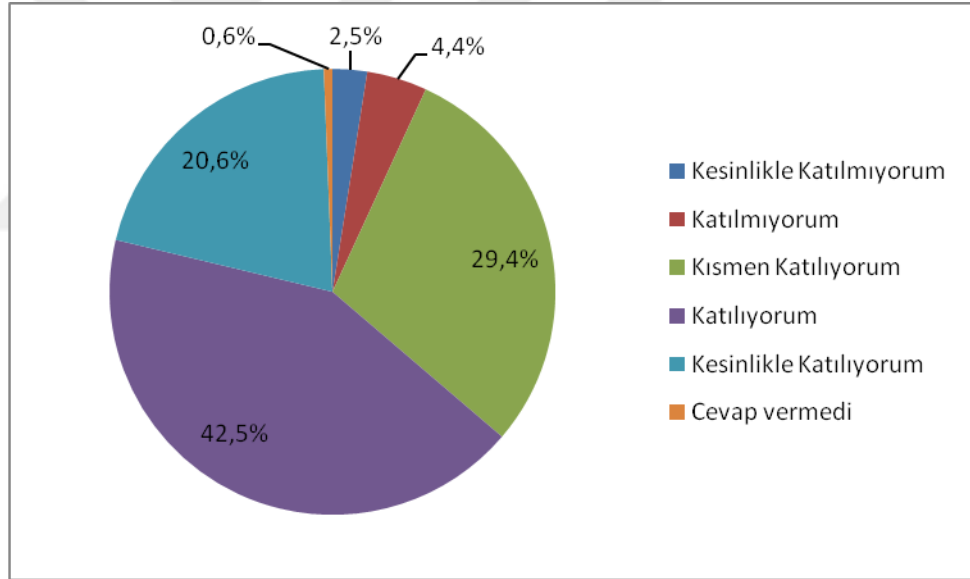
SORULAR

Soru 1. Büromda e-Devlet uygulamalarını etkin kullanıyorum.

Tablo 29: Soru 1'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,5
Katılmıyorum	7	4,4
Kısmen Katılıyorum	47	29,4
Katılıyorum	68	42,5
Kesinlikle Katılıyorum	33	20,6
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 8: Soru 1'in anket yanıt grafiği

Büroda e-Devlet uygulamalarını etkin kullanıp kullanmadıkları sorusunu Tablo 29'a bakacak olursak; yüzde 2,5 ile 4 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 4,4 ile 7 kişinin katılmadığı, yüzde 29,4 ile 47 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 42,5 ile 68 kişinin katıldığı ve yüzde 20,6 ile 33 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. 1 kişi ise bu soruya cevap vermedi.

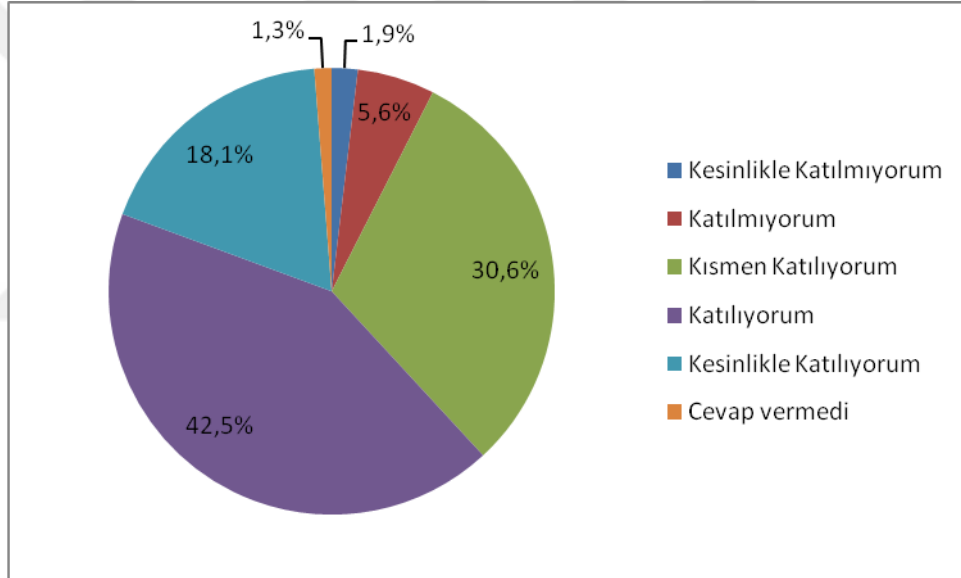
Bağımsız denetim firmalarında çalışanlar tarafından e-Devlet uygulamalarının etkin kullanıldığını söyleyebiliriz.

Soru 2. Muhasebe ve denetim yönünden e-Devlet uygulamalarındaki gelişmeleri yakından takip ediyorum.

Tablo 30: Soru 2'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	1,9
Katılmıyorum	9	5,6
Kısmen Katılıyorum	49	30,6
Katılıyorum	68	42,5
Kesinlikle Katılıyorum	29	18,1
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 9: Soru 2'nin anket yanıt grafiği

Muhasebe ve denetim yönünden e-Devlet uygulamalarındaki gelişmeleri yakından takip edip etmedikleri sorusunda Tablo 30'a bakacak olursak; yüzde 1,9 ile 3 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 5,6 ile 9 kişinin katılmadığı, yüzde 30,6 ile 49 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 42,5 ile 68 kişinin katıldığı ve yüzde 18,1 ile 29 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. 2 kişi ise bu soruya cevap vermedi.

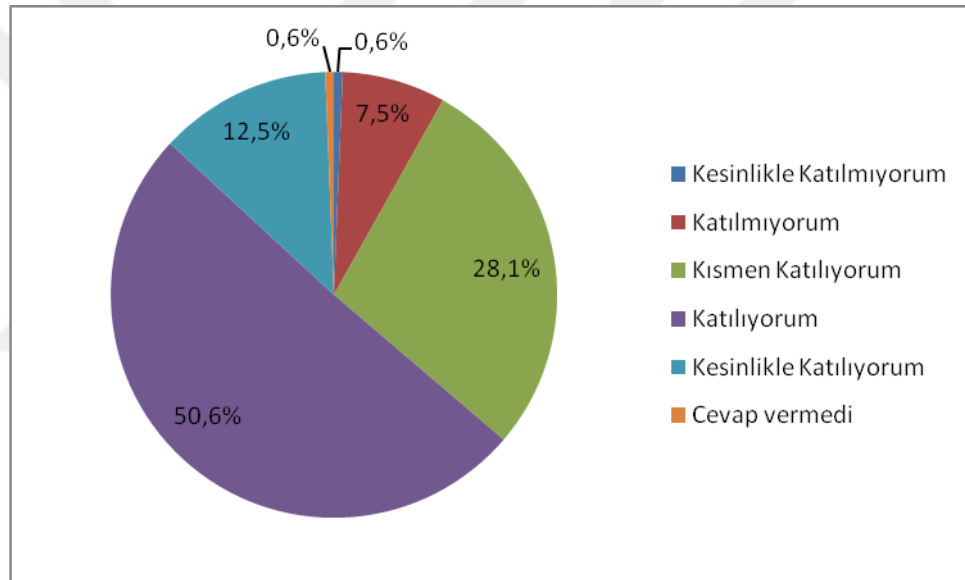
Bağımsız denetim firmalarında çalışanların bürolarında etkin kullandıkları e-Devlet uygulamalarındaki gelişmeleri, işleri gereği yakından takip ettiklerini ve kullandıkları uygulamalardaki yenilikleri bildiklerini söyleyebiliriz.

Soru:3 e-Devlet uygulamalarını kullanırken bilgi yönünden kendimi yeterli buluyorum.

Tablo 31: Soru 3'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	1	0,6
Katılmıyorum	12	7,5
Kısmen Katılıyorum	45	28,1
Katılıyorum	81	50,6
Kesinlikle Katılıyorum	20	12,5
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 10: Soru 3'ün anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanırken bilgi yönünden kendilerini yeterli bulup bulmadıkları sorusu için Tablo 31'e bakacak olursak; yüzde 0,6 ile 1 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 7,5 ile 12 kişinin katılmadığı, yüzde 28,1 ile 45 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 50,6 ile 81 kişinin katıldığı ve yüzde 12,5 ile 20 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

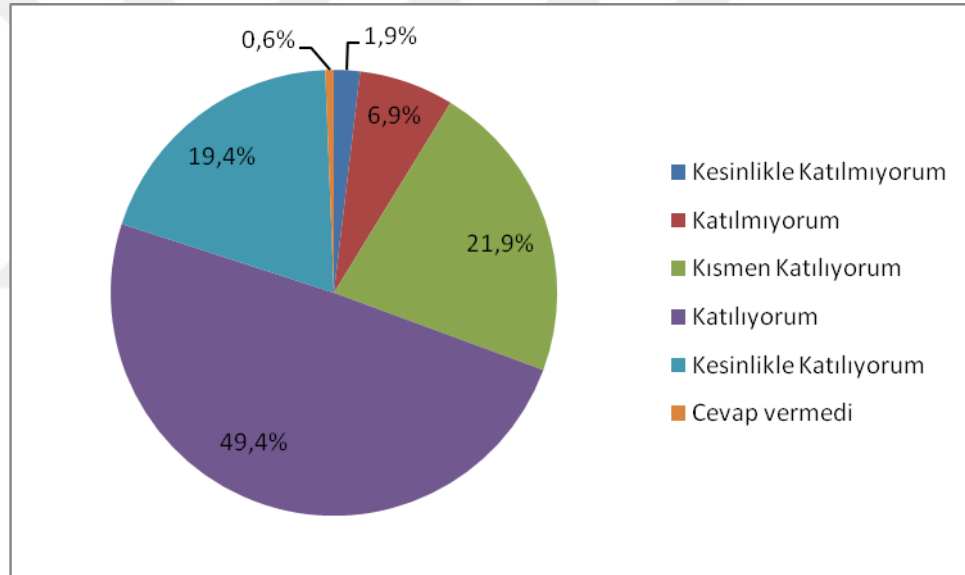
Bağımsız denetim firmalarında çalışanların büyük çoğunluğun bürolarında etkin kullandıkları e-Devlet uygulamaları için kendilerini yeterli gördüklerini söyleyebiliriz.

Soru:4 Büromdaki makine ve yazılımları gelişen teknoloji ve programlara göre yenilerim.

Tablo 32: Soru 4'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	3	1,9
Katılmıyorum	11	6,9
Kısmen Katılıyorum	35	21,9
Katılıyorum	79	49,4
Kesinlikle Katılıyorum	31	19,4
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 11: Soru 4'ün anket yanıt grafiği

Bürodaki makine ve yazılımların gelişen teknoloji ve programlara göre yenilenip yenilenmediği sorusu için Tablo 32'ye bakacak olursak; yüzde 1,9 ile 3 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 6,9 ile 11 kişinin katılmadığı, yüzde 21,9 ile 35 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 49,4 ile 79 kişinin katıldığı ve yüzde 19,4 ile 31 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

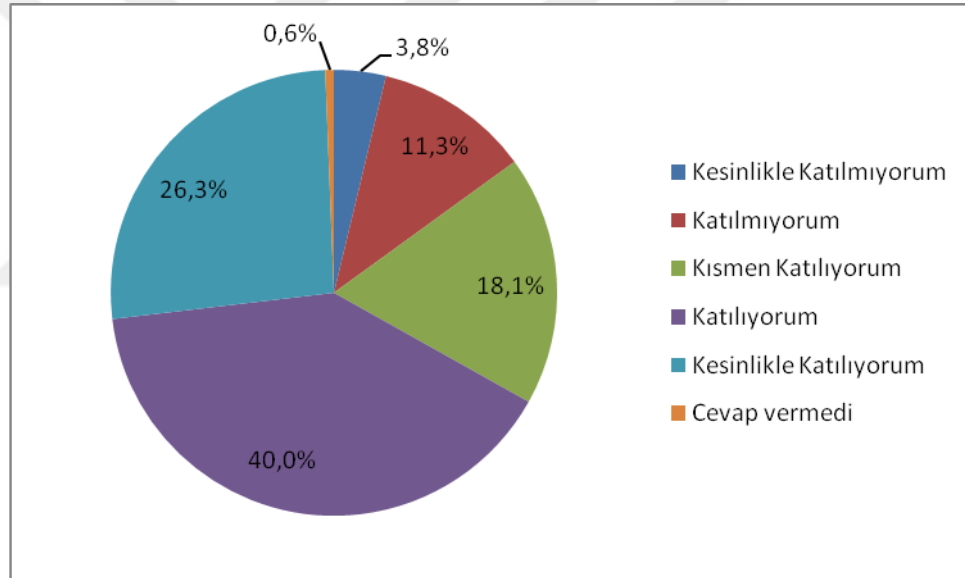
Bürolarda bulunan teknolojik cihaz ve programların gelişen sistemlere karşı yenilendiği, mesleki yenilikler için teknolojik olarak günümüz koşulları ve gelecekte meydana gelecek olan zorluklara karşı hazırlıklı olduklarını söyleyebiliriz.

Soru:5 Mobil aygıtlardan da e-Devlet uygulamalarını kullanırım. (Örneğin cep telefonu, tablet gibi).

Tablo 33: Soru 5'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,8
Katılmıyorum	18	11,3
Kısmen Katılıyorum	29	18,1
Katılıyorum	64	40,0
Kesinlikle Katılıyorum	42	26,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 12: Soru 5'in anket yanıt grafiği

Mobil aygıtlardan da e-Devlet uygulamalarını kullanıp kullanmadıkları sorusu için Tablo 33'e bakacak olursak; yüzde 3,8 ile 6 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 11,3 ile 18 kişinin katılmadığı, yüzde 18,1 ile 29 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 40,0 ile 64 kişinin katıldığı ve yüzde 26,3 ile 42 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

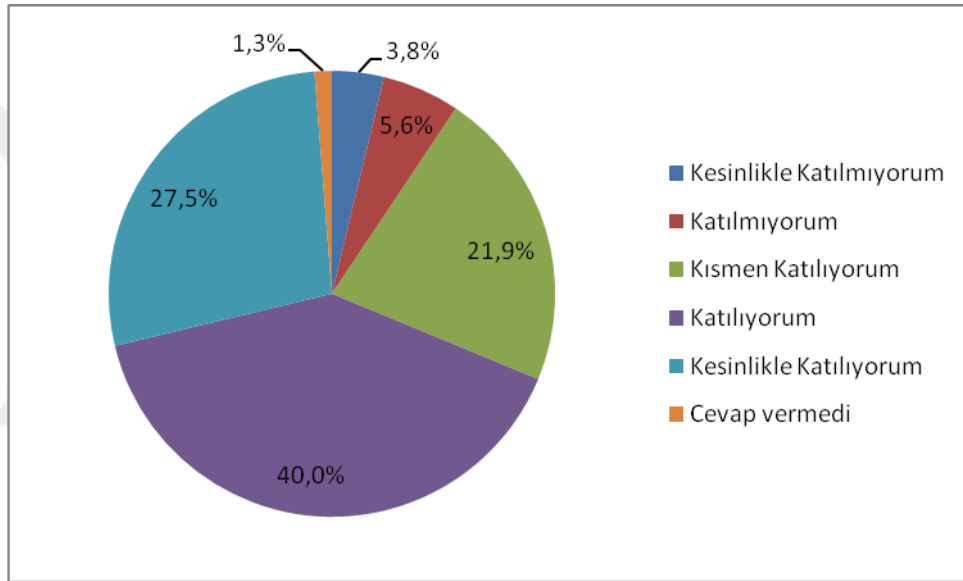
Bağımsız denetim firmalarında çalışanların bilgisayar dışında mobil aygıtlardan cep telefonu, tablet gibi teknolojik cihazları kullanarak e-Devlet uygulamalarını kullandığı görülmektedir. Denetimler için sık seyahat eden çalışanların masaüstü bilgisayarların dışında mobil aygıtlardan da yararlandıklarını göstermektedir.

Soru:6 e-Devlet uygulamalarını kullanırken kağıt tasarrufu sağlıyorum.

Tablo 34: Soru 6'nın anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,8
Katılmıyorum	9	5,6
Kısmen Katılıyorum	35	21,9
Katılıyorum	64	40,0
Kesinlikle Katılıyorum	44	27,5
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 13: Soru 6'nın anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanırken kağıt tasarrufu sağlayıp sağlamadıkları sorusu için Tablo 34'e bakacak olursak; yüzde 3,8 ile 6 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 5,6 ile 9 kişinin katılmadığı, yüzde 21,9 ile 35 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 40,0 ile 64 kişinin katıldığı ve yüzde 27,5 ile 44 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

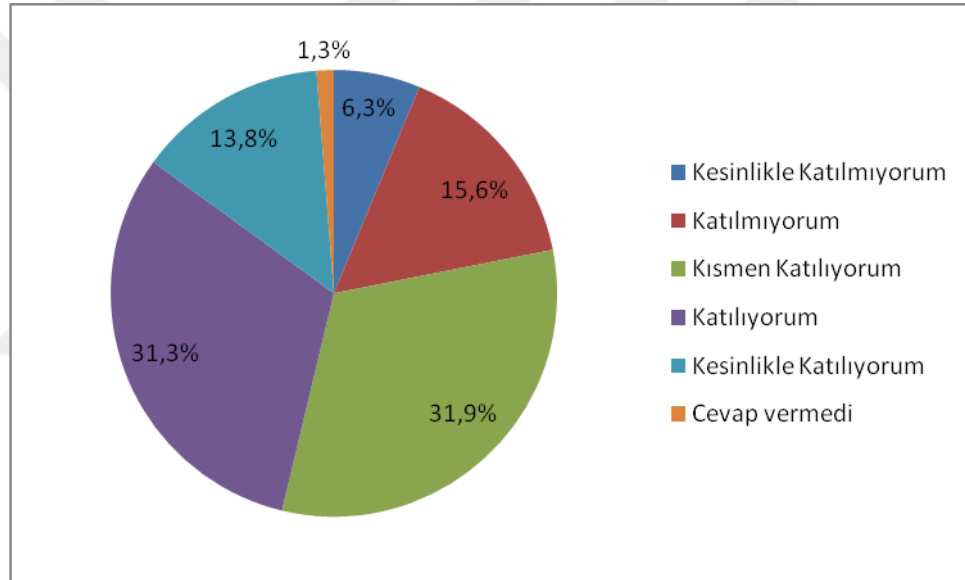
Bağımsız denetim firmalarında e-Devlet uygulamalarını kullanan firmaların büyük çoğunluğunun kağıt tasarrufu sağladığını söyleyebiliriz.

Soru 7. Ofisimdeki bilgisayar programları ile e-Devlet uygulamaları arasında entegre bir yapı vardır.

Tablo 35: Soru 7'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	10	6,3
Katılmıyorum	25	15,6
Kısmen Katılıyorum	51	31,9
Katılıyorum	50	31,3
Kesinlikle Katılıyorum	22	13,8
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 14: Soru 7'nin anket yanıt grafiği

Bürodaki bilgisayar programları ile e-Devlet uygulamaları arasında entegre bir yapı olup olmadığı sorusu için Tablo 35'e bakacak olursak; yüzde 6,3 ile 10 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 15,6 ile 25 kişinin katılmadığı, yüzde 31,9 ile 51 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 31,3 ile 50 kişinin katıldığı ve yüzde 13,8 ile 22 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

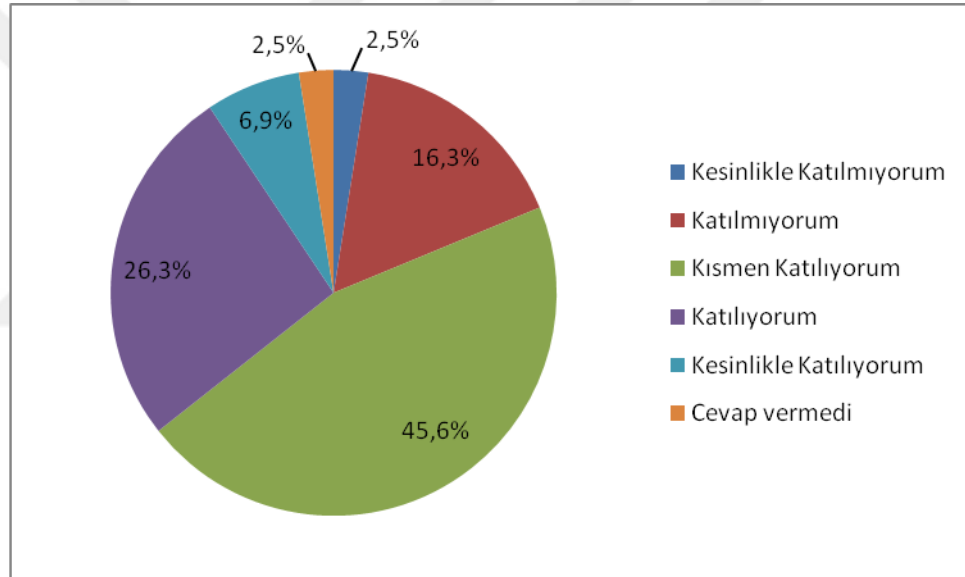
Bağımsız denetim firmalarında bulunan programlar ile e-Devlet uygulamaları arasında kısmen de olsa büyük çoğunluğun da entegre yapının varlığından bahsedebiliriz.

Soru 8. e-Devlet uygulamalarını kullanırken veri kaydetme ve inceleme ekranlarında çok bekliyorum.

Tablo 36: Soru 8'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,5
Katılmıyorum	26	16,3
Kısmen Katılıyorum	73	45,6
Katılıyorum	42	26,3
Kesinlikle Katılıyorum	11	6,9
Cevap Vermedi	4	2,5
Toplam :	160	100,0

Grafik 15: Soru 8'in anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanırken veri kaydetme ve inceleme ekranlarında beklenen süre konusunda sorulan soru için Tablo 36'ya bakacak olursak; yüzde 2,5 ile 4 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 16,3 ile 26 kişinin katılmadığı, yüzde 45,6 ile 73 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 26,3 ile 42 kişinin katıldığı ve yüzde 6,9 ile 11 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 4 kişi cevap vermedi.

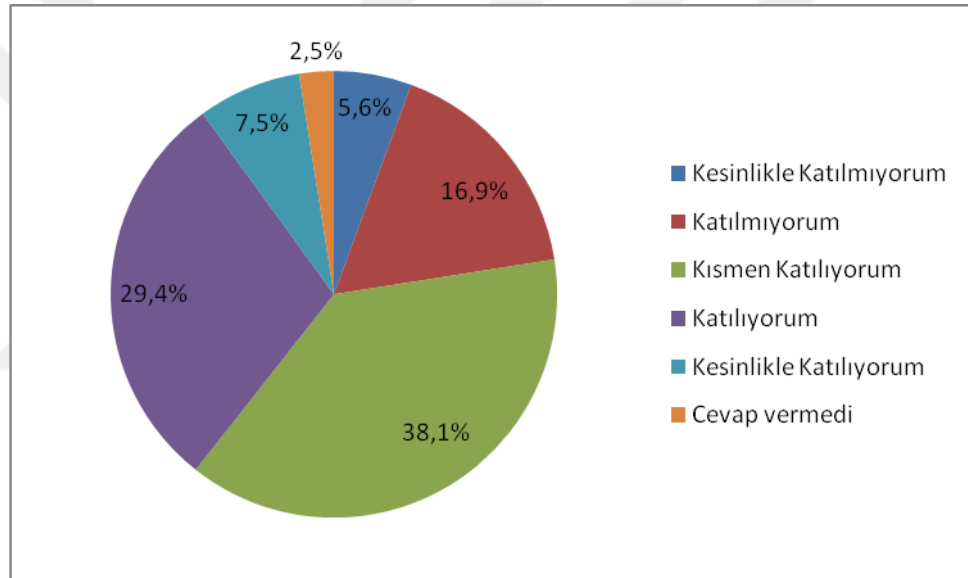
e-Devlet uygulamalarını kullanırken veri kaydetme ve inceleme ekranlarında, katılımcıların büyük çoğunluğunun kısmen de olsa fazla beklemediği bilgisine ulaşabiliriz. Devletin alt yapı ve internet hızı konusunda yaptığı yatırımların yanında programların işlevselliği konusunda da çalışmaların yararlı olduğunu düşünebiliriz.

Soru 9. e-Devlet uygulamalarını kullanırken karşılaştığım sorunlarla ilgili çağrı merkezinden yeterli düzeyde yardım almaktayım.

Tablo 37: Soru 9'un anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	9	5,6
Katılmıyorum	27	16,9
Kısmen Katılıyorum	61	38,1
Katılıyorum	47	29,4
Kesinlikle Katılıyorum	12	7,5
Cevap Vermedi	4	2,5
Toplam :	160	100,0

Grafik 16: Soru 9'un anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanırken karşılaştığım sorunlarla ilgili çağrı merkezinden alınan yardımların yeterliliği konusunda sorulan soru için Tablo 37'ye bakacak olursak; yüzde 5,6 ile 9 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 16,9 ile 27 kişinin katılmadığı, yüzde 38,1 ile 61 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 29,4 ile 47 kişinin katıldığı ve yüzde 7,5 ile 12 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 4 kişi cevap vermedi.

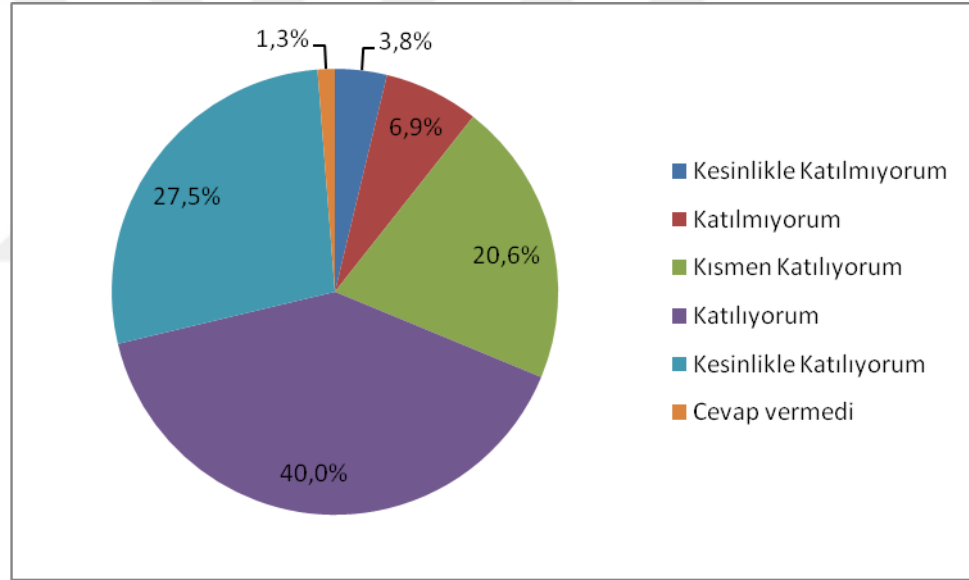
Bu sorudan, çağrı merkezinden alınan yardımların kısmen de olsa yeterli olduğu fakat daha da geliştirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Burada etkili olan husus ise çağrı merkezinde çalışan personelin e-Devlet ekranları ve sistem konusunda donanımlı olması gerektiğidir. Kullanıcılara eksik veya hatalı bilgi vermekten kaçınarak şikayetleri konusunda hızlı ve tatmin edici cevaplara ulaşılması gerektiği önemli bir husustur.

Soru 10. e-Devlet ana kapısı içinde bulunan yardım masasının sesli ve görüntülü görüşme hizmeti vermesini isterim.

Tablo 38: Soru 10'un anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,8
Katılmıyorum	11	6,9
Kısmen Katılıyorum	33	20,6
Katılıyorum	64	40,0
Kesinlikle Katılıyorum	44	27,5
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 17: Soru 10'un anket yanıt grafiği

e-Devlet ana kapısı içinde bulunan yardım masasının sesli ve görüntülü görüşme hizmeti vermesi konusunda sorulan soru için Tablo 38'e bakacak olursak; yüzde 3,8 ile 6 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 6,9 ile 11 kişinin katılmadığı, yüzde 20,6 ile 33 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 40,0 ile 64 kişinin katıldığı ve yüzde 27,5 ile 44 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

İnsanların günlük hayatta yakınlarıyla görüntülü ve sesli iletişim kurmaya başladığı günümüzde, e-Devlet ana kapısı içinde bulunan yardım masasının bu tip bir yeniliğe ulaşarak hizmet kalitesini artıracakları düşünülmektedir. Birçok firmanın müşteri hizmetleri departmanının internet ortamında sunmaya çalıştığı

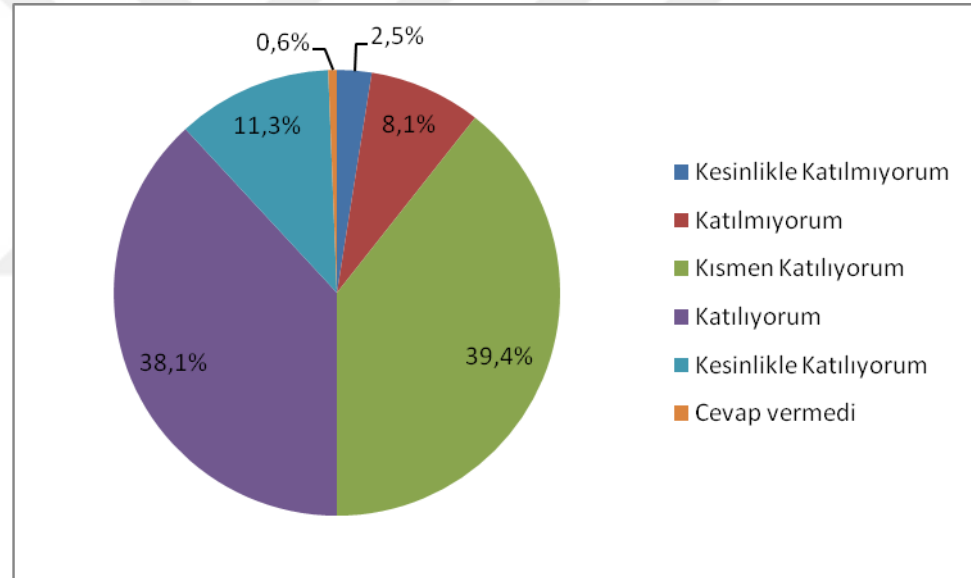
yazı ile iletişim kurmanın bir adım ilerisi olan görüntülü ve sesli iletişimin e-Devlet ana kapısı içinde de olması gelecekteki hizmetin kalitesini artıracaktır.

Soru 11. e-Devlet uygulamaları basit, kullanışlı ve hızlı uygulamalardır.

Tablo 39: Soru 11'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,5
Katılmıyorum	13	8,1
Kısmen Katılıyorum	63	39,4
Katılıyorum	61	38,1
Kesinlikle Katılıyorum	18	11,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 18: Soru 11'in anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamaları basit, kullanışlı ve hızlı uygulamalar mıdır sorusu için Tablo 39'a bakacak olursak; yüzde 2,5 ile 4 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 8,1 ile 13 kişinin katılmadığı, yüzde 39,4 ile 63 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 38,1 ile 61 kişinin katıldığı ve yüzde 11,3 ile 18 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

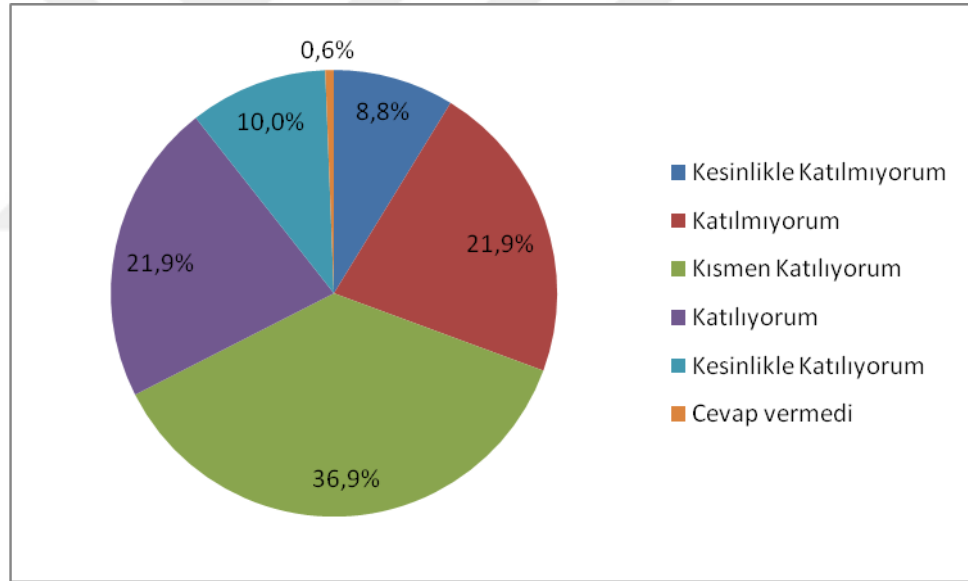
Kullanıcıların kullandıkları e-Devlet uygulamalarından kısmen de olsa hızı, kullanışlı ve basitliği konusunda memnun oldukları anlaşılmaktadır..

Soru 12. e-Devlet uygulamalarının siber saldırılara karşı güvenli olduğuna inanıyorum.

Tablo 40: Soru 12'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	14	8,8
Katılmıyorum	35	21,9
Kısmen Katılıyorum	59	36,9
Katılıyorum	35	21,9
Kesinlikle Katılıyorum	16	10,0
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 19: Soru 12'nin anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarının siber saldırılara karşı güvenli olup olmadığı sorusu için Tablo 40'a bakacak olursak; yüzde 8,8 ile 14 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 21,9 ile 35 kişinin katılmadığı, yüzde 36,9 ile 59 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 21,9 ile 35 kişinin katıldığı ve yüzde 10,0 ile 16 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

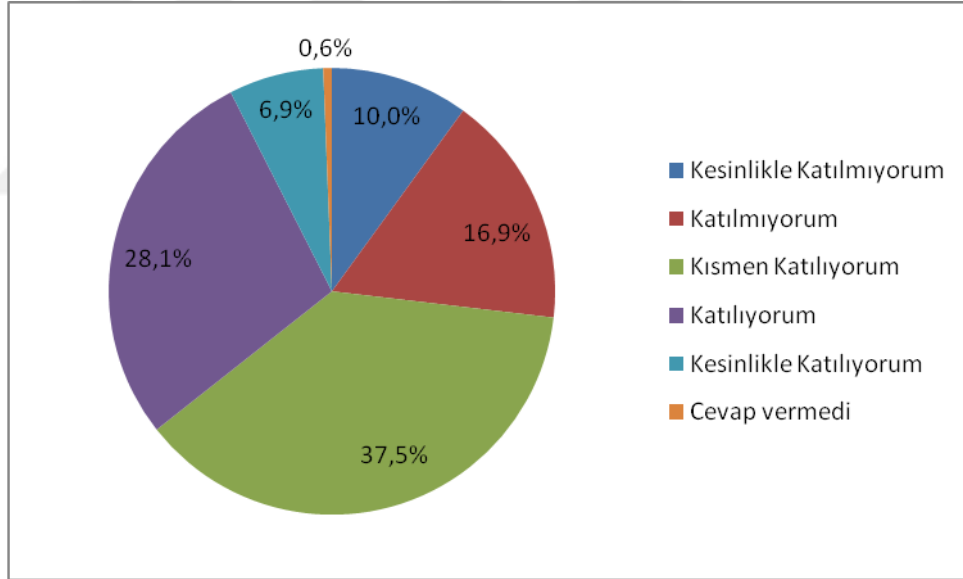
Günümüz bilgisayar korsanlığın en ileri noktasında olan internet üzerinden uluslar arası bilgi hırsızlığı ve bilgisayar sistemini bozan saldırılar hususunda kullanıcıların kararsız kalmasına karşın kullandıkları e-Devlet uygulamalarına kısmen de olsa güvendikleri anlaşılmaktadır.

Soru 13. e-Devlet uygulamalarında bulunan bilgilerimin, şahsım haricinde başkaları tarafından görüntülenmediğine inanıyorum.

Tablo 41: Soru 13'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	16	10,0
Katılmıyorum	27	16,9
Kısmen Katılıyorum	60	37,5
Katılıyorum	45	28,1
Kesinlikle Katılıyorum	11	6,9
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 20: Soru 13'ün anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarında bulunan bilgilerin, kullanıcı haricinde başkaları tarafından görüntülenmediği hususunda duyulan inanç sorusu için Tablo 41'e bakacak olursak; yüzde 10,0 ile 16 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 16,9 ile 27 kişinin katılmadığı, yüzde 37,5 ile 60 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 28,1 ile 45 kişinin katıldığı ve yüzde 6,9 ile 11 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

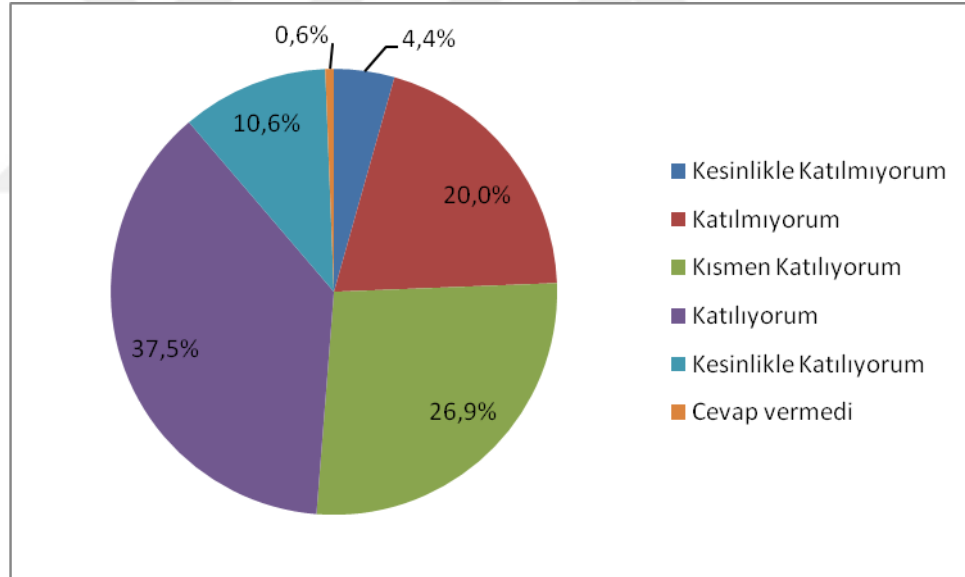
Yüzde yüz bir güvenliğin olmadığı internet ortamındaki bilgilere karşı düzenlenen saldırılar ile ilgili e-Devlet uygulamalarında bulunan şahsi bilgilerin korunduğu hususunda kısmen de olsa bir güven söz konusudur.

Soru 14. e-Devlet uygulamalarını kullanırken, güvenlik ve resmiyet açısından devletin vereceği e-posta adresini kullanmayı tercih ederim.

Tablo 42: Soru 14'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	7	4,4
Katılmıyorum	32	20,0
Kısmen Katılıyorum	43	26,9
Katılıyorum	60	37,5
Kesinlikle Katılıyorum	17	10,6
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 21: Soru 14'ün anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanırken, güvenlik ve resmiyet açısından devletin vereceği e-posta adresini kullanmak istenip istenmeyeceği sorusu için Tablo 42'ye bakacak olursak; yüzde 4,4 ile 7 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 20,0 ile 32 kişinin katılmadığı, yüzde 26,9 ile 43 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 37,5 ile 60 kişinin katıldığı ve yüzde 10,6 ile 17 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

İnternet ortamında kullanılan e-postaların (Yahoo, Gmail, Hotmail vb.) büyük çoğunluğu yabancı ülkelere aittir. Firmaların web sayfalarına ek olarak aldıkları e-postalar ise belli ücret karşılığı belirli süre kullanımıyla ilgili. e-

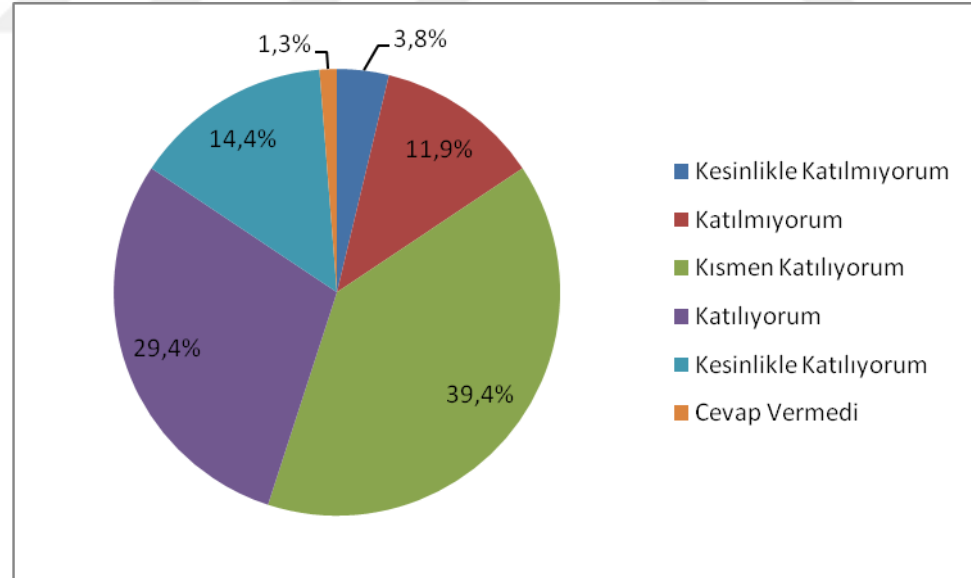
Devlet uygulamalarında işlemler yapıldıktan sonra raporlar kullanıcıların belirttiği e-posta adreslerine gitmekte, bu e-postaların merkezide yurtdışında olduğu için e-postalardaki bilgilerde yurtdışına gitmektedir. Devletin kendi server'larından yer açıp kullanıcılara vereceği e-postaların, resmi işlerde daha güvenli olacağı sorusuna kullanıcıların büyük çoğunluğu kısmen de olsa kullanmayı tercih edeceğini belirtmektedir.

Soru 15. e-Devlet uygulamalarını kullanma, denetimin performansını ve güvenilirliğini etkiler.

Tablo 43: Soru 15'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	6	3,8
Katılmıyorum	19	11,9
Kısmen Katılıyorum	63	39,4
Katılıyorum	47	29,4
Kesinlikle Katılıyorum	23	14,4
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 22: Soru 15'in anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarını kullanmanın denetimin performansını ve güvenilirliğini etkileyip etkilemeyeceği konusundaki soru için Tablo 43'e bakacak olursak; yüzde 3,8 ile 6 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 11,9 ile 19 kişinin katılmadığı, yüzde 39,4 ile 63 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 29,4 ile 47 kişinin katıldığı ve yüzde 14,4 ile 23 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

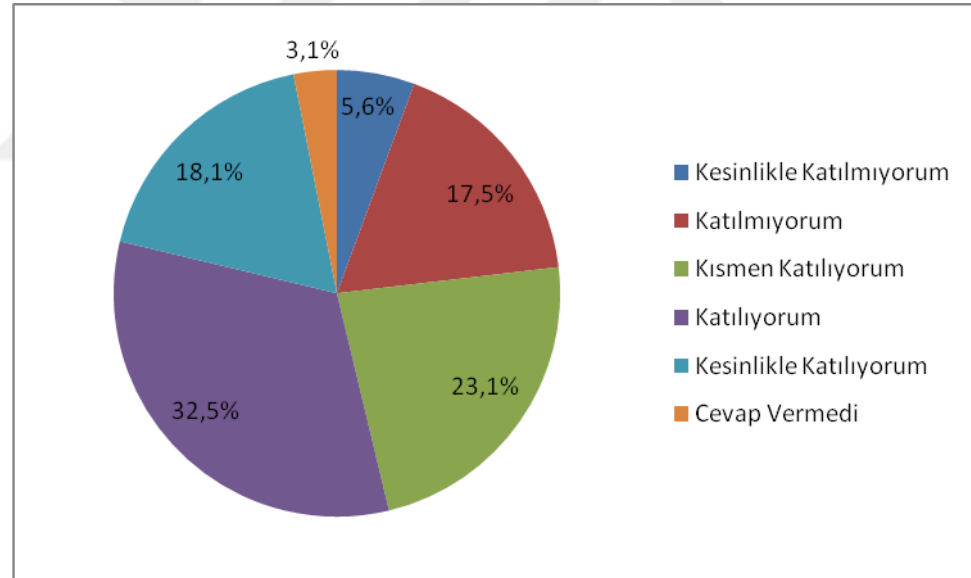
Denetimler sırasında e-devlet uygulamalarını kullanma, hem performans hem de güvenilirlik konusunda kullanıcıların büyük çoğunluğu etkileyeceğini belirtmiştir.

Soru 16. Faaliyet denetimlerinde, yeni işe başlayan bir personelin askerlik durumu hakkında bilgiyi Milli Savunma Bakanlığın “Askerlik Durum Belgesi Sorgulama” ekranını kullanarak alırım.

Tablo 44: Soru 16’nın anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	9	5,6
Katılmıyorum	28	17,5
Kısmen Katılıyorum	37	23,1
Katılıyorum	52	32,5
Kesinlikle Katılıyorum	29	18,1
Cevap Vermedi	5	3,1
Toplam :	160	100,0

Grafik 23: Soru 16’nın anket yanıt grafiği

Faaliyet denetimlerinde, yeni işe başlayan bir personelin askerlik durumu hakkındaki bilginin Milli Savunma Bakanlığın “Askerlik Durum Belgesi Sorgulama” ekranını kullanarak alınıp alınmadığı sorusu için Tablo 44’e bakacak olursak; yüzde 5,6 ile 9 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 17,5 ile 28 kişinin katılmadığı, yüzde 23,1 ile 37 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 32,5 ile 52 kişinin katıldığı ve yüzde 18,1 ile 29 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 5 kişi cevap vermedi.

Yeni işe başlayan personellerin askerlikle herhangi bir ilişkinin olup olmadığı ile ilgili, kişi askerlik şubesinden getireceği belge ile kanıtlanıyordu. Zaman alıcı bu işlemin hem personel yönünden hem de işveren yönünden e-Devlet uygulamalarında olması, kişinin daha sonra değişecek durumunun hızlı ve güvenilir bir şekilde takibini sağlayacaktır.

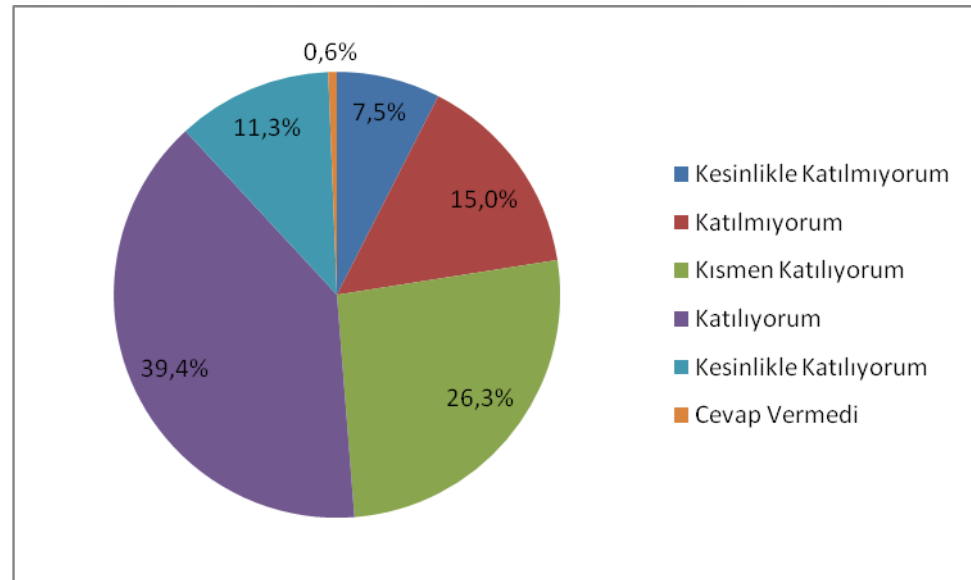
Ankete katılanların büyük çoğunluğu bu ekranı kısmen de olsa kullandıkları anlaşılmaktadır.

Soru 17. Faaliyet denetimlerinde, personelin hastane raporunu e-Devlet üzerinden incelerim.

Tablo 45: Soru 17'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	12	7,5
Katılmıyorum	24	15,0
Kısmen Katılıyorum	42	26,3
Katılıyorum	63	39,4
Kesinlikle Katılıyorum	18	11,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 24: Soru 17'nin anket yanıt grafiği

Faaliyet denetimlerinde, personelin hastane raporunu e-Devlet üzerinden incelenip incelenmediği hakkındaki sorusu için Tablo 45'e bakacak olursak; yüzde 7,5 ile 12 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 15,0 ile 24 kişinin katılmadığı, yüzde 26,3 ile 42 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 39,4 ile 63

kişinin katıldığı ve yüzde 11,3 ile 18 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 5 kişi cevap vermedi.

Hastaneden rapor alan bir personelin raporunu kaybetmesi, yırtılması, ıslanması vb. durumlar karşısında hem firma hem de kendisi açısından harcaacağı zaman ve emek düşünüldüğünde, e-Devlet uygulamalarından alınan bu bilginin faaliyet denetimleri açısından kanıtın güvenilirliğini artıracaktır.

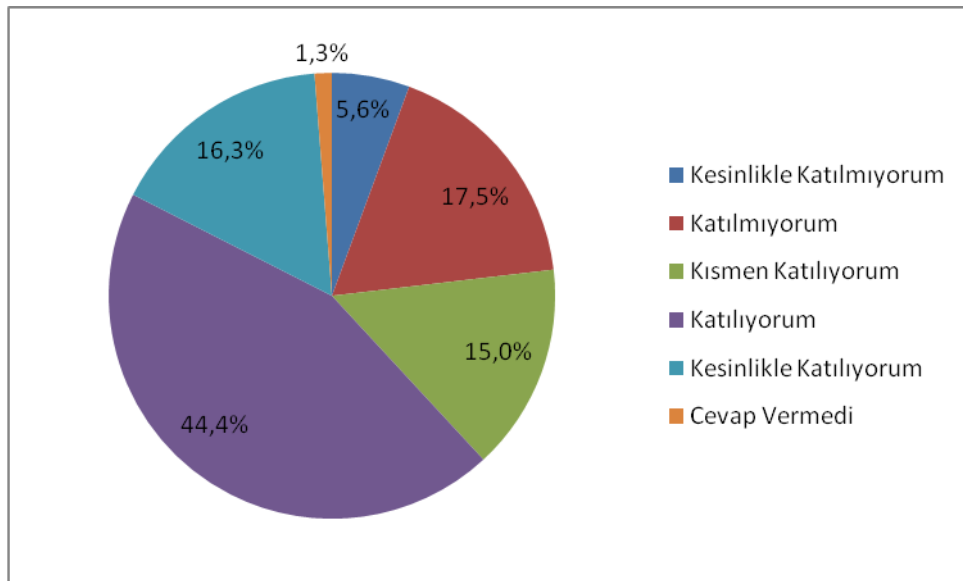
Ankete katılanların yüzde 50 sinin bu ekranı kullandıklarını belirtmesiyle beraber yüzde 75’ den fazla büyük çoğunluk ise kısmen de olsa kullandıklarını belirtmektedir.

Soru 18. Faaliyet denetimlerinde, personel hakkında güvenlik araştırması yaparken e-Devlet üzerinden “Adli Sicil Kaydı Sorgulama” ekranını kullanarak da bilgi alırım.

Tablo 46: Soru 18’in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	9	5,6
Katılmıyorum	28	17,5
Kısmen Katılıyorum	24	15,0
Katılıyorum	71	44,4
Kesinlikle Katılıyorum	26	16,3
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 25: Soru 18’in anket yanıt grafiği

Faaliyet denetimlerinde, “Adli Sicil Kaydı Sorgulama” ekranının kullanılıp kullanılmadığı hakkında soru için Tablo 46’ya bakacak olursak; yüzde 5,6 ile 9 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 17,5 ile 28 kişinin katılmadığı, yüzde 15,0 ile 24 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 44,4 ile 71 kişinin katıldığı ve yüzde 16,3 ile 26 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

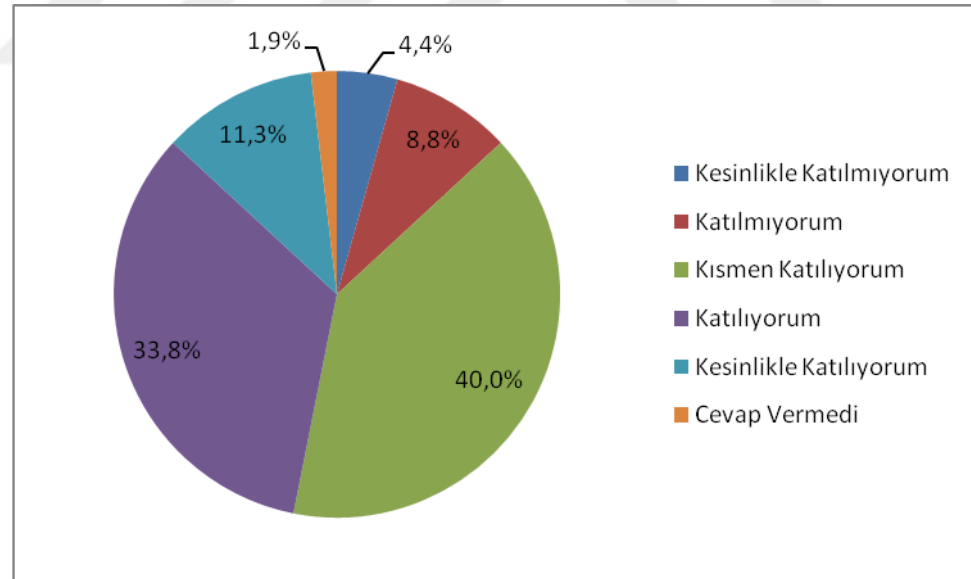
Ankete katılanlardan büyük çoğunluğun bu ekranı kullandığı görülmektedir.

Soru 19. Denetimler sırasında e-Arşiv uygulamasından da faydalanırım.

Tablo 47: Soru 19’un anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	7	4,4
Katılmıyorum	14	8,8
Kısmen Katılıyorum	64	40,0
Katılıyorum	54	33,8
Kesinlikle Katılıyorum	18	11,3
Cevap Vermedi	3	1,9

Grafik 26: Soru 19’un anket yanıt grafiği

Denetimler sırasında e-Arşiv uygulamasından faydalanıp faydalanmadıkları hakkındaki soru için Tablo 47’ye bakacak olursak; yüzde 4,4 ile 7 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 8,8 ile 14 kişinin katılmadığı, yüzde 40,0 ile 64 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 33,8 ile 54 kişinin katıldığı ve yüzde 11,3 ile 18 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 3 kişi cevap vermedi.

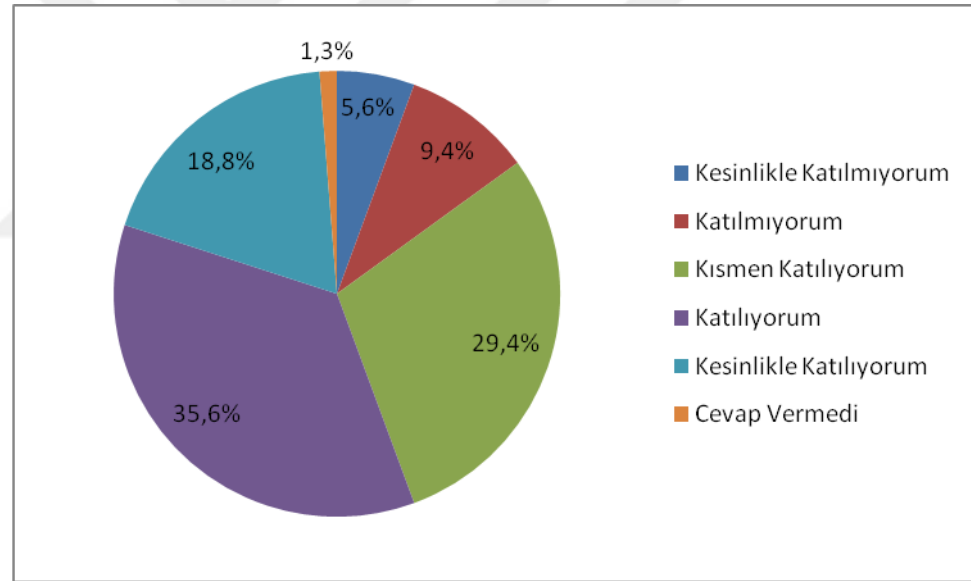
Katılımcıların yüzde 70’den fazla büyük çoğunluğun e-Arşiv uygulamasından faydalandıkları görülmektedir.

Soru 20. Denetimler sırasında firma çalışanlarının SGK bilgilerini e-Devlet üzerinden de incelerim.

Tablo 48: Soru 20’nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	9	5,6
Katılmıyorum	15	9,4
Kısmen Katılıyorum	47	29,4
Katılıyorum	57	35,6
Kesinlikle Katılıyorum	30	18,8
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 27: Soru 20’nin anket yanıt grafiği

Denetimler sırasında firma çalışanlarının SGK bilgilerini e-Devlet üzerinden inceleyip incelemedikleri hakkındaki soru için Tablo 48’e bakacak olursak; yüzde 5,6 ile 9 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 9,4 ile 15 kişinin katılmadığı, yüzde 29,4 ile 47 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 35,6 ile 57 kişinin katıldığı ve yüzde 18,8 ile 30 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

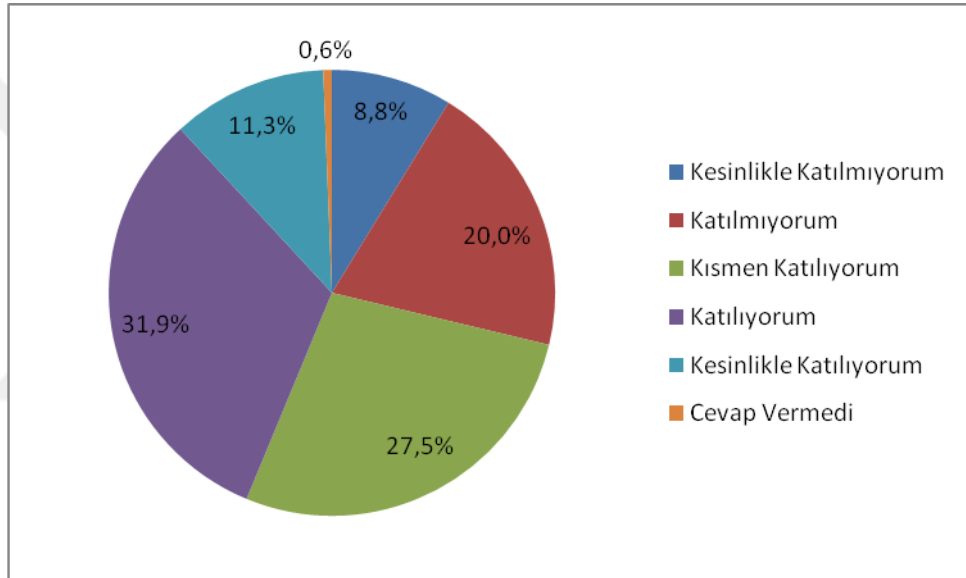
Bu soruda katılımcıların yüzde 50’den fazlası SGK bilgilerin e-Devlet üzerinden inceledikleri, kısmen de olsa yüzde 80’den fazla büyük çoğunluğunda uygulamadan faydalandıkları görülmektedir.

Soru 21. BA ve BS Formlarını e-Devlet üzerinden incelerim.

Tablo 49: Soru 21'in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	14	8,8
Katılmıyorum	32	20,0
Kısmen Katılıyorum	44	27,5
Katılıyorum	51	31,9
Kesinlikle Katılıyorum	18	11,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 28: Soru 21'in anket yanıt grafiği

BA ve BS Formlarının e-Devlet üzerinden inceleyip incelemedikleri hakkındaki soru için Tablo 49'a bakacak olursak; yüzde 8,8 ile 14 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 20,0 ile 32 kişinin katılmadığı, yüzde 27,5 ile 44 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 31,9 ile 51 kişinin katıldığı ve yüzde 11,3 ile 18 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

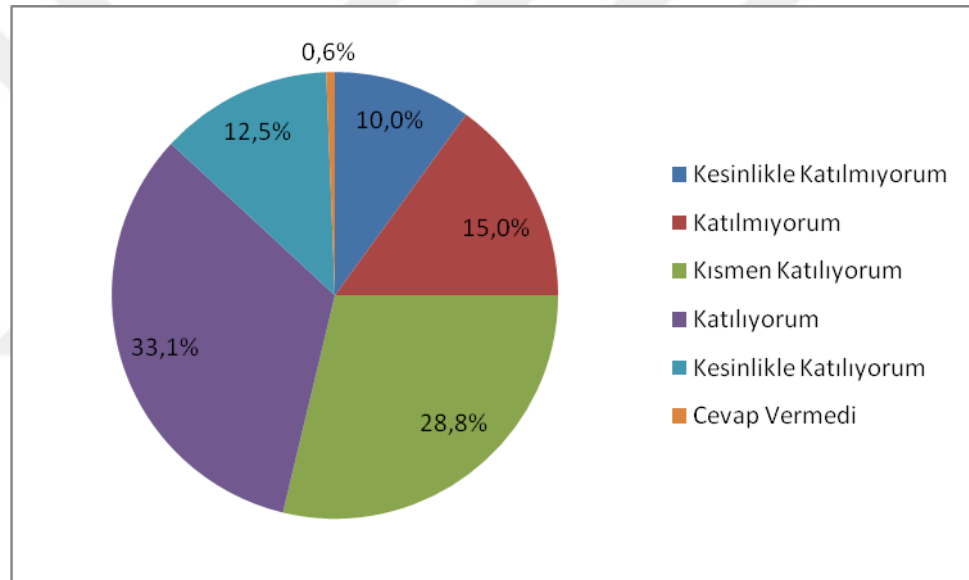
Katılımcıların yüzde 50'den fazlası kısmen de olsa incelemelerinde e-Devlet uygulamasından faydalandıkları görülmektedir.

Soru 22. Firmanın göndermiş olduğu e-beyannameleri e-Devlet üzerinden de incelerim.

Tablo 50: Soru 22'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	16	10,0
Katılmıyorum	24	15,0
Kısmen Katılıyorum	46	28,8
Katılıyorum	53	33,1
Kesinlikle Katılıyorum	20	12,5
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 29: Soru 22'nin anket yanıt grafiği

Denetimler sırasında e-beyannamelerin e-Devlet üzerinden incelenip incelemedikleri hakkındaki soru için Tablo 50'ye bakacak olursak; yüzde 10,0 ile 16 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 15,0 ile 24 kişinin katılmadığı, yüzde 28,8 ile 46 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 33,1 ile 53 kişinin katıldığı ve yüzde 12,5 ile 20 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

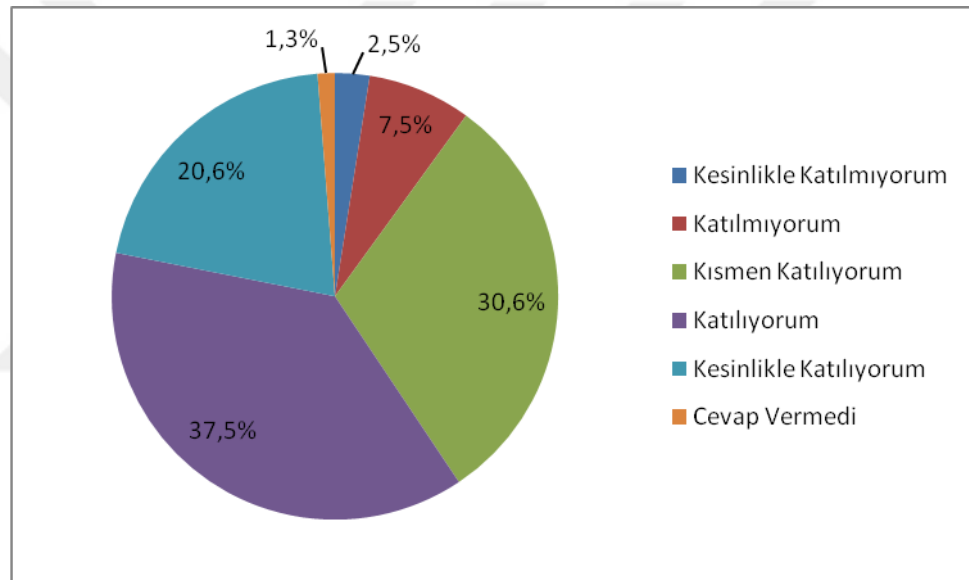
Katılımcıların yüzde 50'den fazlası kısmen de olsa beyannameleri e-Devlet uygulaması üzerinden inceledikleri görülmektedir.

Soru 23. Ticaret Sicili ile ilgili alacağım bilgileri e-Devlet üzerinden Ticaret Sicil Gazetesini kullanarak alırım.

Tablo 51: Soru 23'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	4	2,5
Katılmıyorum	12	7,5
Kısmen Katılıyorum	49	30,6
Katılıyorum	60	37,5
Kesinlikle Katılıyorum	33	20,6
Cevap Vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 30: Soru 23'ün anket yanıt grafiği

Ticaret Sicil Gazetesinin e-Devlet üzerinden kullanıp kullanmadıkları hakkındaki soru için Tablo 51'e bakacak olursak; yüzde 2,5 ile 4 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 7,5 ile 12 kişinin katılmadığı, yüzde 30,6 ile 49 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 37,5 ile 60 kişinin katıldığı ve yüzde 20,6 ile 33 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

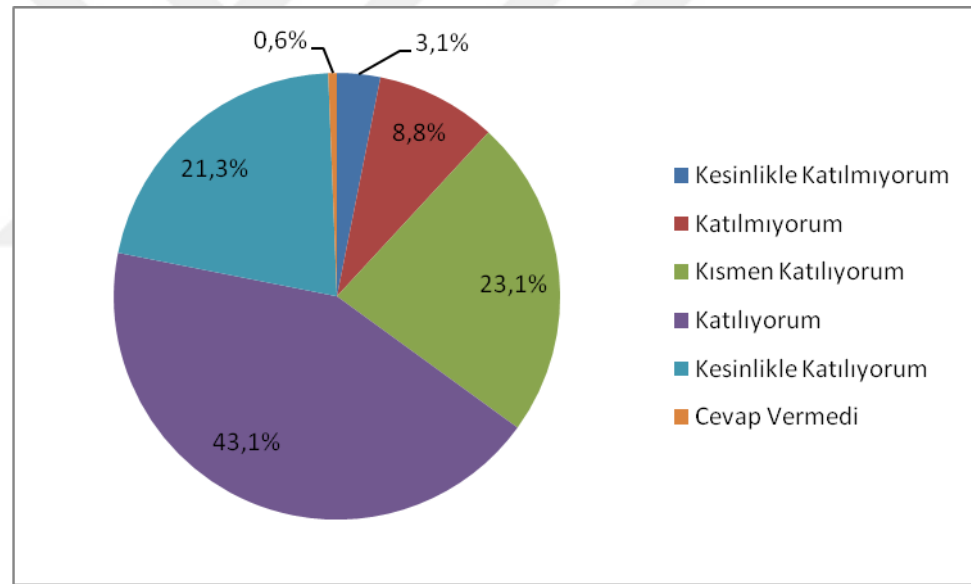
Katılımcıların yüzde 90'a yakın büyük bir çoğunluğun Ticaret Sicil Gazetesine ihtiyaç duyduğunda e-Devlet üzerinden inceledikleri görülmektedir.

Soru 24. Denetimlerde banka bilgilerini incelerken, muhasebe programından alınan çıktılarıyla birlikte internet bankacılığından alınan çıktıları da kıyaslayarak kontrol ederim.

Tablo 52: Soru 24'ün anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Kesinlikle Katılmıyorum	5	3,1
Katılmıyorum	14	8,8
Kısmen Katılıyorum	37	23,1
Katılıyorum	69	43,1
Kesinlikle Katılıyorum	34	21,3
Cevap Vermedi	1	0,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 31: Soru 24'ün anket yanıt grafiği

Denetimlerde banka bilgilerini incelerken, muhasebe programından alınan çıktılarıyla birlikte internet bankacılığından alınan çıktılarında kıyaslanarak kontrol edilip edilmediği hakkındaki soru için Tablo 52'ye bakacak olursak; yüzde 3,1 ile 5 kişinin kesinlikle katılmadığı, yüzde 8,8 ile 14 kişinin katılmadığı, yüzde 23,1 ile 37 kişinin kısmen katıldığı, yüzde 43,1 ile 69 kişinin katıldığı ve yüzde 21,3 ile 34 kişinin kesinlikle katıldığı görülmektedir. Bu soruya 1 kişi cevap vermedi.

Katılımcıların yüzde 60'dan fazlasının katıldığı, yüzde 90'a yakın kısmın ise kısmen de olsa katıldığı görülmektedir.

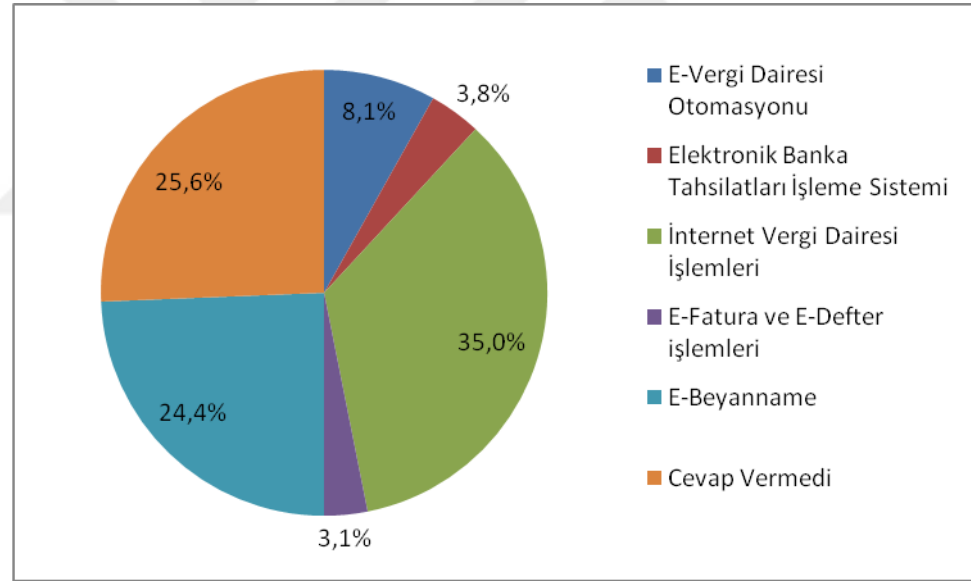
Muhasebe hatalarında banka ile ilgili olan kısmında denetçinin kıyas yapacağı elektronik bankacılıktan alınan dokümanların da inceleme sırasında önemli bir yer teşkil ettiği görülmektedir.

Soru 25. Gelir İdaresi Başkanlığı’nın e-Devlet uygulamalarından, aşağıda bulunan hangi projeyi daha sık kullanıyorsunuz?

Tablo 53: Soru 25’in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
E-Vergi Dairesi Otomasyonu	13	8,1
Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Sistemi	6	3,8
İnternet Vergi Dairesi İşlemleri	56	35,0
E-Fatura ve E-Defter işlemleri	5	3,1
E-Beyanname	39	24,4
Cevap Vermedi	41	25,6
Toplam :	160	100,0

Grafik 32: Soru 25’in anket yanıt grafiği

Gelir İdaresi Başkanlığı’nın e-Devlet uygulamalarından hangisinin daha sık kullanıldığı sorusu için Tablo 53’e bakacak olursak; yüzde 8,1 ile 13 kişinin “E-Vergi Dairesi Otomasyonu”, yüzde 3,8 ile 6 kişinin “Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Sistemi”, yüzde 35,0 ile 56 kişinin “İnternet Vergi Dairesi İşlemleri”, yüzde 3,1 ile 5 kişinin “E-Fatura ve E-Defter işlemleri” ve yüzde 24,4 ile 39 kişinin “E-Beyanname”yi seçtikleri görülmektedir. Bu soruya 41 kişi cevap vermedi.

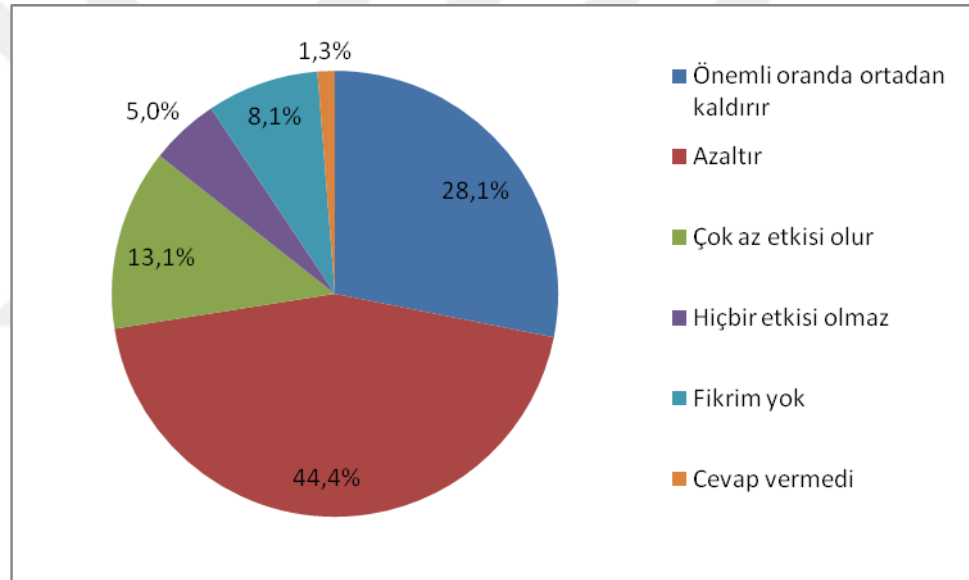
Anket katılımcıların ağırlıklı olarak İnternet Vergi Dairesi İşlemleri ve E-Beyannameyi kullandıkları görülmektedir.

Soru 26. Sizce kamu hizmetlerinin sunumunda ortaya çıkan aksaklıkları e-Devlet uygulamaları ortadan kaldırır mı, azaltır mı, yoksa hiçbir etkisi olmaz mı?

Tablo 54: Soru 26'nın anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Önemli oranda ortadan kaldırır	45	28,1
Azaltır	71	44,4
Çok az etkisi olur	21	13,1
Hiçbir etkisi olmaz	8	5,0
Fikrim yok	13	8,1
Cevap vermedi	2	1,3
Toplam :	160	100,0

Grafik 33: Soru 26'nın anket yanıt grafiği

e-Devlet uygulamalarının kamu hizmetleri sunumunda ortaya çıkan aksaklıklara olan etkisi sorusu için Tablo 54'e bakacak olursak; yüzde 28,1 ile 45 kişinin "Önemli oranda ortadan kaldırır", yüzde 44,4 ile 71 kişinin "Azaltır", yüzde 13,1 ile 21 kişinin "Çok az etkisi olur", yüzde 5,0 ile 8 kişinin "Hiçbir etkisi olmaz" ve yüzde 8,1 ile 13 kişinin "Fikrim yok"u seçtikleri görülmektedir. Bu soruya 2 kişi cevap vermedi.

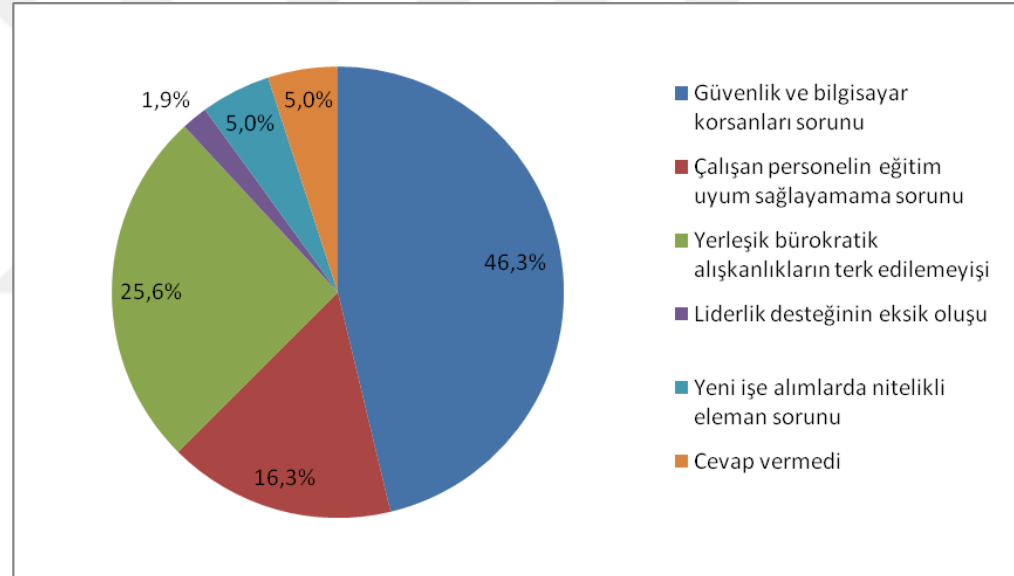
Anket katılımcılarının e-Devlet uygulamalarının kamu hizmetleri sunumunda ortaya çıkan aksaklıkları azaltacağı hatta önemli oranda ortadan kaldıracağını düşündükleri görülmektedir.

Soru 27. Aşağıdakilerden hangisi e-Devlet uygulamalarının önündeki en büyük engeldir?

Tablo 55: Soru 27'nin anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Güvenlik ve bilgisayar korsanları sorunu	74	46,3
Çalışan personelin eğitim ve uyum sağlayamama sorunu	26	16,3
Yerleşik bürokratik alışkanlıkların terk edilemeyişi	41	25,6
Liderlik desteğinin eksik oluşu	3	1,9
Yeni işe alımlarda nitelikli eleman sorunu	8	5,0
Cevap vermedi	8	5,0
Toplam :	160	100,0

Grafik 34: Soru 27'nin anket yanıt grafiği

Anket katılımcılarına sorulan e-Devlet uygulamalarının önündeki en büyük engel hangisidir sorusu için Tablo 55'e bakacak olursak; yüzde 46,3 ile 74 kişinin "Güvenlik ve bilgisayar korsanları sorunu", yüzde 16,3 ile 26 kişinin "Çalışan personelin eğitim ve uyum sağlayamama sorunu", yüzde 25,6 ile 41 kişinin "Yerleşik bürokratik alışkanlıkların terk edilemeyişi", yüzde 1,9 ile 3 kişinin "Liderlik desteğinin eksik oluşu" ve yüzde 5,0 ile 8 kişinin "Yeni işe alımlarda nitelikli eleman sorunu"u seçtikleri görülmektedir. Bu soruya 8 kişi cevap vermedi.

e-Devlet uygulamalarının önündeki en büyük engel olarak yüzde 46,3 ile "Güvenlik ve bilgisayar korsanları sorunu" görünmektedir. Günümüzde uluslar arası siber saldırıların hedefi devletlerin bilişim teknolojilerine yöneliktir ve

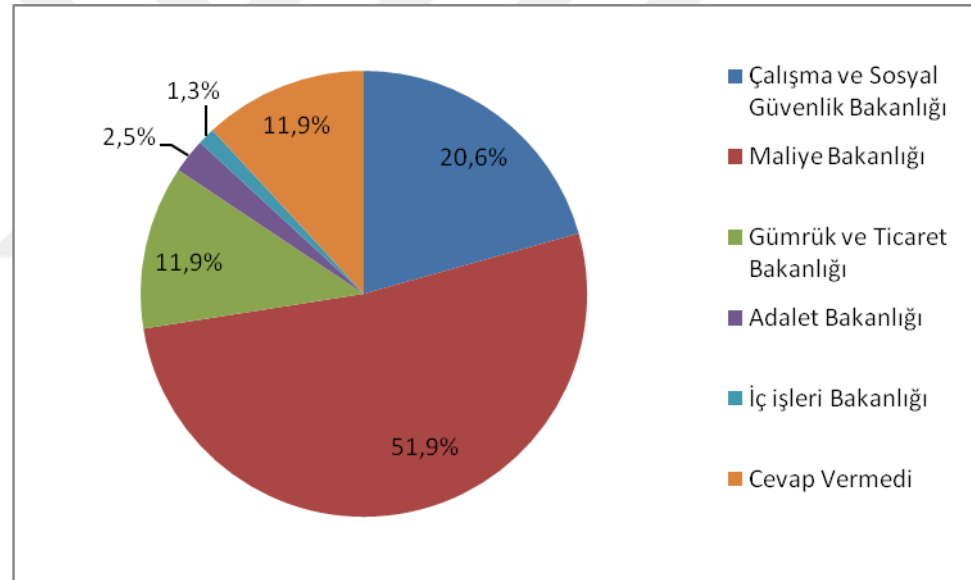
ülke vatandaşları da kişisel bilgilerin ve paralarının güvende olduğu hissini de devlet yönetimi vermelidir.

Soru 28. Müşteri hakkında bilgi edinirken hangi bakanlığın e-Devlet uygulamalarını daha sık kullanırsınız?

Tablo 56: Soru 28’in anket yanıt tablosu

	Kişi Sayısı	Yüzde (%)
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	33	20,6
Maliye Bakanlığı	83	51,9
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı	19	11,9
Adalet Bakanlığı	4	2,5
İç işleri Bakanlığı	2	1,3
Cevap Vermedi	19	11,9
Toplam :	160	100,0

Grafik 35: Soru 28’in anket yanıt grafiği

Bağımsız denetim firmalarının müşteri edinecekleri aşamada e-Devlet uygulamalarından hangisini daha sık kullandıkları yönündeki soru için Tablo 56’ya bakacak olursak; yüzde 20,6 ile 33 kişinin “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı”, yüzde 51,9 ile 83 kişinin “Maliye Bakanlığı”, yüzde 11,9 ile 19 kişinin “Gümrük ve Ticaret Bakanlığı”, yüzde 2,5 ile 4 kişinin “Adalet Bakanlığı” ve yüzde 1,3 ile 2 kişinin “İç işleri Bakanlığı”’nı seçtikleri görülmektedir. Bu soruya 19 kişi cevap vermedi.

Anket katılımcılarının Mali Müşavir olmalarından dolayı yüzde 51,9 ile Maliye Bakanlığı’nın internet sayfalarını daha sık kullandıklarını belirtmişlerdir. İkinci

olarak yüzde 20,9 ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın internet sayfalarından bilgi edindikleri görülmektedir.

6 SONUÇ

2000 yıl önce kamu hesaplarında bulunan fonlardan sorumlu olanların, imparatorluklarda bulunan kamu görevlerine sözlü sunum vermesi ile başlayan denetim çalışmaları, ilk kez 14 yüzyılın başlarında İngiltere’de denetimin bir unvan olarak kullanılmasıyla başlamıştır.

İkinci dünya savaşından sonra gelişme gösteren denetim mesleği, işlemlerin tek tek incelenmesinin oldukça zaman almasından dolayı dönem sonunda hazırlanan raporların, uluslararası denetim standartların da yürürlüğe girmesi ile incelenmeler daha da hızlanmıştır. 1960’lı yıllarda ortaya çıkan bilgisayarlaşma denetim mesleğinde önemli bir yer almıştır. Günümüzdeki denetçiler ise portföylerinde bulunan firmalarda iç kontrol sistemini kurarak, denetimin temel taşını buralara taşımaya başlamışlardır.

Belli bir sermaye varlığına sahip olan firmaların, tarafsız ve bağımsız bir inceleme ile kurallara bağlı kalarak üçüncü kişilerin doğru karar almasına yardımcı olmak için bir uzman tarafından hazırlanan raporu, internet üzerinden halka sunmaları gerekmektedir.

Ülkemizde, Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri ve Denetim Standartlarına uygunluğunu anlamak isteyen bağımsız denetçilerin asıl amacı, denetlemekte oldukları firmaların kayıtlarının usulüne uygun olarak hazırlanmasını ve üçüncü kişilerin daha sağlıklı bilgilere kavuşmasını sağlamaktır.

1987 yılında bağımsız denetim alanındaki ilk düzenleme Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yapılmıştır. Halka arz edilen firma hisse senetlerinin bağımsız denetim firmaları tarafından incelenerek, üçüncü kişilerin hak ve yararlarının korunması için sermaye piyasasına doğru ve güvenilir bilgiler sunulması amaçlanmıştır.

İlk e-Devlet uygulaması, Amerika Birleşik Devletleri’nde elektronik bankacılık uygulamasının hizmete girmesi ile olmuştur. Günümüzde

hükümetler, e-Devlet uygulamalarını hızla uygulamaya geçirerek gerek ülke tanıtımında gerekse vergi toplamada hız kazanmış olmasına karşın, internet alt yapısının eksik olmasından dolayı internet üzerinden hızlı hizmet alanlar ile alamayanlar arasında fark doğmaktadır. Özellikle telefon hatlarının dahi olmadığı yerlerin varlığı, e-Devlet uygulamalarının gelişmesi ve yayılmasına olumsuz yönde etki etmektedir.

Ülkemizde 1993 yılında ODTÜ ve TÜBİTAK'ın girişimleri ile ilk internet bağlantısı sağlanmıştır. E-Devlet çalışmaları ise ilk olarak 1998 yılından sonra VEDOP ve MERNİS projeleri ile başlamış ve AB ve Avrupa Komisyonu'nun yönlendirmeleriyle 2000'li yıllardan sonra yön kazanmıştır. Özel sektör ve belediyelerin form doldurma işlemi için kullandığı internet, günümüzde müşterilere bilgi vermenin yanında sesli veya yazılı görüşme yapma, tahsilat işlemleri hatta eğitim öğretim faaliyetinin uzak masaüstü işlemleri ile insanlara yerinden eğitim dönemi başlamıştır.

Dağınık bir şekilde bulunan e-Devlet uygulamalarını tek bir noktada toplayarak insanların aramak istediği yere daha hızlı erişmesini sağlamak için e-Devlet kapısı “www.turkiye.gov.tr“, önemli bir misyonu yerine getirmektedir. Her bakanlığın kendine ait olan internet sayfasından daha çok hizmet sunmaya çalışması, vatandaşların sayfalar arasında istediğini aramasını zorlaştırmaktadır.

Bilgisayarlaşmanın zayıf olduğu dönemlerde devlet, e-Devlet uygulamalarına yatırım yaparak mekanların sanal ortamda daha yakın olmasını sağlamıştır. Önceden nüfus bilgilerinin kayıtlı olan ilden gelmesi uzun zaman alırken, şimdi internet ortamında birkaç dakika içinde bilgiler alınabilmektedir. Avukatlar, adliyelerdeki dava dosyalarını UYAP programı aracılığı ile görebilirken, internet vergi dairesi üzerinden motorlu taşıtlar vergi ödemesi yapılabilmektedir. Hatta Mali Müşavirler hazırladıkları beyannamelerini e-Devlet üzerinden gönderebilmektedirler. Firmalar açısından bakıldığında ise, e-Fatura, e-Defter ve e-Arşiv uygulaması kağıt tasarrufu sağlamakla birlikte zaman ve para yönünden kazanç da elde edilmektedir.

Bu alandaki çalışmaların uygulanabilirliğini araştırmak amacıyla Sermaye Piyasası Kurulu’nun internet sayfasından alınan İstanbul ilindeki bağımsız denetim firmalarına ait veriler kullanılarak, gerek online anket yöntemi gerekse ziyaretler yolu ile “İstanbul İlinde Bağımsız Denetçilerin E-Devlet Uygulamalarına Bakışı” açısından bir anket çalışması yapılmıştır.

Bu anketin demografik sonuçlarına göre;

Online ve basılı kağıt ortamında hazırlanan anketlere 160 kişi katılmış olup, kadın sayısının erkeklere oranı azdır. Bağımsız denetim firmalarında çalışan katılımcıların büyük çoğunluğunu SMMM unvanı ile lisans veya yüksek lisans mezunu 25 – 45 yaş arasında denetçi olarak çalışan genç nüfus oluşturmaktadır.

Ankete katılan katılımcıların çalıştıkları bağımsız denetim firmalarının yüzde 56,5 ‘i 1 ila 10 yıllık olmasına karşın bu firmalarda çalışanların mesleki deneyimlerinin ortalama süresi 1 ila 20 yıl arasındadır.

Anket sorularını değerlendirdiğimizde ise, bağımsız denetim firmalarında e-Devlet uygulamalarını etkin kullanan çalışanların e-Devlet uygulamalarında kendilerini yeterli görmesine karşın bu alandaki gelişmeleri yakından takip ederek hem teknolojik hem de uygulamalar açısından yeniliklerden haberdar oldukları hatta mobil cihazları kullanarak e-Devlet uygulamalarından faydalandıkları tespit edilmiştir.

Bağımsız denetim firmaları açısından değerlendirildiğinde e-Devlet uygulamalarını kullanırken kağıt tasarrufu sağladıkları, kullanmış oldukları programların e-Devlet uygulamaları ile entegre bir şekilde çalıştığı görülmüştür. Kısmen de olsa internet bağlantı hızından dolayı veri kaydetme ve inceleme ekranlarında beklenildiği, görülmüştür.

E-Devlet uygulamalarını kullandıklarında karşılaştıkları sorunlarla ilgili ağrı merkezlerinden kısmen de olsa yeterli oranda yanıt almalarına karşın ağrı merkezinin sesli ve görüntülü hizmet verirse daha kullanışlı olacağı tespiti yapılmıştır.

E-Devlet uygulamalarının kısmen de olsa hızı, kullanılabilirliği ve basitliği konusunda memnun olunduğu, siber saldırılara karşı güvenlik konusunda çekincelerin olmasına karşın devletin e-Devlet uygulamalarında bulunan kişisel bilgilerin iyi korunduğu konusunda kısmen de olsa bir güven söz konusu, hatta devletin vereceği e-posta ile yazışmaların da daha güvenli olacağı inancı tespiti yapılmıştır.

Anket verilerine göre, e-Devlet uygulamalarının kısmen de olsa etkin kullanıldığı, bunların arasında Maliye Bakanlığının e-Devlet uygulamalarından Gelir İdaresi Başkanlığının İnternet Vergi Dairesi işlemlerinin daha sık kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Meslek örgütlerinin ve Maliye Bakanlığının e-Devlet uygulamaları eğitimine önem vererek, kadın istihdamı ve eğitimi konusunda çalışmalarda bulunmaları gerekmektedir. Ülkemizdeki internet alt yapı eksikliği ve hız düşüklüğü giderilerek, gelişmiş teknolojik cihazlarla e-Devlet uygulama eğitimlerine ilkokullardan başlayıp uygulamalı ders olarak verilmesi ve her vatandaşa resmi işlemlerini yapacağı e-posta adresi verilerek siber saldırılara karşı güvenli duruma getirilmesi önerilmektedir.

7 KAYNAKÇA

KİTAPLAR:

- Altıntaş, Taylan; “ Halka Açık Şirketlerin Bağımsız Denetiminin Kalitesi”, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2011
- Arslan, Mahmut; “E-İş, E-Devlet, E-Tik”, Siyasal Kitabevi, 1. Basım, Ankara: 2007
- Bahtiyar, Mehmet; “Ticaret Hukuku”, 1. Baskı, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisleri, 2013
- Bozkurt, Nejat; “Muhasebe Denetimi”, 6. Basım, İstanbul: Alfa Yayınları, 2012
- Demir, Volkan; & Demir, Oğuzhan; “SMMM Staja Başlama ve SMMM Yeterlilik Sınavına Hazırlık İçin Muhasebe”, Euromat Entegre Matbaacılık, İstanbul, 2009
- Durmuş, Cem Niyazi & Taş, Oktay; “SPK Düzenlemeleri ve 3568 Sayılı Mevzuat Kapsamında Denetim”, 1. Baskı, İstanbul: Alfa Yayınları, 2008
- Gökçen, Gürbüz; “Devlet Muhasebesi”, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003
- Gücenme, Ümit; “ Muhasebe Denetimi”, 1. Baskı, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2004
- Güçlü, Faruk; “Muhasebe Denetimi (İlkeler ve Teknikler)”, 4. Baskı, Ankara: Detay Yayıncılık, 2013
- Gürbüz, Hasan; “Muhasebe Denetimi”, 4. Baskı, Bilim Teknik Yayınevi, İstanbul, 1995
- Güredin, Ersin; “Denetim ve Güvence Hizmetleri SMMM ve YMM’lere Yönelik İlkeler ve Teknikler”, 14. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2014
- Haftacı, Vasfi; “ Muhasebe Denetimi”, 3. Baskı, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2014
- Hall, John A. & Ikenberry, G. John; “Devlet”, Çeviren: Yeşeren Olgu Alibeygil & Murat Şipal, Doruk Yayınları, Ankara, 2000
- Karacan, Sami & Uygun, Rahmi; “ Denetim ve Raporlama”, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2012
- Karapınar, Aydın ve diğerleri; “Bağımsız Denetçilik Sınavlarına Hazırlık Kitabı”, Gazi Kitabevi, Ankara, 2013

Kırçova, İbrahim; "E-Devlet Uygulamaları ve Ekonomiye Etkileri", Yayın No: 2003-38, İstanbul Ticaret Odası, 2003, Erişim: 03/02/2015, Link: <http://www.ito.org.tr/itoyayin/0011233.pdf>

Naralan, Abdullah; "E-Devlet ve Algılanışı Üzerine Bir Araştırma", İmaj Yayınevi, Ankara:2014

Odabaş, Hüseyin; "E-Devlet", Türk Kütüphaneciler Derneği İstanbul Derneği Şubesi;1. Baskı, İstanbul:2009

Pehlivanlı, Davut & Ayan, Ebubekir; "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Lisanslama Sınavlarına Hazırlık", 1. Basım, Beta Basım Yayım, İstanbul, 2009

Renaud Denoix De Saint Marc, "Devlet", Çeviren: İsmail Yerguz, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2004

Sağlam, Necdet; "Türkiye Denetim Standartlarına Göre Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi ve Raporlanması", Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2014

Selimoğlu, Seval Kardeş ve diğerleri; "Muhasebe Denetimi", 4. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, 2014

Sobacı, Mehmet Zahid & Yıldız, Mete ve diğerleri; "E-Devlet", Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd.Şti., 1. Basım, Ankara:2012

Şahin, Ali & Örselli, Erhan ve diğerleri; "Teoriden Uygulamaya E-Devlet", Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd.Şti., 1. Basım, Ankara:2014

Tekin, Fazıl & Çelikkaya, Ali; "Vergi Denetimi", 6.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014

Yıllancı, F. Münevver; "İç Denetim", 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2006

SÜRELİ YAYINLAR:

Acar, İbrahim Atilla & Merter, Mehmet Emin; "Türkiye' de 1990 Sonrası Dönemde Vergi Denetimi ve Vergi Denetiminde Etkinlik Sorunu", Maliye Dergisi, Sayı:147, Eylül-Aralık 2004, Erişim: 03/07/2015 (http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md147/vergi%20denetimi.pdf)

Akbey, Ferhat; "Türkiye' de Vergi Denetimi ve Gelirleri Üzerine Bir İnceleme", Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt:29, Sayı:1, 2014, Erişim: 02/07/2015, (http://iibf.deu.edu.tr/deuj/index.php/cilt1-sayi1/article/view/346/pdf_313)

Ataman, Başak; “Türkiye’de Kamu Denetimi ve Kamu Denetçilerine Genel Bir Bakış”, Finans Kulüp-Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı, Sayı: 87, Nisan 2010, Erişim: 01/07/2015,

(http://www.finanskulup.org.tr/assets/maliyefinans/87/MFY-87_Basak_Ataman_Turkiyede_Kamu_Denetimi.pdf)

Bakır, Caner; “Maliye Bürokrasisinde Örgütsel Değişim ve Vergi Denetim Kurulu Başkanlığı’nın Kurulması”, Amme İdare Dergisi, Cilt:45, Sayı:2, Haziran 2012, Erişim: 02/07/2015,

(<http://www.canerbakir.com/Docs/maliyeburokrasisi.pdf>)

Erdem, Tahir; "E-Fatura ve E-Arşiv", Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:122, Şubat:2014

Erdoğan, Murat; “Muhasebe, Denetim ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği“, Doğu Üniversitesi Dergisi, 2002, Cilt:3 Sayı:1, Erişim:03/07/2015, (<http://journal.dogus.edu.tr/ojs/index.php/duj/article/view/201/219>)

Erkuş, Hakan & Ünal, Arslan Can; “ Yeni Vergi Denetimine Genel Bir Bakış:Uyulması Gereken İlkeler ve İşleyişi” , Akademik Yaklaşımlar Dergisi, Cilt:5, Sayı:1, 2014, Erişim:02/07/2015

(<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ayd/article/view/5000125214/5000115082>)

Gümüş, Erhan; “ E-Fatura ve E-Arşiv Uygulaması” Vergici ve Muhasebeciyle Diyalog, Sayı:312, Nisan, 2014,

Hatunoğlu, Zeynep ve diğerleri; “ İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2012, Cilt:9, Sayı:20, Erişim: 04/07/2015,

(<http://sbed.mku.edu.tr/article/view/1038000352/1038000183>)

Kilim Ergüzeroğlu, Esra; “Devletçiliğin Neo’su: Etkin Devlet “, Toplum ve Demokrasi, Cilt:4, Sayı:8-9-10, 2010, Erişim: 05/07/2015,

(<http://www.toplumvedemokrasi.org.tr/index.php/tdd/article/view/97/97>)

Kiracı, Murat; “Bir Bilgisayar Destekli Denetim Tekniği Olarak Paralel Simulasyon Tekniği”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı:68, Yıl: 2004, Erişim: 04/07/2015,

(<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/68MaliCozum/20%20murat%20kirac%C4%B1.pdf>)

Oral, Burcu Gediz ve diğerleri; “Kayıtdışı Ekonomiye Önlemeye Yönelik Bir Öneri: Vergi Denetim Üst Kurulu”, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Yıl:2015, Cilt:20, Sayı:2, Erişim: 04/07/2015

(<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sduibfd/article/view/5000121947/5000112253>)

Rakıcı, Cemal; “Vergi Denetiminin Yeni Yapısı ve Denetimin Kayıtdışılığı Önleme Fonksiyonu”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 7, Sayı:14, 2011, Erişim: 02/07/2015, (<http://www.ijmeb.org/index.php/zkesbe/article/view/36>)

Tuncer, Selahattin; “E-Fatura Uygulamasında Son Durum”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, Sayı:126, Haziran, 2014

Yıldırım, Suat; “Türk Ticaret Kanunu’na Göre Anonim Şirketlerde Denetçi”, Mali Çözüm, 2011, Erişim: 01/07/2015 (<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/106malicozum/3%20H%20suat%20yildirim.pdf>)

DİĞER KAYNAKLAR:

Akıllı, H. Serkan & Babaoğlu, Cenay & Demircioğlu, M. Akif; “Araştırmacıların ve Lisans Öğrencilerinin görüşleri Işığında E-Devlet Eğitiminde Güncel Gelişmeler”, Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 26, 2013, Erişim:14.02.2015, Link: <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423868629.pdf>

Alan, Ngoh & Hasan, Maruf; "A Review of E-Government Services ", Advances in Social Sciences Research Journal, 2015, Erişim:01/07/2016, Link: http://www.scholarpublishing.org/index.php/ASSRJ/article/view/1362/pdf_198

Anıl, Güven; “Denetim Firmalarında Ücret Hesaplaması”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010

Ay, Mustafa; “Bilişim Teknolojilerinin Muhasebe Denetiminde Kullanılması ve Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bağımsız Denetim Firmalarında Bilişim Teknolojilerinin Kullanım Düzeyi Üzerine Bir Araştırma”, Selçuk Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Doktora Tezi Özeti, Erişim:04/07/2015, (<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:Onxcdsj-rScJ:sead.selcuk.edu.tr/sead/article/download/296/292+&cd=1&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>) veya (<http://sead.selcuk.edu.tr/sead/article/download/296/292>)

Ayrancı, Kadir; “Türkiye’de Bağımsız Denetim ve Bir İşletme Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Adapazarı, 2010

Balcı, Asım & Kırılmaz, Harun; “Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma Kapsamında E-Devlet Uygulamaları”, Türk İdare Dergisi, Sayı: 463-464, Haziran-Eylül 2009, Erişim: 14/02/2014, Link:

<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwizmITdw6LNAhWJxxQKHVLRCEQFggfMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.tid.gov.tr%2FMakaleler%2F3as%25C4%25B1mbalc%25C4%25B1harunk%25C4%25B1r%25C4%25B1lmaz.doc&usg=AFQjCNFrmRdF3kmnHcmKinQ3StQ-kRUQvA&bvm=bv.124272578,d.bGs>

Bhatnagar, Sunhash; "E-Government", 2004, Londra, Erişim:18/12/2015,
Link:

<http://libgen.io/get.php?md5=195775404E4E16AE4D8E6E880EF68324&key=WHB0Y3WJOIJIJ39>

Burgess S. & Houghton J.; "E-government in Australia", ?, Erişim:
01/07/2016,

Link:<https://opus.lib.uts.edu.au/bitstream/10453/12414/1/2005004621.pdf>

Cenikli, Elvan & şahin, Deniz; "Türk Gelir İdaresinde Otomasyon Projeleri",
2013 , Erişim:20/07/2016, Link:

http://www.journalagent.com/iuyd/pdfs/IUYD_4_1_36_50.pdf

Ceylan, Erdoğan; "Bağımsız Dış Denetim ve 6102 Sayılı Türk Ticaret
Kanunu", Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2013

Chappelet, Jean-Loup; "E-Government Issues in Switzerland" , 2007 ,
Erişim:17/07/2016, Link: <http://www.irma-international.org/viewtitle/11560/>

Çankaya, Gülfer; "Anonim Şirketlerde (Yeni) Türk Ticaret Kanununa Göre
Denetim", Yüksek Lisans Tezi, Okan Üniversitesi, İstanbul, 2014

Çarıkçı, Oğuzhan; "Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları Üzerine Bir
Araştırma", Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,
Sayı:12 Yıl:2010/2, Erişim: 08/03/2015, Link:
<http://sbedergi.sdu.edu.tr/assets/uploads/sites/343/files/oguzhan-carikci-27022013.pdf>

Çevikbaş, Rafet; "Türkiye’de E-Devlet ve E-İmza Altyapısı Uygulamaları",
Türk İdare Dergisi, Sayı:463-464, Yıl:81, Haziran-Eylül 2009,
Erişim:15/02/2015, Link:
<http://www.tid.gov.tr/Sayfalar/makale.aspx?mID=147>

Çürük, Turgut; "Muhasebe Şeffaflığına Bağımsız Dış Denetimin Etkisi
Üzerine Uygulamalı Bir Çalışma: Türkiye Örneği", İsmmmo Uluslararası
Muhasebe Sempozyumu, 16-19 Nisan 2003, Erişim:05/07/2015,
(<http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/3Oturum/TurgutCuruk.pdf>)

Delikurt, Adnan; “Türkiye’de E-Devlet ve Elektronik Dönüşüm Süreci Sanayi.Net Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2007

Demirel, Demokaan; “E-Devlet ve Dünya Örnekleri”, Sayıştay Dergisi, Sayı:61, 2006,Erişim:03/04/2015,
Link:<http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der61m6.pdf>

Demirel, Demokaan; “Küresel Eksende Devletin Yeni Kimliği: Etkin Devlet”, Sayıştay Dergisi, Sayı:60, 2006, Erişim: 05/07/2015,
(<http://dergi.sayistay.gov.tr/icerik/der60m6.pdf>)

Dias, Gonçalo Paiva; "Bibliometric analysis of Portuguese research in e-government", 2014 , Erişim:10/07/2016, Link: http://ac.els-cdn.com/S221201731400320X/1-s2.0-S221201731400320X-main.pdf?_tid=f9ba50c6-4912-11e6-a03d-00000aab0f27&acdnat=1468425832_b5253f48139d638356c9a6b1327fbcc3

Drüke, Helmut ve diğerleri; “Local Electronic Government”, 2005, USA, Erişim:01/12/2015, Link:
http://libgen.io/get_ads.php?md5=20F8CFA958A815C974C687218FF6C4B8

Duarte, Luís Pedro Galvão; "Até que ponto temos Serviços Públicos On-line em Cabo Verde – Comparação com Portugal", Universidade Técnica De Lisboa, Yüksek Lisans Tezi, 2013 Erişim:15/07/2016, Link:
<https://www.repository.utl.pt/bitstream/10400.5/6160/3/Tese%20Luis%20Duarte%20final.pdf>

El Hakim, Latif; “Global E-Government : Theory, Applications and Benchmarking”, 2007, USA, Erişim: 25/11/2015, Link:

Elektrik Piyasasında Yapılacak Denetimler ile Ön Araştırma ve Soruşturmalarda Takip Edilecek Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, Sayı:29104, Yayın_Tarih:_30.08.2014
http://www.epdk.gov.tr/documents/elektrik/mevzuat/yonetmelik/denetim/onarastirma_sorusturma/Elk_Ynt_Denetim_20140830_SonHali.doc,
(Erişim:20.06.2015)

Fahrnberger, Boris; "PR in E-Government-Projekten", Yüksek Lisans Tezi, Viyana Üniversitesi, 2008 , Erişim:01/07/2016, Link:
http://othes.univie.ac.at/3002/1/2008-10-20_9450289.pdf

Gerçek, Adnan & Demirbaş, Tolga & Giray, Filiz & Yüce, Mehmet & Oğuzlar, Ayşe; "Türk Gelir İdaresinde E-Devlet Uygulamalarının Mükellefler Tarafından Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi" , 2013 , Erişim:20/07/2016, Link:
<http://muhim.gen.tr/altresimler/yayin/fecdd746f0aad3ce9d.pdf>

Göktepe, Candan; “E-Devlet Uygulaması ve Muhasebe Mesleği Açısından Bir Değerlendirme”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014

Güneş, Özlem; “Sermaye Piyasası Kanunu Yönünden Bağımsız Dış Denetim Uygulamaları Üzerine Bir İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2009

Güngör, Servet; “Kamu Hizmetlerinin Sunumu Yeni Bir Olgusu: E-Devlet”, Türk İdare Dergisi, Sayı:457, Aralık 2007, Erişim:10/03/2015, Link: <http://www.tid.gov.tr/Sayfalar/makale.aspx?mID=212>

Gürkan, Serhan; “Bilgisayar Destekli Denetim Tekniklerinin (Bddt) Muhasebe Denetimine Etkileri ve Türkiye’deki Bağımsız Denetim Kuruluşlarının BDDT Uygulamalarına İlişkin Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Zonguldak, 2008

Hayes, Rick & Dassen, Roger & Schilder, Arnold & Wallage, Philip; “Principles Of Auditing-- An Introduction to International Standards on Auditing”, Pearson Education Limited, 2005, Erişim: 02/11/2015 (http://libgen.io/get_ads.php?md5=2426504FD538E3BA748E2A1A0492070C)

Hoff, Jens Villiam & Hoff, Frederik Villiam; "The Danish eID case: twenty years of delay", 2010 Erişim:15/07/2016, Link: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs12394-010-0056-9>

Huang, Wayne & Siau, Keng ve diğerleri; "Electronic Government Strategies And Implemetation", 2005, USA, Erişim: 02/12/2015, Link: <http://libgen.io/ads.php?md5=12CFED53C08C4F642A19724EA2F9B430A74>

Kaya, Ali & Güneş, Meral; "Ulusal Yargı Ağı Projesi I-II", Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi, Eskişehir, 2011 , Erişim:17/07/2016, Link: <https://docs.google.com/file/d/0B9zVjDRaCcr5T1I0bC1HdXNuMjg/edit?pref=2&pli=1>

Ko, Andrea & Leitner, Christine & Leitold, Herbert ve diğerleri; " Technology-Enabled Innovation for Democracy, Government and Governance", Ağustos 2013, USA, Erişim: 15/12/2015 Link: <http://libgen.io/get.php?md5=DDD98D582E4ABE51577573020C05D50C&key=WY47UKRMFHXEARYW>

Kurt, Oğuz; “Bağımsız Denetim Firmalarının Organizasyonu ve Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul, 2015

Mahmud Akhter Shareef, ve diğerkleri, “Stakeholder Adoption of E-Government Services: Driving and Resisting Factors”, 2011, ABD, Erişim: 02/03/2015, Link: <http://gen.lib.rus.ec/book/index.php?md5=CB2519B1595C1B4E4D7B88E7A84143D3>

Nilsson, Amalia; "Legal Culture and E-government in Sweden and Japan", Lund Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, 2013, Erişim: 07/07/2016, Link: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=3920406&fileId=3920407>

O'Regan, David; “ Auditor’s Dictionary”, John Wiley & Sons Inc., 2004, Erişim: 01/11/2015
(http://libgen.io/get_ads.php?md5=994C2D971ECE20A0B6058AC761D3601A)

OBI, Toshio; "2015 WASEDA – IAC INTERNATIONAL E-GOVERNMENT RANKING SURVEY", 2015 , Erişim:01/07/2016, Link: http://e-gov.waseda.ac.jp/pdf/2015_Waseda_IAC_E-Government_Press_Release.pdf

Öz, Ersan & Bozdoğan, Doğan; "Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları", 2012 , Erişim:20/07/2016, Link: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/sduibfd/article/viewFile/5000122206/5000112511>

Özbek, Mahmut; “E-Devlet ve Türkiye Uygulamaları Kapsamında “Vedop” Projesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat, 2007

Porter, Brenda & Simon, Jon & Hatherly, David; “Principles Of External Auditing“, John Wiley & Sons Ltd., 2. Baskı, 2003, Erişim:02/11/2015 (http://libgen.io/get_ads.php?md5=B8FC4BCCD9FB2E6BCF879E3BC585B66B)

Reddick, Christopher G.; “Politics, Democracy, and E-Government: Participation and Service Delivery”, 2010, USA, Erişim: 15/12/2015, *Link: <http://libgen.io/ads.php?md5=07560FE247DC3275C284EA81840C7B8C>

Satmaz, Özgür; “ Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Hatay İli İskenderun İlçesi Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi, Mersin, 2014

Seferoğlu, Sadi, & Çelen, Fatma Kübra, & Çelik, Aygöl; “Türkiye’de E-Devlet Uygulamaları: Sorunlar ve Çözüm Önerileri Üstüne Bir Analiz”, 2011, Erişim : 9/02/2015, (Link: http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/e-Ogrenme-II_Bolum-19.pdf)

Senal, Serpil; “Bağımsız Denetim Kalitesinin Arttırılmasında Kamu Gözetim Kurulu’nun Rolü: Bağımsız Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma”, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta, 2011

Soydan, Hasan; “Piyasaların Etkin İşleyişi Açısından Kamu Denetimi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2010

Şen, Ersan; "Adli Sicil Kaydı" , 2015 , Erişim:17/07/2016, Link: http://sen.av.tr/tr/makale-detay/12/adli_sicil_kayd%C4%B1.html

Teraman, Özgür; “Elektronik Bilgi Ortamında Bilgisayarlı Denetim Programları Aracılığıyla Muhasebe Denetimi ve Cap Uygulaması”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2011

Trewin, Dennis; "2001 YEAR BOOK AUSTRALIA", AUSTRALIAN BUREAU OF STATISTICS, 2001, Erişim: 01/07/2016, Link: http://books.googleusercontent.com/books/content?req=AKW5Qada5ouktKYwtCVX1kwq2ZWg0dlU-MRVGhcY9ZGUPhgBk9btWTF4fF-i6pLyJAq-kVzltbYI942OtrehoaBqNNWn5Ei9GQLuv30gq7itulC_v5q80lRm-6ZwMwjWOCsGrRVr6Gsu0PNiciKsigznYUT-47Qgkj3dUrOKg_4Lin9mAo2sAuzC3HgBlcGoQViZuSO9qNGX1eCqTQKwXrmqzLYCqpX5K2H1BIKkd1oFJRguBxjKGcpMOvIcOi6PyxFnk1F15HjfqN8ADYuJ4L2zyCClhSBeXQ

Turan, Aykut Hamit & Özgen, Ferhat Başkan; "Türkiye’de E-Beyanname Sisteminin Benimsenmesi: Geliştirilmiş Teknoloji Kabul Modeli İle Ampirik Bir Çalışma", Doğu Üniversitesi Dergisi, 2009 , Erişim:20/07/2016, Link: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:p0aAhmUFPBwJ:journal.dogus.edu.tr/index.php/duj/article/download/63/79+&cd=2&hl=tr&ct=clnk&gl=tr>

Ulusoy, Yasin; “Halka Açık Anonim Ortaklıklarda Bağımsız Dış Denetim”, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2006

Uzay, Şaban; “Türkiye’de Denetçi Bağımsızlığı”, MÖDAV, The 1 st Annual International Accounting Conferance, 3-5 November 2004, İstanbul, Erişim:05/07/2015 (http://iibf.erciyes.edu.tr/akademi/mh/suzay/suzay_d1e.pdf)

Ünal, Canan; “Türkiye’de Bağımsız Dış Denetim Kuruluşlarının Vergi Denetimi Üzerindeki Etkisi”, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2007

Winkel, Olaf; "Electronic Government in Germany – a key future prospect, but expectations are exaggerated", 2007 , Erişim:01/07/2016, Link: http://www.hwr-berlin.de/fileadmin/profpages/winkel/EG_Germ_T.pdf

Yarar, Emine; “Bilgisayar Destekli Denetim Teknikleri Kurs Notları”, Sayıştay Hizmet İçi Eğitim Yayınları, Nisan 2000, Erişim:04/07/2015, (<http://www.sayistay.gov.tr/yayin/yayinicerik/hiz09bildesdentek.pdf>)

Yılmaz, Gökhan; “Muhasebe Denetiminde Bilgisayar Destekli Denetim Tekniklerinin İncelenmesi ve Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2007

Yiğit Şakar, Ayşe ; “Türkiye’de E-devlet Uygulamalarının Vergi Hukuku Alanına Yansımaları: E-haciz Uygulaması ve Karşılaşılan Sorunlar”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 106, Yıl: Temmuz-Ağustos 2011, Erişim:13/06/2015 (Link: <http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/106malicozum/5%20H%20ayse%20yigit.pdf>)

<https://www.canada.ca/en/index.html>

<http://www.portaldasfinancas.gov.pt/at/html/index.html>

<https://www.waseda.jp/>

<http://www.cio-iac.org/>

<https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Data-Center>

<https://tr.wikipedia.org/>

<https://www.ato.gov.au/Tax-professionals/Tax-Agent-Portal/>, (Erişim: 07/07/2016)

<https://tkgm.gov.tr/>

<http://www.bilgiteknolojileri.pol.tr/>

www.suomi.fi

<https://turkiye.gov.tr/>

8 EKLER

8.1 ANKET FORMU

İSTANBUL İLİNDE BAĞIMSIZ DENETÇİLERİN E-DEVLET UYGULAMALARINA BAKIŞI AÇISINDAN BİR ANKET

Değerli Meslektaşım,

Bu çalışmanın amacı, bağımsız denetçilerin e-Devlet uygulamaları hakkında görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Bu anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm kişisel bilgilerin elde edilmesi amacıyla hazırlanan sorulardan; ikinci bölüm ise e-Devlet uygulamaları hakkındaki görüş ve düşüncelerinizi belirleme amacıyla hazırlanan sorulardan meydana gelmektedir.

Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Ufuk ŞENTÜRK

BİRİNCİ BÖLÜM

Cinsiyet	Kadın ()	Erkek ()		
Yaş aralığı	25–35 ()	36–45 ()	46–55 ()	56 ve üstü ()
Mezuniyet Durumu	Lise ()	Ön Lisans ()	Lisans ()	Lisansüstü ()
Mesleki Deneyim	1–10 Yıl ()	11–20 Yıl ()	21–30 Yıl ()	31Yıl - ∞ ()
Firma İçindeki Unvanı	Sorumlu Ortak Baş Denetçi ()	Baş Denetçi ()	Kıdemli Denetçi ()	Denetçi ()
3568 sayılı kanuna göre unvanınız nedir?	SMMM ()	YMM ()		
Firmanız kaç yıldır bağımsız denetim hizmeti vermektedir?	1-5 yıl (...)	6-10 yıl (...)	11-15 yıl (...)	16 yıl ve üzeri (...)

İKİNCİ BÖLÜM

Bu bölümde e-Devlet uygulamalarına ilişkin görüşlerinizi öğrenmek amacıyla çeşitli sorular verilmiştir. Lütfen bu soruları kendi düşünceleriniz doğrultusunda;

1-Kesinlikle Katılmıyorum, 2-Katılmıyorum, 3-Kısmen Katılıyorum, 4-Katılıyorum, 5-Kesinlikle Katılıyorum, seçeneklerinden birine (X) koyarak cevaplandırınız.

SORU NO	SORULAR	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1.	Büromda e-Devlet uygulamalarını etkin kullanıyorum.					
2.	Muhasebe ve denetim yönünden e-Devlet uygulamalarındaki gelişmeleri yakından takip ediyorum.					
3.	e-Devlet uygulamalarını kullanırken bilgi yönünden kendimi yeterli buluyorum.					
4.	Büromdaki makine ve yazılımları gelişen teknoloji ve programlara göre yenilerim.					
5.	Mobil aygıtlardan da e-Devlet uygulamalarını kullanırım. (Örneğin cep telefonu, tablet gibi).					
6.	e-Devlet uygulamalarını kullanırken kağıt tasarrufu sağlıyorum.					
7.	Ofisimdeki bilgisayar programları ile e-Devlet uygulamaları arasında entegre bir yapı vardır.					
8.	e-Devlet uygulamalarını kullanırken veri kaydetme ve inceleme ekranlarında çok bekliyorum.					
9.	e-Devlet uygulamalarını kullanırken karşılaştığım sorunlarla ilgili çağrı merkezinden yeterli düzeyde yardım almaktayım.					

10.	e-Devlet ana kapısı içinde bulunan yardım masasının sesli ve görüntülü görüşme hizmeti vermesini isterim.					
11.	e-Devlet uygulamaları basit, kullanışlı ve hızlı uygulamalardır.					
12.	e-Devlet uygulamalarının siber saldırılara karşı güvenli olduğuna inanıyorum.					
13.	e-Devlet uygulamalarında bulunan bilgilerimin, şahsım haricinde başkaları tarafından görüntülenmediğine inanıyorum.					
14.	e-Devlet uygulamalarını kullanırken, güvenlik ve resmiyet açısından devletin vereceği e-posta adresini kullanmayı tercih ederim.					
15.	e-Devlet uygulamalarını kullanma, denetimin performansını ve güvenilirliğini etkiler.					
16.	Faaliyet denetimlerinde, yeni işe başlayan bir personelin askerlik durumu hakkında bilgiyi Milli Savunma Bakanlığın “Askerlik Durum Belgesi Sorgulama” ekranını kullanarak alırım.					
17.	Faaliyet denetimlerinde, personelin hastane raporunu e-Devlet üzerinden incelerim.					
18.	Faaliyet denetimlerinde, personel hakkında güvenlik araştırması yaparken e-Devlet üzerinden “Adli Sicil Kaydı Sorgulama” ekranını kullanarak da bilgi alırım.					
19.	Denetimler sırasında e-Arşiv uygulamasından da faydalanırım.					
20.	Denetimler sırasında firma çalışanlarının SGK bilgilerini e-Devlet üzerinden de incelerim.					
21.	BA ve BS Formlarını e-Devlet üzerinden incelerim.					

22.	Firmanın göndermiş olduğu e-beyannameleri e-Devlet üzerinden de incelerim.					
23.	Ticaret Sicili ile ilgili alacağım bilgileri e-Devlet üzerinden Ticaret Sicil Gazetesini kullanarak alırım.					
24.	Denetimlerde banka bilgilerini incelerken, muhasebe programından alınan çıktılarla birlikte internet bankacılığında alınan çıktıları da kıyaslayarak kontrol ederim.					

25. Gelir İdaresi Başkanlığı'nın e-Devlet uygulamalarından, aşağıda bulunan hangi projeyi daha sık kullanıyorsunuz?

- (a) E-Vergi Dairesi Otomasyonu
- (b) Elektronik Banka Tahsilatları İşleme Sistemi
- (c) İnternet Vergi Dairesi İşlemleri
- (d) E-Fatura ve E-Defter işlemleri
- (e) E-Beyanname

26. Sizce kamu hizmetlerinin sunumunda ortaya çıkan aksaklıkları e-devlet uygulamaları ortadan kaldırır mı, azaltır mı, yoksa hiçbir etkisi olmaz mı?

- (a) Önemli oranda ortadan kaldırır
- (b) Azaltır
- (c) Çok az etkisi olur
- (d) Hiçbir etkisi olmaz
- (e) Fikrim yok

27. Aşağıdakilerden hangisi e-Devlet uygulamalarının önündeki en büyük engeldir?

- (a) Güvenlik ve bilgisayar korsanları sorunu
- (b) Çalışan personelin eğitim uyum sağlayamama sorunu
- (c) Yerleşik bürokratik alışkanlıkların terk edilemeyişi
- (d) Liderlik desteğinin eksik oluşu
- (e) Yeni işe alımlarda nitelikli eleman sorunu

28. Müşteri hakkında bilgi edinirken hangi bakanlığın e-Devlet uygulamalarını daha sık kullanırsınız?

- (a) Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
- (b) Maliye Bakanlığı
- (c) Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- (d) Adalet Bakanlığı
- (e) İç işleri Bakanlığı

Anketimiz sona ermiştir. Katılımınız için çok teşekkür ederiz.

ÖZGEÇMİŞ

Ufuk ŞENTÜRK

EĞİTİM

“Serbest Muhasebeci Mali Müşavir” Stajyeri – (Kayıt: Mayıs 2013)

İstanbul Arel Üniversitesi, Muhasebe ve Denetim Yüksek Lisans Programı
(Kayıt: Eylül 2013)

Anadolu Üniversitesi, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları (Ön Lisans), (2013)

Anadolu Üniversitesi, İşletme Bölümü (Lisans), (2007)

Karadeniz Teknik Üniversitesi, İşletmecilik Bölümü (Ön Lisans), (1996)

KURSLAR VE SEMİNERLER

- Eta Bilgisayar'da “Eta 7” ve “Eta Sql” Eğitimi, (2007)

- Havelsan'da “Eğiticinin Eğitimi” Sertifika Eğitimi, (2003)

- Bilgi Teknolojileri Bilgisayar Kursu “Grafikerlik”, (2003)

- Trafik ve Çevre Bilgisi Öğreticileri Kursu, (2000)

- Bilgi Üniversitesi'nde “ Zaman Yönetimi “ ve “ Görüşme Teknikleri “ adlı
seminerler (1998).

- İstanbul Üniversitesi “Öğretmenlik Formasyon” Kursu (1997-1998) ,

Not: İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın
düzenlemiş olduğu meslekle ilgili seminer ve diğer eğitimlere katılmaya
çalışmakta..

KİŞİSEL

Doğum Tarihi : 27.05.1973

e-mail : ufuksenturk@yahoo.com